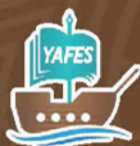
KÜLLİYAT

ALLAH'IN KİTABINDAKİ GİBİ TECELLİ EDEN İSLAM BİRİNCİ KİTAP

ALLAH'I TANIMAK

Ali BAPİR

MÜTERCİM
MEHMET ALİ ARSLAN

ALLAHIN KİTABINDAKİ GİBİ TECELLİ EDEN İSLAM
BİRİNCİ KİTAB

İSLAM HAKİKİ BİR ŞEKİLDE YARATICIYI VE YARATILANI TANIMAKTIR

YAZAR
ALİ BAPİR

MÜTERCİM
MEHMET ALİ ARSLAN

Eser Adı: İslam, Yaratılanı ve Yaratanı Gerçek Bir Şekilde Tanıma
Yazar: **ALİ BAPİR**
Mütercim: MEHMET ALİ ARSLAN
Kategori: İslam Dini
Türü: Akaid
Yayınevi:

YAFES YAYINLARI
Basım Yayım ve Dağıtım Merkezi
Şafak Mahallesi 3416. Sk. No: 27
BATMAN
Sertifika No: 37263
ISBN: 978-605-06493-8-3
Baskı: 2020
Yayın Yönetmeni: M. Ali ARSLAN
Editör: Büşra ARSLAN
Kapak Tasarım: Şule KAYKAÇ
Baskı ve Cilt: Göksu Matbaası / İSTANBUL
Dağıtım: **Yafes Basım Dağıtım**
0553 388 13 15
Web: www.mütercimyayinlari.com
E posta: yafesyayinlari@gmail.com
Youtube Kanalı: **Yafes Kitap Dünyası**

YAZARIN TARİHÇESİ

Üstad Ali Bapir 1961 yılında Süleymaniye iline bağlı Peşder'de dünyaya geldi. İlköğrenimi bitirdikten sonra 1974 yılında İslam Enstitüsüne girdi. 1980 yılında Enstitünün lise bölümünü bitirdi ve aynı sene Kur'an-ı Kerim'in hıfzını tamamladı ve İslam şeriatı ve ilmi fakültesine girdi. Fakülte öğrenimin ikinci dönemi esnasında zâlim Baas rejimi hakkında tutuklama kararı çıkardığı için 1981 tarihinde öğrenimi terk etmek zorunda kaldı ve hicret etti. 1983 tarihinde Erbil ili evkaf müdürlüğün imamlık ve hatiplik için açtığı sınavına girdi. Sınavı üstünlükle kazandığı için Ranye şehrindeki Nursi mescidine imam olarak tayin edildi.

1983 tarihinde ilk eserini "İslam'ın özü" başlığıyla Kürtçe olarak yazdı. Sonra yüze yakın eser yazmaya devam etti. Bu eserler arasında ansiklopediler, küçük ve büyük kitaplar da vardır.

1987 tarihinde zâlim Baas rejimin zulmüne karşı Kürt milletinin haklarını müdafaa etmek için, silahlı İslami cihat hareketin saflarına katıldı. Hareketin önde gelen lider ve üyesi sıfatıyla 2001 yılına kadar görevini sürdürdü ve İslam cemaati adıyla bilinen cemaate emir seçildi. O zaman Kürdistan topraklarının birçok yerinde bas rejimine karşı askeri konuşlanmalar olmuştur. Mamoste 1988 tarihinde kandilin dağlarında "seyyidüşşüheda" isminde bir kuvvet oluşturdu.

1.7. 2003 tarihinde ABD güçleri tarafından tutuklanıp Bağdat hava alanı yakınındaki Kıruber cezaevine konuldu. 22 ay tek hücrede kaldı. İşte bu arada "Allah'ın kitabındaki İslam adlı eseri yazdı. 28.4. 2005 tarihinde serbest bırakıldı ve toplumun binlerce değişik fertleri tarafından coşkuyla karşılandı. 20.10. 2014 tarihinde Irak Parlamento seçimlerine Erbil ili İslami cemaat listesinden Milletvekili adayı sıfatıyla seçime girdi ve üstün başarıyla seçimi kazandı. Şu anda fikri, siyasi ve toplumsal alanda davasını yürütmekte olup, özellikle de kitap ve telifatlarıyla uğraşmaktadır. Özellikle de Kuran-ı Kerimin mübarek yüce tefsiri ile uğraşmaktadır. Bugüne kadar da birkaç cildi basılmıştır. Daha fazla bilgi almak isteyenler aşağıdaki adres üzerinden ulaşabilirler.

<u>www.alibapir.net</u>
facebook/alibapir
youtube/MediaAmeerOffice

Yazarın Telif Ettiği Kitapları

Kuran ve sünnet üzere yazılan kitaplar

- Fatiha Sûresinin gölgesinde İslam'ın özeti
- Kuranın hizmetinde olâlim
- Mübarek Kur'an Tefsiri Birinci Cilt Fatiha Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri İkinci Cilt Ali İmran Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Üçüncü Cilt Nisa Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Dördüncü Cilt Maide Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Beşinci Cilt En'âm Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Altıncı Cilt Araf Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Yedinci Cilt Enfâl Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Sekizinci Cilt Tevbe Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Dokuzuncu Cilt Yunus Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri Onuncu Cilt Hud Sûresi
- Mübarek Kur'an Tefsiri On Birinci Cilt Yunus Sûresi
- İfrat ve tefrit arasında sünneti nebiye ittiba etmek
- Kürdistan bölgesinde temizleme ve ıslah
- Peygamber yolu, tanımı ehemmiyeti ve zarureti

İslam fikri ve akidesi alanında yazılan kitaplar

- İslam ve ideolojik akımlar
- Proje: İslami çalışmada fikri yöntemler
- Şeriat usullerini şerh, İslami camia için gerekli adımlar
- Gündemdeki popüler meseleler
- Allah'ı, imanı ve dini tanıma yükselen İslam'ın gerçeği ve çöken batıl fikirler
- Esma-ül Hüsna

Vakıa ile vahiy arasında İslami düşünce kitapları

- Birinci Kitab: İslami fikirlerin ehemmiyeti
- İkinci Kitab: Müslümanlar için atılacak genel adımlar
- Üçüncü Kitab: Müslümanlar tarihinde entelektüel akımlar
- Dördüncü Kitab: İslami düşüncenin esasları
- Beşinci Kitab: Çeşitli asri fikri meseleler

Kuran ve sünnetin gölgesinde İslam ve iman akidesi

- Birinci cilt: İman ve İslam akidesi nedir?
- İkinci cilt: Yaratıcı ve rububiyette Allah'ı birleme
- Üçüncü cilt: Allah'ın isimlerinde ve ilahi sıfatlarında tevhid
- Dördüncü Kitab: Allaha, kitaplarına ve resûlüne iman
- Beşinci Kitab: Mahşer gününe kaza ve kadere iman
- Altıncı Kitab: Hak yolunun takipçilerinin görüş ve özellikleri
- Peygamberin yolu nedir?
- Tam bir Müslüman ve mümin akidesi
- İslami ve laik fikirler uzlaşılan ve ayrılan noktaları
- Tahavi akidesinin Kürtçe tercümesi
- Tahavi akidesinin şerhi
- Kürdistan deneyiminde laiklik ve demokrasi

İslami fıkıh alanındaki kitaplar

- İslami ibadet külliyatı
- Birinci cilt: genel bir şekilde ibadet, yaratılış meseleleri, temizlik konusu
- İkinci Kitab: İbadet şeriatında en evla olan namazın ikamesi
- Üçüncü Kitab: Zekât ve infak

- Dördüncü Kitab: Hac, umre ve Allah'ın zikri
- Mühim bir kaide: yerli yerinde olan şeriatla muameleyle beraber feri ihtilaflı meseleler
- Şer'i ve akli değerlendirmelerle Bayram ve münasebetleri
- Kur'an ve sünnetin gölgesinde fenni konular.
- Allah yolunda infakta mühim esaslar

Nefsi tezkiye, ahlak ve suluk konusunda kitaplar

- Allah'ı zikretme ve insan hayatında zikrin önemi
- Allaha ulaşmada doğru yol, Kur'an ve sünnet çerçevesinde nefsin tezkiyesi
- İmarat ve yıkım arasında Kürdistan mescitleri
- Allah'a tövbe
- Şehit kimdir? Konumu nedir?
- Dünya ve ahirette Allah'ı görme meselesi
- Ruh âlemi, ibadet ve tezkiye
- Kuran ve sünnet çerçevesinde İslamî yol ve yaratılış külliyatı

Dava ve İslami çalışma ile ilgili kitaplar

- Hizbullah
- Müslüman ve mücahit peşmerge kimlerdir
- İslami hareketin hastalık ve ilaçları
- Kalma ve yok olma arasındaki İslami hareketler
- İslami hareket ve yeni merhaleleri
- İslami hareket ve parlak fikirler
- İslam ve güncel konular
- İslam âlimleri kimlerdir ve özellikleri nelerdir?
- İslami cemaat hedefleri ve tutumları
- İnsanlarla nasıl muamele edelim?
- Cihadı nasıl anlayâlim?
- Allah yolunda cihatta notlar ve uyarılar
- Cihadımızda zarar görmeyelim!

- Allah yolunda cihad nedir, hedefleri ve durumu?
- Sürgündeki kardeşlerimize rehberlik
- Kur'an ve sünnet çerçevesinde İslamî amel ve islam
- Kuran ve sünnet çerçevesinde ittifak meselesi
- Seçime ve parlamentoya katılma konusunda aklı ve şer'i değerlendirmeler
- Aşırı DAEŞ'in tasarrufatları ve fikirlerini yıkmak
- Aşırılık ve aşırı gidenlerin alametleri, aşırılığın sebepleri sonuçları ve ilacı

İslami camialar için şeri kaidelerle ilgili kitaplar

- Birinci bölüm: İslamî camiayı tesis etmede şeri deliller
- İkinci ve üçüncü bölüm: Halifeyi azletmenin hükmü, zülüm ve sapmalarda Müslüman kesimin duruşu
- Dördüncü bölüm: şeyh Ebul Basir ve fetvaları
- İslami proje çalışması
- İslami camialar için fikri, siyasi ve imani raporlar
- İç ve dış gerçekliğimize bir bakış

Kavmiyetçilik ve Kürt meselesi ile ilgili kitaplar

- Kürdistan niye yıkıldı nasıl imar edilir?
- Tağutun boyunduruğuna dönmenin hükmü
- İslami ölçüde kavmiyetçilik tutkusu ve ulusalcılık fikri
- İnanç ve parlamento arasında Kürdistan meselelerinin çözümü

Politika ve yönetim ile ilgili kitaplar

- Akıl ve vahyin gölgesinde güncel siyasi konular
- İslam ve devlet külliyatı birinci cilt: İslam'da siyasi varlık
- İkinci cilt: İslam'da hükümet sisteminin temelleri

- Üçüncü Kitab: üç makam; yasama, yürütme yargı
- Dördüncü Kitab: İslam devletinde ve toplumunda gayrı müslimler
- Çağdaş gerçekliğimize İslam çerçevesinden bir bakış

Kadın ve aile konusundaki kitaplar

- Şeriatın gölgesinde kadın ve aile
- Müslüman Kürt kadını şer'i hakları ve önemli vazifesi

Tarih alanındaki kitaplar

- Resûlüllah'ın hayatından dersler ve ibretler
- Hatıralar kitabı
- Hayatımdaki entelektüel ve politik olaylar
- Sınırı aşmayın...
- İşgalci hapishanelerde geçen 22 aylı işkence ve eziyet
- Çağdaş kavramlarda gençlik

Güncel konularla ilgili kitaplar

- Gerçek ve taklitçilik arasındaki gençliğimiz
- Toplumumuzu uçuran ahlaki çöküş
- Kadının İslam'dan uzaklaşmasıyla çekilen acılar
- Nasıl rol model olâlim? İslam'a göre nasıl bir cumhuriyet inşa edelim
- İslami siyasette açıklamalar
- Vaaz vermede mühim esaslar
- İslami ilmi talep etme
- Faziletli ahlak İslamî bağlılığın standardıdır
- Allaha davet
- Bu durumda nasıl talebe olmak gereklidir
- Kürdistan meselelerine İslamî bir bakış
- Aile yapısı ve rükünleri, şeri ve akli değerlendirmeyle çok evlilik meselesi

• İslami çalışma ve şüphe sislerinin dağılışı

• İslam'dan dönmenin hükmü konusunda bir değerlendirme

• Molla Kebir Elkevi Tefsiri

• Kuranda neshin var olup, olmaması

• Allah'ın kullarına bela vermesi nedir ve nasıl oluyor?

• Sürgündeki kardeş ve bacılarımıza rehberlik

• Peygamber annesi güçlü ve nadir bir kadındı

• Gençlik ve manevi kriz

• İman çerçevesinde bir gençlik ve şüphelerin reddi

Arapça yazılan eserleri

• Allah azze ve cellenin kitabında tecelli eden İslam külliyatı.

• Birinci Kitab: İslam yaratıcıyı ve yaratılanı gerçek bir şekilde tanımak

• İkinci Kitab: imanın tarifi

• Üçüncü Kitab: Allaha iman

• Dördüncü Kitab: Melekler ve cinlere iman

• Beşinci Kitab: Allah'ın kitabına iman

• Altıncı Kitab: Allah'ın peygamberlerine ve kerim olan resûlüne iman

• Yedinci Kitab: Son peygamber Resülüllah sallallahu aleyhi vesellem

• Sekizinci Kitab: kıyamet gününe iman ve kaderin özeti

• Dokuzuncu Kitab: insanın Allah'ın hidayetiyle hidayet bulması ve ferdin şeriata bağlılığı

• Onuncu Kitab: toplumun şeriata bağlılığı

• On Birinci Kitab: toplumun şeriatı uygulaması İslam'da devletin özellikleri

- On İkinci Kitab: İslam insanlara doğru bakıştır. Onlarla güzel bir diyalogdur.
- Aşırı fikirleri çürütmek
- Misafirlik ve dava
- Özel bir röportaj
- Irakla ilgili kısa bir söyleşi
- Emniyetli bir şekilde Allaha yöneliş, kuran ve sünnet ışığında nefsin tezkiyesi
- Emir demir parmaklar arkasında
- Gündemdeki popüler meseleler
- İhtilaflı ve feri meselelerle birlikte İslam'da şeri hükümlerin bakışı
- İslam âlimleri kimlerdir ve özellikleri nelerdir?
- Fikri, fıkhı, siyaset ve davette güncel meseleler çerçevesinde sıcak tartışmalar
- Kürdistan deneyimde laiklik ve demokrasi

Basılmaya hazırlanan kitaplar

- Kuranı kerim tefsiri 12. Cilt Rad, İbrahim ve Hicr Sûresi
- Fıtrat, akıl, ilim ve vahiy çerçevesinde İslam'ın güzelliği ve ateizmin çürüklüğü
- Siyasette ahlakın önemi
- İslami çalışmayı gözden geçirme
- Ümmet ve zor konumu, sebepleri ve ilacı
- Sahih ve islam daveti çerçevesinde...

Bismillahirrahmanirrahim

“Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra arşa hükmeden, gündüzü durmadan kovalayan gece ile bürüyen; güneşi, ayı, yıldızları, hepsini buyruğuna baş eğdirerek var eden Allah'tır. Bilin ki yaratma da emir de O'nun hakkıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah Yüce'dir.”[1]

İTHAF

İslam fıkhını büyük kitabımız Kur’an ve şerefli peygamberimizin sünnetindeki gibi derin ve kapsayıcı olarak isteyenlere gelsin. Şahsiyatlarında, ailesinde ve genel toplumda uygulayan kimselere gelsin. Allah azze ve celleden rızasını umarak bu kitabı onlara ithaf ediyorum.

[1] Araf: 54

TEŞEKKÜR VE TAKDİR

Allah'u Teâlanın rahman süresinin 60. Ayetinde geçen **"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?"** ayeti kerimesi ve resülüllah sallalahu aleyhi vesellemin **"Allaha şükretmeyen kimse insanlara da şükretmez"** [2]hadisi şerifiyle amel edererek, bu kitabın yazımında bana yardımda bukunan tüm kardeşlere özellikle de dilbilimi konusunda kerim olan kardeşlerime bir şükür ve minneti takdim etmeyi lüzumlu gördüm. Bu kardeşlerim ister on iki kitabımdan bir tanesini ister daha fazlasını gözden geçirmiş olsunlar farketmez hepsine şükranlarımı sunuyorum.

Özellikle de burada değerli kardeşim Yasin Muhammed Hasan'ı zikretmek istiyorum. O birinci kitaptan son kitaba kadar benimle detaylı bir şekilde kitabı gözden geçirmiştir.

Yine bu kitabın bu şekilde kitab haliyle çıkışına vesile olanlara teşekkürlerimi ulaştırıp, duamın makbul olmasını umarım. Rabbim onları hayırla mükâfatlandırsın. Hem dünya da hem ahirette ihsan ve faziletinden onlara ulaştırsın.

[2] Ahmedten 7962 nolu hadisle rivayet edilmiştir. Ebu davuttan 4813,ibnul hibbandan 3407 nolu hadisle ebu hüreyreden rivayet etmiş ve elbani silsiletul sahihada 416 numarayla bunu tashih etmiştir.

İÇİNDEKİLER

Bu külliyat hakkında bir müjde

Bu külliyatı neşretme konusunda tereddütüm vardı. Fakat peygamber Resülüllah sallalahu aleyhi vesellemin hadisine binaen sonunda bu külliyatı yazmaya karar verdim.

"sizden biri hoşuna giden bir rüya gördüğü zaman o rüya Allahtandır. Bu rüya üzerine Allaha hamd etsin ve bu rüyayı başkaları ile paylaşsın"[3]

2005 yılının beşinci aylarının başında Zâlim olan Amerikan zindanından çıktıktan ve üzerinden bir süre geçtikten sonra, serbest bırakılmam dolayısıyla beni ziyarete gelenler arasından ilim ehlinden bir kardeşim beni ziyaret etti. Ve birazdan gelecek olan rüyasını şöyle anlattı; 2005 yılının 6 ayın beşinde ben bir rüya gördüm. Rüya da zindandan salıverilmen sebebiyle seni ziyarete gelmiştim. O anda Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemle idim. O da bizzat bu münasebetle ziyarete gelmişti. Sana dönüp seninle olan konuşmasının arasında şöyle dedi; **"gerçektende senin yazdığın kitapla mutlu olduk."** Ve sağ elinde bir kutu taşıyordu. Şöyle dedi; **"bu içindeki cezaevindeyken yazdığın kitaptır."**

Daha sonra düşündüm ki cezaevinde bir kitap yazmıştım. Ve rüyayı göre kardeşe Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin sağ elinde taşıdığı kutunun şeklini ve rengini sordum. O da bana o kutuyu vasıflandırdı ki, anlattığı kutu cezaevinden çıkarken elimde taşıdığım kutuya mutabık idi. Yazığım kitab sayfalarını içine bıraktığım kutu idi. Daha sonra gidip içerden o kutuyu

[3] Müttefukun aleyhi bir hadis olup, buhari 6584,Müslüm 957, tirmizi ebu said elhudriden 3453 nolu hadisle rivayet etmiştir. Ama Müslüm bu hadisi ebu said el hudriden rivayet etmemiştir.

getirip, ona gösterip, "bahsettiğin kutu bu şekilde miydi? Diye sordum. O da evet. Aynen bu kutu idi dedi.

Bu rüyayla sevinmemin kaynağı da Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin genel olarak tüm kitaplarımın, özellikle de bu kitabım için mutlu olduğunu zikretmişti. Ve malumdur ki son peygamber Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellem, ister uyanık olsun, ister uyku da olsun sadece hak olan sözü söyler. Çünkü şeytan bile rüyada onun şekline giremez. Tıpkı Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin buyurduğu şu hadis gibi. **"herkim beni rüyasında görürse uyanınca sevinsin. Veya beni uyanıkken görmüş gibidir. Şeytan benim şeklime giremez"**[4]

Bu bir rüyadır. Onu her nekadar bizzat kendim görmemişsem de, kendisine itimat ettiğim bir kimse bu rüyayı görmüştür. Bu mesele hakkında da Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellem şöyle buyurmuştur; **"ey insanlar! Benden sonra Müslüman kimsenin rüyada gördüğü veya kendisine gösterildiği salih rüyadan başka nübüvetten müjdeleyen bir şey kalmamıştır."**[5]

Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin, bu kitabı elinde taşıyıp, ona işaret etmesinden, bana şunları hatırlattığına inandım. "amerikanın elinden kitabını kurtaran Allah azze ve celledir. Çünkü Amerika askerleri yazılı tek bir sayfanın çıkarılmasına bile müsaade etmezler. Peki nasıl büyük bir kütabın çıkışına izin verirler ki! Çoğu kez zindanda bulunan arkadaşlarım bana

---

[4] Ahmed bu hadisi 2265 nolu hadiste, buhari 6592, müslim 2266, ebu davud 5023 nolu hadisle ebul hureyreden rivayet etmiştir.

[5] Bu hadisi Ahmet 1900, müslim 479, ebu davut 876,nesai 1045, ibnul mace de 3899 numaralı hadis olarak rivayet etmişler.

bu kitabı kontrol etmesi için cezaevi sorumlusuna göster. Belki cezaevinden çıkışına izin verirler diyorlardı. Ben ise onlara şunu söyledim; onların kitabı bilmelerine müsae etmeyecem. Allah azze ve celle kitabın çıkışına izin verdiği zaman o kitab zindandan çıkacak. Zindandan tahliye edilme anım gelince, rüya kısmında zikredilen kutuyu hazırladım. Bana o karton kutu da ne bulunduğunu sorduklarında, içinde bazı ihtiyaç malzemelerim ve elbiselerim olduğunu söyledim. Kutunun içine bakacaklarını düşündüm ama kesinlikle içine bakmadılar.

Bahsedilmeye değer olan bir şey de şudur; Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin kitabım konusundaki sevincinin bu kitabın hata ve noksanlardan uzak olduğu konusunda olduğunu anlamadım. Zira bizce hata ve noksandan uzak olan tek kitab Allah azze ve cellenin kitabı Kur'an ve Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemin sünnetidir.

Hamd müminlerin velisi olan Allah azze ve celleyedir. Allahın selamı tüm peygamberlere ve gönderilenlere olsun. Özellikle de peygamberlerin imamı, sonuncusu, gönderilenlerin seyyidi Resülüllah sallAllahu aleyhi veselleme, ehlinden sahabelerine, eşlerine, yakın akrabalarına ve kıyamete kadar onun yolunu takib edenlere olsun.

İkinci Baskının Mukkaddimesi

Hamd yüce ve güç sahibi olan Allah azze ve celleyedir. Salat ve selam, müjdeleyen ve uyaran nebisi Muhammed sallAllahu aleyhi veselleme, şerefsahibi sahabelerin, eşlerine ve akrabalarına olsun. Onlar ki, tüm takdire ve değere layıktırlar.

Bundan sonra; **"Allahın kitabında tecelli eden islam"** isimli külliyatımızın birinci baskıdan sonra tekrar baskıya girmesine karar verdik. Birinci baskısı, sekiz cildten oluşup, içerik olarak dört konu on yedi fasıldan oluşmaktaydı. İkinci baskısı ise, on iki ciltten oluşup, her kitab, başlı başına bir konuyu ele almaktadır.

Sonuç olarak; bu külliyatta kitaptaki konular on iki konuya ulaşmış oldu.

BİRİNCİ KONU: dört başlıktan oluşup, kitab ismi olarakta **"islam gerçek anlamda yaratılan ve yaratanı tanımaktır"** şeklinde isimlendirilmiştir. Bu kitaptaki birinci konu da budur.

İKİNCİ KONU: Altı başlıktan oluşmaktadır. İsim **olarakta "islam, Allaha, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve din gününe imandır"** tabi bu durumda bu ikinci konu yedi cild olarak ele alınmıştır. Her bir kitab başlı başına iman konularından bir konuyu ele almaktadır. Tabi beşinci başlık olan **"resülüne ve peygamberlere iman"** konusunu iki bölüme ayrılmıştır.

Birinci başlıkta, selam üzerlerinde olsun orada genel olarak resüle ve peygamberlere iman konusndan bahsettik. Bunun ikinci alt başlığında ise son peygamber Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellemden bahsettik. Dolayısıyla bu külliyatta ikinci bab şu şekilde oluştu;

İkinci başlık: iman ve küfür mefhumu konusu

Üçüncü başlık: Allah azze ve celleye iman konusu

Dördüncü başlık: meleklere ve cinlere iman konusu

Beşinci başlık: Allah azze ve cellenin kitabına iman konusu

Altıncı başlık: Selat ve selam üzerlerine olsun Allahın elçisi ve peygamberlerine iman konusu

Yedinci başlık: son peygamber hazreti muhammed Resülüllah sallAllahu aleyhi vesellem

Sekizinci başlık: ahiret gününe iman

ÜÇÜNCÜ KONU: üç bölümden oluşup, başlık olarakta "islam; gerçekçi olarak iki yöntem olan ferdi ve toplumsal olarak şeriata bağlanmaktır." Tabi bu külliyatta bu konu aşağıdaki şekilde üç kısma ayrılmıştır.

Dokuzuncu başlık: Allahın hediyesi ile doğruyu bulmak.

Onuncu başlık: toplumun Allahın dinini kabullenmesi

On birinci başlık: toplumda şeriatı tatbik

DÖRDÜNCÜ KONU: dört konudan oluşmakta olup, isim olarak **"İslam insanlara yönelik doğru bakış ve onlarla gerçek muammeledir"** bu isimle bu şekilde kalmıştır. Son kitab olan on ikinci kitab gelen şekil üzere kalmıştır;

On ikinci başlık: İslam insanlara yönelik doğru bakış ve onlarla gerçek muammeledir.

Bu on iki kitabı 63 başlık olarak tertib ederken de tedrici olan mantık silsilesine riayet ettik. Çünkü insanoğlu herşeyden önce bu varlık âlemini tanımaya muhtaç olup, o varlık âleminin kaynağı onun açıklamasındadır.

Birinci kitap: "islam; gerçek anlamda yaratan ve yaratılanı tanımak" ismiyle bu fıtrı ve öncelikli önermeye bir hazırlık olarak gelmiştir. Daha sonra varlığı

gerçek anlamda tanımak mantık kaidelerinin bir gerekliliği olarak, âlemlerin maliki ve yaratıcsı olan Allaha iman ve diğer beş imam rükünlerine imanı netice olarak vermektedir.

Daha sonra ikinci, üçüncü, dördünü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci kitaplar, **"islam; Allaha, meleklerine, kitaplarına, resülüne ve kıyamet gününe imandır"** başlığı altında bu büyük maksadı kesinleştirmek ve büyük gerçeği beyan etmek için gelmiştir. O büyük gerçek ki, büyük kitabı harfler üzerine nakşedilmiş olup, onun idrakı için başka bir şeye ihtiyaç duymamaktayız.

Daha sonra gerçek anlamda Allah azze ve celleye ve geri kalan esas rükünlere iman, bizi dostdoğru olan Allahın dinine, hikmetli şeriatına uymayı gerekli kılmaktadır.

Daha sonra dokuzuncu, onuncu ve on birinci kitaplar genel bir başlık olan "islam; gerçekçi olarak iki yöntem olan ferdi ve toplumsal olarak şeriata bağlanmaktır." Başlığı altında gelmiştir. Bu da ferdin, toplumun ve devletin şeriatı kabullenme şeklini beyan etmek içindir. Son üç kitap aşağıdaki üç isimle isimlendirilmiştir.

1. Allahın hidayetiyle doğru yolu bulmak. Ya da ferdin Allahın şeriatına bağlanması.

2. Hak dini ortaya koymak ya da Ya da toplumun Allahın dinini fikirsel, yöntemsel ve edebi olarak bağlanması.

3. Hayatın tüm alanlarında şeriatı toplumda tatbik etmek.

Daha sonra son olarak; gerçek bir şekilde tanıyıp, derin bir imana sahip olup, Müslümanların imkânı ölçüsünde, ferd, toplum ve devlet olarak gerçek anlamda şeriata bağlandıktan sonra, ister Müslüman olsun ister

gayri Müslüm olsun insanlara muammele başlar. Bu da onlara doğru ve gerçek bir bakışla, ifrat ve tefritten de uzak bir şekilde şeriat ile muammeledir. Bu konunun açılımını **"islam insanlara yönelik doğru bir bakış ve onlarla gerçek muammeledir"** isimli on ikinci son kitabımız yüklenmiştir.

Özet olarakta; bu on iki kitaplık külliyatta, İslam için bereketli olan Allah *azze* ve cellenin hâkim kitabının nasıl tecelli ettiğini açıklayacağız.

I. Gerçek anlamda Allah *azze* ve celle ve mahlûkatın varlığı.

II. Allaha, meleklere, kitabına, resülüne ve kıyamet gününe iman.

III. Ferd, toplum ve devlet olarak Allahın şeriatını kabullenme.

IV. İnsanlarla onların dikkatini çekecek şekilde objektip bir bakışla gerçek muammele.

Bu külliyatı bu şekilde basmaktaki gerçek amaç okuyucuya ulaşımını kolaylaştırıp, kitaptan hangi konuya talep varsa, elde edilmesini kolaylaştırmaktır.

Yine zikre layık olan bir şeyde, bu baskıda birinci baskıda yapılan konu, fasıl, başlık ve neticelerin çoğunun aynı şekil üzere bırakılmasıdır.

Aynı şekilde şu aşağıdaki üç başlığı da isim olarak aynen bıraktık.

Birincisi: bu kitap hakkında bir müjde. Tabi bunu sadece bu külliyat hakkında bir müjde şeklinde değiştirdik.

İkincisi: Bu kitabı telif hakkında bir kıssa. Tabi bunu da bu külliyatı telif hakkında bir kıssa. Şekinde değişitirildi. Burada da Amerika zindanında bu kitaba başlama şeklini yine yedi ayetten oluşan mübarek fatiha

süresinden elde edilen hazzı ve dört bab ile on yedi başlığa ayrılmasının sebebini açıklamışız.

Üçüncüsü: mukaddime tabi bu da bu külliyat hakkında bir mukaddime şeklinde değiştilrilmiştir. Ve bu külliyatın birinci kitabının başında bu kitabın konuları ile irtibatlı olduğundan dolayı bu mukaddimeyi ekledik. Ve bu şekilde yaparak diğer kitablardan tekrardan sakınmak için bu mukaddime ile iktifa ettik.

Büyük arşın sahibi kerim olan Allah azze ve celleden, bu büyük uğraşı, dost doğru olan bu dini, eksik anlayan birçok Müslümanların birçok eksikliklerin telafisi kılsın. Bu külliyattan bir haz alınmasını yani islam şeriatının kalesinin binası için bir tuğla olmasını umut ederim.

Değerli okuyuculardan da okuma ve uyarıları konusunda cimrilik yapmamalarını umuyoru. Baştan onlara çokça teşekkürlerimi sunuyorum.

Vasıflanmaktan münezzeh olan Allah, tüm nokasanlıklardan münezzehtir. Gönderilen tüm peygamberlere selam olsun. Hamd âlemlerin rabbı olan Allaha mahsustur.

20 Nisan 2015
Erbil/Irak

Bu külliyatı telif edilmesinin kıssası ve Kur'an-ı Kerimden alıntı ediliş şekli

Amerika zindanında yaklaşık yirmi iki ay kalış süresinde bana Allah *azze* ve cellenin kerim olan kitabı üzerinde tekrardan düşünme ve tefekkür fırsatı doğdu. Zindandaki ilk sekiz ayda kuranı kerimi ezberlemeye muvaffık oldum. Zindanda geçirdiğim süre içinde Allah *azze* ve cellenin inayetiyle defalarca kuranı kerimi, farz ve sünnet namazlarımda hatmetmeye nail oldum. Mecid olan Allaha hamd olsun ki, hâkim olan Allahın kitabında derinleşme konusunda acaib bir bereketi hissettim. Daha önce nadir olarak buluğuğum sırların kapıları bana açıldı. Bu durum genel olarak tüm sürelerin özel olarakta fatiha süresini okuduğum zamanda oldu. Bu kitabı asla yazmayı düşünmedim. Bu da basit bir gerekçeden dolayıydı. O gerekçe de zindan da defter ve kâlemlerin bana yasak olmasıydı. Fakat günlerden bir gün, Allahın kitabını okuyup üzerinde düşündüğüm esnada kalbime doğan bu fikir ve hatıraları yazmayı düşündüm. Tıpkı **"Allah bir şeyi dilediği zaman ona sebebleri kolaylaştırır"** denildiği gibi. Çünkü bu esnada zindanda benim daha önceki gözetmenim/gardiyanım değiştiğinden beni kontrol için çağırmışlardı. Bu esnada yeni gardiyan bana bir ihtiyacım olup olmadığını sordu. Ben; Kuran-ı Kerimde aklıma gelen fikir ve bilgilerimi yazmak için kâlem ve deftere çokça ihtiyacım var dedim. O da bana iki kâlem ve iki defter verdi. O günden itibaren kâlem ve defterimi korumaya başladım. Dertlere deva veren rabbim bu sebeble bana büyük kolaylıklar vermişti. Bu kitabın yazımına ilk başladığım gün 27 Ocak 2004 tarihiydi. Yani cezaevinde kalışımın 202. günüydü. Fakat bu kitabın satırlarının yazımı, konu baş-

lığı, kitabın isminin ne olması konusundaki fikrin derinleşmesi üzerinden günler ve hafatalar geçti. Ama fikir ve bilgilerin bir araya gelişi ise, zindandaki ilk günden itibaren olmuştu. Kitabın tüm konularının dört başlık altında olmasının kararlaştırılması, mübarek fatiha süresinin metin ve kısa olmasının nurundandı. Daha sonra diğer sürelerin şerh ve tefsirinin nurlarıydı.

Bu ilk etapta fatiha süresinden elde edilen fikirlerin durumu hakkında kısa açıklamalardır. Daha sonra geniş açıklamaları diğer sürelerin nurlarında detaylı bir şekilde zikredip, beyan edeceğim.

BİRİNCİ BAB: İslam yaratıcı ve yaratılanı gerçek anlamda tanımaktır. Bu konu da onunla dört ayet gelmiştir.

1 - Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle.

2 - Hamd o âlemlerin Rabbi,

3 - O Rahmân ve Rahim,

4 - O, din gününün maliki Allah'ın.

Tabi bunlarda dört fasıl da açıklanacaktır. Her bir fasıl bir ayetin nurundan elde edilmiştir.

Birinci fasıl: Allah azze ve celle yer ve göğün yaratıcısı, din gününün sahibi ve âlemlerin rabbidir.

Bunu birinci ayet olan {1} بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ "Rahman ve Rahim olan Allahın adıyla" ayetinden elde ettim. Çünkü Allahın adıyla başlamak, akıl ve kalbi sâlim kaldığı sürece insanın aklının ve kalbinin Allahın varlığına inancının herşeyden önce geldiğinin delilidir. Özellikle rahmet sıfatının فعلان (rahman) ve فعيل (Rahim) şeklindeki kalıplarda gelişinin tercih edilişi, Allah Teâlanın vasıflandığı digger sıfatlar arasında bu iki sıfatın daima yenilenip sabit oluşuna delalet etmektedir.[6]

[6] Yani rahmeti sürekli olup, her an kendini yenilemektedir.

Çünkü rahmet; ilahi iyilikleri, faziletlerin, kerem ve cömertliklerin kaynağıdır. Ve insan hayatında hem dünyasında hem ahiretinde en çok tecelli eden bir sıfattır.

İkinci fasıl: yaratıklar; Allah Teâla hak ile hepsini yartmış olup, onda bulunanlar bir hikmet ve derinlik iledir. Bu fasıl da ikinci ayet olan الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ {2} **"hamd âlemlerin rabbi olan Allaha mahsustur"** ayetinden elde edilmiştir. Çünkü Âlemlerin rabbinin hamd ve sıfatıyla başlamak bu yaratılmışlarınn durumunun hak ve ciddi olduğuna delalet eder. Yaratılmışların tümü yaratıcının hamdini tesbih eder. Hiç bir şey rabbın kendisi için çizdiği nizama engel olamaz.

Üçüncü fasıl: "insan Allahın yeryüzündeki halifesidir." Bu fasıl {3} الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ **"o rahman ve rahimdir"** üçüncü ayeti kerimesinin nurundan elde edilmiştir. Çünkü Allah Teâlanın rahman sıfatı, insanın dünyevi hayatında tecelli eder. Rahim sıfatı da onun uhrevi hayatında tecelli eder. Nasıl ki, Allah Teâla şu ayeti kerime de rahman sıfatının tecellisini şu şekilde vasıflandırmıştır;

1-2. Rahman olan Allah Kuran'ı öğretti; **3-4**. İnsanı yarattı, ona konuşmayı öğretti.

Bu durumda dünyada tecelli eden rahman sıfatı genel olup tüm insanları kapsamaktadır. Çünkü kuranın tâlimi, insanların yaratılışı ve konuşmanın beyanı ve bunun mübarek rahman süresinde zikredilen tüm nimetler, insanlar arasında ortak olan nimetlerdir. Fakat ahirete nisbetle ise rahim olan sıfatı delalet etmektedir.

43. Karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size rahmet ve istiğfar eden Allah ve melekleridir. İnananlara merhamet eden O'dur.

44. O'na kavuştukları gün müminlere yapılacak dirlik temennileri "Selam" demek olacaktır. Onlara cömertçe verilecek ecir hazırlamıştır.

Aynı şekilde iman ve takva ehli için rahmetini ahirette tahsis etmiştir. Bununla beraber rahmeti dünyadaki tüm şeyleri kuşatmaktadır.

156. Bize, bu dünyada da iyilik yaz ahirette de. Şüphesiz biz sana döndük." Allah buyurdu ki: Kimi dilersem onu azabıma uğratırım; rahmetim ise her şeyi kuşatır. Onu, sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.

İnsanoğlu Allah Teâlanın yeryüzündeki halifesidir. Nasıl ki yüce rabbimiz şöyle buyurmaktadır;

165. Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği (nimetler) hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır ve gerçekten O, bağışlayan merhamet edendir.

Evet! İnsanoğlunun Allahu Teâlanın yeryüzünde halifesi olması, Allahu Teâlanın insanoğluna merhametinin ve faziletinin en çok tecellisinin ürünüdür. Şayet onun halifesi olmasaydı, bu durumda Allahu Teâlanın muhatabına mazhar olmaz ve ona kitabı inmezdi. Oysa onun kelamı insanoğluna yönelmiştir. Bu ise, Allahu Teâlanın kulları üzerine en büyük ve en yüce nimetidir. Bundan dolayı Allah Teâla birçok nimetini anlattığı rahman süresinde onu ele alıp, ilk olarak zikretmiştir.

Dördüncü fasıl: “dünya hayatı imtihan, ahiret hayatı ise süreklidir.” Bu fasıl yüce rabbimizin مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ {4} “ **o din gününün sahibidir”** ayeti kerimesinden elde edilmiştir. Çünkü açıktır ki, Allahu Teâla tek başına hem dünya hemde ahirette bulunan tüm şeylerin sahibidir. Fakat bu ayette mülkiyet sahibliğini özellikle

ahiretle zikretti. Zira ahiret ceza günündeki büyük durumdan dolayı... Çünkü dünya ahirete geçiş ve ona ulaşmadan başka bir şey değil ki! Ve dünya Allahın halifelerinin imtihan yeridir. Daha sonra o din gününde Allahu Teâla sahiplik ve yüceliğini dünyada kullarına ikisini imtihan maksatlı gizlemesine rağmen ahirette en büyük şekilde göstermektedir. Neticelerin ortaya çıktığı gizliliklerin ortaya serpildiği gündür. Bu netice ve sırlara binaende kastedilen yer, mahlûkatların kalacağı dünya hayatının bittiği nokta olan olan ahiret yurdunun hayatı başlamaktadır.

İKİNCİ BAB: İslam; Allah, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe imandır. Bunların tümü beşinci ayet olan {5} إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ **"yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz"** ayeti kerimesinin nurundan elde edilerek yazılmıştır. Çünkü yaratıcıyı ve yaratılanı gerçek anlamda bulmanın mantıklı sonucu halis bir şekilde Allaha ibadette ve sadece ondan yardım dilemekte şekillenmektedir. Allaha ibadetin temeli ve özü, ona ve emredilen tüm şeylere imanladır. Iman kalb ile, ameli bir durum olup, yerleştirme, kabullenme ve sevme iledir. Yine dil ile de ikrardır. Yine beden ve organlarıyla ameli ve kabullenmeyi faaliyete sokmadır. Ama sahih bir akıl ile tanımak ise tasdiktir. Şart olduğu durumlarda imanın kemalidir. Zira iman cehalet ve hataları bilmek üzerine inşa edilemez. Fakat ilk üç esas buna eklenmeyince, tasdik tek başına iman merkezi sayılmaz. Zira kâfirlerin çoğu da tasdik konusunda ortaklık etmekte olup bu onlara bir şey kazandırmamıştır. Tıpkı yüce Allah azze ve cellenin musa aleyhiselamın doğruluk ve mucizelerini tasdik eden ama küfür ve kibirlerinden inakarcı olan firavun ailesinden bahsettiği gibi...

13. Ayetlerimiz gözlerinin önüne serilince: "Bu apaçık bir sihirdir" dediler.

14.Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde, haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü onları bile bile inkâr ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!

Durum böyle olup, ikinci babı altı bölüme ayırdık. Birinci fasıl özellikle genel imanın tarifine has kılınmıştır. Geri kalan diğer beş fasıl ise, her bir faslı imanın rükünlerinden her birisi için tahsis edilmiştir. Yani Allaha iman, meleklerine iman, kitaplarına iman, resüllerine iman ve ahiret gününe iman konularıdır. Kadere iman konusunda gelince, Cibril hadisi olarak meşhur olan hadiste Resülüllah sallalahu aleyhi vesellemin zikrettiği mesele yine müslimin ömer bin hattabtan riveyet ettiği ve imanın beş rüknüne ekleme yaptığı bu meselesi başlı başına bir konu olarak ele almadım. Fakat ikinci babın konusunun sonunda bu meselenin esasına işaret ettim. Nasıl ki, buna başı olan birçok meseleye birçok yerde işaret ettiğim gibi...

ÜÇÜNCÜ BAB: "İslam; gerçekçi olarak iki yöntem olan ferdi ve toplumsal olarak şeriata bağlanmaktır." Bu konunun birçok kısmı altıncı ayet olan اهدِنَــــــا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ {6} **"bizi doğru yola ilet"**[7] ayeti kerimesinin nurundan elde edilmiştir. Çünkü her kim ki, onun dışındakilerden değil de sadece Allah azze ve celleye ibadet edip, ondan yardım etmeyi isterse, rabbinin kendisi için çizdiği yolda yürümesi gereklidir. Çünkü Allah azze ve celle o tektir ve ona nasıl tapınılacağını ve nasıl birleneceğni bilir. Aynı şekilde gerçek anlamda Allah azze ve celleye iman eden kimse, Allahın rızasına uygun olacak şekilde salih ameller işlemek için

[7] Fatiha süresi 6. ayet

teeni ile hareket eder. Bu da ancak Allhın dost doğru olan yolunda yürümek ile mümkündür. O dost doğru dini ve sapasağlam yoludur. İnsanoğlu ilkin Allahın hidayetiyle hidayet bulmayıncaya kadar Allah azze ve cellenin dostdoğru yolunda gidemiyor. Daha sonra Allahın şeriatını tüm hayat alanlarında gerekli kılmalıdır. İkinci olarakta toplumda gerekli kılmalıdır. İşte bundan dolayı – ikinci babtan sonra hacim olarak daha büyük olan ve daha önemli olan bu üçüncü bölümü - üç bölüm kıldık.

Birinci fasıl: Allahın hidayetiyle hidayeti bulmak. Veya kişinin ferdi olarak Allahın şeriatını gerekli kılması.

İkinci fasıl: Her alanda hak dini izhar etmek.

Üçüncü fasıl: toplumu şeriat ile dizayn edip onunla idare etmek.

DÖRDÜNCÜ BAB: İslam insanlara yönelik doğru bakış ve gerçek bir muammeledir. Bu bölümde yedinci ayet olan şu ayetin nurundan elde edilmiştir.

7. Nimete erdirdiğin kimselerin yoluna; gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna değil.

Çünkü kim bizzat kendisi için yine toplumu için Allah azze ve cellenin şeriatını lazım kılmak isterse, iman ehlinin dostluğu ve kardeşliği üzere nefsini hazırlaması gerekir. Yine küfür ehlinin düşmanlığını nefsine benimsetmesi gerekir. Bunlar ister hakkı bilip, inat, kibir ve hasetlerinden dolayı inkâr edip Allah azze ve cellenin gazap ve nefretini hakkeden kimseler olsun ya da cehalet ve delalettte bataklığa girip haktan yüz çeviren kimselerden olsunlar farketmezler.

İşte bu dördüncü babı da dört fasıl olarak kıldık.

Birinci fasıl: Allahın kitabı ve şeriatın onlara bakış açısı olarak genel anlamda insanların tanımı.

İkinci fasıl: Mü'minlerin tanımı, onların özellikleri, ferdi ve toplumsal olarak yapması gerekenler.

Üçüncü fasıl: Kâfirlerin tanımı, özellikleri ve çeşitleri.

Dördüncü fasıl: Genel olarak tüm kâfirlerle ve her bir çeşidine göre ayrı ayrı şeriata göre muamele etmek.

Bu da islami fikir olarak bu mübarek sürenin nurundan elde edilmiştir. Ama benim görüşüm ve çizgim olarak şerh, metin ve bu kitabın isminden başka mübarek sürelerin nurundan elde ettiklerime nisbetle ise, aşağıdaki noktalarda özetlemişimdir.

- Konuya bahsi olan mevzu ile alakalı olan ayetlerin tümü getirilmiştir. Daha sonra bu ayetlerin tümü konuyla alakalı olan başka bazı ayetlerle örneklendirilmiştir. Veya ayetlerin birçoğu bazende tümü örneklendirilmiştir. Daha sonra bu ayetlerin dinlenmesi, tefekkür edilmesi ve onlara vurgu yapılmıştır. Daha sonra onlara delalet eden şeyler serpilmiştir. Yine konuyla alakalı olan ve bana güzel gelen gerçekler orada silsile ve derece derece noktalamalarla, getirilen ayetin tertibine uygun olarak ya da makamın gerektirdiği başka bir duruma göre bilgiler serpilmiştir.
- Yani bu kitaptaki çalışmam senin de gördüğün gibi, Allahın kitabını sadece dinlemek ve susmaktan ibaret değildir. Allah azze ve cellenin şu ayette bize emrettiği gibi;

204. Kuran okunduğu zaman ona kulak verin, dinleyin ki merhamet olunasınız. Araf 204

Daha sonra yüce Allah azze ve cellenin dediği gibi bu konuda düşün ve tefekkür et;

44. Apaçık mucizeler ve kitaplarla (gönderildiler). İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için

ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik.[8]

Müslüman kimseye mübarek Allah azze ve cellenin kelamı karşısında edep ve sükünet ile dinlemenin dışında başka bir yolun olmadığı açıktır. Daha sonra tefekkür ve düşünmedir. Kendi düşüncelerimi ortaya çıkarıp daha sonra Allahın kitabından ayetlerle onu destekleyecek bir yönteme girmekten rabbime sığınır ve ona tövbe ederim. Çünkü bu büyük bir günah olup doğru yoldan büsbütün sapmaktır. Nasıl böyle yaparım ki! Oysa yüce rabbimiz şöyle buyurmuştur;

Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.[9]

Bu durumda ister تُقَدِّمُوا şeklinde okunan kıraate göre gidelim. Bu durumda تُقَدِّمُوا fiilinin mefulü mahzuf olup, şeriatın iznine bağlı olan tüm "öne geçmeleri" kapsayacaktır. Yine تَقَدَّمُوا şeklinde okunan kıraata göre gidilse de[10] bu durumda تتقدموا "geçirmeyin" anlamında olur. Yani bu durumda تتقدموا kelimesi Allahın dinini kendi fikir ve düşünceleri ile şekillendirip, daha sonra Allahın kitabından ayetlerle çirkin bir şekilde desteklemektir. İşte Allah ve resülünün önüne geçip, onları arkaya atmanın şekli budur. Dolayısıyla zihne gelen fikirleri öne atıp, Allahın ayetlerini kenara bırakmak nasıl olurda caiz olur. Oysa bu konuda Allah azze ve celle şöyel buyurmuştur;

Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız

---

8 Nahl 44

9 Hucurat 1

10 İbnul cevzinin "zadul mesir fi ilmil tefsir" isimli kitabın 1329 sayfasına bakın.

gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.[11]

Şüphe yok ki Allah azze ve cellenin getirmiş olduğu ayetlere karşı edepsizlik etmek, onlara karşı sesini yükseltip bastırmak, Resülüllah sallalahu aleyhi vesellemin şahsına edepsizlik yapmaktan daha çirkin bir şeydir. Ayette de maksat olan budur. Hatta bundan dolayı birşeyden nehyetmek başka bir şeylerden nehyetmeden önce gelir. Ayrıca sözün özü; vahyin açıklamış olduğu şeylere bizim kötü düşüncelerimize ihtiyacı yoktur. Nasıl olmasın ki! İzzet ve hikmetin sahibi Allah azze ve celle mübarek kitabında şöyle buyurmuştur;

Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir.[12]

Bedihi/apaçık olan şeylerden biri de; Allahtan gelen şeyler ve hükümleri için doğruluk sıfatını yakıştırmaya mahlûkatın gücü yoktur. Zira onun doğruluk ve adaletinden sonra doğruluk ve adalet yoktur.

- Zindanda olduğum süreçte siyer kaynakları çok bulunmadığından bu kitabta yazdığım tüm şeylerde ayetlerle iktifa ettim. Bazı zamanlarda hafızamda bulunan hadislerle de destekledim. Özellikle de iki imam olan buhari ve müslimin sahiheynde rivayet ettiklerinden istifade ettim. Buna ek olarak bazı yerlerde daha çok açıklamalar getirdim.[13]
- Kitabı yazmada şu konuda çabamı sarfettim; genel olarak okuyucuyu usandırmayacak kolay ve açık bir

---

[11] Hucurat 2

[12] Enam 115

[13] Zindandan çıktıktan sonra bu hadisleri kaynaklarından tahriç etmeye koyuldum. Bu konu da bazı kardeşlerimde bana yardımcı oldular. Rabbim onları hayır ile mükâfatlandırsın.

uslub kullandım. Sadece ihtisas ehlinin bildiği ilmi ve fenni kavramları kullanmaktan kaçındım. Bazı durumlarda bu kavramları kullanmak zorunda kaldıysam da onların anlamlarını açıkladım.

- Allahın kitabında resmedilen ve çizilen Allah dini islamı şeklini bu kitapta vermeye çalışınca, âlimlerin ihtilaf ettiği meselelere de dalmaktan kaçındım. Bu konularda da sahih veya daha uygun olan meseler ile iktifa ettim. Tabi ihtiyaç duyulan yerlerde farklı görüşlere de işarette bulundum.
- Kuranı Kerimde kullanılan uslub üzere ehemmiyeti başka konulardan daha önemli olan meseleri getirerek o minvalde yürüdüm. Bu münasebet üzere çoğu yerde onu tekid ederek birkaç yerde o konuyu zikrettim. O meselelere tekrar ederek, açıklama ve tekid ederek özel bir inayet harcadım.
- Açık olan bir şeyde ayeti kerimelerin anlamları için getirdiğim manaların bir kısmı veya birçoğu eski ve yeni -Allah rahmet etsin- âlimlerimizin tefsirlerinde de bulunan manalardır. Rabbim bize minnet etti ki gençliğimden beri ömrümün bir kısmını bu kitapları okumak ve onlara dayanmakla geçirdim. Fakat bu kitabı Allahın kitabına itimad edip tamamladıktan sonra da, o kitaplarla karşılaştırma yapmaya veya görüşlerimin muvafakat ettiği veya muhalefet ettiği kaynaklara dönmeyi de gerek görmüyorum. Çünkü bir kimsenin tefsirdeki görüşlerine binaen bir anlam veya bir görüş belirtmedim. Bilakis Allah azze ve cellenin kitabını düşündüğümde ve onun üzerine tefekkür ettiğmde bana zahir olan fikir ile o tefsirlerden beslenmem veya orda onları doğru görmem sebebiyle o görüşleri getirmişimdir. Fakat bu da direk veya dolaylı olarak o tefsirlerden istifade etmedim anlamına gelmemektedir. Çünkü az veya çok o fikirler hafızamda vardı. Rabbim âlimlerimizi en güzel şekliyle

mükâfatlandırsın. Çünkü onlar Allah Teâlanın kitabını şerh ve tefsirleri ile kolayca anlamamızı kolaylaştırdılar.[14]

[14] Hafızamda bulunan açık olan tefsirlerden ve mutalada bulunduğum tefsirlerin isimleri şunlardır. Bazılarını elifinde yasına, bazılarını bir kısmını, bazılarını taberi, ibnul kesir ve fizilal gibi birden fazla okudum.

1. Taberanının camiul beyanı
2. İbnul kesirin tefsirul kuranul azimi
3. Zamahşerinin keşşafı
4. Razinin tefsirul kebir olarak meşhur olan mefatihul gaybı
5. Kadı beydavinin beydavi tefsiri
6. Ömer nesefinin nesefi tefsiri
7. Şeyh zade ile beraber olan savi tefsiri
8. Farisi olan hüseyni tefsiri
9. İsmail bursevinin ruhul beyanı
10. Şevkaninin fethul kadiri
11. Celaleddin suyuti ve celaleddin mahallinin celaleyn tefsiri
12. Alusinin ruhul meani tefsiri
13. Şeyh muhammed abduhun tefsiri
14. Reşid rızanın menar tefsiri
15. Cemaleddin kasiminin kasımi tefisir
16. Tantavinin cevahiri
17. Seyyid kutubun fizilali
18. Muhammed ferid vecdinin mushabul müfesseri
19. Tabatabainin mizanı
20. Muhammed cevad muğniyenin tefsirul kâşifi
21. Sabuninin safvetüttefasiri
22. Muhammed ali hacizinin tefsirul vadıhı
23. Muhammed talekaninin farsça tefsiri پرتوي أز قرآن tefsiri
24. Mevdudinin tefhimul kuranı
25. Said havvanın elesas fittefsiri
26. Tefsir nemune farsça olup bir gurup ulema tarafından yazılmıştır.

➢ Allahu Teâlanın şu ayeti kerimesine binaenen son şöyle diyorum;

"Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır. Sana ne kötülük gelirse kendindendir. (Ey Muhammed!) Seni insanlara bir peygamber olarak gönderdik. Şahit olarak Allah yeter."[15]

Bu külliyatta bulunan doğru görüşler, sahih alıntılar, sağlam görüşler Allahın kitabına aittir. O yüce rabbimizden bir başarı ve fazilettir. Yine bu kitapta bulunan karışıklık ve hatalar ise, zayıf kulun kusurlarıdır. Allah azze ve cellenin mübarek kelamı bundan beridir. Nasıl olmasın ki! Allahın kitabı tıpkı indirilende vasıflandığı gibidir.

"Kur'an kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Şüphesiz o çok değerli ve sağlam bir kitaptır."

"Ona ne önünden ne de ardından batıl gelemez. O hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye layık olan Allah tarafından indirilmiştir."[16]

“Ey rabbimiz kalplerimize hidayet verdikten sonra bizi saptırma. Katından bize bir rahmet ver. Şüphesiz sen kullarına çokça verensin”

---

27. Molla kebir, şeyh muhammed ğali gibilerine nisbet edilen ve kürtçe yazılan tefsirler, müderris molla abdulkerimin tefsiri namisi ve bunun dışındaki tefsirler. Rabbim tüm âlimlerimizi bizim yerimizi en güzel mükâfatla mükâfatlandırsın.

[15] (Nisâ; 79)

[16] (Fussilet Sûresi (41 - 42)

Bu Külliyatın Bir Mukaddimesi

Hamd âlemlere ait olup, ona tövbe eder ondan doğru yolu taleb ederiz. Nefislerimizin kötülüğünden ve amellerimizin kötülüklerinden Allaha sığınırız. Allah kimi hidayete erdirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa onu doğru yola iletecek yoktur. Allahtan başka ilah olmadığına, onun ortaklarının olmadığına, muhammed aleyhi salatullahi veselamın da onun elçisi ve kulu olduğuna şehadet ederim.

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak müslümanlar olarak ölün." (Âl-i İmrân; 102)

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde bir gözetleyicidir." (Nisâ; 1)

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resülüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır." (Ahzâb; 70-71)

Bundan sonra; şüphesiz ki sözlerin en doğrusu Allahın kitabıdır. En güzel hediye Resülüllah sallalahu aleyhi vesellemin hediyesidir. En kötü işte ondan sonra uydurulanlardır. Sonradan ortaya çıkan tüm şeyler bidattır. Tüm bidatlerde delalettir. Tüm delaletlerde ateştedir.

1. Kuranın her şeyin beyanına, tüm şeylerin açıklanmasına, Müslümanlar için bir hidayet, rahmet ve

müjde olduğuna inanmak... Tıpkı yüce Allah azze ve cellenin kendini vasfettiği gibi.

"(Ey Muhammed!) Her ümmetin kendi içinden üzerlerine bir şahit göndereceğimiz, seni de onların üzerine bir şahit olarak getireceğimiz günü düşün. Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik." (Nahl; 89)

"Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir." (Yûsuf; 111)

Evet! İşte bu itikad Allah azze ve cellenin şekillendirdiği ve tek yol olarak insanlar için razı olduğu hak din olan islamdaki esas öğretilerine yine tüm üsüllerine yine bazı cüziyatlarına ve tefasillerine de özel olarak inanmayı gerekmektedir. İşte insan aklının idrak edemediği bu külli usuller ve cüzi tefasillere sadece mübarek vahyin arasında ulaşılabilmektedir. Zira insanoğlunun kendisine yol olarak biçtiği ve doğru bir şekilde Allah azze ve cellenin razı olacağı biçimde yaşamını idame ettiği dost doğru yolu keşfetmesi, dünya hayatında en mühim ve en büyük maksattır. Bunun üzerine; insanoğlunun muhtaç olduğu her şeyi beyan eden Allah azze ve cellenin kitabının, imtihana tabi olduğu yeryüzünde muhtaç olduğu her önemli şeyi barındırması gerekmektedir.

Herkesin üzerine gerekli olan bu itikad, beni de Allahın kitabı üzerinde düşünmeye sevketti. Umarım ki bende dinin tamamını ondan alarak öğrenirim. Kısaca gerekli olan yerlerde kısaca, tıpkı insan aklının hareket ettiği ve onlarla muamele gerektiren yerler gibi. Tabi

esas amaçları iyice bilindikten sonra. Yine detay gerektiren yerlerde detaylıca öğrenmek. Tıpkı insan aklının ictihad etmesi mümkün olmayan yerler gibi.

Allahın kitabındaki esrarlarını öğrenmek, nurlarına erişmekte kusurlu olmama rağmen Allahın kitabı onun keremi ve cömertliği sayesinde bana açılmış oldu. Onda geçen ve islamdan bahseden konular tüm yönleri ile bana şekillenmiş oldu. Bunlar; Allahı tanıma, iman, tasavvur, hesap, takva, tezkiye, yaratılış, ibadet şiarları, toplumsal ve siyasal adaplar, hükümler, iktasadi konular, davet, yayın, aile, yargı, cihad, savunma, Müslüman veya gayrı müslim insanlarla ilişkiler, anlaşmalı veya savaş durumundakilerle olan ilişkiler gibi konulardır.

Kısacası; Allahın kitabında umduğum ve inandığım şeyleri fazlasıyla buldum. Allah kendisinden başka ilah olmyandır.

2. Aynı şekilde Allahın kitabında bulunan tüm şeylere ve içinde şaibe olmayan tüm bilgilere inanmak, hâkim olan Allaha, güzel isimlerine ve yüce sıfatlarına inanmanın doğal bir neticesidir. Yine mübarek kelamındandır. Allahı vasıflayan güzel ayetlerinden biri de şudur;

"Rabbinin kelimesi (Kur'an) doğruluk ve adalet bakımından tamdır. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (En'âm; 115)

Fakat Allahın mübarek kitabı hakkında düşünmek beni, icmali konuları bildikten sonra beni tafsili konuları da yoklamaya sevketti. Ve Allahın kitabını araştıranlara bunun açık olduğuna inandım. Tabi akli, kalbi ve ilmi olarak her nekadar istenilen seviyede olduğumu iddia etmesem de fakat Allahın çok olan kitabından azına nail olmakta çoktur şereflidir.

3. Allahın açıklayıcı kitabını yavaş ve çok kere tekrar etmem ve onun üzerine düşünmem, özellikle de bunu gündüz ve gece namazlarımda yapmış olmam ve işaret ettiğim üzere bana verilen ikramlar ve bu kitabın barındırmış olduğu şeyler garip tatlılığı, güzel ruhani duyguları ibarelerle anlatması mümkün değildir. Zindanın yalnızlık ve zülüm ortamında ünsiyet buldum. Zindanın çirkinlik ve karanlığını, soğukluk ve sıcaklığını, katılığında Allahın kitabıyla ünsiyet buldum. Öyleki çoğu zaman cennet bahçelerinde olup, zindanın daracık hücresinde olmadığımı hissettim.

Bu duygular tıpkı mütmainlik, sekine ve Allahın keremiyle olan fazilet ve rahmet gibi kelimelerle tabir edilmesi mümkündür. Kerim, mübarek, müjde, rahmet, düşünme ve hidayet gibi kelimeler ile vasıflanan kitapta bundan başkası var mıdır?

4. Bana şekke yol bulmayacak şeklinde ortaya çıkan ve yanımda sabit olan şudur; Allahın kitabında ilk bakışımda bana ortaya çıkan hakikatlarin sadece görünen esrarı ve kederli olan gönlümüzün vasfettiği ve kalbimize doğan iman kadar değildir. Bu tıpkı bir deniz gibi olup, bakan kimse ilk bakışında mavi sudan başkasını görmemektedir. Ama yanına yaklaşıp, yakından onu düşündüğü zaman ona o denizde bulunan balklar ve yüzen diğer canlılar ortaya çıkar. Ve o denize dalıp, derinliklerine de indiğinde Allahtan başkasının sayamayacağı miktarda mahlûkatlar ve gariplikler görür. Yine içindeki inciler ve yakutları görür. İşte bu Allahu Teâlanın özellikle ayetlerinde kitabı üzerinde düşünme ve tefekküre davet etmesinin bir sırrıdır.

"Bu Kur'an, âyetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sâd; 29)

"Andolsun biz, Kur'anı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (Kamer; 17)

"Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerin üzerinde kilitleri mi var?" (Muhammed; 24)

Fakat Allahın hâkim olan kitabına, büyük olan kuranına insaflı davranıp, hakkettiği övgüyü veriyor muyum? Sadece onu vasfettiğimde bile bu kitap, onu okuyan ve onun üzerine düşünen kimseye ferdi ve toplumsal olarak kendisine muhtaç olunan hidayetin tüm güzelliklerini verme de cömerttir. Hayır! Allaha and olsun ki, onun dışında rab yoktur. Çünkü Allahın kerim olan kitabı sadece hakikatları barındıran ve insanın muhtaç olduğu hidayeti barındıran bir kitab olmaktan çok daha büyüktür. Yüce Allah kitabını şu şekillerde zikretmektedir;

Ruh olarak;

"İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik. (Şûrâ; 52-)

Nur olarak;

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin. İhramlı iken avlanmayı helâl saymamanız kaydıyla, okunacak (bildirilecek) olanlardan başka hayvanlar, size helal kılındı. Şüphesiz Allah istediği hükmü verir." (Mâide; 1)

Rahmet olarak;

"Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifâ ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi." (Yûnus; 57)

Zikir olarak;

"O, âlemler için, içinizden dürüst olmak isteyenler için, ancak bir öğüttür." (Tekvîr; 27-28)

Müjde olarak;

"Ey Muhammed! De ki: "Kur'an'ı, Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) inananların inançlarını sağlamlaştırmak, müslümanlara doğru yolu göstermek ve onlara bir müjde olmak üzere hak olarak indirdi."" (Nahl; 102)

Müjdeci ve uyarıcı olarak;

"Bu, bilen bir toplum için Arapça bir Kur'an olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır." (Fussilet; 3)

"Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar işitmezler." (Fussilet; 4)

Nasihat olarak;

"Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifâ ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi." (Yûnus; 57)

Şifa olarak;

"Eğer biz onu başka dilde bir Kur'an yapsaydık onlar mutlaka, "Onun âyetleri genişçe açıklanmalı değil miydi? Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber öyle mi?" derlerdi. De ki: "O, inananlar için bir hidayet ve şifâdır. İnanmayanların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an onlara kapalı ve anlaşılmaz gelir. (Sanki) onlara uzak bir yerden sesleniliyor (da anlamıyorlar)."" (Fussilet; 44)

Mübarek olarak;

"İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz mübarek bir öğüttür. Şimdi siz bunu mu inkâr ediyorsunuz?" (Enbiyâ; 50)

Yüce olarak;

"Hayır o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır." (Burûc; 21)

Üstün olarak;

"Şüphesiz o, katımızdaki ana kitapta (Levh-i Mahfuz'da) mevcuttur, çok yücedir, hikmetlerle doludur." (Zuhruf; 4)

Hikmetli olarak;

"Elif, Lâm, Râ. Bunlar hikmet dolu Kitab'ın âyetleridir." (Yûnus; 1)

Aziz olarak;

"Kur'an kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Şüphesiz o çok değerli ve sağlam bir kitaptır." (Fussilet; 41)

Azim olarak;

"Andolsun, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve büyük Kur'an'ı verdik." (Hicr; 87)

Değerli olarak;

"Yıldızların yerlerine yemin ederim ki, -eğer bilirseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir-" o elbette değerli bir Kurandır.(Vâkıa; 75-76)

Bu özellikler sadece hayatın tüm evresinde hidayet ve insanları hakka götürmede Kuranı kerimi vasıflamakta menzil olarak son derece geniş, mana olarak en kapsamlısı ve makam olarak en yücedir. Her nekadar haddi zatında büyük bir şey olup, maksad olarak yüce olsa da, Allah'ın kitabı bu bağışlarda bulunma da bir maksat üzerine midir?_ ya da keremi ve fazileti konusunda bir sınır var mıdır?

Evet! Vallahi Allahu Teâlanın kitabı sadece hidayet kaynağı olmanın üzerinde bir kitaptır.

Ruh: dokunduğu kimse de harekete geçirip, Allah'ın razı olduğu gerçek hayatla onu diriltir.

Nur: insanın dışını içini, kalbini, aklını, sağını solunu, önünü arkasını, altını üstünü aydınlatır.

O Allahın kullar için en tamamlayıc ve en yüce şekliyle rahmetidir.

O zikirdir: insanı düşündürür ve şerefli kılar.

O Allahın müjdesidir: kalbe giren ferah ve sevinç veren müjdesidir. Ruhu mutluluk ve sevgide ferah kılar.

Uyarıcıdır: Allahın kitabı insanı uyarır, öğütler ve uyanık kılar.

Nasihatçıdır: Allahın kitabı insan ve cinler için uyarıcıdır.

Aynı şekilde şifadır: Allahın kitabı kalbin, aklın, nefsin, bedenin, ferdin, ailenin ve toplumun isabet ettiği tüm hastalıklara şifa ve ilaçtır.

Bereketlidir: Allahın kitabı insanı bereketli kılıpi ona hayır ve bereket verir.

Yücedir: Allahın kitabı kendisini taşıyana ve ona uyana bir yücelticidir. Dünya ve ahirette onu üstün kılar.

O üstündür: insanı yüceltir ona yücelik ve üstünlük verir. Ruha, fikre düşünmede, terbiye ve ahlakta, zevk ve lezzette üstünlük verir.

O azizdir: sahibini aziz kılar.

Hikmettir: kendisini taşıyanı hikmetli kılar.

Azimdir: kendisiyle muamele de bulunanı allahın ve kulların yanında doğru olarak yüceltir.

Değerlidir: okuyanı değerli kılar. Beraberinde ve sonrasında kimseye muhtaç olmayacağını ona verir.

Daha sonra insanın Allahın kitabına güç yetirrdiği kadar zikrettiklerimizi ona verir. Allah bizi lütfü keremi ile Allah Teâla, kitabı ve değerli peygamberi ile muamelede sadık olanlardan kılsın.

6. Daha önce zikri geçenlere binaen; Allah azze ve cellenin şu ayetini Allahın kitabına layık olacak şekilde kapsamlı bir şekilde öğrenmek zorunludur;

"O, âlemler için, içinizden dürüst olmak isteyenler için, ancak bir öğüttür." (Tekvîr; 27-28)

Allahın kitabı hayatında ferdi veya toplumsal olarak dürüstlük isteyenler için bir zikir ve yoldur. Allahın kitabı marifet ve tasavvurda, iman ve akide de, ibadet ve yaratılışta yine adap, ilişkiler, siyaset, yargı, iktisadi ve cihad gibi hayatın tüm evrelerinde istikameti sunur.

Çünkü Allahın kıymetli kitabı ferd olsun toplum olsun tüm işlerinde onu müstakim kılar. Onda bir eğrilik veya sapma olmaz. İşte gece ve gündüz namazlarımızda اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَۙ"**Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil."** (Fâtiha; 6-7) şeklinde doğru yolu taleb etmenin anlamı da budur.

Daha önce geçen tüm esaslar üzerine; Allah onlardan razı olsun sahabe neslinin daha sonra gelen diğer tüm nesillerden daha imtiyazlı olduğunu değerlendirmek gerekir. Aynı şekilde yeni ve eski islam tarihinin bahsetmiş olduğu mümtaz seçkin bazı şahisiyetlerinde üstünlüğü değerlendirilmelidir.

Evet! Kim gücü yettiği kadarınca Allahın kitabından alıp kavramışsa ve amel konusunda ona bağlanmışsa, bedeni onda sülük etmişse bu durumda daha önce geçen sıfatlar onun üzerinde yansıyacaktır. Yine sahabeler insanlar arasında Allahın kitabını en iyi kavrayan kimseler olması ve onu şekillendirmiş olmalarından dolayı toplulukların en hayırlısı ve her yönle ümmetin nesillerinden en üstünleriydiler. Allahın kitabına uymanın semeresi ancak ve ancak tüm hallerin en hayırlısı ve en yücesi olmadır.

Aynı şekilde şimdi de son peygambere bağlı olan biz Müslümanlar dostdoğru olan dinimizin seviyesine ulaşmak istiyorsak, bizlere tek bir yolun dışında bir yol da

yoktur. O yolda tıpkı peygamberine emrettiği gibi Allahın kitabına bağlanmaktır.

"Öyle ise sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen doğru bir yol üzeresin." (Zuhruf; 43)

Allahın kitabına da uymakta doğru ve kapsamlı olarak onu fehmetmektir. Bu şekilde Müslümanları birlik kılar her asır ve her memlekette dünya ve ahiret ölçüüsünde en güzel hale çevirir. Tıpkı Allah azze ve cellenin buyurduğu gibi;

"Gerçekten bu Kur'an en doğru olan yola götürür ve iyi işler yapan mü'minler için büyük bir mükâfat olduğunu ve ahirete inanmayanlar için elem dolu bir azap hazırladığımızı müjdeler." (İsrâ; 9-10)

Evet! Vallahi hâkim olan rabbimizin kitabı biz Müslümanlara bu kitaba hakkıyla uyduğumuzda en güzel hayatı ve dünyada en doğrusunu bize sunuyor. Nasılki gerçek olan ahiret için de Allahın cennetiyle temsilen büyük sevapları müjdelediği gibi.

Allahın kitabına uymak, hernekadar semeresi ve bereketi aziz ve tabii olan ahiret hayatından önce dünyada ortaya çıksa da, açıktır ki Allah'ın kitabına uymak, ona sarılmak, Allaha ubudiyeti gerçekleştirmektir Allahın rızası ve rahmetine ulaşmak ise ikinci plandadır. Allah azze ve celle buyurduğu gibi;

"Allah'a iman edip ona sımsıkı sarılanları ise (Allah), kendisinden bir rahmet ve lütfa kavuşturacak ve onları kendisine varan doğru bir yola iletecektir." (Nisâ; 175)

Bu geçici yeryüzü hayatı, Allahın büyük ecir ve sevabının bile içine sığmasına dar kalmaktadır. O ecir ve sevap ki; Allah azze ve celle sadık olan kullarına vere-

cektir. Bilakis bu büyük sevabın sığacağı yer ebedi ahiret yurdudur. O cenneti ki genişliği yer ve gök kadardır. Tıpkı Allah azze ve celle buyurduğu gibi.

"Rabbinizden bir bağışlanmaya ve eni, gökle yerin genişliği kadar olan, Allah'a ve Resûlüne inananlar için hazırlanan cennete yarışırcasına koşun. İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir." (Hadîd; 21)

Allah'ın kitabına uymak beyana ihtiyaç duymayan bir şeydir ki; ister ferd olsun ister toplum olsun ancak peygambere ittiba etmekle gerçekleşir. o peygamber ki, Allah'ın kitabını yani kapalı olan yerleri açıklamıştır. Yine yeryüzünde yaşadığı yıllarda sözlü, fiili ve takriri olarak tatbikinin nasıl olacağını açıklamıştır. İşte bundan dolayıdır ki, Allahu Teâlâ peygambere ittiba etmemizi bizim için bir delil kılmıştır. Allah için olan sevgimizde ona ittiba ile ispatlanmıştır. Yine Allahın bizi sevmesi ve bizi bağışlaması bundandır. Tıpkı yüce Allah'ın buyurduğu gibi;

"De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."" (Âl-i İmrân; 31)

Sonuş olarak; büyük arşın rabbı olan Allahtan bizleri hâkim olan kitabına ve değerli olan peygamberine tabi olanlardan kılsın. Ve tüm işlerimizde bizi doğru yolda olanlardan kılsın. O negüzel vekil, ne güzel yardımcıdır.

Cuma gecesi 8 Ramazan Hicri 1425
Miladi 22.10. 2004
Amerika Karuber Cezaevi BAĞDAT

TAKDİM

İSLAM: YARATICI VE YARATILANI GERÇEK ŞEKİLDE ANLAMA

İslam Allah'tan yaratıkların gerçek bir şekilde bahsetmiştir. Yine yer ve gökün yaratılışından bahsetmiştir. Yine gerçek bir tasavvur, sağlam bir kaynağın ve tasarrufun yeridir. Allahın kendisi sebebiyle insanlığı sevdiği bu gerçek tanımanın derecesini ancak beşerin nekadar çektiğini bilen anlar. Yine Allah'ın hidayetinden ve dostdoğru dininden bu tartışmalar yani ilmul vucudtan beşeriyet zail olmamaktadır. Felsefecilerin bıraktığı mirasta söylediklerimizi en güzel şahittir. Çünkü onları yetersiz kader ilmi konusunda gururlanıp ihtiyaç duymadıklarını gördükten sonra zan ve hevalarıyla karıştırdıklarını görürüz. Allah azze ve cellenin buyurduğu gibi;

"Peygamberleri onlara apaçık deliller getirince, sahip oldukları bilgi ile şımardılar (ve onları alaya aldılar). Sonunda alaya almakta oldukları şey kendilerini sarıverdi." (Mü'min; 83)

Evet, onları başıboş ve hayrette görürüz. Zor çabalarından sonra tekrar gizliliğe hatta elde hiçbir şeyleri kalmadı. Onlara kalan sadece hayret ve delalet kaldı. Beşeriyete bir hidayet kaynağı olacaklarına sadece veballe kaldılar. Başlangıçtan beri bu açı sonucu açık ve gerçekleşecek şekilde varlığın gerçekliğini ve esrarını ancak ilimden az bir şey alanlar sahiplenmişlerdir. Allah azze ve celle şöyle buyurmaktadır;

"Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir." (İsrâ; 85)

Ve yüce Allahın varlığını ve yaratılışı gerçek bir şekilde bilmek, malumdur ki, tüm varlıkların esrarını idrak etmeye bağlıdır. Varlığının hakikat ve esrarlarını yine varlık ve yolkuklarına muttali olan Allahın dışında kim olabilir ki?! İşte bundan dolayı âlim olan Allah, hâkim olan kitabında insanlığa varlığı gerçek bir şekilde tanımayı hibe etmiştir.

"(Ey Muhammed!), De ki: "O kitabı göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz O, bağışlayandır, çok merhamet edendir."" (Furkân; 6)

Evet! Kâinatın rabbi yüce Allah azze ve celle o tek nefisni ancak hakkıyla kendisine layık şekliyle bilendir. Allah azze ve celle şöyle buyurmaktadır;

"O, önlerindekini ve arkalarındakini (dünyadaki ve ahiretteki durumlarını) bilir. Onların bilgisi ise Rahmân'ı kuşatamaz." (Tâhâ; 110)

Yine aynı şekilde sadece Allah, tüm mahlûkatların gizlilik ve esrarını bilendir.

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (Tegâbün; 4)

"Sözünüzü gizleyin yahut onu açığa vurun; (fark etmez). Şüphesiz Allah, sinelerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir." (Mülk; 13)

"Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır." (Mülk; 14)

Bundan dolayı şanı yüce olan Allahın kelamına kulak ver ki, yer, gök ve arasındakilerinin, içindeki akılsız varlıkların yine içinde bulunan akıllı varlıkların yaratılışını kavrayabilelim. Özellikle de beşer olan nefsimizi, dünya ve ahiret hayatımızı, hangi sebepten ötürü yara-

tıldığımızın hikmetini, varacak noktamızı kavrayabilelim. Mülkün sahibi olan Allaha layık olduğu şekliyle sağlam olan makamımızı, yaratıcıyı ve yaratılanı sağlam bir şekilde bildikten sonra elde edelim. Ve yaratıkları arasında en güzel varlık olması hesabıyla da bize layık olan da budur.

"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." (Tîn; 4)

Yine Allahu Teâlanın bizi yarattığı hikmeti gerçekleştirelim. O hikmette;

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyât; 56)

Böyle yapâlim ki, Allah azze ve celle bize değer verdikten sonra arkamıza dönüp kaçmayâlim.

"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık." (İsrâ; 70)

İşte bu değerden sonra en aşağılık makama düşmeyelim.

"Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik." (Tîn; 5)

İşte bundan dolayıdır ki, ahirette alçalmak hüsran edenlerin kuyusudur.

"Hayır, günahkârların yazısı, muhakkak "Siccîn" dedir." (Mutaffifîn; 7)

İşte bu makamdan övgüye layık olan salih mü'minlerin makamına ulaşmak için çabalamak lazım.

"Ancak, iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır." (Tîn; 6)

Yine illiyin makamında istikrar için çabalamak lazım.

"Hayır, (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı "İlliyyûn"dadır." (Mutaffifîn; 18)

Allahın rızasını kazanma da şanslı olmak gerekir.

"Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, ebedi olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise, bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe; 72)

Bu külliyatın birinci kitabı olan "Allahın kitabında tecelli eden islam" kitabında Allahın munir olan kitabının ışığında marifet konusundan "Yaratıcıyı ve yaratılanı gerçek bir şekilde tanımak" ile bahsedeceğiz.

Varlığı tanımayı veya varlık ilmini/ontolojiyi bilme konusunu ve yaratılışı da devamı olarak bu külliyatta birinci kitap kılmamızın sebebi; bir şeyi tanımanın onunla muamele etmenin esası olmasındandır. Nasıl ki; "bir şey üzerine hükmetmek, o şeyi tasavvur etmenin fer'idir" denilmiştir.

Yine şairin dediği gibi; "ilimsiz amel edilen her şey reddedilir kabul edilmez."

Kessin bir şekilde inanıyorum ki; Batılıların batıla sapmaları ve semavi rabbbani dinden uzaklaşmaları yanlarında bulunan sapkınlık olan Allah'tan ve imanın diğer rükünlerinden meleklere, semavi kitaplara, peygamberlere imandan uzaklaşmalarıdır. Kitaplarında ve peygamber eğitimlerinde şekillenin rabbani vahiylerine isabet eden bu tahrifat hazreti Muhammed aleyhisselam gelmeden önce olan bir işlemdi. Durum bu şekildedir. Dolayısıyla Allah'ın kitabında özel bir şekilde varlık konusunun ele alınması daha evladır. Zira esas rükünlere iman İslam'ın aslı olup, ferd ve toplumun ona iltizamı lazım ise, bu durumda gerçek bir şekilde tanımak ve

üzerine bina edilen, imanın esasıdır. Çünkü varlığı bilmek ve sahih bir şekilde onu tasavvur etmek, insanı Allaha imana ve ona bağlı hükümlere iman etmeye çekmektedir.

İnşallah ileri de bu meseleyi dört başlık altında ele alacağız;

Birincisi: Allah azze ve celle yer ve göğün yaratıcısı, mülkğn sahibi ve âlemlerin rabbıdır.

İkincisi: Tüm yaratıkların yaratılışı Allah azze ve cellenin yaratılmışlarıdır. Ve yaratılan tüm şeyler hikmet ve sağlamlıkla yaratılmışlardır.

Üçüncüsü: insan Allah azze ve cellenin yeryüzündeki halifesidir.

Dördüncüsü: dünya hayatı imtihandır. Ahiret yurdu ise kalıcıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Allah azze ve celle yer ve göğün yaratıcısı, mülkğn sahibi ve âlemlerin rabbıdır.

GİRİŞ

Bu bölüm gelecek olan onbir başlıktan oluşmaktadır.

Birinci konu: Allah azze ve cellenin yaratıcı, malik ve rab olduğuna inanmak, fıtri gerçeklerin en büyüğü, akli delillerin en açık olanıdır.

İkinci konu: Allah azze ve celle tüm noksanlıklardan münezzehtir. Kemal sıfatı sadece onun içindir. Tüm yaratıklar topluca onun hamdi ile teşbih etmeketedir.

Üçüncü konu: Tüm güzel isimler ve tüm yüce sıfatlar yüce Allah azze ve celleyedir.

Dördüncü konu: yüce Allah azze ve celle yaratıklarından hiç birine benzememektedir.

Beşinci konu: herhangi bir şey veya biri için Allah azze ve celleyle nisbeti yoktur. Ancak ona nisbeti onun yaratılanı ve kulu olma vardır.

Altıncı konu: Allah azze ve celle tüm kullarına kolaylık sağlar. O herşeye gücü yetendir. İstediğini yapan, herşeyi bilen ve herşeyden haberdar olandır.

Yedinci konu: Allah azze ve celle diri ve işleri ikame edendir. Yaratıkların işini çevirendir. Bir an olsun onlardan gaflette değildir. Onun için yorgunluk ve bitkinlik yoktur.

Sekizinci konu: tüm yaratıklar onun iradesine ve yoluna boyun eğmişlerdir. Allahın çizmiş olduğundan bir karınca adımı bile sapamazlar.

Dokuzuncu konu: Allah azze ve celle kulları için bir yol ve kesinleştirilmiş sıkı kanunlar kılmıştır. Fakat meşiyeti/dilemesi mutlaktır. Meşiyeti de tastamam hikmetine ve mutlak adaletine tabidir.

Onuncu konu: Allah azze ve celle yaratıklarının üstündedir. Ona layık olacak şekilde arşına istiva etmiştir. Çünkü ne zatında ne isimlerinde ne de sıfat ve işlerinde onun bir benzeri yoktur.

Onbirinci konu: Allah azze ve celle ilktir, sondur, zahirdir ve batındır.

BİRİNCİ KONU: Allah; Yaratıcı, Malik ve Rab'tır

Birinci konu: Allah azze ve cellenin yaratıcı, malik ve rab olduğuna inanmak, fıtri gerçeklerin en büyüğü, akli delillerin en açık olanıdır.

Öncelikle sena koyyla bağlantılı olan ayetleri sıralayacağız. Ki bu şekilde gözlerimiz önünde konunun kaynağı olsun. Daha sonra bunun ışıltısında birkaç başlıkla konunun bölümlerini bağlayâlim;

Allah azze ve celle şöyle buyurmaktadır;

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak" dan yarattı." (Alak; 1-2)

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demişti. Onlar da, "Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)" demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, "Biz bundan habersizdik" dememeniz içindir." (A'râf; 172)

"Yahut, "Bizden önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlar. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz. Şimdi bâtılcıların işlediği yüzünden bizi helak mi edeceksin?" dememeniz içindir." (A'râf; 173)

"Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Rûm; 30)

"Peygamberleri dedi ki: "Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var? (Hâlbuki) O, günahlarınızı bağışlamak ve sizi belli bir zamana kadar ertelemek için sizi (imana) çağırıyor. Onlar, "Siz de bizim

gibi sadece birer insansınız. Bizi babalarımızın taptıklarından alıkoymak istiyorsunuz. Öyleyse bize apaçık bir delil getirin" dediler." (İbrâhîm; 10)

"Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar?" "Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin olarak inanmıyorlar." (Tûr; 35- 36)

"Firavun, "Âlemlerin Rabbi de nedir?" dedi." (Şuarâ; 23)

"Mûsâ, "O, göklerin ve yerin ve her ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Eğer gerçekten inanırsanız bu böyledir."" (Şuarâ; 24)

"Firavun, etrafındakilere (alaycı bir ifade ile) "dinlemez misiniz?" dedi." (Şuarâ; 25)

"Mûsâ, "O, sizin de Rabbiniz, geçmiş atalarınızın da Rabbidir" dedi." (Şuarâ; 26)

"Firavun, "Bu size gönderilen peygamberiniz, şüphesiz delidir" dedi." (Şuarâ; 27)

"Mûsâ, "O, doğunun da batının da ve ikisi arasındaki her şeyin de Rabbidir. Eğer düşünüyorsanız bu, böyledir" dedi." (Şuarâ; 28)

"Firavun, "Eğer benden başka bir ilah edinirsen, andolsun seni zindana atılanlardan ederim."" (Şuarâ; 29)

"De ki: "Allah'ı bırakıp da taptığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana, onlar yerden ne yaratmışlardır?" Yoksa onların göklerde bir ortaklıkları mı var? Yoksa kendilerine bir kitap verdik de, o kitaptan, açık bir delile mi sahip bulunuyorlar? Hayır, zâlimler birbirlerine aldatmadan başka hiçbir şey vaadetmezler." (Fâtır; 40)

"Şu halde yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Artık siz düşünmez misiniz?" (Nahl; 17)

"(İnkâr edenler), Allah'ı bırakıp hiçbir şey yaratmayan ve zaten kendileri yaratılmış olan, üstelik kendilerine fayda ve zararları dokunmayan, öldürmeye, yaşatmaya ve ölüleri diriltip kabirden çıkarmaya güçleri yetmeyen ilahlar edindiler." (Furkân; 3)

"Allah gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik." (Lokmân; 10)

"İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler." (Lokmân; 11)

Meal

Şüphesiz Allah, taneyi ve çekirdeği yarıp filizlendirendir. Ölüden diriyi çıkarır. Diriden de ölüyü çıkarandır. İşte budur Allah! Peki, (ondan) nasıl çevriliyorsunuz? (95)

O, karanlığı yarıp sabahı çıkarandır. Geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı da ince birer hesap ölçüsü kıldı. Bütün bunlar mutlak güç sahibinin, hakkıyla bilenin takdiridir (ölçüp biçmesidir). (96)

O, sayelerinde, kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır. Bilen bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıkladık. (97)

O, sizi bir tek candan yaratandır. Sizin bir karar kılma yeriniz, bir de emanet bırakılma yeriniz var. Biz anlayan bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıklamışızdır. (98)

O gökten su indirendir. İşte biz onunla her türlü bitkiyi çıkarıp onlardan yeşillik meydana getirir ve o

yeşil bitkilerden, üst üste binmiş taneler, -hurma ağacının tomurcuğunda da aşağıya sarkmış salkımlar- üzüm bahçeleri, zeytin ve nar çıkarırız: (Herbiri) birbirine benzer ve (her biri) birbirinden farklı. Bunların meyvesine, bir meyve verdiği zaman, bir de olgunlaştığı zaman bakın. Şüphesiz bunda inanan bir topluluk için (Allah'ın varlığını gösteren) ibretler vardır. (99)

Bir de cinleri Allah'a bir takım ortaklar yaptılar. Oysa onları o yarattı. Bilgisizce Allah'a oğullar ve kızlar da uydurdular. O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir. (100)

O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir. (101)

Rûm Sûresi (20 - 27)

Emriyle göğün ve yerin (kendi düzenlerinde) durması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra sizi yerden (kalkmaya) bir çağırdı mı, bir de bakarsınız ki (dirilmiş olarak) çıkıyorsunuz. (25)

Göklerde ve yerde kim varsa yalnızca O'na âittir. Hepsi O'na boyun eğmektedirler. (26)

O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu O'na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O'nundur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (27)

Vâkıa Sûresi (57 - 74)

"Sizi biz yarattık. Hâlâ tasdik etmeyecek misiniz?" (Vâkıa; 57)"Attığınız o meniye ne dersiniz?!"

(Vâkıa; 58)"Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?" (Vâkıa; 59)"Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez." (Vâkıa; 60-61) "Andolsun, birinci yaratılışı(nızı) biliyorsunuz. O halde düşünseniz ya!" (Vâkıa; 62) "Ektiğiniz tohuma ne dersiniz?!" (Vâkıa; 63)Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz? (64) Dileseydik, onu kuru bir çöp yapardık da şaşkınlık içinde şöyle geveleyip dururdunuz: (65) "Muhakkak biz çok ziyandayız!" (66) "Daha doğrusu büsbütün mahrumuz!" (67) İçtiğiniz suya ne dersiniz?! (68) Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? (69) Dileseydik onu acı bir su yapardık. O halde şükretseydiniz ya!.. (70) Tutuşturduğunuz ateşe ne dersiniz?! (71) Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz? (72) Biz onu bir ibret ve ıssız yerlerde yaşayanlara bir yarar kaynağı kıldık. (73) O halde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt). (74)

A'lâ Sûresi (1 - 2)

Yüce Rabbinin adını tespih et. (1) O, yaratıp şekillendiren, âhenk veren ve düzene koyandır. (2)

Mülk Sûresi (3 - 4)

O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? (3) Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin halde sana dönecektir. (4)

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı." (Secde; 7)

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Neml; 88)

"Onlar göklerdeki ve yerdeki sınırsız hükümranlık ve nizama, Allah'ın yarattığı her şeye, ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Peki bundan sonra artık hangi söze inanacaklar?" (A'râf; 185)

"O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O her şeyi yaratmış ve yarattığı O şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir." (Furkân; 2)

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer; 49)

"Şüphesiz bize, azabın yalanlayan ve yüz çevirenlere olacağı vahyolundu." (Tâhâ; 48)

"Firavun, "Sizin Rabbiniz kim, ey Mûsâ?" dedi." (Tâhâ; 49)

"Mûsâ, "Rabbimiz her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi." (Tâhâ; 50)

İLK ŞART: Yaratılış Gerçeğinin Açıklanması (Akli Açıklamalar)

Yaratılış gerçeğine gelirsek; bundan kastımız hâkim olan Allah azze ve cellenin tüm insanlığın nefsine yerleştirdiği özlemler, eğilimler ve içgüdülerdir. İstisnasız olarak insanların tümü bu şekilde yaratılmışlardır. Bu da ilmi ve okumayı sevme yine zahiri ve batini güzellikleri sevme, adaleti sevmesi, yakın ve akrabalarına eğilimli olması, kavim ve vatanına bağlılığı vb. fitrı duygulardır.

Bütün eğilimlerin ve isteklerin fıtri delillerden olmasının sebebi, bir süreliğine gizlemek mümkünse bile bütün insanlar arasında genel bir durum ve bu duyguları kökünden söküp atmanın zor olmasıdır.

Bu söylediklerimize binaen:

Yüce olan Allah'ın yaratıcı olduğu inancının yaratılış (fıtri) hakikati olmasından kastımız, insanların fıtrı olan karakterlerinin sevgi, özlem, korku, dua, ibadet, tevekkül, umut vb duygularla Allah'a doğru yönelmesidir. Bu insanlık tarihi boyunca istisnasız bütün topluluklarda yaşanmış bir gerçektir. Hatta insanların (kâfirlerin) farklı şekillerde olsa bile putlara tapmaları yaratılış hakikatine ve bu çağrıya bir cevaptır. Ancak bu şekilde ibadet yanlıştır. Çünkü her insanın içinde onu Allah'a yönelten ve onu Allah'a çağıran bir davetçi vardır. Dolayısıyla eğer insan doğru dini bulursa, doğru din insanın içindeki fıtri eğilim (Allah'a ibadet etme eğilimi) boşluğunu doldurmak için onun elinden tutup onu dosdoğru yola iletir. Ancak doğru yoldan şaşarsa o zaman başka bir şeye ibadet eder. Çünkü insan taş, inek, insan, ay veya hevasına bile olsa bir şeye ibadet etmeden boş durması imkânsızdır. Bu susuzluktan ölmek üzere olan bir insana benzer bedeninin suya olan ihtiyacından dolayı eğer temiz su bulamazsa kirli su içer.

Müslümanlar dışında ateistler dâhil diğer insanları iyi bir şekilde gözlemleyen kişi bütün insanların bir şeye ibadet ettiğini görür. Bütün insanlar illa ki herhangi bir şeye ibadet eder. Bundan dolayı Allahu Teâla Resulüne hitaben şöyle buyurmuştur:

Elif lamı cinsinde delalet ettiği üzere bu hitap bütün kâfirleredir. Bu da Müslüman olsun kâfir olsun her insanın kalbinin, kendisinden üstün gördüğü ve onu kendisine ilah olarak edindiği bir ilahtan bağımsız olamayacağına delildir. İster bu ilah gerçek ilah olsun Oda tek olan Allah'tır veyahut batıl ilahlar olsun onlarda kâfirlerin Allah dışında kendilerine taptıkları bütün sahte ilahlardır. Bundan dolayı yüce İslamın şiarı "Allah'tan başka ilah yoktur" olmuştur. İnsanın sorunu, Allah'ın bütün yaratılmışların maliki ve yaratıcısı olduğunu itiraf etmede veya etmeme meselesinde kendini gizleyemez. Çünkü bu mesele ateistler gibi yoldan çıkanlar dışında bütün insanların ittifak halinde olduğu bir konudur. Ancak Peygamberlerin öncülüğünde ki iman cephesinin ve Tağut, putların ve avanelerinin öncülüğünde ki küfür cephesinin üzerinde mücadele ettiği mesele; "Kime ibadet ve itaat edilmesi gerekiyor?" meselesidir. Bundan dolayı Allahu Teâla Kâfirler hakkında şöyle buyurmuştur:

Yani onlar Allah'ın onları yarattığını ikrar etmesine rağmen: Neden Allah'tan yüz çeviriyorlar ve yüzlerini başkasının ibadetine yöneltiyorlar?!

2- Akli sezgiler: bunlar bütün insanların akıllarının üzerine yaratıldığı kanunlardır. Bütün akıllar bu kanunları zorlanmadan idrak edebilir. Örnek: iki zıddın bir arada olmasının imkânsız olması. (Tek bir yerde ve aynı zamanda bir şeyin hem var hem yok olması) (bir bütünün bir dan büyük olması) , (2+2=4'tür demek) vb.

Allah'ın yaratıcı ve malik olmasının insanların akıllarında ki bir sezgi olmasından kastımız, akli apaçık kanunların olmasıdır. Bu kanunlar doğru düşünen aklı Allah'ın yaratılmışların yaratıcısı, maliki ve Rabbi olduğunu ikrar etmeye zorlar. Özellikle ve sebebiyet () ve nizam (düzen) kanunu. Sebebiyet kanunu kısaca şudur: hiçbir şey bir sebep olmadan meydana gelmez. Yani her yaratılanın bir yaratıcısı vardır.

Nizam kanunu ise: bir düzen kurucusuz olamaz. Yani her düzenin bir kurucusu vardır. Bütün insanların akıllarının üzerinde ittifak ettiği bu iki kanunun pratikte kullanılması basit ve nettir. Söyle sorulur: Şu temaşa ettiğimiz mahlûklar daha doğrusu bir kısmını gördüğümüz bu mahlûkatın hepsi sonradan meydana gelen şeylerdir. Bununla beraber bir yaratıcı olamadan hiçbir şey kendiliğinden oluşamaz dolayısıyla onu icat eden ve inşa eden biri olmalıdır. Oda Allahu Teâladır.

Ondan sonra bu mahlûkatın tümü son derece sağlam bir düzen içindedir. Bir düzenin olması onu düzene sokan birini gerektirdiği gibi dolayısıyla bu mahlûkatı yaratan âlim ve hâkim bir kurucunun olması gerekmektedir. Oda Allahu Teâladır.

Allah'ın yaratıcı olması inancının fıtri ve sezgisel (apaçık) oluşunu açıkladıktan sonra şimdi de bu iki konuya apaçık ayetlerin ışığında bakâlim. Bu konuyla ilgili bazı ayetleri önceden zikretmiştik. Bu ayetleri dört konuda işleyeceğiz:

İKİNCİ KONU: Allah'ın Yaratıcı, Rab Ve Malik Olduğuna İman Etmek

1- Alak Süresinin 1. ve 2. ayetlerinde Allahu Teâla Resulüne yaradan Rabbinin adıyla okumasını emretmiştir. خلق (yarattı) fiilinin mefulu zikredilmemiştir ki zihinde akla gelebilecek her şey olsun ve Allah'ın yarattığı her şeyi düşünsün. Daha sonra Allahu Teâla bütün yarattıkları arasında kan pıhtısından yarattığı insandan bahsetmiştir çünkü insanın yaratılışında zorluk vardır.

Bu iki ayet ve devamı sahihi Buhari ve diğer hadis kitaplarında rivayet edildiği üzere hira mağarasında Son Nebiye inen ilk ayetlerdir. "Resulullaha vahyin gelişi bu ayetlerle başlamıştır." [Buhari (3) ve Müslim (223) rivayet etmiştir.] Dolayısıyla Allahu Teâla herşeyden önce Resulüne Yaratan Rabbinin adıyla okumasını emretmiştir. Bu da hiç bir eğitim olmaksızın Allah'ın yaratıcı olmasına iman etmenin insan fıtratına yerleştirildiğine apaçık bir şekilde işaret ediyor. Bilakis Allahu Teâla insanları Rabbini tanıyacak ve onun yaratıcı olduğuna inanacak şekilde yaratmıştır yoksa Allahu Teâla daha ilk ayetlerde Resulüne ve onun aracılığıyla tüm insanlığa bu şekilde hitap etmezdi. Eğer insanlar rablerini fıtri olarak tanımamış olsalardı Hâkim olan Allah ilk önce kendini tanıtırdı daha sonra farklı konulara değinirdi. Ancak Hâkim olan Allah kullarını kendilerinden daha iyi tanıdığından kullarının kendisini yaratıcı, Rab ve Malik olduğunu bildiklerini bildiği için son vahyinin başlangıcında dilediği gibi konuşmuştur. Bu seçenek dışında yani Allah'ın kullarını tanımamış olması Allah'ın hikmetine, keremine ve rahmetine layık görülmez.

2- Araf suresinin 172. ve 173. ayetleri de aynı şekilde marifetullahın insanlığın kalbinde fıtri olduğuna işaret ediyor. Bu ayetlerde Hâkim olan Allah insanlığın

Rabbini tanıdığını daha yaratılırken bu şekilde yaratıldıklarını gözler önünde canlandırıyor. Kendisinden Allah'ın yaratıcı olduğuna iman etmesi konusunda kesin bir şekilde söz alındığını ifade ediyor. Bazı müfessirler bu iki ayeti bazı rivayetlere dayanarak söyle tefsir etmişlerdir: Bu iki ayet daha insanlık Adem aleyhisselam'ın zürriyetinden gelmeden önce Allah insandan bir söz almıştır. Bazı âlimlerin bu rivayetlerin senetleriyle ilgili şüpheleri vardır. Lakin ister bu rivayetlerin senedi sahih olsun ya da olmasın sonuç aynıdır. Sonuç: İnsanın Rabbini bilmesi ve O'nun yaratıcı, Rab ve ilah olduğunu ikrar etmesi yaratılışının derinliklerine sabitlenmiş ve yaratıldığı çamurda yoğrulmuş bir şeydir.

3- Rum suresinin 30. ayeti:

4- Peygamberleri, "Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında bir şüphe mi var?

(İbrahim süresi 10.ayet)

Bu ayet apaçık Allah'ın varlığına ve onun yaratıcılığına inanmanın fıtri olduğuna delalet ediyor. Bunun için Allah bütün resullerinin dilleri üzerine kavimimlerinin reisleriyle konuşmalarında istifham-i inkâri üslubuyla şunu söyledi :yeri ve göğü yaratan Allah hakkında bir şüphemi var?! Bu cümle arapça lugatında açıktır yani Allah'ın yaratıcılığı hakkında şüphe etmekten daha aşağı bir şüphe yoktur. Resullerin bu sorusu ispatını istedikleri delilin içeriğini barındırıyor. Fatere kelimesinin kullanılmasıyla cümlenin manası şöyle oluyor:

Yaratıcı olan Allah'ın varlığına inanmak fıtrata yerleştirilmiştir. Bu mahlûkat sonradan yaratıldığına göre, mahlûkatı yaratan Allah'tır ve bu konuda kesinlikle şüphe yoktur.

5- Bunlar, iman edenler ve Allah'ı zikrederek gönülleri huzura kavuşanlardır. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur. (Rad, 28) Aynı şekilde bu ayeti kerimede zikrettiğimiz konuya işaret ediyor. Çünkü Allahu Teâla kalplerin Allah'ın zikriyle mutmain olduğunu bildiriyor. Mutmain olmak yani kalbin sükûnet içinde olmasıdır. Kalbin sadece tanıdığına ve sevdiğine meyletmesi de aşikârdır. Bu durum İman ehli için görülmüş ve tecrübe edilmiştir. Hatta sadece bilgi olarak değil aynı zamanda bu duygu tadılmıştır. Buna binaen, kalplerin Allah'ın zikriyle mutmain olması kalbin ve fıtratın Rabbini tanıdığına ve Rabbini sevdiğine delildir. Burada biri; Allahu Teâlanın: "Bize kavuşma ümidi taşımayanlar, dünya hayatıyla yetinip onunla mutlu ve huzurlu olanlar, nişanlarımızı (kanıtlarımızı) görmemekte ısrar edenler var ya, hak ettikleri için onların yeri ateştir." ayetinin anlamı nedir diye sorabilir. Çünkü burada Allahu Teâla kâfirlerin kalplerinin dünyaya bağlı olmasından dolayı onlara mutmain olma kelimesini nisbet etmiştir buda kalplerinin Allah'ın zikri dışında başka şeylerlede mutmain olabileceğini gösterir?!

Cevap:

1- Allahu Teâla iman ehlinin kalplerinin Allah'ın zikriyle mutmain olduğunu belirtti. Bu durum açıktır. Çünkü Allahı aklıyla kalbiyle bilmesine rağmen Allah'a iman etmeyen vahyin emrettiği gibi Allah'ı sevmez, Ona itaat etmez, Ona saygı duymaz ve Ona tevekkül etmez ki sevgiden, saygıdan ve tevekkülden yoksun bir şeyle kalbi mutmain olsun!

2- Allah'a iman etmekle ortaya çıkan kalbin huzuru Allah'a ve onun zikrine bağlılık sebebiyledir. Bu şekilde

mutmain olmak basiretli, anlayışlı ve istikrarlıdır. Kalbin gerçek huzur bulması da budur. Ancak kâfirlere nisbet edilen mutmainlik ise dünyaya, şehvetlerine ve Allah'tan ve O'nunla karşılaşacaklarından gafil olmaları sebebiyledir. Bu yalancı, kandırmaca ve geçici bir huzurdur. Bu şekilde bir huzur gaflet, cehalet ve ahmaklıktan oluşur. Bu şekilde mutmain olan kişinin misali sarhoş birinin bir kaç dakika hissettiği sarhoşluk gibidir. Bir süre sonra ayılınca cehaleti, gururu ve sarhoşluğu ortaya çıkar.

ÜÇÜNCÜ KONU: Allah'ın Yaratıcı, Rab Ve Malik Olduğuna İman Etmenin Sezgisel Olması

Bu konuyu Sebebiyet ve Nizam kanunlarına binaen iki kısımda açıklayacağız:

Birinci kısım: Allah'ın yaratıcı olduğu inancının sezgisel olması, sezgisel olan olan sebebiyet kanunuyla aynı olması:

1- Allah'ın yaratıcı, Rab ve Malik olduğuna iman etmenin sezgisel olduğunu bize Şu iki ayet gösteriyor: ﴾35﴿ Acaba onlar bir yaratıcı bulunmadan mı yaratıldılar, yoksa yaratıcı kendileri midir? (Tur suresi)

﴾36﴿ Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yaratmışlar? Hayır hayır! Onlar bir türlü idrak edip inanmıyorlar.

Burada Allahu Teâla istifhamı înkari ile kâfirlere bir soru yöneltiyor: Onlar bir yaratıcıları olmadan mı yaratıldılar yoksa onlar mı kendilerini yarattılar? Bu iki ihtimalde mümkün değildir. Çünkü bir şeyi icad etmek bir mucidi ve bir mahlûkatın yaratıcısı olmalıdır. Bu dediklerimiz şu aklı kanunla aynıdır; her şeyin bir sebebi olmalıdır. Birde daha kendisi yokken bir şeyin kendisini yaratması nasıl düşünülebilir? Hâkim Yaratıcı olan Allah onların yüzlerini kararacak bu soruyla yetinmeyip kâfirlere bir soru daha sormuştur; Yoksa o kâfirler gökleri ve yeri mi yarattılar?

Açıkça biliniyor ki en büyük inkârcı bile göklerin ve yerin yaratılmasında bir parmağının olduğunu iddia edemez. Buna göre: aklı sâlim biri Allah dışında canlı cansız her şeyin Âlim olan Allah tarafından yaratıldığını doğrular.

2- Aynı şekilde bu ayetlerde Allah'ın yaratıcı olduğunu bizlere gösteriyor:

﴾23﴿ Firavun, "Âlemlerin rabbi de kimdir?" diye sordu.

﴾24﴿ Mûsâ, "Eğer gerçeğe inanmaya yatkınlığınız varsa bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin rabbidir" diye cevap verdi.

﴾25﴿ Firavun yanında bulunanlara, "Ne dediğini duydunuz değil mi?" dedi.

﴾26﴿ Mûsâ, "O, sizin de rabbiniz, geçmişteki atalarınızın da rabbidir" dedi.

﴾27﴿ Firavun, "Size gönderilen bu elçiniz mutlaka aklını yitirmiş" dedi.

﴾28﴿ Mûsâ devamla şunu söyledi: "Şayet aklınızı kullanırsanız anlarsınız ki O, doğunun, batının ve bu ikisi arasında bulunanların rabbidir." (Şuara Suresi)

Musa Aleyhisselâm Firavunun Âlemlerin Rabbi nedir? Şeklindeki kışkırtıcı sorusuna akli kanun üzerine kurulu 3 cevap vermiştir:

A- ﴾24﴿ Mûsâ, "Eğer gerçeğe inanmaya yatkınlığınız varsa bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin rabbidir" diye cevap verdi.

B- ﴾26﴿ Mûsâ, "O, sizin de rabbiniz, geçmişteki atalarınızın da rabbidir" dedi.

C- ﴾28﴿ Mûsâ devamla şunu söyledi: "Şayet aklınızı kullanırsanız anlarsınız ki O, doğunun, batının ve bu ikisi arasında bulunanların rabbidir."

Yani bizi insanlara gönderen ve seni kendisine inanmaya çağırdığımız Âlemlerin Rabbi olan zat: Yaratıcı, Yöneten ve göklerin, yerin ve aralarında bulana her şeyin malikidir. Çünkü bu yok olmaya mahkûm mahlûkatın bir yaratıcı, yönetici ve malike ihtiyaçları vardır. Aynı şekilde Allah sizin babalarınızın geçmiş nesillerin Yaratıcısı, yöneticisi ve malikidir. Çünkü gelmiş geçmiş bü-

tün her şeyi yaratan yöneten biri olmalıdır. Aynı zamanda Âlemlerin Rabbi olan Allah geceyi gündüze çeviren ve güneş ve ayı hareket ettirendir. Çünkü bu sağlam yönetimin arkasında Hâkim bir yöneticinin olması lazımdır.

Burada göze çarpan, Musa aleyhisselam birinci delilin ardından "eğer kesin iman edenlerdensiniz" dedi ama ikinci delilin sonrasında herhangi bir şey zikretmedi. Üçüncüden sonra ise "eğer akledebiliyorsanız." dedi. Ben buradaki hikmetin şöyle olduğu kanaatindeyim; insanın Allah'ın *azze* ve celle rububiyyetini, fıtri marifet ve açık akli deliller ile bilmesinin ardından, tam manasıyla idrak etmesine yardımcı olan araç, yakîne ulaştıran ilimdir. Kişi her ne zaman semâ ve arzın esrarına dair bildikleri artsa ve hayret verici kanunlarını derinlemesine öğrense, o zaman Allah'ın rububiyetine dair akli ve fıtri olarak kanaati de artar. Hz. Musa aleyhisselam ikinci delilin peşine bir şey getirmedi çünkü insanın, terbiye edilmiş ve her şeye güç yetiren ve her şeyi bilen bir ilah tarafından yaratılmış olması, kişinin nefsinde yerleşik olan saf zati algıya ispat için yeterlidir. Çünkü konu bununla doğrudan bağlantılıdır ve yalnızca saf algıya ihtiyaç duyulur. Üçüncü delilden sonra ise, "eğer akledebiliyorsanız." dedi çünkü ay ve güneşin batıp doğması neticesinde oluşan gece ve gündüzün akışını idrak edebilmek, yaratılışın sırları ve evren düzenine dair bir bilgiye sahip olunmasa bile, sâlim bir akla sahip olmayı gerektirir.

3- Aynı şekilde Fatır suresi 40. Ayeti de buna delalet eder:

"De ki: "Allah'ı bırakıp da taptığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana, onlar yerden ne

yaratmışlardır?" Yoksa onların göklerde bir ortaklıkları mı var?"[17]

Burada Allah sübhanehu ve Teâla, müşriklerin kendisini bırakıp da sahte ilahlara tapınmalarına sebep olan fasit inançlarını, Allah'tan başka hiçbir kimsenin ne tek başına ne de birisine ortak olarak bir şeyi yaratmadığını ve yaratamayacağını açıkça beyan etmekle çürütüyor.

Kim inatla bu apaçık hakikate inatla direnirse, işte buyursun meydan! Bizlere Allah'ın celle şânuhû dışında birisi tarafından yaratılmış bir şey göstersin. Velakin heyhât, kendisi yardıma muhtaç olan başkasına nasıl yardım etsin, kaybettiği şeyi ötekine nasıl versin?

4- Yine Allah'ın rab ve yaratıcı oluşu inancına, şu ayet de delildir:

"Şu hâlde yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Artık siz düşünmez misiniz?"[18]

Allah azze ve celle burada kâfirlere istifham-ı inkârî sadedinde bir suâl yöneltiyor ve buyuruyor ki, "Eşyayı yaratan ile (Allah el-Barî) hiçbir şeyi yaratamayan (Allah dışında tapılan herkes) denk midir?" Ardından peşine, "Artık siz düşünmez misiniz?" yani, siz bu ayan beyan gerçeği, yaratan ile yaratılanın eşit olmadığını ve Bârî ve Musavvir olan Allah dışında bir yaratıcı bulunmadığını düşünemiyor musunuz?

Soruların bu üslup ile soruluyor olması, Allah'ın azze ve celle yaratıcı oluş itikadının akıllar tarafından doğrudan idrak edilebilecek bir hakikat olmasına delildir. İnsanların yaratıcısı olan Allah celle ve alâ, kulların akıl ve zihinlerindeki kanun ve kararları en iyi bilendir.

---

[17] Fatır suresi, 40.ayet

[18] Nahl suresi, 17.ayet

5- Yine Furkan suresinde şu ayet de bunun delillerindendir:

(İnkâr edenler), Allah'ı bırakıp hiçbir şey yaratmayan ve zaten kendileri yaratılmış olan ilâhlar edindiler.[19]

Allah azze ve celle, bu ayeti kerimede, kâfir ve müşriklerin tapındıkları şeylerin yaratabilme imkânına sahip olmadıklarını ve aslında onların da diğer mahlûkat gibi Allah tarafından yaratılmış olduklarını açıklıyor. Hiç şüphesiz, Allah'ın yaratıcı olduğu inancı ve bunu akıl merkezli oluşu son derece açık olmasaydı, Allah celle ve alâ hiçbir tartışma ve münakaşa yer bırakmayacak bu üslup ile hitap etmezdi. Vakıayı destekleyen şeylerden biri de budur. Küfür yahut karşıtlıkta kök salmış birinden işitilen, yaratılmış şeylerin yaratabildiği iddiası, sadece bu haliyle bile şüphesiz kişinin ahmaklığını ortaya saçıverme hususunda yeterlidir. Allah'ım delilerin arasındaki bir aptal ancak iddia edebilir.

[19] Furkan suresi, 3.ayet

İKİNCİ MADDE: Âlemdeki Muhteşem Nizanım Allah'ın Rububiyetine Apaçık Delil Olması

El-Hakîm Teâla, Kitab-ı Kerîm'inde bu konuyu büyük bir itina gösterdi, ayet ve surelerde bu mevzu için çok geniş bir alan ayırdı. Tamamını burada ele almamız elbette çok zordur lakin bazı örneklerden bahsedeceğiz.

Öncelikle Lokman suresinin 10 ve 11. ayetlerine bakâlim:

"Allah, gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik. İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler."[20]

Allah'ın kitabındaki bu iki ayeti kerime, Allah'ın azze ve celle yaratmada, rububiyette ve kulların işlerini düzenlemede eşsiz olduğuna dair beş zahir delil olarak kullanıldı. Bu beş şey şöyledir:

1- "Allah, gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı." buyurdu, Rad suresinde ise "Gökyüzünü görebileceğiniz destek olmadan yükseltti." buyurdu. Bu cümlenin iki manası vardır:

Birincisi: ترونها fiilindeki ها zamiri öncesindeki عمد kelimesine müteallıktır. Bu durumda mana görülmez direklerle yarattı şeklinde olur ve bundan maksat, İsaac Newton'un ağaçtan suyun içine düşen bir elmaya bakıp keşfettiği "evrensel kütle çekim" kanunudur.

[20] Lokman suresi, 10-11.ayetler

İkincisi: Zamirin سماوات kelimesine dönmesi durumunda mana, gökyüzünü direklerle desteklenmemiş olarak görürsünüz şeklinde olur.

Bu manaların her ikisi de sahihtir. Lakin birinci mana daha tercihe şâyândır. Bu mana ile de henüz Newton keşfetmeden ve daha Einstein görelelik kanunun açıklamadan asırlar önce gökyüzündeki çekim kuvvetine işaret etmekle ayetteki icâz-ı ilmî ortaya çıkmış olur.

2- "Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi" yani dağların köklerini yerin derinliklerine ulaştırmakla üzerinde çalkantı yaşamadan dengeli ve sağlam bir şekilde yaşayabilmeniz için yeryüzünü sarsılmaz ve yerleşik bir hale getirdi. Dünyanın denizler ve hava ile çevrelenmiş bir halde hem kendi hem de güneş etrafındaki dönüşü, onun da Aquila (Kartal) takımyıldızı ile birlikte Samanyolu Galaksi merkezi etrafında dönüşü esnasında karaların dengesini korumada dağların etkisini açıklayan en dakik ilmi ifade budur.

3- "Orada her türlü canlıyı yaydı" yani havada, karada ve denizde tür ve sınıfları dahi sayılamayacak kadar çok canlı yarattı. Sayılarını bir kenara bırakâlim, Allah azze ve celle, onların yaşam biçimlerini, rızıklara ulaşmalarını, yuva inşa etmelerini, evler oluşturmalarını, yaşantılarını, nesillerinin devamlılığını, kendilerini korumalarını, renklerini, özelliklerini ve daha birçok şeyi düzenledi. Sırlar, sırlar, sırlar... Bunları tam manasıyla yalnızca el-Habir ve El-Müdebbir olan Allah celle ve alâ bilebilir. Ömürlerinin yarısını canlıların yaşantısını anlamak çabası için sarf eden ilim adamları, keşfedebildikleri bazı sırlardan bahseden müstakil kitaplar telif ettiler. Burada sadece Maurice Maeterlinck'den bahsetmek istiyorum. Kendisi "L'Intelligence des fleurs"

(Çiçeklerin Zekâsı, 1907) ve "La vie des termites" (Karıncaların Hayatı, 1926) adlı eserlerinde güller ve karıncalardan bahsetti ve bu canlıların akıllara durgunluk veren bir nizam ile çalıştıklarını açıkladı. Nitekim Allah-u Teâla buyurdu ki:

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır."[21]

4- "Gökten de su indirip" ayetindeki "su" kelimesi her ne kadar akışkan, donmuş ve tane tane olmak üzere farklı şekillerde olsalarda tamamı gökyüzünden yağmaları sebebiyle kar, yağmur ve doluyu kapsar. "Gök" ile kastedilen ise bulutlar yahut onları taşıyan havadır. Arapçada "semâ" kelimesi yukarıda, üstte olan ciheti ifade etmek için kullanılır. Bu yüzden de, "Senin üstünde kalan herşey, senin semâ'ndır." denmiştir. Bilindiği üzere, yağmur, kar ve dolu, güneş ışınları etkisiyle deniz ve okyanustan yükselen su buharının rüzgârla taşınması, şimşek ve yıldırım oluşumu sonucu ağırlaşmış yağmur bulutları meydana gelir. Kur'an-ı Hâkim'de birçok yerde Allah azze ve celle bulutların oluşumundan, yağmurun inişinden mükemmel bir şekilde bahsetmiştir. Örnek olarak:

"Görmez misin ki Allah, bulutları sevk eder. Sonra, onları kaynaştırıp üst üste yığar. Nihayet yağmurun, onların arasından yağdığını görürsün. O, gökten, oradaki dağ (gibi bulut)lardan dolu indirir de

---

21 Hud suresi, 6.ayet

onu dilediğine isabet ettirir, dilediğinden de geri çevirir. Bu bulutların şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alacak."[22]

"Allah, rüzgârları gönderendir. Onlar da bulutları harekete geçirir. Allah, onları dilediği gibi, (bazen) yayar ve (bazen) yoğunlaştırır. Nihayet yağmurun onların arasından çıktığını görürsün. Onu kullarından dilediklerine uğrattığı zaman bir de bakarsın sevinirler."[23]

"Rüzgârları da aşılayıcı olarak gönderip yukarıdan su indirerek sizi onunla suladık. Onu toplayıp depolayan da siz değilsiniz."[24]

Yine Kitabullah'ta birçok yerde Allah *azze* ve celle, su döngüsündeki muhteşem düzenden ve tatlı suyun insan hayatındaki büyük öneminden dolayı, gökten tatlı ve soğuk suyun indirilişine işaret etmiştir. Malumdur ki, okyanus sularının tamamı acı ve tuzlu su olup içilememesinin yanı sıra, içimi insanı öldürür ama Rahman celle ve alâ, tüm bu tuzlu suları arıtıp saflaştırdıktan sonra, insanın içimine uygun yağmur, kar ve dolu suretinde tatlı su yaratarak kolay biçimde kullanımımıza sunuyor.

"İçtiğiniz suya ne dersiniz?! Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?"[25]

5- "orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik" yani; gökten indirmiş olduğumuz su ile yeryüzünde, meyve verici bir dolu bitki yeşerttik. Ayette geçen زوج kelimesi ot, ağaç ve diğer bitki türlerinin tamamını kapsar.

---

22 Nur suresi, 43.ayet
23 Rum suresi, 48.ayet
24 Hicr suresi, 22.ayet
25 Vakıa suresi, 68-68.ayetler

Bilimsel olarak ispatlandığı üzere, bitkilerin tamamı dişillik ve erillik ilkesine tabidir. Bu yüzden de Allah-u Teâla bitkilerden bahsederken "çift" kelimesini kullanmıştır. Nebâtatın كريم kelimesiyle vasıflanması ise cömertçe bol bol vermesinden ötürüdür. Bitkiler, özellikleri, renk ve tat farklılıkları sebebiyle Allah'tan *azze* ve celle başkasının bilemeyeceği kadar çok sınıfa ayrılmıştır. Allah-u Teâlâ bu nimetleri beşeriyete bereketle ve kereminden ötürü kesintisiz veriyor hatta an be an mevsimden mevsime, iklimden iklime, bölgeden bölgeye yenileyerek kullara ikram ediyor.

Öyleyse bitkiler âlemi, faydalarının çok, çeşitlerinin fazla, yiyim ve içimi farklı, besleyicilik ve doyuruculuğu çeşitli, oluştukları maddeler muhtelif olmak bakımından zihni dehşete düşürmekte, akıl sahibi herkesin hakkı ödemek ve nimetlere şükretmek için Âlemlerin Rabbi'ne secdeye kapanmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden bu beş nimeti zikrettikten sonra ayetin devamında Allah *azze* ve celle, "İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler." buyurdu.

Şüphesiz mahlûkat, yalnız Halık'ın celle ve alâ yarattıklarıdır. Kendi canı, varlığı ve bekası elinde olmayan bir maluk, nasıl olur da yaratabilme yetisine sahip olur. Ayette zâlimlerden maksat, zulümlerin en büyüğünü irtikab eder, Allah'a ortak koşan yahut onun ulûhiyetini inkâr eden müşrik ve kâfirlerdir. Yani müşrik ve kâfirler, ötesi ve berisini Allah'ın gayrısının bilemeyeceği devasa mahlûkat arasında bir zerreye dahi sahip olmayan, Allah'tan başkasına ibadet etmekle kendilerine karşı yapabilecekleri en büyük zulmü işlemişlerdir.

Şimdi En'am suresinin 95-99 ve 102. ayetlerini inceleyelim:

Kitab-ı Hâkim'de Allah'ın *azze* ve celle rububiyeti, malikiyeti ve oradan da ulûhiyetini ispat için mükemmel nizamının tecellisi karşısında selim akılların tamamının Allah'ın rab ve ilah oluşunu itiraftan başka çare bulamadıkları hayret verici mahlûkat zikredimektedir.

Burada *az* önce bahsettiğim ayetleri ele almakla yetineceğiz. Geliş sıralarına riayet ederek, Allah'ın tebareke ve teâlâ rububiyetine şahitlik eden bu ayetleri serd edeceğiz:

"Şüphesiz Allah, taneyi ve çekirdeği yarıp filizlendirendir. Ölüden diriyi çıkarır. Diriden de ölüyü çıkarandır. İşte budur Allah! Peki (O'ndan) nasıl çevriliyorsunuz?"[26]

Allah'ın sübhanehu ve teâlâ ziraai hububatın ve meyve çekirdeklerinin her birinin tanelerini yarması daha sonra tertib ve nizam ile bunlardan ekinler ve ağaçlar yaratması, yalnızca Allah'ın *azze* ve celle tam manasıyla bilebileceği bir sırdır.

Diriyi ölüden, ölüyü de diriden çıkarması, Allah'ın celle ve alâ ölmüş tohumdan canlı bitki, yumurtadan civciv çıkarması gibidir. Aynı şekilde, hayat için mühim olan hububat ve tohumları da bitki ve ağaçlardan çıkarması, insan ve hayvan bedenindeki canlı hücreleri ölülere dönüştürmesi de böyledir.

Bu açık delillerin ardından Allah *azze* ve celle, "İşte bunu yapan Allah'tır, şimdi nasıl yüz çevirirsiniz?" sualini getiriyor. Tüm bu eşşiz sanatın ustası Âlim ve Kadir olan Allah iken nasıl olurda onun ibadetinden yüz çevirerek oraya buraya yönelirsiniz?

Allah-u Teâlâ sabahın nurunu ve gecenin karanlığını birbirinden ayırmış, geceyi dinlenme vakti kılmıştır.

---

[26] En'am suresi, 95.ayet

Ay ve Güneş'in her işini ise bir hesap ve denge üzere takdir etmiştir:

"O, karanlığı yarıp sabahı çıkarandır. Geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı da ince birer hesap ölçüsü kıldı."[27]

Birçok ayet-i kerimede Allah *azze* ve celle gece ve gündüzün peşpeşe geliş nimetinden, gecenin dinlenme, gündüzün ise çalışma ve kazanç vakti oluşundan bahsetmektedir:

"Uykunuzu bir dinlenme (sebebi) kıldık. Geceyi (sizi örten) bir elbise yaptık. Gündüzü de geçimi temin zamanı kıldık."[28]

"O, içinde dinlenesiniz diye geceyi sizin için (karanlık); gündüzü ise aydınlık kılandır. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır."[29]

"Geceleyin uyumanız ve gündüzün O'nun lütfundan istemeniz de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır."[30]

Yine Hak Teâlâ, gece ve gündüzün birbiri ardınca geliş nimetini hatırlatma ve müşahede ettiğimiz bu mükemmel düzeni olmasaydı yaşamın mümkün olmayacağına işaretle buyuruyor:

"De ki: "Ne dersiniz? Allah, üzerinize geceyi kıyamete kadar sürekli kılsaydı, Allah'tan başka hangi ilâh size bir aydınlık getirir? Hâlâ duymayacak mısınız?" De ki: "Ne dersiniz? Allah, üzerinize gündüzü kıyamete kadar sürekli kılsaydı, Allah'tan başka

---

[27] En'am suresi, 96.ayet
[28] Nebe suresi, 9-11.ayetler
[29] Yunus suresi, 67.ayet
[30] Rum suresi, 23.ayet

hangi ilâh size içinde dinleneceğiniz bir gece getirebilir? Hâlâ görmeyecek misiniz?" Allah, rahmetinden ötürü geceyi içinde dinlenesiniz; gündüzü de, lütfundan isteyesiniz ve şükredesiniz diye sizin için yarattı."[31]

"Güneş ve Ay'ı hesapla.." ayeti kerimesinden anlaşılan, Güneş ve Ay'ın bütün konum ve hallerini ince bir hesap ve müthiş bir denge ile yarattığıdır. Onların hacimleri, yoğunlukları, yerküreden uzaklıkları, dönüş hızları, çekim kuvvetleri vb. tamamı en üst seviye dikkat ile vukuf gözetilerek dizayn edildi. Bu dengede küçücük bir bozulma dahi meydana gelse yeryüzündeki insan hayatı son bulurdu.

İşte bu yüzden, Hâkim celle şânuhû bu ayetleri zikrettikten sonra, "İşte bu Aziz ve Âlim olanın hesabıdır." buyuruyor. Gece ve gündüzün hareketinin bu denli düzenlenmesi, Güneş ve Ay'ın konumlarının dakik bir şekilde tertibi ancak mutlak izzet, kuvvet ve her şeyi kuşatan ilim ile vasıflanan Allah'ın güç yetirebileceği bir şeydir.

Allah-u Teâla celle celaluhû, yıldızları (bizim görüşümüze nisbetle sabit yahut hareketli olsun) zifiri karanlık gecede, dev okyanus dalgaları arasında ve ıssız çöllerin düzlüklerinde yol ve yön bulma vesilesi kılmıştır.

"O, sayelerinde, kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır. Bilen bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıkladık."[32]

---

[31] Kasas suresi, 71-73.ayet

[32] En'am suresi, 97.ayet

Kara ve denizde yıldızlarla yol bulmanın önemini gece veya gündüz yolunu kaybeden ve hangi yöne gittiğini anlayamayan kişiden başkası idrak edemez. Nitekim Allah *azze* ve celle, "Bilenler için ayetleri açıkladık." buyurmaktadır. Bilen kişiler, bu meselelerin hakikatine vakıf olan âlimlerdir.

Allah'ın sübhanehu ve tealâ insanları tek bir nefisten yaratması, Adem ve onun eşi olan Havva'dan, daha sonra da kadınların rahimleri ve erkeklerin sulbleri aracılığıyla zamanla tenasül etmeleri şu ayette açıklanmıştır:

"O, sizi bir tek candan yaratandır. Sizin bir karar kılma yeriniz, bir de emanet bırakılma yeriniz var. Biz anlayan bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıklamışızdır.."[33]

Ayetteki, "مستقر" kelimesini cenin yerleşik olduğu rahim olarak tefsir ettik. Çünkü Allah celle celaluhu başka bir ayet-i kerimede, **"Biz sizi bayağı bir sudan (meniden) yaratmadık mı? Sonra onu belli bir süreye kadar sağlam bir yerde (ana rahminde) tuttuk." (Mürselat, 20-21)** buyurmaktadır. Allah-u Tealâ, rahmi, sağlam bir yer olarak vasıflamıştır. İşte bu yüzden, ceninin istikrar eylediği mekânı rahim şeklinde açıkladık. Yine ayetteki "مستودع" kelimesini de nutfenin babanın sulbü ve annenin göğsüne emanet bırakılmasından dolayı, sulb olarak tefsir ettik. Nitekim:

"İnsan neden yaratıldığına bir baksın! Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar."[34]

Buyurulmuştur. Sulb, erkeğin belidir. Teraib ise kadının göğüs kemiklerine verilen isimdir. Buradaki icaz-ı

[33] En'am suresi, 98.ayet
[34] Tarık suresi, 5-7.ayetler

ilmi şudur ki, son yıllarda yapılan araştırmalar sonucunda, erkeğin menisinin belinde, kadının menisinin ise göğüs kemikleri ardında üretildiği tesbit edildi. Allah el-Alîm *azze* ve celle de insanın kendisinden yaratıldığı atılan suyu, göğüs ve belin her ikisine birden nisbet etmiştir.

Şüphesiz beşeriyetin tamamı bir anne ve babadan, onların sulb ve göğüslerinden nutfe olarak emanet alınmasıyla, ardından da rahimlerde cenin şeklinde yerleşmesi ve gelişimini tamamladıktan sonra da oradan çıkarak dünyaya gelmeleriyle çoğalmaktadır. Özellikle ceninin uğradığı aşama ve merhaleleler hayret vericidir. Bu hususta Allah-u Tealâ:

"Size ne oluyor da Allah için bir vakar (saygınlık, büyüklük) ummuyorsunuz? Hâlbuki, O, sizi evrelerden geçirerek yaratmıştır."[35]

"Andolsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu az bir su (meni) hâlinde sağlam bir karargâha (ana rahmine) yerleştirdik. Sonra bu az suyu "alaka" hâline getirdik. Alakayı da "mudga" yaptık. Bu "mudga"yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir!"[36]

Evet, bunların tamamında – ve şu an tafsilatına girmeyeceğimiz lakin insanın yaratılışını ele aldığımız bölümde temas edeceğimiz diğer hakikatler – zihinleri dehşete düşüren muhteşem bir düzen, birçok hikmet, mükemmellik ve eşsiz rabbani sanat vardır. Embriyoloji bilimi, mikroskobun icadından önce farkında olmadığı

35 Nuh suresi, 13-14.ayetler
36 Mü'minun 12-14.ayetler

pek çok gizemin örtüsünü kaldırdı. Özellikle nesneyi yarım milyon kat büyütebilen elektron mikroskobunun icadı ile keşiflerin önü açıldı. Bunların hepsi Allah'ın azze ve celle şu kavl-i şerifini destekler niteliktedir:

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?"[37]

Ardından Allah-u Tealâ, "Anlayan bir topluluk için ayetlerimizi açıkladık."[38] buyurdu. Ayette geçen "fıkh" kelimesi, derin bir anlayışın beraberindeki tam ve kesin bilgiyi ifade eder. Malumdür ki, insanın bilgisi arttıkça, ilimde derinleştikçe, anlayışı da keskinleşir. Ayetin devamında ise, gökyüzünde sabit olan bulutlardan yağmur inişinden, yeryüzünde çeşitli bitkilerin yeşermesinden, bu bitkilerden sebze ve meyvelerin oluşmasından, ardından bu sebze ve meyvelerden tohum oluşumundan, hurma ağacının salkımlarından haber verdi. Hurma salkımları öncelikle طلع denilen hurma çiçeğinden oluşur. Daha sonra salkımlara dönüşerek aşağı sarkar. Bu yuzden Allah azze ve celle "yakınlaşmış" sıfatıyla tabir etti.

Daha sonra, üzüm, zeytin ve nar bahçelerine ve onların çaşitli şekillerde meydana geldiğine işaret etti. Bir meyvenin ilk meydana gelişinden olgunlaşmasına kadar olan süreci düşün! Meyvenin olgunlaşana kadar bir halden diğer hale geçişi, yed-i rabbani'nin düzenleyip yönetmesini nasıl da gözler önüne seriyor. Peşinden toplanma ve hasat zamanı geliyor. Bu ayetlerin hemen sonrasında ise, "Şüphesiz bunlarda, iman eden bir topluluk

---

37 Fussilet suresi, 53.ayet

38 En'am suresi 98. ayet

için nice delil vardır."[39] buyurmaktadır. Çünkü yalnızca iman bile tek başına, bu mucizeleri düşünen bir akıl sahibini Allah'ın sübhanehu ve tealâ rububiyetine ulaştırmaya yeter.

Allah-u Tealâ'nın, "...bilenler için", "...anlayanlar için" ve "...iman edenler için" kayıtlarını sırayla ard arda kullanmasından maksat, herhangi bir kimsenin, bu bedihi hakikatlere dair bilgiye ulşamasının mümkün olduğuna ve akıl sahibi birisinin bu sırları kavramasının da aynı şekilde mümkün olduğuna lakin sadece iman sayesinde bu hakikatlere nazar ederek Allah'ın rabb, malik ve halik oluşuna ulaşabileceğine işaret etmek olabilir.

Bunların peşinden getirilen şu ayet ise sanki öncesinde zikredilen her şeyin bir özeti gibidir:

"İşte sizin Rabbiniz Allah. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin. O, her şeye vekil (her şeyi yöneten, gözeten)dir."[40]

Yani; işte rububiyetinin delilleri bunlar olan Allah'tan başka sizin için rabb yoktur. Her şeyin yaratıcısı yalnız kendisi olduğu için de ibadeti yalnız kendisi hak eder. Bu yüzden sadece ona kulluk edin ve ibadette hiçbir şeyi ona ortak koşmayın! Şüphesiz sizin işlerinizi tedbir eden, her şeyin velayetini üstlenen, hatta O'na azze ve celle ortak koştuğunuz diğer şeylerin de ihtiyaçlarını üstlenen, onları yaratan, rabbi olan Allah tebareke ve tealâ'dır.

<u>Şimdi Rum suresi 20-27 ayetlerini inceleyelim:</u>

Bu mübarek ayetlerde Allah azze ve celle, rububiyetinin delillerini öncesinde "ومن اياته", sonrasında ise " ان في

---

39 En'am suresi 99. ayet

40 En'am suresi, 102.ayet

ذلك لايات" buyurarak ayetleri peşpeşe zikretmektedir. Allah'ın celle ve alâ, "ayetlerindendir" buyurmasının sebebi, sadece bir ayeti zikretmek değil, aksine mevzuya delalet eden ayetlerin tamamını kapsamaktır. Aşağıda bu işaretleri ve Allah'ın rububiyetinin açık delillerini içeren ayetleri tek tek ele alacağız.

1- İnsanın topraktan yaratılmasına ve yeryüzünde çoğalıp yayılmalarına işareten:

"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz."[41]

İnsanların topraktan yaratılması ile kast edilen, babamız Adem aleyhisselam'ın yaratılışıdır, bizler ise onun sulbünden yaratıldık. Yahut kast edilen, yeryüzünden elde edilen besinlerin sindirimi sonucu beden ve organlarımızın oluşumudur. Maksat her ne olursa olsun, toprak ve canlı arasında bir uçurum vardır. Kanaatimizce bu mübarek ayet ile kastedilen bizim, kanlı canlı bir insan ile cansız toprak arasındaki bu farkı düşünmemizdir. Ayette Allah-u Tealâ'nın bu süreçteki aşamaları zikrememesinin hikmeti de budur. Aynı şekilde başka ayetlerde de, yaratılışın adımları özetlenip sadece başı ve sonu zikredilmekle yetinilmiştir. Ölü ve solgun toprağın bahsinin hemen ardından akıllı, işiten, gören, yürüyebilen, canlı insana geçiş yapılmıştır.

2- Eşlerimizin bizlerle aynı cinsten yaratılmasının sebebi ise onlarla içimizin huzur bulması, sevebilmemiz ve aramızda merhamet bağları oluşabilmesi içindir.

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve

---

41 Rum suresi, 20.ayet

merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."[42]

Şüphesiz eşler arasında oluşan kuvvetli bağ, birbirlerine karşı hissettikleri sekinet ve bunların içerdiği sırlar, apaçık bir ayettir. Bu yüzden, "düşünenler için apaçık deliller vardır." buyuruldu. Ayrıca üzerine düşündükçe açığa çıkan nice sırlar, keşf olunan nice hikmetler vardır.

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır."[43]

3- Allah'ın azze ve celle, yeryüzünü yaratması ve onun üzerinde insanları farklı ırk ve dillerde yaratmasında dehşet verici deliller vardır. Bu nedenle hemen ardından, "Bilenler için burada pek çok ayet vardır." buyurarak bu hakikate işaret etti. Karı koca ilişkileri üzerinde tefekkür ederken kişinin yalnızca iki kişi arasındaki ilgi ve alakayı irdelemesi, birbirleriyle geçinmelerini gözlemlemesi pek çok hikmete vakıf olmak için yeterlidir. Ancak inanılmaz büyüklükteki yer ve göklerin yaratılmasına, dillerin birbirinden farklı oluşuna ve ırkların çok sayıda oluşuna gelince, meseleyi tam anlamıyla idrak etmek ve derin bir inceleme yapmak ilimde üst seviyeye ulaşmış kimseler müstesna gerçekten zordur. Ayetteki العلمين lafzı da buna işaret etmektedir. Ancak kastedilen bütün ilimler değildir. Son yüzyıllarda birçok dalda pozitif bilimlerde meydana gelen gelişme sayesinde, insanoğlu, yaratılışın bazı gizemlerini çözmeye, yer ve göğün sırlarına vakıf olmaya, ırkların dağılımı ve dillerin

---

42 Rum suresi, 21.ayet

43 Rum suresi, 22.ayet

oluşumuna dair bazı bilgilere ulaşmaya muktedir oldu. Hem millet, hem cemiyet hem de ferd planında bakıldığında, dünyada ister ölüler ister diriler içinde iki şahsın yüzleri arasında birebir benzerlik bulunmamaktadır.

İnsanlığın imkân nisbetinde yaratılışın kanunlarına dair marifete ulaşması, onlara Allah'ın tebareke ve tealâ rububiyetine dair sırların tecelli etmesine sebep olmaktadır.

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?"[44]

4- İnsanların gece uyuması ve gündüz rızıklarını araması da bu ayetlerdendir:

"Geceleyin uyumanız ve gündüzün O'nun lütfundan istemeniz de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır."[45]

Sadece uyku bile haddi zatında bugün dahi insanın hakkında fazla şey bilmediği sırlardan bir sırdır. Bunun sebebi ise uyku ile ruh arasında kuvvetli bir bağ olmasıdır. Allah-u Tealâ'nın da işaret ettiği üzere:

"Allah, (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."[46]

---

44 Fussilet suresi, 53.ayet

45 Rum suresi, 23.ayet

46 Zümer suresi, 42.ayet

Allah celle ve alâ gecenin uyku, gündüzünde rızık talebi için yaratılışındaki delilden bahsettikten sonra ayetin devamında, "İşitenler için burada apaçık ayetler vardır." buyurmaktadır. Şüphesiz işiten bir kişi, yani akıl, vahiy ve fıtratın haykırdığı hakikatlere kulak tıkamayan birisi, gecenin uyku ve dinlenme için karartılmasında, gündüzün ise çalışma ve rızık arayışı için güneşle aydınlatılmasında, Allah'ın rububiyetine delalet eden apaçık ayetler olduğunu görür.

5- Allah'ın sübhanehu ve tealâ insanlara yıldırımı göstermesi ve gökten yağmur indirmesi yine bu ayetlerdendir:

"Korku ve ümit kaynağı olarak şimşeği size göstermesi, gökten yağmur indirip onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir toplum için elbette ibretler vardır."[47]

Yıldırımın gösterilmesi, yağmurun inişi ve yeryüzünün yeşermesinin zikrinin ardından, "akledenler için.." buyurdu. Çünkü selim bir akla sahip herkes, bu olayları oturup düşündüğünde, rabbü'l-âlemin'in tedbiri ile gerçekleştiğini farkeder. Aynı zamanda yıldırım ve yağmur arasında bir bağ olduğuna da işaret edilmektedir. Bu bilimsel gerçeğe, Allah azze ve celle çok açık bir şekilde işaret ederek buyurdu:

"O, korku ve ümit vermek için size şimşeği gösterendir, yağmur yüklü bulutları meydana getirendir."[48]

Yıldırım ve gök gürültüsünün varlığı, yağmur yüklü bulutların gelişinin habercisidir. Çünkü yıldırım ve gök

---

[47] Rum suresi, 24.ayet
[48] Ra'd suresi, 22.ayet

gürültüsü, bulutların yüklenmesi ve birbirleriyle temas etmesi sonucu oluşur. Bu hususta Allah celle ve alâ buyurmuştur ki:

“Rüzgârları da aşılayıcı olarak gönderip yukarıdan su indirerek sizi onunla suladık. Onu toplayıp depolayan da siz değilsiniz.”[49]

“Görmez misin ki Allah, bulutları sevk eder. Sonra, onları kaynaştırıp üst üste yığar. Nihayet yağmurun, onların arasından yağdığını görürsün. O, gökten, oradaki dağ (gibi bulut)lardan dolu indirir de onu dilediğine isabet ettirir, dilediğinden de geri çevirir. Bu bulutların şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alacak.”[50]

6- Yer ve göğün Allah’ın emri ile kaim olması da bu apaçık delillerdendir:

“Emriyle göğün ve yerin (kendi düzenlerinde) durması da O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra sizi yerden (kalkmaya) bir çağırdı mı, bir de bakarsınız ki (dirilmiş olarak) çıkıyorsunuz.”[51]

Bu ayette Allah *azze* ve celle, yer ve göğün düzeni ile insanın kıyamet günü dirilişi arasında bir bağ kurmaktadır. Kanaatimce buradaki hikmet; Allah tebareke ve tealâ, yer ve göğü insanın imtihanı için yarattı ve bu imtihan devam ettiği müddetçe, yer ve gök de vaarlığını koruyacak. Ancak insanoğlunun imtihanı bittiği zaman, Allah celle celaluhû, âlemin var olan nizamını bozacak ve mevcudiyetini sona erdirecek, ardından yeni bir düzen ile tekrar halk edecektir.

---

[49] Hicr suresi, 22.ayet

[50] Nur suresi, 43.ayet

[51] Rum suresi, 25.ayet

"Yazılı kâğıt tomarlarının dürülmesi gibi göğü düreceğimiz günü düşün. Başlangıçta ilk yaratmayı nasıl yaptıysak, -üzerimize aldığımız bir vaad olarak- onu yine yapacağız. Biz bunu muhakkak yapacağız."[52]

"O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar."[53]

Yine Kur'an'ı Kerim'de başka iki yerde, sema ve arzın Allah'ın emriyle ayakta durduğuna ve Allah'ın onların dağılıp gitmelerine mani olduğuna işaret edilmektedir:

"Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri, yok olup gitmesinler diye (kurduğu düzende) tutuyor. Andolsun, eğer onlar (yörüngelerinden sapıp) yok olur giderlerse, O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır."[54]

"Görmüyor musun ki, Allah bütün yerdekileri ve emri uyarınca denizde akıp gitmekte olan gemileri sizin hizmetinize vermiştir. İzni olmaksızın yerin üzerine düşmesin diye göğü O tutuyor. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı çok esirgeyici, çok merhametlidir."[55]

Şüphesiz sema ve arzın hiçbir sorun yaşamadan devamlılığı, beşeri hayat için gereklidir. Uzunluğunu Allah'tan başkasının bilmediği insanoğlunun bu dünya-

---

52 Enbiya suresi, 104.ayet
53 İbrahim suresi, 48.ayet
54 Fatır suresi, 41.ayet
55 Hac suresi, 65.ayet

daki serüveninin, bu kadar uzun yıllar devam ediyor olması, elbette Allah'ın azze ve celle rububiyeti için gün gibi delillerden bazısıdır. Kötümser bazı gökbilimcilerin, falan kuyruklu yıldız, filan tarihte dünyaya çarparak insanlığın sonunu getirecek gibi sözleri katıksız bir yalandır ve hiçbir dayanağı yoktur.

Bu ayetlerin peşinden ise Allah-u Tealâ:

"Göklerde ve yerde kim varsa yalnızca O'na âittir. Hepsi O'na boyun eğmektedirler. O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu, O'na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır.[424] Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O'nundur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."[56]

Yer ve göğün arasındakilerle kastedilen, ya melekler, insanlar ve cinlerin tamamıdır. Bu durumda bahsedilen boyun eğme, Allah'ın kâinat nizamına ve düzenine boyun eğme şeklinde anlaşılmaktadır. Ya da melekler ve insan ve cinlerin iman etmiş olanlarıdır ki bu durumda boyun eğmenin manası, Allah'ın emirlerine bilerek ve isteyerek boyun eğmek şeklinde olur.

Allah'ın yaratmaya başlaması, daha sonra da yaratışı tekrar etmesinden muhtemelen kast edilen, Allah'ın yaratıkları önce yok etmesi daha sonra yokluğun ardından yeniden yaratmasıdır. "Bu onun için daha kolaydır." İfadesi iki durumu da kapsar. Allah azze ve celle bu üslup ile bizim beşeri aklımıza hitab etmektedir. Yoksa Allah için her iş eşittir kolaylık ve zorluğundan bahsedilemez.

[56] Rum suresi, 26-27.ayetler

"Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir." [57]

"En büyük örnek onundur" cümlesiyle kast edilen ise, Esmaü'l-Hüsna ile eşsiz olduğu gibi, yer ve gökte en üstün sıfat ve en yüce özelliklerin Allah'a ait oluşu, ona özellik ve sıfatta benzer hiçbir şeyin olmayışıdır.

Şimdi de Vakıa suresi 57-74 ayetlerini ele alâlim:

Bu ayetlerde sonsuz ilim ve azamet sahibi rabbimiz, hayatımızla iç içe olan dört şeyden bahsederek, kendi rububiyetinin alametlerini göstermektedir:

- Kendisinden yaratıldığımız "meni"
- Azığımız olan "ekin"
- İçtiğimiz, kendisiyle temizlendiğimiz ve ekinleri yeşerttiğmiz "su"
- Hayatımızın olmazsa olmazlarından "ateş"

1- Meni

"Sizi biz yarattık. Hâlâ tasdik etmeyecek misiniz? Attığınız o meniye ne dersiniz?! Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz? Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez."[58]

Gördüğümüz gibi Allah azze ve celle, bizleri yarattığını ikrar ediyor ve bu sebeple de kendi rububiyetini tasdiklemeye bizi teşvik ediyor. Çünkü hem akıl, hem fıtrat, hem vahiy hem de vakıa bunu gerektiriyor. Ardından bunu ispatlar nitelikte, "Attığınız o meniye ne dersiniz?! Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?"

57 Yasin suresi, 82.ayet

58 Vakıa suresi, 57-61.ayetler

buyuruyor. Yani, "vücudunuzdan atılan meniyi görüyorsunuz işte. Bu sizin yaptığınız bir şey midir yoksa onu biz mi yarattık?" Bu sual karşısında akıl sahibi her kimse, bedeninden çıkan ve sonrasında canlı bir insana dönüşen meniyi yaratmaktan dahi aciz olduğunu itiraf etmekten başka çare bulamaz. Lakin Allah *azze* ve celle bu açık delil ve kesin burhan ile yetinmeyerek başka bir delil daha sunuyor: "Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez." "Sizin bizim tarafımızdan yaratıldığınıza dair diğer bir delil, hepiniz için ölümü farz kıldık ve takdir edilmiş bir ecele kadar yaşayacaksınız. Vakti geldiğinde hükmümüzden kaçamayacaksınız. Yeryüzünü sizlerden arındırıp yepyeni bir nesil getireceğiz, onlardan sonra da başka nesiller. Berzahta ve kıyamette sizleri yeniden bambaşka bir yaratılışla inşa edeceğiz. Siz ise hiçbir şey bilmiyorsunuz. Ölümle sizlere hükmeden, sizi zorla bu dünya hayatından söküp alan sizi yaratan, rabbiniz ve malikiniz olandır."

Daha sonra Allah *azze* ve celle ilk defa yaratılışlarını hatırlatıyor ki onları meydana getirenin kim olduğunu tanısınlar, dönüşün ona olacağını bilsinler ve O'nu celle celaluhû tasdik etsinler: "İlk yaratılışı bildiniz, artık düşünmez misiniz?" "Yakinen ilk başta nasıl yaratıldığınızı biliyorsunuz, Allah'ın celle ve alâ ana rahminde bir halden başka bir hale sokarak küçük bir bebeğe dönüştürdüğü meniden yaratıldığınızı, daha sonra da Hâkim olanın sünneti üzeri dünya hayatını sürdürmek için doğduğunuzu öğrendiniz artık. Bu bilginiz sizi, dönüp varacağınız rabbinize ulaştırmaz mı?"

Hiç şüphesiz, annenin göğsünde, babanın sulbünde asılı duran meni ile döllenerek rahme atılan bir nutfeden

insanın yaratılması bir ayet, bir mucize, insanlığın devamı müddetince de sürekli tekrar etmesi başka bir mucizedir. En ufak bir müdahalesi olmamasına rağmen, bir insandan başka bir insanın çıkmasından, iç organlarının mükemmel bir şekilde dizayn edilmesinden, uzuvların müthiş bir ustalıkla tasarlanmasından daha acayip ne olabilir? Özellikle elektron mikroskobunun keşfi sonrasında öğrendiğimiz birçok esrar, insanın, erkekteki milyonlarca meni arasındaki bir meni hücresinden ve kadındaki onlarca yumurtadan birinden meydana gelmesi ne kadar hayret vericidir? İşte şimdi bu ayetleri daha iyi anlıyoruz: "Attığınız o meniye ne dersiniz?! Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz? Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez."

Ayrıca burada değinmemiz gereken diğer bir şey, hem kadından hem de erkekten çıkan suyun meni olarak isimlendirildiğidir. Daha önce bahsettiğmiz Tarık suresi ayetlerinde Allah-u Tealâ, kadının göğüs kafesinden, erkeğin de belinden gelen, fışkıran bir sudan yaratıldığını haber vermişti. Ayette kullanılan "dıfk" tabiri, bir kuvvetle fışkırmayı ifade eder. Aslen meni kelimesinin manası da atılmak/fışkırmak şeklindedir. Bazı kimselerin meniyi yalnızca erkeğin suyu şeklinde anlamalarından ötürü bu açıklamayı gerekli gördüm.

2- Ekin

"Söyleyin, ektiklerinizi yerden bitirenler sizler misiniz, yoksa Biz mi bitiriyoruz?"[59]

59 Vakıa suresi, 63-64.ayetler

"Topraktan elde ettiğiniz mahsulleri görüyor musuz? Onları yeşerten siz misinz yoksa biz mi?" Zerre kadar insafı olan ve ekmek kırıntısı kadar aklı olan hiç kimse ekinlerin kendi eliyle meydana geldiğini iddia etmeye cüret edemez. Onları toprakta filizlendiren ve yeşerten Allah-u Tealâ'dır. Bu ise O'nun mahlûkat arasında düzenlediği bir yol üzere cereyan eder. Bu yüzden Allah *azze* ve celle ekme işini çiftçilere, yeşermesini ise onlardan nefy ederek kendine nisbet etti. Her ne kadar botanik bilimi son yıllarda bitkilere dair geçmişte meçhul olan birçok gizemi çözmüş olsa da, filizlenmenin hakikatini yalnız Allah celle şanuhû bilir. Daha sonra bitkilerde tecelli eden nimetleri hatırlatma babında buyurdu ki:

"Dileseydik, onu kuru bir çöp yapardık da şaşkınlık içinde şöyle geveleyip dururdunuz: 'Muhakkak biz çok ziyandayız! Daha doğrusu büsbütün mahrumuz!"[60]

Ayet-i Kerimede kastedilen, eğer dileseydik sizi, birçok meyve, sebze, hububat sağlayan bu bol nimetten mahrum bırakırdık. Ekinlerinizi kurutur, atılmış kuru otlara çevirirdik. Sizin de elinizde hüzün ve eseften başka bir şey kalmazdı, iflas etmiş borçlulara dönüşürdünüz.

3- <u>Su</u>

"Söyleyin; içtiğiniz suyu buluttan indirenler sizler misiniz yoksa onu Biz mi indiririz? Dileseydik onu acı bir su yapardık. O hâlde şükretseydiniz ya!."[61]

---

60 Vakıa suresi, 65-67.ayetler

61 Vakıa suresi, 68-70.ayetler

Hiçbir akıl sahibi, gökten suyu indirenin kendisi olduğunu iddia edemez. Allah azze ve celle bu sualin ardından, اجاج ifadesini kullanıyor. Bu ise tuzlu, acı su demektir. Deniz ve okyanusların su tadı bu şekildedir lakin Allah-u Tealâ, bizler için bu suyu buharlaştırarak, acılığından ve tuzluluğundan arındırarak saflaştırıyor daha sonra da bizleri tatlı ve serin bir şekilde doyuruyor. Böylece ayetin manası, "eğer size tatlı su vermek istemeseydik, suyu olduğu hal üzere acı ve tuzlu bir şekilde bırakırdık" olmaktadır.

Ayrıca değinmemiz gereken diğer bir husus, deniz suyunun tuzlu olmasına dairdir. Bu suyun tuzlu olmasının hikmeti, içinde yaşayan hayvan ve bitkilerin çürümeden ve yok oluştan korumak içindir. Eğer deniz suyu tatlı olsaydı içindeki bitkiler ve birçok diğer canlı çürürdü. Hem deniz habibatını korumak hem de Ay etkisi ile oluşan medcezirin gerçekleşebilmesini sağlamak için deniz suyu tuzlu yaratıldı.

4- <u>Ateş</u>

Allah azze ve celle, kendisiyle ısındığımız, temizlenmek için sıcak su elde ettiğimiz, yemek pişirdiğimiz, etleri kızarttğımız ateşin önemi hakkında buyurdu ki:

"Söyleyin; yaktığınız ateşin ağacını var eden sizler misiniz, yoksa onu Biz mi var ederiz? Biz onu bir ibret ve ıssız yerlerde yaşayanlara bir yarar kaynağı kıldık."[62]

İnsanlardan hiçbiri ateşin asıl yakıtı olan ağaçları inşa ettiğini iddia edemez. Ağaçlar, ister yaş ve kuru odun halinde olsun, ister kömür, ister petrol ve gaz formunda olsun, ateşin oluşması için gereken ana unsurlardandır. Jeolojinin açıkladığı üzere, henüz Adem ve

---

[62] Vakıa suresi, 71-73.ayetler

Havva dünyaya inmeden önce, yeryüzünde henüz yaşam yok iken, toprak altına bulunan karbon temelli materyaller / ağaçlar uzun yıllar basınç ve yüksek sıcaklığa maruz kalarak, kömür, petrol ve doğalgaza dönüşmüştür. المقوين kelimesi yolcu ve aç manasındadır. Bu durumda ayetin manası, "ateşi dünya hayatında cehennemi hatırlatıcı kıldığımız gibi, yolculuk yapan kişilerin ısınma, yemek pişirme, aç kimselerin besinleri, pişirme, kızartma, haşlama gibi işleri için hizmetine verdik." Elbette bütün insanlar ateşe ihtiyaç duysalar da, yolcular ve aç kişilerin ihtiyacı daha şiddetlidir. Bu yüzden Allah azze ve celle sadece bu ikisini hususi zikretti.

A'lâ suresi 1-3 ayetlerini inceleyim:

Allah celle ve alâ buyurdu:

"Yüce Rabbinin adını tespih et. O, yaratıp şekillendiren, âhenk veren ve düzene koyandır. O, (her şeyi) ölçüyle yapıp yönlendirendir."[63]

Bu ayetlerde Allah-u Tealâ, Hz. Nebi'ye sallallahualeyhi vesellem kendisini tenzih ve takdir etmesini emrederken, zatını dört şey ile tanımlıyor:

1- Yaratma, الذي خلق : Yaratma, icad etmedir. İcad ise bir şeyin var oluşunun ilk merhalesidir.

2- Tesviye, فسوى : Tesviye, bir şeyi var ettikten sonra tanzim ve tertib etmektir.

3- Takdir, والذي قدر : Takdir, bir şeyin miktarını her açıdan (hacim, yoğunluk, ağırlık, hız, uzaklık) sınırlamaktır.

4- Hidayet, فهدى : Hidayet, eşyanın Allah'ın kanununa uygun bir şekilde seyr etmesini sağlamaktır.

---

[63] A'la suresi, 1-3.ayetler

İşte bunlar, Allah'ın kulları için tanzim ettiği muhteşem düzene bakışlarımızı çevirmesidir. Nitekim Allah'ın yarattığı mahlûkatta var olan bu düzene birçok ayette işaret edilmiştir:

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir."[64]

"İşte Allah, gaybı da görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir. O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı."[65]

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."[66]

"Onlar göklerdeki ve yerdeki sınırsız hükümranlık ve nizama, Allah'ın yarattığı her şeye, ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Peki, bundan sonra artık hangi söze inanacaklar?"[67]

"Firavun, "Sizin Rabbiniz kim, ey Mûsâ?" dedi. Mûsâ, "Rabbimiz, her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi."[68]

---

[64] Mülk suresi, 3-4.ayetler
[65] Secde suresi, 6-7.ayetler
[66] Neml suresi, 88.ayet
[67] A'raf suresi, 185.ayet
[68] Tâ-Hâ suresi, 49-50.ayetler

"O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir."[69]

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." [70]

İşte bu ayet-i kerimelerin tamamı, sayılması mümkün olmayacak kadar çok olan mahlûkatı yaratanın, en dakik ve hikmeli bir şekilde, Allah azze ve celle olduğunu te'kid eder.

İlk olarak, Mülk suresinin ayetlerinde, Âlim ve Hâkim olan Mevlâmız, yedi kat semayı tabaka tabaka birbirleriyle uyumlu bir şekilde yarattığını ilan etmektedir. Ardından burada en ufa bir aksaklık olmadığını haber veriyor ve yaratılanları orada tahkiki nazar ile bakarak küçücük bir hata bulmaları için meydan okuyor. Lakin onları bu çabaları sonunda elleri boş döneceklerini ve nefislerine tabi olduklarını farkedeceklerini haber vermektedir.

Şüphesiz bu meydan okumanın ötesinde başka bir meydan okuma yoktur. Mahlûkatı yaratan ve nasıl yarattığını bilen, mülkün sahibi, hiçbir kusur olmadan kulların işlerini düzenleyen ve tertib eden Allah'tan celle şanuhû başka kimse buna cesaret edemez.

İkinci olarak, Secde suresinin 6-7 ayetlerinde Allah sübhanehu ve tealâ, her şeyi mükemmellik ve icadın zirvesinde yarattığını haber vermektedir. Çünkü, " ٱلَّذِيٓ أَحۡسَنَ كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقَهُۥ" lafzı şerifi, her şeyi olabilecek en güzel ve en eşsiz şekilde yarattığını ifade eder.

---

69 Furkan suresi, 2.ayet

70 Kamer suresi, 49.ayet

Üçüncü olarak, Neml suresinin 88. Ayeti kerimesinde, yeryüzünün kendi etrafında dönüşü ve dağların bulutlar gibi akıp gidişi ifade edildikten sonra, Hâkim Tealâ, her şeyin yaratılışını itkan ile yaptığını ilan ederek, "صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ" buyuruyor. İtkan, bir şeyi sağlam ve dikkat ile yapmaktır. Bazı müfessirler bu ayetin kıyamet gününden bahsettiğini düşündüler, dağların hareketini ise, o gün toz duman olacak şekilde helak olması olarak anladılar. Nitekim Allah celle ve alâ buyurdular:

"Dağlar yürütülür, serap hâline gelir."[71]

"Yeryüzü şiddetle sarsıldığı, dağlar parça parça dağılıp saçılmış toz olduğu zaman"[72]

Ancak ayetleri bu şekilde yorumlamak doğru olmaz, çünkü Neml suresindeki ayeti kerime yeryüzünün tahrib edilip helak oluşuyla alakalı bir bağlamda getirilmiyor. Ayrıca bir şeyi mahveden birisinin, etrafındakilere "Bakın, ne de güzel yaptım!" demesi nasıl düşünülebilir? Ayrıca ayette insanların dağları görmesinden bahsedilmektedir, kıyamet günü insanların onları seyretmesi nasıl mümkün olur? İnsanların dağları donuk sanması fakat aslında hareket ediyor oluşları, şimdiki hallerine münasiptir, kıyamet için böyle bir yorum doğru olmaz. Şimdiki halleri nerede, kıyamet günü atılmış yün gibi olmaları nerede? Velev ki, kıyamet günü olan biteni seyredecek bir insan mevcut olsun, gözleriyle bizzat dağların eğrilmiş yün gibi savrulduğunu görürken onları nasıl donuk halde zannedebilir? Son olarak ayeti kerimeyi, insanların elleriyle ettiklerini ve sonuçlarını görecekleri

---

71 Nebe suresi, 20.ayet

72 Vakıa suresi, 4-6.ayetler

ahiret için değil, içinde yaşayıp ettikleri, istedikleri davrandıkları dünya hayatı için anlamak en münasip olandır.

Dördüncü olarak, Araf suresi 185. Ayeti celîlesinde Allah-u Tealâ beşere semâvâtın mülküne ve geniş yeryüzüne bakmayı, üzerine düşünmeyi ve diğer mahlûkatı incelemeyi emrediyor. Çünkü yeryüzü ve semânın tamamı, Allah'ın celle celaluhu, rububiyetine, ilmine, hikmetine delalet eden ayetlerle dolu olmasaydı, içleri Allah'ın işlerini tedbir ettiği mahlûkat ile dolup taşmasaydı, bu nizamın bazı sırları insanlara keşf olmasaydı dahi, Allah-u Tealâ'nın sözünü söylediğinden dolayı, insanın rabbini bilmesi ve sanatı ve ayetlerini görmesi için yeterli olurdu.

Beşinci olarak, Tâhâ suresi 49-50 ayetlerinde, Firavun, Hz. Musa ve Harun'a aleyhimesselam "قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ" diyerek rabbleri hakkında soru sorduktan sonra, Musa aleyhisselam cevaben, "رَبُّنَا ٱلَّذِيٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَيۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ" buyurdu. Yani, "Rabbimiz O ki, her şeye varlığını veren O'dur. Yokluğun karanlığından varlığın aydınlığına çıkaran O'dur. Tanzim eden, takdir eder, yoluna sokan O'dur. Belirlediği tarafa yönelten O'dur. Ulaşması gereken hedefe götüren O'dur." Hz. Musa'nın aleyhisselam vermiş olduğu bu hikmetli cevap hem nedensellik hem de düzen ilkesinden nükteler içerir. Ayette bahsedilen hidayet kelimesi ise tüm mahlûkatı kapsayacak umumi bir manadadır. Hidayet kelimesinin manalarını ve mefhumunu birazdan üçüncü bölümde açıklayacağız bi-iznillahi Tealâ.

DÖRDÜNCÜ MADDE: Önceki Bahislerin Özeti Ve Ek Açıklamalar

Şimdi, Kur'an'ı Kerim ışığında, "İnsanların kalplerinde Allah'ı bilmenin fıtri olması ve O'nun yaratıcı ve rab oluşuna akılla inanmanın bedîhî oluşu" bahsimizin son kısmında şu ana kadar ulaştığımız neticeyi özetleyeceğiz ve üç bölüm halinde bazı ek açıklamalarda bulunacağız.

-Birinci Bölüm: Allah'ı bilmek insanların kalplerinde fıtrattan gelir:

Hiç kimse bilgi, adalet, güzellik ve diğer erdemlerin sevgisinin kalbinde ve özünde yerleşik olduğundan şüphe etmez. Aynı şekilde hiç kimse, kadın ve erkeğin birbirlerine çekici gelmesinde tereddüt etmez. Yine insanların mallarıyla, vatanlarıyla ve evleriyle bağ kurduğu herkesin malumudur. Kişi ile yaşadığı toplum arasında bir ülfet peyda olur. Tüm bu unsular, eğilimler, mizaçlar insanın tabiatının bir parçası, şahsiyetinin ve fıtratının oluşumu kabul edilir. Öyleyse soralım:

İnsanın, yaratıcısı, rabbi, ilahı olması hasebiyle, Allah'ı azze ve celle sevmesi, onun tarafına çekilip ona bağlanması, bahsettiğimiz bu eğilimlerden, onu bilgi, adalet ve güzelliğe bağlayan, malı, vatanı, ırkı çekici kılan unsurlardan daha kuvvetli, daha açık, daha sağlam değil midir? Şüphesiz öyledir. Delilimiz ise bütün dillerde, kul ile rabbi arasında söylenen ve yazılanların tamamı ile, kişi ile bahsettiğimiz bu unsurların ilişkisine dair söylenen ve yazılanları karşılaştırdığımızda aradaki devasa farkı görürüz. Tabi bu durum insanlığı genel bir bakışla ele aldığımız zaman böyledir. Hususi olarak Allah'ı tasdik eden iman ehline baktığımızda ise günden daha aydınlık bir şekilde görürüz ki:

1- Allah'a iman edip bu doğrultuda ibadet edenler, kendi zamanlarının en üstün zekâfaya sahip, en temiz, en güzel ahlaklı, en doğru yolda, insanlara en faydalı olanlarıdır. Peygamberler ve onların varisleri olan âlimler bu topluluğun zirvesidirler.

2- Ehl-i iman, prensiplerine en bağlı, bu uğurda en fazla fedakârlık yapan, ölümü en az umursayan, başa gelen sıkıntı ve belaları en iyi hazmedebilenlerdir.

3- Ehl-i imanın rabblerine olan bağlılıkları, O'na güvenleri, korkuları, saygıları, rızasını her şeyin önünde tutmaları, canlarından, mallarından ve diğer her şeyden üstün görmelerine diğer alakaların hiçbirinin sevgisi yaklaşamaz. Nitekim Allah-u Tealâ'nın buyurduğu üzere, "Allah'a ortak koşanlar, o koştukları şeyleri Allah'ı sever gibi severler. Müminlerin Allah'a olan sevgileri ise şüphesiz daha kuvvetlidir." Şüphesiz Allah azze ve celle gerçeğe en uygun olanı söyler ve söz sahiplerinin en doğrusudur.

"İman edip salih ameller işleyenleri de ebedî olarak kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Allah, gerçek bir vaadde bulunmuştur. Kimdir sözü Allah'ınkinden daha doğru olan?"[73]

Evet, kalplerin, yaratıcısı, fâtırı olan Allah'a tebareke ve tealâ bağlanması şüphesiz en kuvvetli ve derin bağdır. Kulun, Azim, Rahim, Latif, Kerim olan rabbi yönüne çekilmesi en sağlam ve güçlü meyillerden ve fıtri dürtülerden birisidir. Şühpesiz çevre ve toplumsal yapının kişi üzerinde olumlu veya olumsuz bir büyük etkisi vardır. Aynı şekilde Allah'ı bilmeye sevk eden meyil, fıtri dürtü ve manevi şevklerin tamamı da, harici müdahalelerden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenir. Nitekim

---

[73] Nisa suresi, 122.ayet

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, **"Doğan her çocuk fıtrat üzere doğar, daha sonra anne babası onu yahudi hristiyan yapar. Bu sağlıklı hayvanın sağlıklı doğurması gibidir. Onda bir kusur görür müsünüz?"**[74] Hz. Peygamber'in sallallahu aleyhi ve sellem buradaki kastı, sağlam ve ayıpsız bir hayvandan doğan yavrularda sağlıklı ve sağlam doğarlar, lakin daha sonra insan müdahelesi ile kulak, kuyruk kesme vb. kusurlu hale gelirler. Aynı şekilde Allah *azze* ve celle de kullarını Rabblerini bilecek şekilde sâlim bir fıtrat ile yaratır. Ancak anne baba, çevre, dış dünya, ev, okul, cadde, sülale, parti vs. onun fıtratını bozar.

-İkinci Bölüm: Allah'ın yaratıcı ve rabb oluşuna inanmanın akıllarda apaçık olması

- Birinci Nokta: Nedensellik ilkelerinin Allah'ın varlığına delalet etmesi

Allah'ın *azze* ve celle yer ve gökleri yaratması, yokluktan vücut vermesi Allah'ın yaratıcı ve rabb oluşunun apaçık delillerindendir. Ancak gün gibi aşikâr olan şeylerin insanlara açıklanmaya çalışılması çok zordur. Ancak daha iyi anlaşılabilmesi için bir örnek verelim:

Bir kimse çölde yahut başka bir mekânda yürüdüğünde, yüzeyde ayak izleri oluşur. Daha önce başka birinin oradan geçmiş olduğunda şüphe yoktur. Aksine yakini bir şekilde bilinir ve âlim cahil buradan herkesin çıkardığı sonuç aynı olur. İnsanı bu sonuca iten şey, Allah'ın akıllarımız için dizanlayıp yerleştirdiği bedihi kanunlar ile ulaşır. İşte buna, "nedensellik ilkesi" denmiştir. Bu ilkeye göre, bir müsebbib yani etki yapıcı olmadan hiçbir şey kendi kendine oluşamaz. Bir etkinin, etkileyici olmadan oluşması mümkün değildir. Yürüyüş

[74] Buhari, 1293; Müslim, 2675.

de bir yürüyen (yaya) olmadan gerçekleşmez. Buradan hareketle deriz ki, ayak izlerinin varlığı, buradan daha önce geçtiğinin şüphesiz kanıtıdır.

Şimdi düşünelim, yolda daha önce başkasının geçişine işaret eden ayakkabı izleri, mahlûkatın tamamının ve zahir ayetlerin Allah'ın varlığına işaret etmesinden daha açık bir delil midir? Kendiliğinden oluşması mümkün olmayan ayak izlerine bakarak kesin bir şekilde inandığımız gibi, Allah'ın yaratıcı ve müdebbir olduğuna da inanabiliyor muyuz? İzlerin yürüyene delalet ettiği gibi, bu sonradan olan kâinatın bir düzenleyici eliyle var edildiğine delalet etmez mi? Ayak izleri, bizi, yürüyen kişinin varlığını itirafa zorluyorken, tüm bu açık delilller neden Allah'ın varlığını tasdike zorlamaz? Elbette, tabi ki durum böyledir. Bu yüzden, Allah'ın varlığı için delil sorulan bedevi şöyle cevap verdi: "Yavru anne deveye, ayak izi yürüyene delalet eder de, yıldızlı gök, vadilerle dolu arz ve dalgalı deniz, Âlim ve Kadir olana delalet etmez mi?"

-İkinci Nokta: Düzen kanununun müdebbir bir rabbin varlığına delalet etmesi

Aynı şekilde bu son derece üstüne kemal ve düzenle yaratılmış bu mahlûkat da Malik ve Müdebbir olan bir yaratıcının varlığına en açık bir biçimde delalet eder. Daha önce de değindiğimiz gibi, akıl, herhangi bir şeyde bu denli mükemmel bir düzenin arkasında bir düzenleyici, yerleştirici, sağlamlaştırıcı olmadan kendi kendine gerçekleşmesinin mümkün olmayacağını itiraf eder. Mahlûkatta var olan bu düzenin en alt derecesi bile niza götürmez bir gerçektir. Özellikle Allah'ın beşeriyete yaratılışa dair azımsanmayacak kadar fazla sırrın keşfine müsaade ettiği bu asrımızda daha belirgindir. Gelin bilim dünyasından olan birinin sözlerine kulak verelim:

"19. Yüzyılda Avrupa Medeniyeti" adlı kitabın yazarı Jeffrey P. Brown diyor ki: "Dimirti Mendeleyev 1869'da elementlerin atomik ağırlıklarına göre sıralandığında her sekiz elementin benzer özellikler gösterdiğini ortaya koyan Periyodik Kanunu duyurduğunda bu teori, tabiata karşı yeni bir bakış açısı doğurdu, kâinatın düzenini kabul ederek ona yaklaşan bir kimsenin onu anlayabileceği ve âlemde var olam maddi her şeyin mantıki ve akli bir düzenle hareket ettiği düşüncesi doğdu. İnsanların anlayamadığı şeyler ise karışık akılları sebebiyledir. Eğer akılları selim ise her şeyi anlayabilirler." Evet, insanlığın kâinatın işleyişine dair bilgisi arttıkça, gizli kalmış sırlar keşf olundukça, evrenin düzenli ve mürettеb olduğuna dair anlayış da bu doğrultuda arttı. Doğru bilginin müntehasında (yani bilimin ulaşabileceği son noktada) artık din devreye girer (bilim dini tasdiklemek zorunda kalır). Daha önce Allah'ın yaratışının eksiksiz ve noksansız bir şekilde, düzenli, tam ve mükemmel olduğuna dair ayetleri zikretmiştik. İnsanlık Allah azze ve celle'nin yaratmasında bir hata bulmak için ellerinden geleni yapsa, araştırma peşine araştırmalara koyulsa, hüsrana uğramış, bitkin ve elleri boş dönmekten başka çaresi yoktur.

"**"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir."**[75]

Mevcut asrımızda, kendi alanında mütehassıs birçok bilim adamının ikrar ettiği üzere, kâinat olabilecek

[75] Mülk suresi, 3-4.ayetler

en mükemmel düzen ile yaratılmıştır. Herhangi bir kimsenin burada bozukluk veya hata arayışına girmesi, kişinin Rabbini ve onun yaratmasını bilmiyor oluşundan, cehaletinden kaynaklıdır. Mesela, astrofizikçiler, Güneş şu anki hacminden daha büyük veya daha küçük olsaydı, şu anki mesafeden daha yakın veya uzak olsaydı, daha hızlı veya yavaş dönseydi, çekim gücü daha çok veya daha az olsaydı yeryüzünde yaşam mümkün olmazdı, yine Dünya'nın boyutları, dönüşü, Güneş ve Ay'a uzaklığı, atmosferdeki hava ve su dengesi, havada var olan gazların oranları (Nitrojen %78, Oksijen %21, Karbondioksit %3) bozulsaydı yaşam söz konusu olmazdı demişlerdir.

Bilim adamlarının kâinatın sırlarına dair söylemiş olduklarının özeti şudur ki, bu âlemin tamamı, Hâkim ve Âlim olan Allah'ın tam olarak şu anki tayin ettiği düzenden farklı olsaydı, insanların yaşam sürebileceği bir yer olmazdı. En ufak bir değişim dengeyi alt üst ederdi.

Öyleyse bu hakikat, Allah'ın Kitab-ı Mübin'de buyurduklarını tasdik eder nitelikte değil midir? "Rahman'ın yarattıklarında bir uyumsuzluk göremezsin", "Her şeyi en mükemmel yapan Allah'ın sanatıdır bu...", "O her şeyi en güzel şekilde yarattı." Şimdi daha iyi açıklayabilmek adına üç örnek üzerinde düşünelim. Bu örneklerle, muntazam bir şekilde var edilen mahlûkatın, Allah'ın halik ve rab oluşuna nasıl delalet ettiğini daha iyi anlamayı istiyoruz.

- Birinci örnek: Bir kişi, plastik üzüm, elma, portakal vb meyveleri görünce, bir usta tarafından bunlar yapılmamış diyerek şüpheye düşer mi? Tabi ki düşmez. Peki, asmalardan sarkan üzümleri görmek, dallardan aşağı sarkan hurma salkımlarına bakmak, ağaçlardaki elma, nar, portakal, şeftaliyi ve daha nicesi binlerce

meyveyi seyretmek, insanı, bunların hepsinin mahir bir sanatkarın işçiliği sonucu oluştuğunu itirafa zorlamaz mı? Mahlûkatın Rabbine yemin olsun ki böyledir. Her şeyi misal olmadan yaratanın sanatı nerede, daha sonra insanın onu taklit ederek ürettikleri nerede? Arada dağlar kadar fark vardır. İnsanın yaptıkları içi boş birer süsten ibarettir. Ne tadı, ne kokusu ne de canı vardır.

İşte bu yüzden Allah-u Tealâ bize vermiş olduğu nimetleri hatırlatıyor. Yediğimiz yemeği, meyve ve sebzelerden yapılan yiyecekleri düşünmemizi emrediyor.

"Her şeyden önce insan, yediği yemeğine bir baksın! Şöyle ki: Yağmurlar yağdırdık. Sonra toprağı göz göz yardık da oradan ekinler, üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik. (Bütün bunlar) sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir."[76]

Vallahi ve vallahi, içi boş plastik meyveleri yapan işçinin sanatından etkilenip de birbirinden farklı renklere, tatlara, kokulara, özelliklere, besinlere farklı yüzlerce çeşit lezzetli meyveyi yaratan Halik ve Hâkim olan Allah'ın azameti karşısında düşünüp, esrarına dalıp, içindeki hikmetleri inceleyip de hayrete düşmeyen kişinin hali ne acayiptir?

- İkinci örnek: Usta bir ressamın, bir kanvas üzerine yapmış olduğu insan portresini gören birisi, bunun biri tarafından yapıldığında şüphe duyar mı? Elbette şüphe duymaz. Lakin Allah aşkına söyle, kanlı canlı, akıllı, duyan, gören, işiten, konuşan, tadan, koklayan, hisseden bir insan ile, insana benzetilmiş kağıt üzerindeki boyadan ibaret olan bir resim arasında ne kadar fark var?

---

[76] Abese suresi, 24-32.ayetler

Sadece gördüğü bir resimden dolayı insanı bir ressamın varlığını itirafa mecbur eden mantık ilkeleri, akıllı, duyan, gören, işiten, konuşan, tadan, koklayan, hisseden milyarlarca insanın yaratıcısını kabule zorlamaz mı? Allah azze ve celle kâfirlere azarlayarak buyurdu ki:

" Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?" [77]

Allah sübhanehu ve tealâ, şu dört aşamayı geçmesine rağmen inkâr eden aldanmış insanı uyarıyor:

a- Yaratılma: Yokluktan var edilme

b- Tesviye: Bedeni azalar ve organlar halinde oluşturma

c- Ta'dil: Tüm aza ve organları uyum ve denge için var etme

d- Tasvir: Her insana has bir kıvam verme

Bu ayetler insanı, sadece fiziksel beden açısından ele alıyor. Bedenin durumu ise nefes kesicidir. Ancak ruhun ve iç dünyanın hali ise daha da acayiptir. Nitekim beden, ruhu örten ve fani dünya hayatı boyunca kullandığı geçici bir elbisedir. İnsanın özü ve hakikati ise, rahmani bir nefes olan ruhtadır.

"Yarattığı her şeyi güzel yaratan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra onun soyunu, bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ruhundan ona üfleyen Allah'tır. Size kulaklar, gözler, kalbler verilmiştir. Öyleyken, pek az şükrediyorsunuz."[78]

---

[77] İnfitar suresi, 6-8.ayetler

[78] Secde suresi, 7-9.ayetler

Allah azze ve celle bizlere, içimizi ve dışımızı inceleyerek düşünmemizi, yaratılışımızı tefekkür etmemizi istiyor:

"Kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?"[79]

Bu iki ayetin manası, üzerinde yaşadığınız yeryüzünde ilim ve itkan sahipleri için, Allah'ın rububiyeti ve rahmet, hikmet, kudret, azamet sıfatlarını gözler önüne seren birçok işaret vardır. Aynı şekilde sizlerde de rububiyet ve sıfatlara delalet eden alametler vardır. Gözlerinizle ve basiretinizle Allah'ın muhteşem sanatını görmüyor musunuz?

İnsanın varlığı üzerine düşünme dört adımda gerçekleşir:

1- Dış bedene dair düşünme

Bedenin tamamını örten cild, soğuk, sıcak vb. hissedebilmek için sinir hücreleri ile doludur. Ayrıca vücut dengesini düzenleyen gözeneklerle doludur. Vücut sıcaklığını 37 derecede sabit tutar, otomatik bir şekilde sıcakta genişler ve ter çıkışının sağlar, soğukta ise büzülerek ısıyı muhafaza eder. Aynı zamanda deri, kılların çıkması için elverişli ortamı temin eder. Saç kılları kaşlardan, kaşlar ise tamamen farklı kıl yapısına sahiptir. Tırnakların değerini ise insan yalnız yokluğunda anlayabilir. Bedeni ayakta tutan iskelet sistemi ise hareketi kolaylaştırmak için parmak uçlarından yukarı doğru dizilmiş birçok ekleme sahiptir. Tadılabilen, koklanabilen, görülebilen, işitilebilen ve dokunulabilen şeyleri hissedebilmek için beş duyu organı da bunlara dâhildir. Bir

[79] Zariyat suresi, 20-21.ayetler

duyusunu kaybeden insan, çevresindekilerle etkileşim imkânından mahrum olmuştur.

Yüz ise kişinin şahsiyetinin dışarıdan tanınmasını sağlayan organdır. Ağız, dil, dudaklar ise konuşma aracı olup insanoğlunun birbiriyle irtibatını sağlayan uzuvlardır.

2- İç organlara dair düşünme

Bedenin dışı üzerinde tefekkür her insanın yapabileceği kolay bir faaliyettir. Akıllara durgunluk veren iç sisteme dair düşünmek, beyni, kalbi, sinirleri, nefes alışverişi, sindirimi, boşaltımı, hücresel sindirimi, ağız, burun, ter ve diğer yollar ile bedenden atıkların çıkarılması üzerine düşünmedir. Gerçek teemmül (düşünme) ise iç bedene dair itkan ve sistematik bir şekilde yapılandır. Bu şekilde bir düşünme etkinliği sadece organel sistemin işleyişini derinlemesine bilen bir kişi için mümkündür. "Nefsini bilen, Rabbini bilir." diyen ne de doğru söylemiştir. İç organların sırlarına burada girme imkânımız yok. Sadece dikkat çekmeyi ve gözleri o tarafa çevirmeyi amaçladım. Aksi halde, bedendeki her bir uzuv, kendi başına özel bir araştırmayı Allah'ın buradaki fevkalade sanatını özenle incelemeyi ve müstakil eserler halinde yayınlanmayı gerektirir. İnsanların gözardı ettiği daha ilginç konulara geçmeden önce iç organlar üzerine düşünmeyi terketmiyoruz. Âlimlerimiz bedenin acayiplikleri üzerine düşünmeye hususunda şöyle dediler:

İnsanlar içinden birisi çıkıp dese ki, ben karpuz büyüklüğünde bir taş gördüm. Bu taştan dört pınar akıyordu ve her pınarın suyu farklı tattaydı. Biri tatlı, biri tuzlu, biri acı ve diğeri de ekşiydi. Bu sözleri insanlar garipserler ve söyleyeni yalanla, delilikle, akıl hastalığı ile itham ederler. Çünkü böyle bir şeyin özellikle karpuz kadar küçük bir nesnede oluşması imkânsızdır. Ancak

bu imkânsız durum her birimizin başında gerçekleşiyor. Her bir baş, dört farklı pınara sahip. Bu farklılık ise bir hikmete mebnidir.

Ağız pınarı tatlı olmasa insanın yemesi ve lokmayı yutması mümkün olmazdı. Göz pınarının tuzlu olmasının sebebi ise gözü korumaktır. Göz kapakları bu suyla adeta gözü tozlardan ve kirlerden yıkayarak arındırır ve devamlılığı temin eder. Kulak ise sesleri rahatlıkla işitebilmemiz için kapaksız yaratılmıştır. Kulak pınarının acı olmasının hikmeti de buradan girecek olan böcekleri engellemek ve onları öldürerek kulağı korumaktır ve ömrünü uzatmaktır.

Teneffüs yoluyla burnumuza giren toz ve duman ve bunlarla birlikte yabancı cisimler burun içine yerleştiğinde, yaşayabilmemiz için temizlememiz gerekmektedir. Burun pınarının ekşi olması sayesinde bu kirler kolay bir şekilde sökülüp atılabilmek ve rahatlık havadan bulaşan maddelerden arındırılmaktadır. İnce kıllar ve devamına var olan ekşi sıvı sayesinde dışarıdan gelen maddeler yukarı çıkmadan tutulmaktadır. Fazla madde tutulması sonucunda da, aslında saf olan burun sıvısı, maddelere itibarla renk değiştirmektedir.

3- Her insanda oluşu cihetinden ruh üzerinde düşünme

Üçüncü adım, müslüman - kâfir herkeste var olması açısından ruhun genel hatları üzerinde düşünmedir. Genel hatlar ile kastettiğim ruhun halleri ve belirgin özellikleridir. Burada iman, takva ve tezkiye konularına girmeyeceğim.

Ruhun genel özellikleri sevgi, nefret, cesaret, korkaklık, cömertlik, cimrilik, iffet, bayağılık, şeref, kötülük, sakinlik, tutarsızlık ve benzerleridir. Tartışmasız bu hal ve sıfatlar, farklı karakterler oluşmasında esasi bir

öneme sahiptir. Bu sıfatlar sayesinde insanlar fiziksel olarak benzerlik gösterseler bile birbirinden ayrılır. İşte bu büyük fark iç dünyalarının bambaşka olması sebebiyledir. İnsanın cevherinin ve özünün gizlendiği, şahsiyetinin örtüldüğü yerin ruh oluşuna en büyük delil, yaratıldıktan sonra üflenen rahmani nefes oluşudur. Dış görünüş itibariyle birbirine benzer iki kişi görürsün ama ruh itibariyle aralarındaki fark yer ile gök gibidir. Birisi korkak, gece karanlığında tirtir titreyen pısırık, diğeri ise cesur, korku nedir bilmeyen bir babayiğit. Birisi kendi canına karşı bile cimri, diğeri cömert, infak etmekten zevk alan birisi. Elbette bu sıfatlarla topraktan yaratılan beden arasında hiçbir alaka yoktur. İşte bunların tamamı ruhun özellikleridir.

4- Allah ile ilişkisi açısından ruh üzerine düşünme

İnsanın ruhu üzerinde düşünmesi, Allah-u Tealâ'nın emrini yerine getirmek içindir:

"...kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?"[80]

Bu da, Allah'ı bilmek, iman, ibadet ve takva vechiyle ruhun Allah ile bağı üzerine düşünmek şeklinde gerçekleştirilir.

İç organlar üzerine düşünmek bilim insanlarına has bir durum olduğu gibi, ruhun Allah ile bağı üzerine düşünmek de iman ehline has bir durumdur. Çünkü imanı olmayan kimsenin, Allah'ı razı edecek bir bağı da yoktur. Doğal olarak da Allah ile bağ kurmuş olmanın zevkinden de mahrumdur.

Ruhun, Allah ile bağı noktasında, sadece azı açıklanabilecek geniş bir hakikatler âlemi vardır. Burada tabirler ve lafızlar vakıayı ifade etmekten aciz kalmaktadır.

---

[80] Zariyat suresi, 21.ayet

İşte burada, mümin kalbin hissedeceği bazı sırlar ve hakikatlere, imanı nisbetinde ereceği zevke ve kulluk ayaklarının ruh arazisindeki sağlamlığına göre elde edeceği tecrübelere işaret eden ayetlerden bahsedeceğiz:

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."[81]

"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman etmiş ve Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlardır."[82]

"Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler."[83]

"Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, "İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun" dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!" dediler."[84]

"Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. "Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler."[85]

"Her ümmet için, Allah'ın kendilerine rızk olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O'nun adını anarak kurban kesmeyi meşru kıldık. Sizin Tanrınız

---

81 Ra'd suresi, 28.ayet
82 Yunus suresi, 62-63.ayetler
83 Enfal suresi, 2.ayet
84 Al-i İmran suresi, 173.ayet
85 Al-i İmran suresi, 191.ayet

tek bir Tanrı'dır, O'na teslim olun. Allah anıldığı zaman kalbleri titreyen, başlarına gelene sabreden, namaz kılan, kendilerine verdiğimiz rızıktan sarfeden ve Allah'a gönül vermiş olan kimselere müjde et."[86]

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele! Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler."[87]

"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin. O'nu sabah akşam tespih edin. O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah, mü'minlere çok merhamet edendir. Allah'a kavuşacakları gün mü'minlere yönelik esenlik dileği "Selâm"dır. Allah, onlara bol bir mükâfat hazırlamıştır."[88]

"Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin."[89]

"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!"[90]

Ruhun hissettiği hakikatler ve iman sebebiyle bundan almış olduğu zevk, müminler arasında farklı derecededir. Bu özetle iki tanedir:

Birincisi, kişinin kulluğu, fakr-ı mutlak, hacet-i mutlak, züll-ü mutlak, şiddetli muhabbet, tazim, tevekkül, güven, haşyet ve saygı hallerini yaşayarak, yakini bir zevk ile tecrübe etmesidir.

---

86 Hac suresi, 34-35.ayetler
87 Bakara suresi, 155-156.ayetler
88 Ahzab suresi, 41-44.ayetler
89 Bakara suresi, 152.ayetler
90 Fecr suresi, 27-30.ayetler

İkincisi, kişinin Allah'ın rab ve veli oluşunu, azamet, kibriya, zenginlik, rahmet, hikmet, lütf, yardım, sevgi ve rububiyetin diğer manalarını da haiz bir şekilde yakini olarak tecrübe etmesidir.

Bahsettiğimiz bu dört adımın gölgesinde, insan bedeni ve ruhunu inceleyen ve onunla cansız suretler arasında kıyas yapan bir kişi, Allah'ın varlığı hususunda şüphe eden insanları görünce bu duruma hayret eder. Bir ressamın çizdiği suret onları sanatkârı itirafa zorluyor ama insanı görmelerine rağmen nasıl oluyor ki akıl onlara Allah'ı inkâra müsaade ediyor? İnsanın gölgesi, aslından nasıl daha mühim olabiliyor? Nasıl kendilerini sanatkârı takdire mecbur hissediyorlar lakin onun yaratıcısını görmezden gelebiliyorlar?

- Üçüncü örnek: Bir otelde veya sarayda kalan birisi, orada ikamet ettiği sürece yaşantısı için ihtiyaç duyduğu, yiyecek, içecek, kıyafet, ilaç ve aletlerin hepsini orada daima hazır bir şekilde bulsa, bu otelin işlerini düzenleyen ve denetleyen bir müdürü, yöneticisi olduğunda şüphe eder mi? Elbette şüphe etmez. Peki tüm eşyaları hazır olan bu otelin hali, bizim dünyadaki yaşantımıza kıyas edilebilir mi? Bu soruya cevap verebilmek için bahsi geçen otel ile içinde yaşadığımız âlem ve muhtevası arasında hızlı bir kıyaslama yapacağız:

1- Otelin üzerine inşa edilmiş olduğu arsa sahibinin eliyle yapılmış değildir. Aksine Âlim ve Muhit olan Allah azze ve celle'nin dünya hayatımız için hazırlamış olduğu bir mahlûkattan sadece birisidir.

2- Otel inşaatında kullanılan malzemeler sahibinin hiçbir icad etme gayreti olmadan dünyada hazır idiler. Onları var eden ise Allah sübhanehu ve tealâ'dır.

3- Otelin aydınlatması elektrikli lambalar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Elektriğin gücü ise lambaya

ulaşan akımla orantılıdır. Bu akım da ya hidroelektrik santrallerde ya da sürekli bozulan ve arıza yapan jeneratörler vasıtasıyla üretilmektedir. Bu durumda elektrik akımı kesilir otel karanlığa mahkûm olur. Ancak insanın yaşadığı bu âlemin gündüzleri Güneş ile aydınlatılması, geceleri de Ay ve yıldızlarla aydınlatılması tarihte bir kez bile sekteye uğramamıştır. Kesinti olmaksızın Allah'ın onları ışık saçıcı surette yaratmasından beri vazifelerine devam etmektedirler. Bari Tealâ celle ve alâ buyurdu:

"O, âdetleri üzere hareket eden güneşi ve ayı sizin hizmetinize sunan, geceyi ve gündüzü sizin emrinize verendir."[91]

Ay ve Güneş bazı vakitlerde tutuluyor olması, sistemdeki bir aksaklıktan dolayı değil, bilakis Allah'ın evvelden takdir etmiş olduğu düzene göre gerçekleşmektedir. Bu olayla insanları uyarıyor ve Allah'ın nimetlerini hatırlatıyorlar. Çünkü sürekli devam ettiği için genelde insan nimetin kıymetini bilemez. Kısa süreliğine bile olsa kaybettiğinde önemini hemen farkeder. Denildi ki, "Zifiri karanlıkta, dolunay gözlenir."

4- Aynı şekilde otel musluklarından akan suyu kıyasladığımızda da durum böyledir. Orada akan suyun tamamı, bir derede akan su miktarını bile geçmez. Nerede kaldı ki, denizler, okyanuslar, kar, yağmur, pınarlar, kuyular ve nehirlerin suyuyla kıyaslansın.

5- Yine oteldeki yiyeceklerle, Allah'ın bir senede, dört mevsimde yaratmış olduğu meyve, sebze ve diğer yiyeceklerle karşılaştırdığımızda aynı neticeye ulaşırız. Daha önce de mukayeseyi burada da yaparsak, bütün

---

91 İbrahim suresi, 33.ayet

ihtiyaçları temin edilmiş bir otel, insanları bir sahibi olduğuna inanmaya sevk ettiği gibi, akıl namına bir zerreye dahi sahip bir kimse, önceki akıl ve mantık kurallarını kullanarak, şu acayip kâinatı, milyonlarca yıldan beri, bütün mahlûkatı ve techizatı ile bir müdebbir ve münazzım tarafından oluşturulduğunu anlar. İşte insani ve rabbani techiz arasındaki dev uçurumu açıkladık. Nitekim bizzat insanın kendisi ve kullandığı tüm malzemeler Allah'ın celle celaluhu yaratmasıyladır.

-Üçüncü nokta: Allah'ın yaratıcı ve rab oluşunun sayısız delili

Evet, Allah'ın halik ve rab oluşunu ispat eden deliller sayılmayacak kadar çoktur. Bunlardan sadece nedensellik ve düzen delilini açıklamakla yetindik. Bunun üç sebebi vardı:

Birincisi, bu iki ilke, akli ve bedihi iki kuraldan oluşur, "Hiçbir şey bir sebepsiz meydana gelemez." ve "Bir düzenleyici olmadan nizam oluşamaz."

İkincisi, bu iki delil, zahir olan her şeyi kapsar. Aslında büyük küçük bütün mahlûkatı hatta zerreleri ve ondan daha küçük şeyleri bile kapsar. Bütün mahlûkat bu iki ilkeye tâbidir. Müdebbir olan Allah'a *azze* ve celle iki kez muhtaçtırlar, biri var olmak için diğeri ise düzen için ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden Allah *azze* ve celle, "Yüce olan Rabbini tesbih et, seni yaratıp düzenleyen, ölçüp doğru yola sevk eden."[92]

Yahut sayısını Allah'tan gayrının bilemeyeceği mahlûkat iki açıdan O'na celle ve celaluhu muhtaçtır. Birisi yaratması, diğeri ise seyir ve hidayet cihetidir. Bu yüzden Allah-u Tealâ, Firavun'un sorusuna Musa aleyhisselam lisanıyla şöyle cevap verdi, "Firavun, "Sizin

---

92 A'la suresi, 1-3. ayetler

Rabbiniz kim, ey Mûsâ?" dedi. Mûsâ, "Rabbimiz, her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi."[93]

Üçüncüsü, Kur'an'ı Kerim'in Allah'ın halikiyeti ve rububiyetini ispata dair bu iki delili çokça kullanmasıdır. Daha doğrusu insanlara hatırlatmak için bu iki delili kullanmıştır. Şimdi bu iki delilin, büyük küçük bütün mahlûkata uygulanabilir olmasına değinelim:

Bilim insanları atomu, maddenin oluşumunda ilk tuğla parçası olarak itibar ederler. Atomun parçalanabilirliğini keşfetmeden önce, onu maddenin en küçük kabul edip, "bölünemez son parça" şeklinde tabir ediyorlardı. Ancak daha sonra hatalarını farkettiler ve her atomun üç parçadan oluştuğunu gördüler.

Bu parçalar, proton (pozitif) ve nötron atom çekirdeğini oluşturuyor. Elektron (negatif) ise merkez etrafında dönüyor. Daha sonra ise, sadece üç değil yüzlerce parçaçık keşfettiler. Evet, böylece maddenin tüm atomları Allah azze ve celle'ye iki noktada ihtiyaç duyuyor. Birisi yoktan var ederek vücuda getirmesi, diğeri ise düzen verip o düzen üzere işlemesini sağlamasıdır.

Yer ve göğün ve bunların arasındaki mahlûkatın tamamı maddedir. Tamamına nedensellik ve düzen ilkesi uygulanır. Buna binaen deriz ki, Allah'ın yaratıcı ve rab oluşunun delilleri, atomlar sayısıncadır. Bu atomlardan mahlûkat iki kez oluşturulur. Birincisi icad, ikincisi tanzim şeklindedir. Bilakis ondan daha da çoktur. Çünkü aynı atomlardan farklı varlıklar da oluşmaktadır. Yer ve gökte görülebilir maddi tüm eşya, maddenin yapıtaşları olan moleküller - atomlardan meydana gelir ve sayıları ise elementlerin ağırlıklarının değişimine

---

93 Tâhâ suresi, 49-50. ayetler

bağlı olarak değişir – insan, hayvan ve bitkilerde canlı hayatın temeli olan hücreler, bedendeki dokular, uzuvlardan gökteki yıldızlar ve gezegenlere kadar her şey atomlardan oluşur. Bu sadece bilebildiğimiz, gözlemleyebildiğimiz maddi âlemdir. Mahlûkatın en yoğun halidir. Sayısını ve hakikatini Allah'tan başkasının bilmediği, melekler, cinler ve ruhlar âlemini buraya dâhil edersek ne olur?

Her bir atomun Allah'ın rububiyetine icad ve tertib şeklinde iki kez delalet ettiğini söyledik. Çünkü bu ikisini yalnızca Allah *azze* ve celle gerçekleştirebilir. Yaratma ve icadın nasıl delalet ettiği meydandadır, kimse buna güç yetiremez. Hatta Allah-u Tealâ, kâfirleri, Allah'tan başkasının yaratmış olduğu en ufak bir şey göstermeleri için meydan okumuştur:

"İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler." [94]

Hatta taptıkları şeyler bile mahlûk olup sinek dahi yaratmaya kadir değildirler.

"Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah'tan başka taptıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz, istenen de."[95]

Düzen ve itkan (dikkatle yapmak) ise faaliyet ile alakalı bir durum olup yaratmayla alakası yoktur. Yaratma işindeki bir tasarruftan ibarettir. Allah *azze* ve celle bazı kullarına, dünya imtihanlarında ihtiyaç duydukları şeylerde bunu yapabilme imkânı da nasip etmiştir. Lakin

[94] Lokman suresi, 11.ayet

[95] Hac suresi, 73.ayet

elde ettiği bu imkân, Allah-u Tealâ'nın atomları yarattığı ilk dünde uygulamış olduğu itkanın çok çok uzağındadır. Buna ek olarak, atomlardaki dehşet verici inanılmaz bu düzen, tamamen kavramak şöyle dursun, haberdar olmak bile insanı aciz bırakmaktadır. Bu konuda atom fizikçileri demişlerdir ki: "Atomlar arasında var edilen düzen ve itkan, güneş sistemindeki ile tıpatıp aynıdır. Parçaların birbirine yakınlık ve uzaklıkları, birbirlerini itme ve çekmeleri ve daha birçok olay benzerdir. Burada zamanın ve maddenin ezeli olduğunu iddia edenlere cevap vermekle vakit harcamayacağım. Çünkü bu iki iddia, boş ve vehimden başka bir şeye dayanmayan asılsız sözlerdir. Bunlar 18 ve 19. yüzyıllarda savunulan fikirlerin kalıntılarından ibarettir. Çok uzun zaman önce parıltılarını kaybettiler. Özellikle de pek çok bilimsel ilerlemenin yaşandığı günümüzde, atom fiziğinin ilerlediği, madde âlemine dair birçok esrarın çözüldüğü, elektron mikroskobunun icadı ile gizli kalmış bazı hakikatlerin gün yüzüne çıktığı ve termodinamiğin ikinci kanununun keşfinden sonra. Bu kanuna göre, yüksek sıcaklığa sahip cisimlerin sahip olduğu ısı, daha soğuk cisimlere geçiş yapar ve arada bir denge oluşana kadar bu aktarım devam eder. Isının bu şekilde aktarılmaya devam edişinden dolayı, varlığın ezeli olduğu söylenemez. Aynı olay hali hazırda güneş sisteminde ve yeryüzünde de gerçekleşmektedir. Eğer iddia edildiği gibi kâinat ezeli olsaydı, bu ısı aktarımı çok uzun zaman önce durması gerekirdi. Çünkü Güneş, her gün biraz daha ışık yaymak suretiyle kendi nükleer gücünü yavaşça kaybetmektedir. Bugün geldiğimiz noktada astrofizikçiler ve atom fizikçileri Güneş'in ömrünü, ağırlığını ve şimdiye kadar harcadığı enerjisini tahmin edebilmektedirler. Güneş, Samanyolu'nda akıp giden sayısız yıldızdan birisidir sadece. Evet, kâinatın sonradan var edilen hadis

bir şey olduğu artık bilimsel olarak da kabul edilmektedir. Dolayısıyla da âlemin ezeliliğini savunan görüş çürütülmüş oldu. Kâinatın genişlemesine dair, Büyük Patlama teorisine de değinmek güzel olacaktır. Teori özetle, bu kâinatın gaz halindeki bir kütlenin, yüksek sıcaklığa ulaşması neticesinde büyük bir patlamaya sebep olması sonucunda kâinatın oluştuğunu ifade eder. Elbette bu teori, ispatlanmış bilimsel bir realite değildir. Lakin Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerini daha iyi anlayabilmek için bu teoriden esinlenmek mümkündür.

"İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?"[96]

"Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi; ona ve yeryüzüne, "İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de, "İsteyerek geldik" dediler."[97]

Enbiya suresindeki ayet-i kerime, yer ve göğün Allah'ın izniyle şu an ki halini almadan önce, yapışık olduklarını, tek parça halinde bulunduklarını, Allah azze ve celle'nin onları daha sonra ayırdığını ifade etmektedir. Fussilet suresindeki ayet-i celile ise, semânın ilk başta toz bulutu halinde olduğunu ortaya koyar.

Maddenin ezeli olduğu iddiası, delilsiz bir iddiadır. Bunun yanı sıra, bu kadar eski bir zaman, müddeti tahmin edilemeyecek kadar uzun zaman öncesine dair konuşmak, atıp tutmaktan farksızdır. O günlere dair herhangi bir bilimsel bilgiye sahip değiliz. Çünkü bilim, yalnızca aletler ile ulaşığ gözlem yapabildiği şeylerden haber verebilir. Allah azze ve celle buyurdu ki:

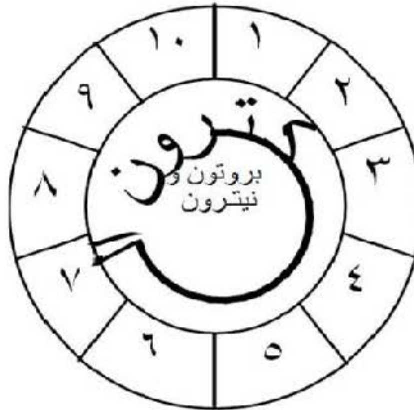
96 Enbiya suresi, 30.ayet

97 Fussilet suresi, 11.ayet

"Ben onları ne göklerin ve yerin yaratılışına, ne de kendilerinin yaratılışına şahit tuttum. Saptıranları da hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim." [98]

Buna ek olarak, madde ve hareket birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir ikilidir. Bazı fiozofların da savundukları gibi, başlangıcı olmayan bir hareket düşünülemez. Binaenaleyh, madde hadis olmak zorundadır. Bunu açıklamak için deriz ki, maddenin asıl yapıtaşları atomlardır. Aslında madde ilk halde, yalnızca atomlardan ibaretti. Atom, yaratıldığı günden beri çekirdek etrafına dönen elektronlardan oluşur. Bu hareketin durması imkânsızdır. Bu ise maddenin varlığının bir hareket ile başladığı demektir. Hareketin bir başlangıcı var ise, öyleyse maddenin de bir başlangıcı vardır. Çünkü madde ve hareket, biri olmadan diğeri var olamaz. Misal olarak, bir hidrojen atomunu ele alâlim. Bir proton ve bir nötrondan oluşan bir çekirdek etrafında dönen bir elektrondan oluşur. Bu hareketin bir başlangıcı var mı yok mu? Elektronun döndüğü alanı parçalasak on parça elde etmiş oluruz, şekilde görüldüğü üzere:

[98]Kehf suresi, 51.ayet

Öncelikle elektron hareketinin çekirdek etrafında başladığını kabul etmemiz gerekir. Şekildeki 1, 2, 3,....10 numaralı alanların herhangi birinde hareketine başladı. Hangisi olursa olsun, bu hareket için bir başlangıç belirlenmelidir. Bu da, bunlardan başka bir yerde hareketinin başlayamacağı demektir. 1 numaralı bölümden harekete başladığını var sayarsak, bir an öncesinde sükûn yani yokluk oluşması gerekir. Doğal olarak da diğer dokuz bölümde adem (yokluk) hâkimdir. Diğer tüm bölümler için aynı şey geçerlidir. Bu on bölümden birisini seçemeye bizi iten şey, hareketin bir noktadan başlaması zorunluluğudur. Ya elektron, bu on kısımın he birinde aynı anda harekete başladı diyeceğiz ki bu aklın kabul etmeyeceği bir yorumdur. Ya da hareketine bir bölümde başladı diyeceğiz. Sonuçta bu bizi, ilk başta söylediğimiz yere getirir. Hareket olmadan madde olmayacağını, elektronun hareketi öncesinin yokluk olduğunu kabulümüz bizi, maddenin öncesinin de yokluk olduğuna ulaştırır. İşte bu yüzden, maddenin hareketi varlık, sükûnu ise yokluktur denir.

Burada dikkat çekilmesi gereken başka bir nokta daha var: Kâinatın ezeli olduğu söyleminin asılsız ve delilsiz olduğu ortaya çıktı. Velev ki hareketten önce bir varlığa sahip olduğunu kabul edersek, yaratılışın başlangıç keyfiyetini açıklamak mümkün olmaz. Bu inanılmaz büyüklükteki mahlûkat, yaşama özellikle de insan yaşamına ev sahipliği yapar. İnsan ise canlı, çalışan, işiten, gören, konuşan, tadan, koklayan, hisseden, yiyen, içen bir varlıktır. Bu kâinatın bir yaratıcısı ve rabbi olmadığını var sayarsak, insana bu özellikleri kim verdi? Çünkü mantık kaidesine göre, birisi sahip olmadığı şeyi başkasına veremez. Maddede, hayat, his, işitme, görme, konuşma vb sıfatlar olmadığına göre, kendinde olmayan bu vasıfları insana nasıl verdi?

BEŞİNCİ MADDE: Allah'ın Rububiyetinin Diğer Delilleri

- Allah'ın Peygamberlere Vahyetmek Suretiyle Mahlûkatla İletişim Kurması

Daha önceki üç noktada bahsettiğimiz delillerin tamamı mahlûkat âlemine ait şeylerin Allah'ın azze ve celle rububiyetine dair delillerdi. Emir ve vahy âlemine geçtiğimizde ise, hem halk hem de emr âlemi Allah'ın mülküdür.

"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden, geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!"[99]

Emir ve vahy âlemine geçtiğimizde, Allah'ın rububiyet delillerine, peygamberlerin risalet ve mucize delilleri de eklenir. Bu ise bir takım izaha muhtaçtır.

İnsanoğlu tarihi boyunca, insanlar arasından seçkin bir gruba, Allah-u Tealâ sürekli vahiy indirmiştir. Her biri kendi zamanlarının en hayırlı kimseleri idiler. Her alanda insanlara güzel örnek teşkil etmekteydiler. Kendilerine verilen ilmi rabbani ile insanların akıllarını aydınlatıyorlardı. Rabbani hidayet ile insanları tezkiye ediyorlar, toplumun her birimi, Allah'ın emrettiği, beşer için dünya ve ahiret saadetini temin eden tarafa yönlendiriyorlardı.

Bu seçkinlerin her birine Allah azze ve celle, insanlara meydan okuyan ve risaletlerini tasdik eden mucize

---

99 A'raf suresi, 54.ayet

veya mucizeler vermiştir. Bu mucizeler ile peygamberler, Allah'ın insanlara karşı bir hücceti konumuna geldiler. Böylece insanlardan hiçbirinin, doğru yoldan sapmaları ve yaratılış gayeleri olan kulluktan yüz çevirmeleri hususunda Allah'a sunacakları özürleri kalmadı. Bahsettiğimiz gerçeğe işaret eden bazı ayetler:

"Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler. Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar). Allah da kendisine ve Resûllerine gayba inanarak yardım edecekleri bilsin. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." [100]

"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."[101]

"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, "Şüphesiz, benden başka hiçbir ilâh yoktur. Öyleyse bana ibadet edin" diye vahyetmişizdir."[102]

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."[103]

"Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın."[104]

---

100 Hadid suresi, 25.ayet
101 Nisa suresi, 165.ayet
102 Enbiya suresi, 25.ayet
103 Zariyat suresi, 56.ayet
104 Fatır suresi, 24.ayet

"Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."[105]

Allah'ın nebi ve rasulleri salat ve selam onlara olsun:

- Allah'ın dini ve hidayetinin taşıyıcılarıdır.
- Apaçık mucizeler ile Allah tarafından desteklenmişlerdir.
- İnsanların en üstün akıllıları, en hikmetlileri, delilleri en kuvvetli olanlarıdır. Bu yüzden de her biri gönderildikleri toplumu ilzam etmişlerdir. Mucizeler, Allah'ı unutup ondan uzaklaşarak şeytan ve tağut yoluna sapmada kavimler için hiçbir geçerli mazeret bırakmamıştır.

Bu saydıklarımızın tamamı, son peygamber, yüce rasul, eksiksiz nur olan Hz. Muhammed Mustafa'da sallallahu aleyhi ve sellem en fazla ve en büyük payla vardır. Çünkü son peygamberlik vazifesi ona tevdi edilmiş olup hem insanlara hem cinlere gönderilmiştir. Daha önceki peygamberlerin mucizeleri vefatlarıyla sona ermişti. Çünkü her biri belirli süre için belirli kavimlere gönderilmiş, vahiy ise ondan sonra devam etmekteydi. Bu yüzden vefatları ardından hala devam edecek mucizelere ihtiyaç yoktu. Ancak Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e Allah'ın vermiş olduğu Kur'an-ı Kerim, istisnadır. Hâkim ve Âlim olan Allah tebareke ve tealâ bu mucizeyi onun vefatından sonra da devam edici kılmış, tahrif ve tağyire maruz kalmış diğer kitapların ak-

105 İsra suresi, 15.ayet

sine korumasını ise bizzat kendi üstlenmiştir. Korumaya ihtiyaç duyulmadığı için de Allah azze ve celle onları muhafaza etmemiştir. Bu yüzden hiçbiri bozulmamış bir halde günümüze ulaşamadılar. Ancak Allah-u Tealâ, son peygamberin aleyhisselam mucizesi olan Kur'an-ı korumuş ve bir harf dahi değiştirilmemiştir.

"Şüphesiz o Zikr'i (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz." [106]

Kur'an-ı Kerim'in muhafaza edilmesinin hikmeti güneş gibi aydınlıktır. Korunmasaydı:

1- Son peygamberin nübüvvetini ispat edecek hiçbir delil kalmamış olurdu. Mucizeleri, önceki peygamberlerde olduğu gibi vefatıyla son bulurdu.

2- İnsanlığın elinde sahih bir din kalmaz, Allah'ın insanları hesaba çekebileceği bir durum olmazdı.

3- Kur'an-ı Azim, önceki kitapları doğrulayıcı, tahrifleri düzeltici, onlar üzerine hükümran olarak gönderildi. Peki vahiy kesildikten sonra oluşan hata ve tahrifleri nasıl düzeltebilirdi? Daha önce bahsettiklerimize binaen diyoruz ki:

Hâkim Allah'ın celle celaluhu, peygamberlere göndermiş olduğu vahiy, Allah'ın beşere hitabı olması hasebiyle, O'nun rububiyeti üzerine çok büyük bir burhandır. Onları yaratan, idare eden, rızık verip sahibi olan yalnızca O'dur celle şanuhu. Bu yüzden insanların iman etmeleri, şükretmeleri ve ibadet etmeleri gerekir. Aksi halde, Allah'ın mağfireti ve ebedi âlemde ortaya çıkacak olan rıdvanını haketmiş olmazlar, inkâr, küfür ve zulümlerinin neticesiyle karşılaşırlar. Bu sadedde bazı ayetler:

---

106 Hicr suresi, 9.ayet

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah’a karşı gelmekten sakınasınız. O, yeri sizin için döşek, göğü de bina yapan, gökten su indirip onunla size rızık olarak çeşitli ürünler çıkarandır. Öyleyse siz de bile bile Allah’a ortaklar koşmayın.”[107]

“Ey insanlar! Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Allah’tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?”[108]

“Şüphesiz biz insanı, karışım hâlindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık. Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.”[109]

“Peygamber, sizi, Rabbinize iman etmeniz için davet edip dururken size ne oluyor da Allah’a iman etmiyorsunuz? Hâlbuki (Allah ezelde) sizden sağlam bir söz de almıştı. Eğer inanacak kimselerseniz (bu çağrıya uyun). O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kulu Muhammed’e apaçık âyetler indirendir. Şüphesiz Allah, size karşı çok esirgeyici, çok merhametlidir.”[110]

“Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azab etsin ki? Allah, şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir.”[111]

---

107 Bakara suresi, 21-22.ayetler
108 Fatır suresi, 3.ayet
109 İnsan suresi, 2-3.ayetler
110 Hadid suresi, 8-9.ayetler
111 Nisa suresi, 147.ayetler

Beşinci maddenin özeti, Allah azze ve celle peygamberlere vahiy indirerek insanlara hitap etmiştir. Onları yaratan, işlerini düzenleyen ve malik olanın kendisi olduğunu haber vermiştir. Peygamberlere de salavatullahi aleyhim ecmain, davalarını tasdik edecek mucizeler vermiştir. Allah'tan başkasının insanlara hitap ettiğini, onları kendi yoluna sevk ettiğini, onların rabbi ve yaratıcısı olduğunu söylediğini duymadık. Öyleyse mahlûkatın yaratıcısı, âlemlerin rabbi, kendisinden başka ilah olmayan, şanı yüce, ismi pak olan Allah tebareke ve tealâdır.

Bu bahsi iki meseleye işaret ederek kapatmak istiyorum:

Birincisi, Allah azze ve celle insanları peygamberler gelip onları uyardıktan sonra sorumlu tuttu, daha öncesinde onları mazur görmüştü. Çünkü insandan beklenen, ibadet kelimesinin en geniş manasıyla şirk koşmadan rabbine yönelmesidir. İbadetin ne olduğu, keyfiyeti, çeşitleri, miktar ve vakitleri yalnızca vahiy vasıtasıyla bilinir. Bu yüzden peygamber gönderilmeden ve dini tebliğ etmeden önce Allah Tealâ insanları mazur kabul etmiştir. Eğer kullardan istenen yalnızca bir yaratıcı olduğu bilmesi ve onun rabb olduğunu kabul etmesi olsaydı, tabiki peygamberler gelmeden dahi Allah'a karşı soumlu olurlardı. Çünkü bir ilahın varlığı, rab ve malik oluşuna inanma meyli kişilerin kalp ve akıllarına yerleştirilmiş, fıtraten bu özellikte yaratılmışlardır. Ancak onlardan umulan ibadettir. Bu da yalnıca vahiy ile bilinebilir. Bundan dolayı Allah azze ve celle vahiy öncesi onları sorumlu tutmamıştır.

İkincisi, Allah azze ve celle, insanları Allah'ın yarattıklarında bir noksanlık bulmaları için meydan okuduktan sonra onlara, ne kadar çabalasalar da, ne kadar ince

araştırma yapsalar da elleri boş döneceklerini haber verdi. Aynı şekilde onlara vahiy konusunda da meydan okudu ve onları Kur'an-ı Kerim Hâkim Mübin üzerine bir an bile olsa düşünmeye davet etti. Onların orada da bir hata ve kusur bulamayacaklarını ifade etti. Aksine bu kitabı, hükümleri kâmil, haberleri sadık bulacaklarını haber verdi. Devamında onlardan bir benzerini getirmelerini sonra bir sure sonra da bir ayet benzerini getirmeleri için meydan okudu. Güçleri yeten kim olursa olsun toplamalarını yine de başarılı olamayacaklarını ifade etti. Sonuç da Allah'ın celle celaluhu haber verdiği gibi gerçekleşti. Kur'an'ın meydan okumasına cevap verebilmek için ellerinden geleni yapan din düşmanları, en ufak cevap bile veremediler. Hiçbiri bir satır yazmaya dahi cüret edemediler. Onlar beyan ve belağat meydanının süvarileri olmalarına, sözleri daima şiir, hitap ve hiciv, tek işleri edebiyat olmasına, halklar arasında bu sanat ile meşhur olmalarına rağmen durum böyledir. Bu yüzden Allah'ın kelamındaki üstünlüğü ve yanına yaklaşmanın imkânsızlığını çok iyi bilmekteydiler. Nitekim Velid b. Muğira, Kur'an-ı Kerim'i Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellemin ağzından işittikten sonra, Suyuti ve Nisaburi'nin kitaplarında nakledildiği üzere, Ebu Cehil ile konuşurken şöyle tarif etmişti:

(Hâkim, İbn Abbas'tan radiyallahu anhuma rivayet etti ki) Velid b. Muğire, Hz. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına gelince ona Kur'an okudu. Velid ekıraatten etkilenmiş gibiydi. Bu durum Ebu Cehl'in kulağına gitti. Yanına gelerek, "Ey Amca! Senin kavmin, Muhammed'e teklif edesin diye mal toplamayı düşünüyor, sense O'ndan etkilenmişsin." Velid dedi ki, "Kureyş biliyor ki içlerinde en çok mala sahip olan benim." Ebu Cehl, "Öyleyse inkâr ettiğini ve sevmediği belirten bir şey söyle"

dedi. Velid, "Ne söyleyeyim? İçinizde şiirde, hicivde, kasidede hatta cinlerin şiirlerinde en mahir olan benim" diyerek karşılık verdi. Vallahi bu, onlardan hiçbirine benzemiyor. O sözlerde bir tatlılık, bir zerafet var. Sanki üstüne ışık saçıyor, altını aydınlatıyor. O üstündür olandır, üstün olunan değil. Altında kalanı ezip geçer." deyince Ebu Cehil, "Onu eleştirmedikçe kavmin senden memnun olmayacak." dedi. "Beni rahat bırak da düşüneyim biraz.", "Bu sana etki eden bir sihirdir." Bu söz üzerine de şu ayet nazil oldu:

"Beni, yarattığım kişiyle baş başa bırak."[112]

Onlardan kim Kur'an'a karşı koymaya çalıştıysa hüzün ve utanç ile geri döndü, sözleri insanların dillerinde alay konusu haline geldi. Bunlardan birisi, Müseyleme'nin kısa surelerden birine özenerek yaptığı kötü taklittir: "Fil! Sen fil nedir bilir misin? Filin ne olduğunu nereden bileceksin? İki geniş kulağı, bir de uzun hortumu..."

Bu bahsettiğimiz hakikate işaret eden bazı ayet-i kerimeler:

"Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, mutlaka onda birçok çelişki bulurlardı."[113]

"Kitap kendilerine gelince, onlar, onu inkâr etmişlerdir; oysa o, değerli bir Kitap'dır. Geçmişte ve gelecekte onu batıl kılacak yoktur. Hâkim ve övülmeğe layık olan Allah katından indirilmedir."[114]

---

112 Müddessir suresi, 11.ayet
113 Nisa suresi, 82.ayet
114 Fussilet suresi, 41-42.ayetler

"Rabbinin kelimesi (Kur'an) doğruluk ve adalet bakımından tamdır. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[115]

Bu mezkûr ayetler, Allah'ın insanları kitabı düşünmeye davetine, içinde eksiklik olmayışına, hiçbir açıdan bir hata isabet edemeyeğine, hükümlerinin kemalatın zirvesinde olduğuna, haber ve hikâyelerinin en doğruları olduğuna dairdir. Allah'ın onlara meydan okumasına dair olan ayetler ise:

"Yoksa "O Kur'an'ı kendisi uydurup söyledi" mi diyorlar? Hayır, (sırf inatlarından dolayı) iman etmiyorlar."[116]

"De ki: "Andolsun, insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini getiremezler."[117]

"Yoksa "onu (Kur'an'ı) uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Allah'tan başka gücünüzün yettiklerini de (yardıma) çağırıp, siz de onun gibi uydurma on sûre getirin. Eğer size (bu konuda) cevap veremedilerse, bilin ki o (Kur'an) ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Artık müslüman oluyor musunuz?" [118]

"Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydin onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın (ve bunu ispat

---

115 En'am suresi, 115.ayet

116 Tur suresi, 33-34.ayetler

117 İsra suresi, 88.ayet

118 Hud suresi, 13-14.ayetler

edin). Eğer, yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o hâlde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır."[119]

Burada dikkat edilmesi gereken şey, Allah azze ve celle, bir sure getirmeleri için meydan okuyana kadar onların bunu yapamayacaklarını haber vermedi. Bunun hikmeti, Allah-u Tealâ, kâfirlere sığınacakları en ufak bir mazeret bırakmamış, hafifletmenin gayesine ulaştıktan sonra, Âlim ve Habir olan tebareke ve tealâ, onlara kesin bir şekilde bunu başaramayacaklarını, en alt seviyede dahi olsa (bir sure getirmek) Kur'an'a karşı durmaktan geri döneceklerini ifade etmiş ve " فَإِن لَّمْ تَفْعَلُواْ وَلَن تَفْعَلُواْ" buyurmuştur.

Gün gibi ayan olduğu üzere, böyle bir sözü Allah'tan rabbü'l-âlemin başkası telaffuz edemez. Bu meydan okumadan anlaşılan, en ufak bir surette bile, kâfirlerin Kur'an karşısında durmaları mümkün değildir. Daha sonra bu meydan okuma fiilen de tehakkuk etti. Buna güç yetirecek yalnız Kadir ve Âlim olan Allah'tır. O ki:

1- Bütün diğer sıfatları gibi, mübarek kelam-ı hâkimi de diğer varlıkların kelamı gibi değildir. Aynı cins de değildir. Bu yüzden yaklaşmaları bile mümkün değildir.

2- O celle celaluhu, insan ve cinlerin yaratıcısı, onları, onların imkân ve kudretlerini, ilerleyebilecekleri sınırı en iyi bilen, hepsinden haberdar olandır.

Şimdi bu bahsin sonunda aşağıdaki neticeleri özetliyoruz ki bunlar daha önce geçenlerin tamamının özeti mesabesindedir:

Birincisi, Allah celle şânuhû, her şeyin yaratıcısı, var edenidir. O'nun dışındaki her şey mahlûkatıdır. Bu

---

[119] Bakara suresi, 23-24.ayetler

yüzden var olan her şey, O'nun yaratıcılığına şahitlik ederler.

İkincisi, Allah sübhanehu ve tealâ, tek başına, eşyayı yaratan, düzenleyen, sağlamlaştıran rab, müdebbir, malikdir. Mahlûkatın her biri, nizam ve itkanın zirvesindedir. Hiçbirinde eksiklik ya da kusur görülmez. Bu yüzden maklukatın tamamı, O'nun tedbir, mülk ve rububiyetine apaçık delildir.

Üçüncüsü, Allah tebareke ve tealâ, Kur'an-ı Azim'i, yine rububiyeti ve ulûhiyetine delalet etmesi için indirdi. Nitekim insanların akıl ve kalplerini buna uygun yaratmıştır. Aynı zaman ümmi peygamber Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e mucize, ümmetine menhec ve şeriat olması için indirdi. Bu, hâkim, kerim, azim, aziz ve mecid bir kitaptır. Herhangi bir şekilde hata ve bozukluk isabet etmez. Bir benzerini getirmeleri için Allah azze ve celle insan ve cinlere meydan okumuştur. Lakin onlar, Allah'ın azze ve celle buyurduğu gibi, bunu yapmaktan aciz kaldılar.

Şimdi ise ikinci bahse geçiş yapıyoruz, bi-iznillahi'l-kerim.

İKİNCİ BAHİS

ALLAH'IN BÜTÜN NOKSANLIKTAN MÜNEZZEH OLUŞU VE MAHLÛKATIN TAMAMI O'NU TESBİH ETTİĞİNE DAİR

Allah'ın azze ve celle, Subbuh, Kuddüs, Hamid, Mecid oluşu, yani noksanlıklardan uzak, güzellikle vasıflanmış oluşu, O'nun, yaratıcı, rab ve ilah oluşunun gereklerindendir. Çünkü, Vahid, Ehad, Samed olan Allahu Tealâ'ya yaraşan noksanlıklardan münezzeh, hüsn ve cemal ile mevsuf olmasıdır. Bu büyük hakikate işaret eden bazı ayetler:

"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."[120]

Kullarını en iyi bilen ve haberdar olan Allah azze ve celle, sema ve arzdaki mahlûkatın tamamının onu tesbih ve tenzih ederek, hikmet ve izzet sahibi olduğunu ikrar ettiğini haber vermektedir:

"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih eder. Mülk yalnızca O'nundur, hamd de O'na mahsustur. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir."[121]

"Göklerdeki ve yerdeki her şey, mülkün sahibi, mukaddes, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ı tespih eder."[122]

Bu iki ayette, Allah azze ve celle yer ve gökte mevcut olan bütün mahlûkatın kendisini tenzih ve takdis ettiğini ilan etmekte sonrasında Teğabun suresinde mülk

---

120 Saff suresi, 1.ayet

121 Teğabun suresi, 1.ayet

122 Cuma suresi, 1.ayet

ve hamdın yegâne sahibi olduğunu, her şeye kadir olduğunu, Cuma suresinde kendisin kayıtsız melik ve her türlü eksiklerden uzak Aziz ve Hâkim olarak vasıflamaktadır. Aziz, galip gelinmeyen güçlü, Hâkim ise yalnızca hak ve doğru olanı söyleyen, işleri her zaman doğru olan manasındadır. Nitekim ulema, hikmeti, bir şeyi ait olduğu yere koymak, söz ve davranışta isabet etmek şeklinde açıklamışlardır.

"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, halîm'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır."[123]

Yine bu ayeti kerimede Allah azze ve celle, yer ve gökte ne varsa her şeyin Allah'ı tesbih, tenzih ve takdis ettiğini, istisanız her şeyin ona hamd ettiğini bildiriyor ve bizlere yönelerek, "Lakin siz bu tesbih ve hamdı anlayamazsınız!" buyuruyor.

Bazı müfessirlerin yaptığı gibi, tesbih ve hamdı mahlûkatın Allah'ın dilemesine boyun eğmek şeklinde anlamamız doğru olmaz. Çünkü boyun eğme ve itaat, lafız ve manadan anlaşıldığı üzere tesbih ve hamddan farklı şeylerdir. Ayrıca mahlûkatın Allah'ın takdir ve kanunlarına boyun eğmesi bizlerin anlayabileceği bir hakikattir. Bu yüzden bu tesbih ve hamdın farklı, bizlerin idrak edemeyeceği bir şey olması gerekir. Ayette Allah sübhanehu ve tealâ kendisini, Hâlim ve Ğafur olarak vasıflıyor. Bu işaret bize gösteriyor ki, O'nun celle şanûhû hilmi ve mağfireti olmasaydı, insanların çoğu kusur ve gevşekliklerinden dolayı cezayı hakederdi.

---

[123] İsra suresi, 44.ayet

"Yüce Rabbinin adını tespih et." [124]

"O hâlde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)."[125]

Bu ayetlerde Allah azze ve celle doğrudan Nebi'sini sallallahu aleyhi ve sellem, dolaylı olarak da ümmeti, Aliyy ve Azim olan rablerinin ismini tesbih ve tenzih etmeleri için tenbih ediyor. Rasulullah sallahu aleyhi ve sellem bu ayeti, nüzul ettikten sonra, "Bunu rükûnuzdan okuyun!" , Ala suresi ayetini de, "Secdenizde okuyun!" buyurarak tatbik etti.[126] Hâkim hadisin sahih, Elbani zayıf olduğunu söyledi. Şuayb Arnavut ise isnadın hasene yükselme ihtimali olduğunu ifade etti.

Bana göre, tesbih, hamd ve tekbir (sübhanallah, elhamdülillah, Allahu ekber) kulun rabbini övmesi için en üstün zikirlerdir. Delili:

Birincisi, Allah'ın azze ve celle kitabında birçok yerde tekid etmesidir.

İkincisi, genelde meleklerin, özelde ise hamele-i arşın bu özellikle anılmasıdır.

"Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamd ederek tespih ederler, O'na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: "Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O hâlde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azâbından koru."[127]

"Neredeyse gökler (O'nun azametinden) üstlerinden çatlayacaklar. Melekler ise, Rablerini hamd

---

124 A'la suresi, 1.ayet

125 Vakıa suresi, 74.ayet

126 Ebu Davud, Sünen, 869.

127 Mü'min suresi, 7.ayet

ile tespih ederler ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. İyi bilin ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[128]

"(Melekler şöyle derler:) Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır. Şüphesiz biz, orada sıra sıra dururuz ve şüphesiz Allah'ı tesbih ederiz."[129]

Bilindiği gibi melekler Allah'ın en temiz yaratıkları, O'nu en iyi bilenler, O'na en fazla itaat edenler, O'na en yakın olanlardır. Ayetlerde de bu husus son derece açıktır.

Üçüncüsü, Allah tebareke ve tealâ, birçok ayette hamd ve tesbihi artırmasını emretmiştir.

"Rabbini hamd ile an, secde edenlerden ol ve ölünceye kadar Rabbine kulluk et." [130]

"O hâlde, onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini hamd ile tespih et. Gece vakitlerinde ve gündüzün uçlarında da tespih et ki hoşnut olasın."[131]

"Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, kalktığında Rabbini hamd ile tespih et. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışı sırasında O'nu tespih et." [132]

"O hâlde onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini hamd ederek tespih et. Gecenin bir kısmında ve secdelerin ardından da O'nu tespih et."[133]

---

128 Şurâ suresi, 5.ayet
129 Sâffât suresi, 164-166.ayet
130 Hicr suresi, 98-99.ayet
131 Tâ-hâ suresi, 130.ayet
132 Tur suresi, 48-49.ayet
133 Kâf suresi, 39-40.ayetler

Pek çok farklı halde Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve vesellem rabbinin emrini uyguladı:

1- Rükû ve secdede bunları zikir olarak kullandı. "Sübhane rabbiyel azim", "Sübhane rabbiyel azim ve bihamdihi", "Sübhane rabbiyel a'lâ", "Sübhane rabbiyel a'lâ ve bihamdihi", "Sübbuhun Kuddüsün rabbul melaiketi ve'r-ruh", "Sübhanekallahümme rabbena ve bihamdike estağfiruke ve etübü ileyk." Lafızlarıyla rükû ve secdede dua etti.[134]

2- İstiftah duasında tekbir ve tevhid ile tesbih ve hamd etti: "Allahu ekber kebira, velhamdülillahi kesira, sübhanellahi bükraten ve esila", "Sübhanekallahümme ve bihamdike ve tebarekesmüke ve tealâ ceddüke ve ilahe gayruke" dualarını namazın başında okudu.[135]

3- Farz namazların ardından tekbirle birlikte tesbih yaptı: "33 sübhanellah, 33 elhamdülillah, 33 Allahu ekber, la ilahe illallahu vahdehu la şerike leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü vehüve ala külli şeyin kadir."[136]

4- Sabah akşam zikirlerinde tesbih yaptı: "Sübhanellahi ve bihamdihi, sübhanellahilazim."[137]

5- Bir zamana bağlı olmaksızın tesbihle zikirler yaptı: "Sübhanellahi ve bihamdihi adede halkihi ve rıza nefsihi ve zinete arşihi ve midade kelimatihi."[138]

Bu üç zikre ihtimam gösterilmesinin sebebi, kulun rabbine dair ulaşabileceği son bilgi onun mukaddes ve noksanlıktan münezzeh oluşu, her türlü hamda ve öv-

---

[134] Ebu Davud, Sünen, 775, 871, 872.
[135] Ebu Davud, Sünen, 775; Müslim, Sahih, 1386.
[136] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 8820.
[137] Müslim, Sahih, 7018.
[138] İbn Mace, Sünen, 3808.

güye layık oluşu, sonu olmayan bir yücelikte ve büyüklükte oluşudur. Bu yüzden en üstün ibadet olan namazda Allah tebareke ve tealâ hepsini bir araya topladı.

Eğer sorulursa ki: "Zikrin en faziletlisi olan kelime-i tevhid, tevbe ve istiğfarlar bunun neresinde kalıyor?"

Cevap: Kelime-i tevhid gerçekten çok büyük bir zikirdir. Ancak iki sebepten dolayı tesbih, hamd ve tekbir ondan daha üstündür.

Birincisi, "La ilahe illallah" zikrinde kalp Allah'tan başkasını da hisseder ve yüzden nefy etmesi gerekir. Lakin diğer üç zikir, kullukta istiğrak, kudsiyyet, mahmudiyet ve kibriya ile meşguliyeti ifade eder.

İkincisi, bu üç zikir tevhidi kapsar. Çünkü Allah'ı noksanlıktan tenzih etmek, hamd ile övmek ve yüceliğini ikrar etmek, tevhidin ve ortakları inkâr etmenin gereğidir.

Bu üç zikrin üstünlüğüne diğer bir delil, Allah *azze ve celle* meleklerin bir kez bile kelime-i tevhidi zikrettiklerini haber vermezken, daha önce bahsettğimiz gibi birçok ayette tesbih ve hamd ettiklerini bildirdi. Bu da, üç zikrin makamının diğer ezkardan daha üstün olduğuna delalet eder.

Tevbe ve istiğfara gelince, hangi lafızla olursa olsun, bu kulun payıdır. Kul rabbini ne kadar çok tanır, yaklaşır ve O'nun karşısında ne kadar çok kusur ve günahlarını farkederse, bu hal onu rabbinin örtüsüne sığınabilmek için fevran tevbe ve istiğfara sevk edecektir. İşte bu yüzden rabbini en iyi tanıyan kişi olan sevgili Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem çokça tevbe ve istiğfar yapardı hatta bir günde yaptığı istiğfarın yetmiş veya

yüze ulaştığını söylemiştir. Hadislerden akledildiği gibi.[139]

Allah celle ve alâ, birden fazla ayette tesbih ve istiğfarı eş zamanlı olarak emretmiştir:

"Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir."[140]

"Ey Muhammed! Sabret. Allah'ın va'di şüphesiz gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam-sabah Rabbini hamd ederek tespih et."[141]

"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de, içinde kalacağınız yeri de bilir."[142]

Allah-u Tealâ'nın bu emirlerini yerine getirebilmek için Hz. Rasul sallallahu aleyhi ve sellem, tesbih, hamd, tekbir, istiğfar ve tevbe zikirlerini rükû ve secdesinde birleştirerek okurdu: "Sübhanekallahümme rabbena bihamdike estağfiruke ve etübü ileyke."[143]

Burada bahsetmemizin güzel olacağı bir şey vardır, bir müslüman kul, imanı artıp kökleştikçe tesbih, hamd ve tekbirin derin manalarını daha iyi idrak edebilir. Bu derin manalar:

1- "Sübhanallah", Allah'ı bütün noksanlıklardan tenzih eder, isimleri, sıfatları, kelamı, hükümleri, tak-

---

[139] Buhari, Sahih, 6307.
[140] Nasr suresi, 3.ayet
[141] Mü'min suresi, 55.ayet
[142] Muhammed suresi, 19.ayet
[143] Ebu Davud, Sünen, 872.

diri, fiilleri, halleri ve yarattıkları hususunda O'nun bütün eksik ve hatalardan pâk olduğunu ikrar ederim demektir.

Elbette bu zikri dil ile telaffuz etmek bir şey, kalpte itkan ile kabul ettikten sonra amelle birlikte tasdik etmek başka bir şeydir.

2- "Elhamdülillah", Allah'ı över ve O'na hamdlerin her türlüsüyle hamd ederim manasındadır. İsimleri, sıfatları, kelamı ve ahkâmı, fiilleri ve halleri, mahlûkatıyla irtibatı, şükrü mücibtir. Yine bunu dil ile söylemek ile inanarak, yaşayarak, zevk alarak her gün ameli boyuta dökerek sergilemek farklı şeylerdir.

3- "Allahu Ekber", Allah'ın büyüklük ve azametin her türlüsünde, var olan her şeyin üstünde, en büyük, en yüce, en ulu oluşunu ilan ediyorum demektir. Peki, Allah'ın dışındaki her şey mahlûk ise, halik ve mahluk arasında bu kıyası yapmak ve bu şekilde tabir etmek doğru mudur? Allah azze ve celle bütün sıfatlarında, varlığında, hayy oluşunda, ilminde, kudretinde, hikmetinde, iradesinde, rahmetinde, kereminde, izzetinde, yüceliğinde, zenginliğinde, affında, hilminde mutlak olup sonsuzdur. Mahlûkatın tamamı ise bu hususlarda Allah'a celle şanûhû muhtaçtırlar, O var edince var olur, O devam ettirince devam eder, O hidayet edince doğru yolu bulur ancak O kurtarınca felaha ererler.

Öyleyse Allah tebareke ve tealâ, diğer hiçbir şeyle kıyaslanmadan mutlak olarak yüce olandır, azamet ve kibriyanın yegâne sahibidir. Yaratan ile yaratılanı kıyaslamak nasıl mümkün olur?

ÜÇÜNCÜ BAHİS

GÜZEL İSİMLER VE YÜCE SIFATLARIN TAMAMI ALLAH'INDIR.

Allah azze ve celle Kitab-ı Kerim'de dört yerde en güzel isimlere sahip olduğunu beyan etmiştir:

"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de, içinde kalacağınız yeri de bilir."[144]

"De ki: "(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur." Namazında sesini pek yükseltme, çok da kısma. İkisi ortası bir yol tut."[145]

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur." [146]

"O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."[147]

Rasululllah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular: "**Allah'ın doksan dokuz ismi vardır ki her kim bunları sayarsa cennete girer**."[148]

Kendi yüce sıfatlarına dair Allah celle ve alâ buyurdu:

---

[144] A'raf suresi, 180.ayet

[145] İsra suresi, 110.ayet

[146] Tâ-Hâ suresi, 8.ayet

[147] Haşr suresi, 24.ayet

[148] Buhari, Sahih, 7393; Müslim, Sahih, 6986.

“Önce yaratan, ölümünden sonra tekrar dirilten O'dur. Bu, O'nun için daha kolaydır. Göklerde ve yerde olan en üstün sıfatlar O'nundur. O, güçlüdür, Hâkim'dir”[149]

“Kötü sıfatlar ahirete inanmayanlara aittir. En yüce sıfatlar ise Allah’ındır. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”[150]

Bu iki ayette geçen المثل kelimesinin manası, sıfat ve haldir. Öyleyse bu iki ayetin manası, “Yer ve gökteki en üstün sıfatlar ve en yüce haller Allah’a aittir. O’na sıfat ve hallerde benzeyen hiçbir şey yoktur. Sıfat ve hallerinde, esma-i hüsna’sında olduğu gibi, biriciktir.” şeklindedir.

“(Allah) göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbidir. Şu hâlde, O’na ibadet et ve O’na ibadet etmede sabırlı ol. Hiç, O’nun adını taşıyan bir başkasını biliyor musun?”[151]

“Allah” ismi dışında, esma-i hüsna’daki bütün isimler Allah’ın sıfatlarıdır. Biz, “Allah rahim, azim, kerim, aliyy, hâkim, aziz, kadir, latif ve habirdir.” dediğimizde, aslında O’nu celle celalhu, rahmet, azamet, kerem, yücelik, hikmet, izeet, kudret vb ile vasıflamış oluyoruz. Lakin Allah’ın azze ve celle sıfatları, isimlerinden daha geniş kapsamlı olup her sıfat, ismi değildir. Mesela Allah tebareke, kendisini, arşa istiva eden, dilediğini yapan, tuzak kuran gibi vasıflarla nitelemiştir. Bu sıfatları isimlere dönüştürerek Allah’a isnad etmek caiz değildir. Bilakis Allah’ın bildirmiş olduğu ve Nebi’sinin öğretmiş olduğu isimlerle yetinmemiz gerekir. Nitekim:

---

149 Rum suresi, 27.ayet
150 Nahl suresi, 60.ayet
151 Meryem suresi, 65.ayet

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." [152]

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, Allah'ın isimleri ve sıfatlarıyla etkileşimde olma, Allah'tan gayrının bilemeyeceği ince manalarında derinleşme, yalnızca kuvvetli bir iman ve Allah'a yakınlık neticesinde hâsıl olur. İman, ibadet ve taat ile çoğalır, büyür. Yakınlık ise, iman ve ibadetle ilişkili olarak takva ve nefis tezkiyesi sonucunda meydana gelir.

Şüphesiz, bu isimleri ezberlemek, vird şeklinde sürekli tekrar etmek, zihinde manalarını düşünmek, kalpte zevk almak, amele dönüştürerek günlük hayatta uygulamak farklı bir konudur.

"Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."[153]

"Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a amel-i sâlih ulaştırır. Kötülüklerle tuzak kuranlara gelince, onlar için çetin bir azap vardır ve onların tuzağı bozulur."[154]

Bu iki ayette Allah celle celaluhu kendisini izzetle vasıflamıştır. Müslüman rabbini Aziz olarak bilir ve yakinen bu şekilde iman eder. Kul için Allah vermedikçe hakiki bir izzet olamayacağını bilir. Bu müslüman kişi,

---

152 A'raf suresi, 180.ayet
153 İbrahim suresi, 4.ayet
154 Fatır suresi, 10.ayet

artık Allah'tan başkası yanında izzet arayışına girişmez. Bu tüm güzel isimler ve yüce sıfatlar için geçerlidir. Mümin kimse bu isimlerle hakkıyla bir iletişime geçtiğinde, imanı nisbetinde üzerinde yansımaları tahakkuk edecektir. Hz. Peygamber'in sallallahu aleyhi ve sellem, "Kim sayarsa" ile kastettiği de bu etkileşimdir, kuru bir şekilde ezberleyip saymak değil. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu isimlerin tamamını sayana cennete girme garantisi vermiştir. Çünkü her birini hakkıyla benimseyeilmek, yalnızca güçlü iman, ibadet ve takva sahibi kişilerin başarabileceği bir durumdur. İşte böyle olan kimse, Allah'ın vaadi ve fazlı gereği cenneti hakeder.

İleri Allah'ın bu isimlerini yeniden ele alıp, ilgili ayetleri serd ettikten sonra gücümüz yettiğince derinlemesine inceleyerek dokson dokuz isimle sınırlamaya çalışacağız biiznillahi tealâ.

DÖRDÜNCÜ BAHİS

ALLAH TEBAREKE VE TEALÂ MAHLÛKATTAN HİÇBİRİNE BENZEMEZ

Allah *azze* ve celle bu büyük hakikati, Kitab-ı Hâkim'de birçok ayette açıklamıştır:

"O, gökleri ve yeri yoktan yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu suretle çoğalmanızı sağlamıştır. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir." [155]

"O, önlerindekini ve arkalarındakini (dünyadaki ve ahiretteki durumlarını) bilir. Onların bilgisi ise Rahmân'ı kuşatamaz."[156]

"De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur." [157]

"(Allah) göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbidir. Şu hâlde, O'na ibadet et ve O'na ibadet etmede sabırlı ol. Hiç, O'nun adını taşıyan bir başkasını biliyor musun?"[158]

Bu mübarek ayetler ışığında, hakikatleri aşağıdaki şekilde özetlememiz mümkündür:

<u>Birincisi: Allah celle celaluhu hiçbir şeye benzemez, hiçbir şey de ona benzemez.</u>

Şurâ suresi 11. ayeti bu hakikati açıklamaktadır. Bu ayet-i kerimede Allah tebareke ve tealâ, yer ve göğü

155 Şurâ suresi, 11.ayet
156 Tâ-hâ suresi, 110.ayet
157 İhlas suresi, 1-4.ayetler
158 Meryem suresi, 65.ayet

yaratan, insan ve bütün diğer canlıları çiftler halinde yarattığını beyan etmiştir.

"Düşünüp ibret alasınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık."[159]

Allah celle şanuhû, hiçbir şeye benzemediği gibi, hiçbir şey de ona benzememektedir. Çünkü Allah dışındaki her şey mahlûkatıdır. Bu itibarla vücud ikiye ayrılır:

- Yaratıcı
- Yaratılan

Ortada olduğu üzere, yaratıcı ve yaratılan her açıdan birbirinden farklıdır. "O'nun hiçbir benzeri yoktur." kavl-i şerifi bizleri Allah'ın zatı ve sıfatları hakkında kafa yorma zahmetinden kurtarmıştır. Bu ayet, Allah'ı herhangi bir şekilde düşünmek isteyen kişiyi caydırıcıdır. Bu yüzden âlimlerimiz, aklına ne geliyorsa Allah ondan farklıdır demişlerdir. Nitekim insan zihnine yalnızca mahlûkata dair şeyler ve bilinçaltının uydurduğu hakikati olmayan vehimler gelir.

Hâkim Tealâ, kitabında bizlere kendisi güzel isimleri, yüce sıfatları ve üstün hallerini beyan ederek tanıtmaktadır. Hikmet dolu kitabı bizleri, Allah'ın rububiyeti ve halikiyetini anlamak için mahlûkat üzerine düşünmeye yönlendirmiştir. Bu mahlûkat aynasında Allah'ın isim ve sıfatları gün gibi tecelli eder. Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in bizleri Allah hakkında düşünmekten nehy etmesinin hikmeti işte budur. Buyudular ki: **"Allah'ın nimetlerini düşünün, Allah'ı düşünmeyin."** Bu yasaklama ile kastedilen, Allah'ın zatının nasıl olduğunu düşünmek, hakikatini anlamaya çalışmaktır. Bizim küçük akıllarımız, Allah'ın hakikatini bilmekten

---

159 Zariyat suresi, 49.ayet

acizdir. Bu hal, bir bardak su ile, genişliği ve derinliği bilinmeyen okyanuslar gibidir. Allah'ın zatı hakkındaki marifet, son derece dakik ve hassastır. Lakin Kur'an-ı Hâkim'in bizleri Allah'ın isim ve sıfatlarının tecelligahı olan mahlûkat üzerine tefekküre davet etmesi, bizlere dünya hayatında yetecek kadar, anlayışımıza ve kişisel kudretimize uygun bilgiye ulaşmayı mümkün kılar.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular: **"Siz Allah'ın kadrini bilemezsiniz."** Çünkü Allah'ın keyfiyetini düşünmeye, zatını hayal etmeye çalışan birisi, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, O'na layık olan anlayış derecesine ulaşmaktan aciz kalacaktır. Hiçbir şeyin O'na benzer olmaması sebebiyle, mecburen Allah'a layık olmayan özellikler ile tasavvur ve tefekkür edecektir. Çünkü bu düşünme faaliyeti iki unsurdan oluşur, ya mahlûkata kıyaslar ya da evhamdan ibarettir.

İkincisi: Allah azze ve celle mahlûkata dair her şeyi bilirken, beşerin ilmi O'nu kuşatamaz, hakikati ve keyfiyetini idrak edemez.

Taha suresi 110. ayet bu hakikate dikkat çekmektedir:

"O, önlerindekini ve arkalarındakini (dünyadaki ve ahiretteki durumlarını) bilir. Onların bilgisi ise Rahmân'ı kuşatamaz"[160]

Ayet-i kerimede ön ve arka ile kastedilen, Allah azze ve celle, kulun geçmiş ve geleceğine dair her şeyi bilendir.

İlmin O'nu ihata edememesi ile kastedilen, kimsenin ilmi O'nu tamamen bilmeye yetmeyeceğidir. Çünkü bir şeyi bilmek farklıdır, ihata (kuşatma) farklıdır. İhata,

---

[160] Tâ-Hâ suresi, 110.ayet

bir şeyin hakikatini tüm ayrıntısıyla bilmektir. Bu yüzden Allah azze ve celle, Allah'a dair bilginin ulaşılabilirliğini inkâr etmedi, aksine ihata edemezsiniz buyurdu. Çünkü beşere ilimden çok bir pay verilmiştir.

"Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir."[161]

Allah azze ve celle, insan ve cinleri kullukla imtihan etmek için yaratarak yeryüzüne yerleştirdi.

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."[162]

Bu sebeple de onları maddi âlemi idrak edebilecek bir akıl ile donattı ki dünya imtihanlarında ihtiyaç duyacakları şeyleri bahşetti. Şüphesiz eşyanın hakikatine muttali olmak, bu dünya hayatında ihtiyaç duyulan bir şey değildir. Aksine imtihan süresince ihtiyaç duymayacakları şeylere dair bilgi konusundaki cehaletleri azımsanmayacak kadar çoktur. Anlayamadıkları yerde, Allah'a teslim olmaları imtihanın bir parçasıdır. Bir insan ilmin derinliklerine daldıkça, sırları keşfettikçe, Allah'ın kanunlarına vakıf oldukça, eşyanın hakikatine dair marifeti de artar. Örneğin, daha önce bahsettiğimiz gibi, atomun parçalanması, Albert Einstein'in çalışmaları ve atom fiziğindeki ilerlemelerden önce, bilim adamları atomu en küçük birim olarak kabul ederek, parçalanamaz son parça şeklinde tanımlıyorlardı. Daha sonra bilimsel gelişmeler sonunda yüzlerce alt parçacık olduğunu öğrendiler. Bu hal hemen elimiz altında olan bir maddede geçerlidir. Peki söz konusu bütün âlemler, insanlar, cinler, melekler vs olduğunda, bu âlemlerin tüm

---

161 İsra suresi, 85.ayet

162 Zariyat suresi, 56.ayet

sesleri işiten, her birini gören, her şeyi yaratan Allah'tan başkasının bilemediği hakikatleri, insanın idrak ve derinlerine ulaşmadaki acziyetini itiraf etmekte beis yoktur. Bu noktada bir âlimin çok hoş bir sözü aklıma geldi, "İlim denizi diğer denizlerden farklıdır. Sularla dolu bir denizin dibine ulaşmak mümkündür, kıyısında ise tüm tehlikelerden emindir. Ancak ilim denizinin kıyısı insanı boğar, asıl güvenlik derinliklerindedir."

Kastı ise, ilimde derinleşmiş bir âlim, hakikat denizinin büyüklüğünün farkındadır ve acziyetini itiraf eder. Ancak ayakları ilimde sebat etmemiş bir cahil, kıyıdan bakarken sığlığı sebebiyle her şeyi bildiğini, tüm sırları keşfettiğini zanneder, cehaletiyle övünür, gurur duyar. Antik Yunan filozoflarının en büyüğü kabul edilen Sokrates'e, "Sen âlim misin yoksa değil mi?" diye sorulduğu anlatılır. Bu soruya "Değilim" diye cevaplar ve soran kişi, "Öyleyse Atinalılar ile aranda ne fark var?" diye tekrar sorar. Sokrates, "Ben cehaletimin farkındayım, onlar ise değiller." demiştir. İlimde sığ olup cehaletleriyle övünenlere dair en güzel örnek Julian Huxley'dir. "Kendi Ayakları Üzerinde Duran İnsan" adlı kitabında, yeterli miktarda toprak, hava, su ve zaman verilirse bir insan yaratılabileceğini iddia etmiştir. Diğer kâfirler gibi yalan söylemiştir. Çünkü hava, su, toprak hali hazırda eli altındaydı. Birini yaratmaya kadir olanın da zaman problemi yaşamaması gerekir. Boş iddianın kişiden götüreceği tek şey itibarıdır. Uygulamalı bilimlerdeki tevazuya en güzel örnekler ise şöyledir:

1- Cressy Morrison, "İnsan Tek Başına Var Olamaz" adlı bir eser telif ederek Huxley'e reddiye yazmıştır. Bu kitap Arapça'ya, "Bilim İmana Davet Eder" başlığıyla tercüme edilmiştir. Kitabında bu aldanmış cahile cevaben, "Saydığın maddelerin tamamı elinin altında, haydi bir

insan üret! Sen iddianı ispattan bile acizsin. Velev ki bir insan ürettin diyelim, sen bunu doğanın mı yaptığını söyleyeceksin yoksa ben yaptım diye övünecek misin? Öyleyse kendini ve diğer mahlûkatın tamamını misalsiz yaratan olana neden nisbet etmiyorsun?" dedi.

2- Alexis Carrel, 1912 yılında tıp alanında nobel almıştır. "Bilinmeyen İnsan" isimli kitabı telif etti. Bu eserinde, "Kendimize dair cehaletimiz, kapkara bir cehalettir."

Bahsettiğimiz şeylere binaen diyoruz ki, var olan en küçük şey olan atomu, kendine en yakın olan ruhu anlamaktan aciz kalan insanoğlu, her şeyin yaratıcısı, en büyük hakikat olan Allah'ı *azze* ve celle nasıl anlayabilsin? Tabi ki şu dünya hayatında insana bunu anlayabilecek kudret verilmemiştir. İşte bu yüzden Musa aleyhisselam, Allah'ı görmek istediğinde, Allah *azze* ve celle, dağların bütün yüceliğine ve katılığına rağmen Allah'ın nurunun tecellisine dayanamazken, zayıf bir insanın elbette dayanamayacağını haber vermiştir. Sonra da bu tecellinin sonuçlarını beyan etmiştir:

"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."[163]

Eğer kullar Allah'ı hakkıyla idrak edebiliyor yahut görebiliyor olsaydı, bu durumda onları yaratmasının bir manası olmazdı. Çünkü Allah celle celaluhu insanları ve

---

163 A'raf suresi, 143.ayet

cinleri kulluk konusunda imtihan için yarattı ve iman edip etmeme özgürlüğü verdi.

Üçüncüsü: Allah tebareke ve tealâ, ikincisi olmayan tektir ve diğer her şeyden müstağnidir. Her şey ise O'na muhtaçtır. O'nun geldiği bir asıl, kendisinden çoğalacak bir zürriyet de yoktur. Eşi, benzeri ve ortağı da mevcut değildir.

Bu hakikati İhlas suresinin ayetleri beyan eder:

"De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!"

Bu sure-i celile, kâfirler Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e, "Ey Muhammed, bize seni gönderen rabbini anlat!" demeleri üzerine nazil olmuştur. Hz. Peygamber'e sallallahu aleyhi ve sellem onlara şöyle cevap vermesini emretmiştir:

1- قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ : İbadet ettiğim ve sizi de kulluğuna davet ettiğim Allah, Ehad'dır. Ehad kelimesi Arapça'da kendi türünde tek ve eşsiz olanı, ikincisi yahut benzeri, yerine konulabilecek alternatifi olmayan şeyleri tabir için kullanılır.

2- ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ : Rabbim olan Allah, Samed'dir. Samed, kendi kendine yetebilen, ikinci birine ihtiyaç duymayan, aksine her şeyin kendisine muhtaç olduğu kimse demektir. Bu sıfata layık olan yalnızca Allah-u Tealâ'dır.

3- لَمْ يَلِدْ : Kendisinden hiçbir şey doğmamıştır. Çünkü doğum ve tenasül, bir çift arasında gerçekleşir. Allah celle ve alâ ise Ehad, Ferd ve Samed'dir.

"Bir de cinleri Allah'a birtakım ortaklar yaptılar. Oysa onları O yarattı. Bilgisizce Allah'a oğullar ve kızlar da uydurdular. O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir. O, gökleri ve yeri örnekleri

yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı hâlde, nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O, her şeyi hakkıyla bilendir."[164]

4- وَلَمْ يُولَدْ : O hiçbir şeyden / kimseden doğmamıştır. Her şeyden önce var olan, her şeyi yaratan, hepsini var eden, O olduğu halde, birinden doğması nasıl mümkün olsun?

5- وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ : Hiçbir şey O'na denk değildir. Kufüet, benzerlik ve denklik manasındadır. Allah dışındaki eşyanın tamamı O'nun yaratması sonucu oluşmuş ve yaratıcı ile yaratılan arasındaki fark bariz ise benzeri nasıl var olabilir? İşte bu kısa sureyi insan düşündükçe, Allah'ın yüce sıfatları ve marifetine dair sürekli yeni şeyler keşfediyor.

<u>Dördüncüsü: Esma-i Hüsna'nın hiçbirinde Allah'a adaş yoktur.</u>

Meryem suresi 65. ayet bu hakikate işaret etmektedir:

"O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin rabbidir. Şu halde O'na sabır ve sebatla kulluk et. O'nun adını almaya lâyık başka birini biliyor musun?"

Ayet-i kerimede geçen سَمِيًّ kelimesi, aynı ismi taşıyan demektir. Mesela, bu kitap falanın semîsidir dediğimizde, aynı ismi ve başlığı taşıdığını kastederiz.

Allah sübhanehu ve tealâ, zatında tek olduğu gibi isim ve sıfatlarında da tektir. Bu hem hakikatte hem de vakıada böyledir. Allah'ın isim ve sıfatlarından herhangi birini, mahlûkattan birine vermek bir hayalden ibarettir. Yalan ve uydurma elbette hakikati değiştirecek değildir.

---

164 En'am suresi, 100-101.ayetler

BEŞİNCİ BAHİS

EŞYANIN ALLAH'LA ARALARINDAKİ BAĞ YALNIZCA YARATILMA VE KULLUK BAĞIDIR

Bu hakikate Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde işaret edilmiştir. Bunlardan bazıları:

"De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" "Allah'tır" de. De ki: "O'nu bırakıp da kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar (mabutlar) mı edindiniz?" De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre birbirine mi benzedi?" De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, birdir, mutlak hâkimiyet sahibidir."[165]

"Göklerdeki ve yerdeki herkes Rahman'a kul olarak gelecektir. Andolsun, Allah onları ilmiyle kuşatmış ve tek tek saymıştır. Onlar(ın her biri) kıyamet günü O'na tek başına gelecektir."[166]

"(Ey Muhammed!) De ki: "Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak.[167]**"**

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en de-

---

165 Ra'd suresi, 16.ayet

166 Meryem suresi, 93-95.ayetler

167 Furkan suresi, 77.ayet

ğerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." [168]

"De ki: "Onu bırakıp da ilâh diye ileri sürdüklerinizi çağırın. Onlar, başınızdaki sıkıntıyı ne kaldırabilirler ne de değiştirebilirler. Onların yalvardıkları bu varlıklar, "hangimiz daha yakın olacağız" diye Rablerine vesile ararlar. O'nun rahmetini umarlar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı gerçekten korkunçtur."[169]

"Andolsun, "Allah, Meryem oğlu Mesih'tir", diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: "Şâyet Allah, Meryem oğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümranlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir. (Bir de) yahudiler ve hıristiyanlar, "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız" dediler. De ki: "Öyleyse (Allah) size neden günahlarınız sebebiyle azap ediyor? Hayır, siz de O'nun yarattıklarından bir beşersiniz." (Allah) dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunanların da hükümranlığı Allah'ındır. Dönüş de ancak O'nadır."[170]

"Bir de dediler ki: "Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır." Sen onlara de ki: "Siz bunun için Allah'tan söz mü aldınız? -Eğer böyle ise, Allah verdiği sözden dönmez-. Yoksa siz Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" Evet, kötülük işleyip suçu benliğini kaplamış (ve

---

[168] Hucurat suresi, 13.ayet

[169] İsra suresi, 56-57.ayet

[170] Maide suresi, 17-18.ayetler

böylece şirke düşmüş) olan kimseler var ya, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." [171]

"İş, ne sizin kuruntunuza, ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim kötü bir iş yaparsa, onunla cezalandırılır. O, kendisine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilir. Mü'min olarak, erkek veya kadın, her kim salih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar."[172]

"Mesih de, Allah'a yakın melekler de, Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim Allah'a kulluk etmekten çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, onların hepsini huzuruna toplayacaktır. İman edip salih ameller işleyenlere gelince, (Allah) onların mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek ve lütfundan onlara daha da fazlasını verecektir. Allah'a kulluk etmekten çekinenlere ve büyüklük taslayanlara gelince; (Allah) onları elem dolu bir azaba uğratacaktır ve onlar kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır."[173]

Bu mübarek ayetlerin nurlarından aşağıdaki hakikatlere ulaşıyoruz:

1- Allah azze ve celle her şeyin yaratıcısı olup, O'nun dışındaki tüm varlıklar mahlûkatıdır ve O'nun kahrına boyun eğmişlerdir.

---

171 Bakara suresi, 80-82.ayetler

172 Nisa suresi, 123-124.ayetler

173 Nisa suresi, 172-173.ayetler

Rad suresi 16. ayet bunu beyan etmektedir. Allah celle ve alâ, Nebi'si sallallahu aleyhi ve sellem'e, insanlara O'nun her şeyin yaratıcısı ve rabbi olduğu ilan etmesini emrediyor. O celle şanuhu, zat ve sıfatlarında tek, diğer her şey üzerine kahr edici yani muradına boyun eğdirici, işleri koyduğu kanunlara göre sevk ettiricidir.

2- Yer ve gökte var olan şuur sahibi herkes Allah'ın kuludur. Allah Tealâ, hepsinden haberdardır ve kıyamet günü amellerinin karşılığını onlara tek tek verecek, hizmetçiler, askerler, dostlar ve ailenin hiçbiri o gün yardım edemeyecektir. Meryem suresi 93, 94 ve 95. ayetleri buna işaret eder.

3- Kul ve rabbi arasında insana fayda sağlayacak tek şey ibadettir.

Furkan suresi 77. ayetinde Allah azze ve celle, kul ve rabb arasındaki tek bağın ibadet olduğunu, ibadete nisbetle rabbin ikramının da değişeceğini haber vermiştir. Ayet-i celile'deki عبأ fiili de, önem vermek, dikkate almak manasındadır.

4- Kişinin rabbi katındaki kıymeti, elde edebildiği takva oranındadır. Takva dışındaki, soy, şeref ve zenginlik insana fayda vermeyecektir.

Hucurat suresi 13. ayet-i kerime'de de işaret edildiği üzere, "Allah katında en üstünü, en takvalı olandır." İleride takva mefhumu şerh edeceğiz inşallah. Özet olarak takva, ferd, aile, cemiyet ve hükümlerin kapsadığı her planda, şeriata iman, ibadet ve itaat boyutlarında sımsıkı tutunmaktır.

5- Allah dışında tapılan ve ortak koşulanların hiçbiri, tapıcılarına zerre iyilik getiremez, belayı onlardan def edemez. Onların sonradan ilah edindikleri bazı melekler, peygamberler ve salihler, Allah'a çokça ibadet

eden, O'na ulaşmak için vesileler arayan kimselerdendiler, her biri Allah'ın rahmetini umar ve azabından korkarlardı.

İsra suresi 56 ve 57. ayetleri bu noktaya temas etmektedir. Allah'ın izni ve tevfiki ile, başkalarına ibadet etmek ve şirk koşmak meselesine ileride ışık tutacağız.

6- Yahudi ve Hristiyanların, Allah'ın evlatları ve sevgilileri oldukları iddialarını, onların azaba ve helake uğramalarını zikrederek çürütmüştür.

Maide suresi 18. ayette, Allah *azze* ve celle yahudi ve hristiyanların da insanlığın diğer bireylerinden farksız olduklarını, herhangi bir üstünlük veya seçilmişliğe haiz olmadıklarını ifade etmiştir.

Sapkınlıkları ve günahları sebebiyle Allah'ın azabına maruz kalmışlardır.

- Bela ve musibetler:

"Biz onları yeryüzünde parça parça topluluklara ayırdık. Onlardan iyi kimseler vardır. İçlerinden öyle olmayanları da vardı. Belki dönüş yaparlar diye de onları güzellikler ve kötülükler ile sınadık."[174]

- Bazı helalleri haram kılınması:

"Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık."[175]

- Birliklerinin dağıtılması:

---

[174] A'raf suresi, 168.ayet

[175] Nisa suresi, 160-161.ayetler

"Bir de Yahudiler, "Allah'ın eli bağlıdır" dediler. Söylediklerinden ötürü kendi elleri bağlansın ve lânete uğrasınlar! Hayır, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun, sana Rabbinden indirilen (Kur'an) onlardan birçoğunun azgınlık ve küfrünü artıracaktır. Biz onların arasına kıyamete kadar düşmanlık ve kin saldık. Her ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa, Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar. Allah, bozguncuları sevmez."[176]

- İstisnai bir hal olarak üzerlerine zillet vurulması:

"Onlar nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ve (mü'min) insanların güvencesine sığınmadıkça kendilerini zillet kaplamıştır. Onlar Allah'ın gazabına uğradılar ve yoksulluk onları kapladı. Bunun sebebi onların; Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor ve peygamberleri haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmekte ve (Allah'ın koyduğu) sınırları çiğnemekte oluşları idi."[177]

Bu ayeti kerime, yahudilerle ilgili bir bağlamda gelmektedir. Ayetin manası, iki durum dışında zillet altında yaşayacaklarının haber verilmesidir. Ya Allah'ın şeriatı ile hükmederek güven ve eman içinde, aziz ve kerim bir yaşam sürerler ya da onların maslahatını gözetecek bir devlet idaresi altında yaşayacaklarını haber vermektedir. Birinci durum, onüçüncü yüzyılda olduğu gibi bir İslam devleti idaresi altında güvenle yaşamalarıdır. İkinci durum ise bugün olduğu gibi baskı ve zorbalıkla, büyük kâfirin desteği ile 1948 yılında Filistin topraklarını işgal ederek kendi nizamlarını kurmalarıyladır.

---

176 Maide suresi, 64.ayet

177 Al-i İmran suresi, 112.ayet

7- Allah azze ve celle, yahudilerin, cehenneme girseler bile sayılı günler azab görüp kurtulacakları hayallerini, bunun yalnız Allah'ın vaad etmesi ile olacağını ve bu hususta Allah azze ve celle'nin bu hususta hiçbir vaadi olmadığını beyan ederek bu vehmi iptal etmiştir. Bakara suresi 80, 81, 82. ayetlerde buraya temas edilmiştir.

Allah tebareke ve tealâ, yahudilerin bu batıl iddilarını reddetmiştir:

"Bunun sebebi, onların, "Bize, ateş sadece sayılı günlerde dokunacaktır." demeleridir. Uydurageldikleri şeyler dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır."[178]

Bu ayeti kerime, ehli din katında sapmanın nasıl meydana geldiğini göstermektedir. Bu da ehli dinin yaygınlaşan tahrife ve uydurma fikirlere, akıl ve kalplerinde meydana gelen sayıklamalara tabi olmakla gerçekleşir. Yoldan saparak kendilerini bu uydurma fikir ve asılsız düşünceler uğrunda kandırıyorlar ve inançlarını dinin aslı gibi görmeye başlıyorlar.

8- Allah sübhanehu tealâ, Nisa suresi 123 ve 124 ayetlerinde, ehli kitabın düştüğü, sadece kuru laf ve şekilcilikle yetinme çukurunu göstererek müminleri uyarmaktadır.

- لَّيۡسَ بِأَمَانِيِّكُمۡ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِۗ : Allah azze ve celle burada müminlere, ehli kitaba avuntuların fayda vermediği, müslümanlara da vermeyeceğini haber vermektedir. Ancak ayette kastedilen müslümanların avuntularının ne olduğu açıklanmamıştır. Lakin ehli kitabın avuntusu, daha önce de bahsettiğimiz gibi bellidir, kendilerini Allah'ın evlatları ve dostları kabul etmeleri, kısa süreleri

178 Al-i İmran suresi, 24.ayet

azab göreceklerine inanmaları. Buradan anlaşılan müminlerin avuntularının da bu kabilden olduğudur.

Allah celle ve celaluhu, aslı olmayan bu boş avuntu ve kuruntuların kişiye hiçbir fayda sağlamayacağını açıkladıktan sonra, beşerle ilişkisindeki ana esası beyan etmiştir:

- مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا : Allah celle ve alâ, kullardan hiçbirisini, adı, lakabı, dini pozisyonu ne olursa olsun kayırmayacak, hepsini yaptığı amele göre hesaba çekecektir. Ayet lafzının delalet ettiği üzere, istisnasız herkes, her niyet, söz ve fiilinden sorumlu olacaktır. Aynı zamanda ayeti kerime, kıyamet günü insanlardan birinin yardımı ve desteğini uman kişilerin de ümidini kırmaktadır. Allah ile bağı kopan kişi artık kendine veli bulamaz. Çünkü tüm dostluk bağları, kötü amelleri sebebiyle kopmuştur. Bu yüzden hiçbir yardımcı bulamayacaktır. Elbette bu şer işleyenler içindir, hayırlı amel yapanlara dair de buyruldu ki:

- وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا : Her kim şeriatın hoş gördüğü ve ermrettiği güzel bir iş yaparsa, bunlar kişinin kalbi, beyani ve tenfizi etkinliklerini kapsar, kadın olsun erkek olsun her mümin, cennete girecekler ve hurma lifi miktarı zulme uğramayacaklar, karşılıkları asla eksiltilmeyecektir, en ufak salih amelin dahi ödülüne erişecekler. Hurma lifi, hurma çekirdeği üzerinde bulunan ince uzun kılcığı ifade eder.

Evet, bu iki ayet ve benzerleri, Rabbimizden bizlere bir tenbih ve uyarıdır. Boş emellere dalmaktan, ehli kitabın kuyruğuna takılmaktan, iman ve islamın gerektirdiği salih amelleri terk etmekten bizleri sakındırır. Bazen nefis, kişiyi sadece müslüman olmanın yeteceğine dair kandırır ve şeriatın zorunlu tuttuğu salih amelleri

işlemekten uzaklaştırır. Burada, ehli kitaptan etkilenerek, özellikle günümüz müslümanlarının düşmüş olduğu dört avuntuyu dört başlık halinde bahsetmek yerinde olacaktır.

BİRİNCİ BAŞLIK

SADECE MÜSLÜMANLIĞIN YETECEĞİNE ALDANMA

Müslüman toplumlarda, azımsanmayacak kadar birey, kendilerini müslüman kabul etmelerinin ve kimliklerinde "Dini İslam'dır" yazmasının, hiçbir amel yapmasalar bile, Allah katında da müslüman kabul edilmeleri için yeterli olacağına ikna olmuş, şeytan tarafından aldatılmışlardır. Gafiller! Bir müslüman diğer insanlardan, dinin gereğini yerine getirmekle ayrılır. İslam üzere bir yaşantı sürmedikten sonra müslüman olmanın bir manası yoktur. Nitekim müslüman kelimesi, Allah'a ve dinine boyun eğmiş kimse demektir.

Evet, Allah'a itaat ve emirlerine yapışma olmadıktan sonra müslim kelimesi bir balon gibidir. Mümin kelimesi de böyledir. Mümin demek, rabbine boyun eğen, ihlasla bağlanan, peygambere itaat edip şeriatın gereğince yaşayan kimsedir. Bu yüzden Allah celle ve alâ, kitabında "İman edenler" buyurduktan sonra daima peşine "ve salih amel yapanlar" buyurmuştur. Çünkü iman ve amel, Güneş ve ışığı gibi, nesne ve gölgesi gibi birbirinden asla ayrılamazlar. İleriki bahislerde iman ve islam mefhumunu daha ayrıntılı beyan edeceğiz.

Maalesef şu asrımızda, sadece müslüman kimliğine sahip olmanın, küçücük bir amel bile yapmadan yaşamanın, hem ferd planında hem de toplum planında imanları gereği hareket etmeden var olmanın, müslüman olarak hesaba çekilmeleri için yeterli olduğuna inanan insanlar mevcuttur. Hatta bazıları, laik oluşumlara üye olmaları ve gayri islami sistemlere gönül vermelerine rağmen, partilerinin açıkça İslam düşmanlığı yapmadığı

gerekçe göstererek, kendilerini güzel müslüman olarak addetmektedir ki bazı partiler bu düşmanlığı açıkça yapmaktadır zaten. Ancak birkaç lideri, bazı yazı ve konuşmalarında İslam'ı öven ifadeler kullandıkları için, aslen İslam'la hiçbir alakaları olmamalarına rağmen, İslam'la çatışmadıkları bahanesiyle savunmaktadırlar.

Bu düşünce yapısı birçok hatayı barındıran acayip ve garip bir düşüncedir:

a- İslam ile küfür arasında durulabileceği, bir şahıs ya da partinin, iman ve küfür arasında tarafsız kalabilmesinin imkânı tasavvuru hatalıdır. Bu mantık her kritere göre yamuktur. İslam ve küfür arasında tarafsız kalmayı seçmiş bir kimse, Kur'an mizanına göre münafıktır. Münafık ise küfürde kâfirlerden daha iğrençtir. Allah Tealâ, münafıkların tarafsızlıkları ve İslam – küfür arasında gidip gelmelerini hakkında buyurdu:

"Onlar küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar. Ne bunlara (mü'minlere) ne de şunlara (kâfirlere) bağlanırlar. Allah, kimi saptırırsa ona asla bir çıkar yol bulamazsın."[179]

Yine bütün kâfirlerden daha kötü bir halde oldukları hususunda buyurdu:

"Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın."[180]

b- Kitabullah ve sünnet-i rasul'den beslenmeyen bir partinin menhecini benimsemesine rağmen kişinin hala müslüman kalabilmenin mümkün olduğu tasavvuru da hatalıdır. Gafiller! Kayyım olan dinden ayrıldıktan sonra, hangi yöne gidersen git hepsi din dışıdır. Diliyle

179 Nisa suresi, 143.ayet
180 Nisa suresi, 145.ayet

İslam iddia etmesi, sırat-ı müstakimden ayrılışına fayda sağlayamaz:

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."[181]

Belki de bu kimseler, insanın tabi olduğu her türlü yöntemin din olduğu gerçeğinden bir haberdirler. Bu Allah'tan gelmiş de olabilir, hak dinlerde olduğu gibi. Yahut insan eliyle oluşturulmuş da olabilir, sahte dinler ve batıl davalarda olduğu gibi. Binaenaleyh, Kur'an ve sünnet ile beslenmeyen her parti ve cemaat, kendilerine yeni bir din uydurmuşlardır. Adının ne olduğunun hiçbir önemi yoktur. Laik parti, drain ulusçu, halkçı, komünist, kapitalist, liberal parti, hepsi aynıdır. Din kelimesinin mefhumuna birazdan kısaca değineceğimiz gibi, önümüzdeki bahislerde ayrıntılı olarak ele alacağız bi-iznillahi tealâ.

c- Partisinin bazı söylemleri ile İslam'ın hükümleri arasında bazı noktalarda uyum olması, partisinin veya cemaatinin İslam'a uygun olduğunu kabul etmek için yeterli olacağını düşünmek de yanlış bir tasavvurdur.

Allah'ın hak dini olan İslam, bölünme kabul etmez, bir kısmını reddeden, tamamını inkâr etmiş gibidir. Azını reddeden ile çoğunu reddeden küfürde aynı derecededir. İslam şeriatının hükümlerinden birisini bile yanlış görmek, herhangi bir çağa uygun olmadığını savunmak küfürdür.

" Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise onlar azabın en

---

181 Al-i İmran suresi, 85.ayet

şiddetlisine uğratılırlar. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir."[182]

Allah Tealâ, İslam'ı din- kayyım, din-i hak şeklinde isimlendirmiş ve onun tam ve kâmil olduğunu haber vermiştir.

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim."[183]

"Rabbinin kelimesi (Kur'an) doğruluk ve adalet bakımından tamdır. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." [184]

Buradan hareketle, kim Allah'ın hak dininde en ufak bir eksiklik görürse, bu küfürdür. Çünkü Allah'ın tam ve kâmil olduğunu söylemesine rağmen, dine noksanlık izafe etmiştir. Bu da Allah'ı yalanlamak olur. Allah ve Rasulünü yalanlamak küfür değilse, ne küfürdür?

İslam ile bazı ortak noktalara sahip olması, küfür ismini ondan silmez. Nitekim İslam ile Yahudi ve Hristiyanlık arasında da ortak noktalar vardır. Ancak bu benzerlik onlarla İslam'ı bir yapmaz. Bilakis İslam, Yahudi ve Hristiyanlığı önceden hak din olmalarına rağmen iptal etmiştir. Din adamları ve bozguncular eliyle içine batıl karıştıktan sonra asliyetini yitirmişlerdi.

"Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batılla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?"[185]

Dünyanın herhangi bir yerinde, İslam'la hiçbir ortak yanı olmayan bir parti, grup, cemaat bulunamaz. Ancak

---

182 Bakara suresi, 85.ayet
183 Maide suresi, 3.ayet
184 En'am suresi, 115.ayet
185 Al-i İmran suresi, 71.ayet

doğru yaşantı için gerekli olan menhec, içine batıldan zerre karışmamış olandır. Bu ise yalnızca İslam dininde mümkündür.

Sonra bu aldanmışa sorarız, senin partin İslami bir parti olduğunu kabul edip açıkça bunu ifade ediyor mu? Eğer cevap evet ise, ne güzel! Bu durumda İslam'a uygun değilse partinin isminin değiştirilmesi, tüzüğünde Kur'an ve sünnete aykırı bir madde varsa çıkarılması ve üyelerin fiilen şeriatı tatbiki gerekir.

Eğer cevap hayır ise – ki beklenen de budur – denir ki, İslam'ın sadece isimde bile kabul etmeyen ister ferd ister topluluk olsun ancak ve ancak kâfirdirler. Çünkü Allah yalnızca dinini İslam ve onun tabilerini müslüman olarak niteledi.

"**Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim**"[186]

"Allah, sizi hem daha önce, hem de bu Kur'an'da müslüman diye isimlendirdi"[187]

Bu dini hak olarak Allah azze ve celle kendisi tarif etmektedir:

"O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). Şahit olarak Allah yeter."[188]

"De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin." Biz zâlimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, maden eriyiği gibi, yüz-

---

186 Maide suresi, 3.ayet

187 Hac suresi, 78.ayet

188 Fetih suresi, 28.ayet

leri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O ne kötü bir içecektir! Cehennem ne korkunç bir yaslanacak yerdir."[189]

Daha sonra, hakkın yalnıca kendi tarafından geleceğini, diğer her şeyin ise sapkınlık olduğunu beyan etti:

"De ki: "Allah'a koştuğunuz ortaklarınızdan, başlangıçta yaratmayı yapacak, sonra onu tekrarlayacak kimse var mı?" De ki: "Allah, başlangıçta yaratmayı yapar, sonra onu tekrar eder. O hâlde, nasıl oluyor da (haktan) çevriliyorsunuz?"[190]

"**İşte O, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır. Hak'tan sonra sadece sapıklık vardır. O hâlde, nasıl oluyor da (Hak'tan) döndürülüyorsunuz?"**[191]

Buna binaen, İslam hak olandır, hak dışında kalanlar ise batıl ve sapıklıktır. Aynı şekilde İslam'ın mukabilinde yalnız küfür vardır. İkisi arasında üçüncü bir alternatif yer almaz, ya küfürdür ya İslam, ya sapıklıktır ya da hak, ya cahiliyedir ya da Allah'ın hükmü. Böyle söylememin sebebi, Allah'ın da bu altı şeyi birbiri mukabilinde kullanmasıdır.

- "Dileyen iman etsin, dileyen inkâr"[192]
- "Hakkın dışında yalnız sapıklık vardır."[193]
- "Cahiliye hükmünü mü arzuluyorsunuz? Kesin bilen bir topluluk için Allah'ın hükümlerinden daha güzel ne vardır?"[194]

---

189 Kehf suresi, 29.ayet
190 Yunus suresi, 34.ayet
191 Yunus suresi, 32.ayet
192 Kehf suresi, 29. ayet
193 Yunus suresi, 32. ayet
194 Maide suresi, 50. ayet

Öyleyse, Allah'ın yolu hariç herhangi bir yolu benimseyen, kişi ve toplulukların durumunun küfür olduğu kitabullahta kesinleşmiştir. Din kelimesinin mefhumu, sapıklık ve yoldan çıkma hususunda, müslümanların kendilerini avutarak küfür sistemlerine teveccüh etmelerinde büyük bir etkisi vardır. Bu yüzden Allah'ın kitabında kullanılan din kelimesi üzerine biraz ışık tutmak istiyorum. Ancak detaylı incelemeyi yeri geldiğinde yapacağız.

Kur'an-ı Kerim'de din kelimesi dört manada kullanılmıştır.

- Karşılık (Sevap ve Ceza):

"Din (hesap) gününün sahibi"[195]

- Boyun eğme:

"İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp da başka dostlar edinenler, "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" diyorlar. Şüphesiz Allah, ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez." [196]

- Hayat tarzı:

"**"O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). Şahit olarak Allah yeter.**"[197]

Bu ayet-i kerimede Allah *azze* ve celle, hem kendi gönderdiği hak olan İslam'ı hem de beşeri nizamların tamamını din olarak isimlendirmişti. Aslın Yahudi ve Hristiyanlık gibi rabbani olması, daha sonra tahrif edilmesi

---

[195] Fatiha suresi, 4.ayet
[196] Zümer suresi, 3.ayet
[197] Fetih suresi, 28.ayet

durumunda da yine doğu ve batıda insan aklının ürünü olan beşeri nizamlara dâhildirler. Bunların tamamı, Laiklik başlığı altında toplanır, kapitalizm, sosyalizm, liberalizm, diktatörlük, küreselcilik, ırkçılık vb.

- İslam:

Pek çok ayette Allah *azze* ve celle, menhec ve sistem manasında din kelimesini kullanmıştır. Ancak din kelimesini İslam manasında kullandığı bütün yerlerde diğer din ve batıl yollardan ayırt edilmesini sağlayacak bir işaret kullanmıştır:

"O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir."[198]

"Allah'ın yardımı ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde" [199]

"Allah tarafından, geri çevrilmesi olmayan bir gün gelmeden önce yüzünü dosdoğru dine çevir. O gün insanlar bölük bölük ayrılacaklardır."[200]

"De ki: "Şüphesiz Rabbim beni doğru bir yola, dosdoğru bir dine, Hakk'a yönelen İbrahim'in dinine iletti. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi."[201]

" De ki: Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam... Sizin dininiz size, benim dinim de banadır. "[202]

---

[198] Saff suresi, 9.ayet
[199] Nasr suresi, 1-2.ayetler
[200] Rum suresi, 43.ayet
[201] En'am suresi, 161.ayet
[202] Al-i İmran suresi, 1-6.ayetler

İşte bunlara dayanarak deriz ki, hangi oluşum, part, büyük küçük cemaat, İslami olayan temeller üzerinde yükseliyor, kendini İslam'dan farklı bir şeyle isimlendiriyor, doğal olarak üye ve teşkilatlarını da gayrı İslami bir menhece sürükler. Hedeflerine ulaşabilmek uğruna bazen İslam'la aynı noktada buluşur, bazen ise onunla çatışır. Usül açısından İslama muhalif bir isim ve sistem belirlediği için kâfir bir oluşum olarak kabul edilir. Tabi gayrı İslami eşittir kâfir demek değildir. Burada bir üçüncü şey daha var. Her ne kadar menhec itibariyle küfür sistemi desek de, içerisinde bulunan her birey tek tek tahkikle ve "şartların sübutu, manilerin yokluğu" kaidesine göre incelenmeden kâfirdir diyemeyiz. Bahsi geldiğinde bu kaide hakkında konuşacağız.

Söylediklerimizi özetleyecek olursak, Allah'ın din olarak İslam'dan razı olması, Allah'ın insanlar için yaşam tarzı olarak bir şeriat belirlemesi ve İslam'ı din olarak seçmesidir. Dinin Allah katında İslam olması ise, Allah'ın kabul edeceği tek menhecin İslam olduğu ve onun dışındakilerin kıymete haiz olmadığı manasındadır. Çünkü Allah azze ve celle diğer tüm oluşumları sapıklık ve batıl olarak kabul etmektedir. İslam dışında bir yolu benimseyen kişi, ahirette bedbaht ve hüsrana uğramıştır.

Bu mevzuyu iki noktaya temas ederek kapatacağım:

Birincisi: İslam'ın Allah'ın hayat için belirlemiş olduğu yegâne menhec oluşunu inkâr etmek katışıksız küfürdür. Bu inkârın sözle açıkça yapılması şart değildir. Bilakis fiili inkâr sözlüden daha etkilidir. Lisan-ı hal, lisan-ı makal'den daha tesirlidir. Kur'an'ın hükümlerinden bir kısmını veya tamamını, sözlü veya fiili bir şekilde inkâr etmenin küfür olduğuna dair birçok delil,

Kur'an'da mevcuttur. Detaylandırmayı başka bir bölümde yapacağız. Şimdilik sadece şu ayeti zikredeyim:

"(Münâfıklar), "Allah'a ve peygambere inandık ve itaat ettik" derler. Sonra da onların bir kısmı bunun ardından yüz çevirirler. Hâlbuki onlar inanmış değillerdir." [203]

İkincisi: Hayat düzeni hükümler topluluğu olmadan önce toplumsal bağlar ve ilişkiler üzerinde inşa edilir. Bunlar inanç, taasavvur, değerler ve dengelerdir. İnsan varlığa, hayata, eşyaya ve insanlara bakar ve buradan yaşama uygun kurallar üretir. Bir partinin, bir devletin veya bir topluluğun rotasına baktığımızda, İslam ile nerelerde çatıştığını rahatlıkla anlarız. Bu topluluğun her şeyden önce, inanç, fikir, vizyon ve değerlerine bakmamız gerekir. Çünkü bu kriterler esas olup diğerleri bundan türer. Buna dayanarak, insanı iman ve şeriata bağlılık ile rabbine kulluğa yöneltmeyen her oluşum, cahiliye düzeni ve küfür sistemidir diyebiliriz. Allah azze ve celle insan ve cinleri ibadet için yaratmıştır. Bu yüzden peygamberlerin kavimlerini ilk davet ettikleri şey ve onlara ilk sözleri, "Ey kavmim, Allah'a ibaret ediniz, sizlere ondan başka ilah yoktur!" olmuştur. Nuh, Hud, Salih, Şuayb peygamberlerin hepsi bu şekilde hitap etmiştir. Araf suresinin 59, 65, 73, 85 ayetlerinde de anlatıldığı üzere. Evet, dünyevi, ırkçı, siyasi, ekonomik ve sosyal bazı hedefler belirleyen oluşumlar, bu hedefleri Kur'an ve sünnete göre belirlemeden daha sonra kulluk zaviyesinden Allah'la ilişkilendirseler ve istedikleri iddiaları ortaya atsalar bile, insanları rabblerinden uzaklaştıran sistemler olarak itibar edilirler. Bunu insanları kendi

---

[203] Nur suresi, 47.ayet

çizdikleri hedefler doğrultusunda meşgul etmek, istedikleri esas üzere çalıştırmak ile yaparlar ki bu faaliyet de din olarak kabul edilir ve Allah'ın dinine paralel bir şekil ortaya koyar.

Bu bahsettiklerimiz itikad ve fikir boyutundadır. Kanun boyutunda ise, kitab ve sünnet ile belinlenmiş bir hükme zıt bir kanun koyan herhangi bir oluşum, bu etkinliği ile Allah'ın dinine karşı ve aksi bir din oluşturur. Nitekim hırsıza verilecek farklı cezayı Allah celle ve alâ, din olarak kabul etmiştir:

"Çünkü hükümdarın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı, meğerki Allah dileye."[204]

Allah sübhanehu ve tealâ, bu ayet-i kerimeyi Yusuf aleyhisselam'ın kardeşi Bünyamin'i, sultanın kâsesini almasına karşılık ceza olarak rehin almak istemesi hususunda getirdi. Yusuf aleyhisselam'ın kardeşleri ve babalarının dininde hırsız rehin alınır ve hapsedilirdi. Ancak sultanın dininde böyle bir uygulama yoktu.

Allah celle ve alâ, hırsız cezalandırmadaki farklı uygulamayı "din" olarak isimlendirdi. Bu yüzden, Allah'ın hükümleriyle çatışan yeni bir hüküm uygulamaya koyan herhangi bir kişinin bu faaliyeti, yeni bir din oluşturmak olarak dikkate alınır. Yalnızca bir tane bile hüküm ortaya koyan bir hükümet veya partiye tabi olan bir kişi de gayri İslami bir oluşuma tabi olmuştur. Bu menhec itibariyle böyledir. İslam'a muhalif bir veya daha fazla hüküm ortaya koyan kişiye itibarla ise, bu kanun koyucuyu kendine ilah, şari' ve hâkim edinmiş olur. Teşri' ve hükümet ise rububiyet ve ulûhiyetten bir cüzdür.

---

[204] Yusuf suresi, 76.ayet

“Yoksa, Allah’ın izin vermediği bir dini kendilerine tutulacak yol kılan ortakları mı var?”[205]

Ayette “ortak” kelimesinin kullanılması, onlara tabi olan ve tapanların, fânilere hüküm koyma, helal kılma ve haram yapma yetkisini verenlerin idrakini esas almış olmaktan dolayıdır. Bu hak, insanların rabbi ve ilahi olması hasebiyle, yalnızca Allah’a aittir. Bu yüzden, bu hakkı Allah’tan başkasına vermeyi kasteden kimseler, onu Allah’a ortak koşmuş olurlar, bundan dolayı bu şekilde isimlendirildi.

[205] Şurâ suresi, 21.ayet

İKİNCİ BAŞLIK

ARAP TOPLUMUNUN BİR FERDİ OLMAKLA ALDANMAK

Avuntularla aldanmanın bir başka çeşidi, bir Arap halkı arasında yetişmiş olmak ve bu sayede diğer müslümanlardan üstün bir konuma gelerek ibadetlerden ve şeriatın hükümlerinden muaf olduğunu zannetme yanılgısıdır. Allah'ın bu inancı destekleyecek en ufak bir delil bir indirmediği şüphesiz ortadadır. Ne aklen ne de aklen bu saçma fikrin hiçbir dayanağı yoktur. Söylediklerimizin yanlış anlaşılmaması adına, bu çarpık düşünceye temas etmeden önce bazı açıklamalar yapmayı uygun görüyoruz.

Şüphe yok ki, Arap toplumu, Allah'ın son din ve son peygamber Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem için seçtiği, ehli beytin, sahabenin ve hulefa-i raşidin'in içinde bulunduğu, son dinin risaletini taşıyan ilk topluluktur. Allah'ın dininin vücut bulmuş haliydiler. Bu müslüman topluluğun hayrı ve salahı için bütün ümmetin çabalaması ve onları sevmesi gerekir. Dininde samimi bir müslüman, Peygamberin sallallahu aleyhi ve sellem, ehli beytin, sahabenin, raşid halifelerin içinde buulnduğu bir toplumu nasıl sevmez?

Bu açıklamadan sonra, bazı Arapların savunduğu, Arap olmanın bir üstünlük sağladığı ve Allah'a karşı sorumluluktan muaf kıldığı inancı, biraz inceleyince üç sebepten biri nedeniyle oluştuğunu görürüz:

- Dini bilmeme
- Atalara kıyaslama
- Kavmiyetçilik

1- Dini Bilmeme

Bahsettiğimiz kişiler hususunda dini bilmeme sorunu çokça görülmektedir. Bunlardan en önemlisi iki şekildedir:

- Bazı ayetleri yanlış anlamak
- İslam ve Peygamberle en ufak alakası olmayan uydurma rivayetlere tutunmak

Ayetleri yanlış anlama konusunda örneğin:

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir."[206]

Bazı kimseler Arap toplumunun diğerleri gibi olmadığını ifade ettiğini savunsalar da, ayet-i celile'nin tamamı, ehli iman ve islam ümmeti hakkındadır. Herhangi bir kavimle hiçbir alakası yoktur. Ayetin zikredildiği bağlam şu şeklildedir:

"Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi döndürüp kâfir yaparlar. Size Allah'ın âyetleri okunup dururken ve Allah'ın Resûlü de aranızda iken dönüp nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah'a sımsıkı bağlanırsa, kesinlikle o, doğru yola iletilmiştir. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının ve siz ancak müslümanlar olarak ölün. Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştir-

---

206 Al-i İmran suresi, 110.ayet

mişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz. Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır. Kendilerine belgeler geldikten sonra ayrılan ve ayrılığa düşenler gibi olmayın. Bir takım yüzlerin ağaracağı ve bir takım yüzlerin kararacağı günde büyük azab onlaradır. Yüzleri kararanlara: "İnanmanızdan sonra inkâr eder misiniz? İnkâr etmenizden dolayı tadın azabı" denecektir. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte bunlar Allah'ın, sana hak olarak okuduğumuz âyetleridir. Allah, âlemlere hiç zulüm etmek istemez. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Bütün işler ancak Allah'a döndürülür. Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir."[207]

Görüldüğü gibi bağlamın tamamı iman ehlinden ve müslüman ümmetin kitab ve sünnete bağlılığından, bağları güçlendirmek ve takvadan, aradaki kardeşlikten ve aralarında oluşabilecek düşmanlık tuzaklarına karşı uyanık olmaktan bahsetmektedir.

Ayetin ilk muhatablarının birkaç kişi hariç Arap olmaları, konuyu etkilemez. Çünkü Allah azze ve celle onlara Arap oluşları üzerinden hitap etmedi, bu yüzden

---

[207] Al-i İmran suresi, 100-110.ayetler

onları övmedi, yüceltmedi. Bilakis iman ve İslam ehli olmaları sebebiyle onları medh etti, muttaki ve mümin olmalarından ötürü, hayra davet etmelerinden, iyiliği emredip kötülükten sakındırmalarından dolayı onları övdü. Eğer böyle olmasaydı, bu övgü Ebu Cehl'i ve küfrün diğer önderlerini de kapsardı. Nitekim hepsi Arap idiler. Allah'ın vahyin ilk muhatablarını Arab oldukları için değil, iman ve takva ehli oldukları için medh ettiğinin diğer bir delili, söze, "Ey iman edenler" şeklinde başlanması, devamdında güzel hasletleri zikredilirken, "İyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve Allah'a iman edersiniz." İfadelerinin bulunmasıdır. Bu vasıflara sahip kişiler ırkları ne olursa olsun bu övgüye muhatabtırlar. Aynı zamanda Allah azze ve celle muhatablarını ümmet olarak isimlendirmiş, toplum, kavim, aşiret vb dememiştir. Araplar, Allah'ın yaratıp yeryüzüne dağıttığı kavimlerden bir kavimdir. Ümmet kavramı ise kavim kavramından tamamen farklıdır. İleride "Aidiyet kavme, sadakat ümmetedir" başlığı altında inceleyeceğiz. Tüm bunlara ek olarak ayetin sebeb-i nüzulü bizlere daha iyi anlama konusunda yardımcı olmaktadır. Bu ayet, birkaç yahudinin eski cahiliye şiirleri okuyarak, eski düşmanlıkları yeniden alevlendirmesi üzerine, Evs ve Hazret arasında çıkan bir tartışma neticesinde nazil olmuştur. Bu tartışma sonucunda ayaklanıp silahlarını kuşanmışlar ve savaşmak için sözleşmişlerdi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunu işitince onlara nasihat etti ve bu ayet indirildi.

Bu mübarek ayetler, Allah'ın vermiş olduğu iman ve İslam nimetini hatırlatmak, yahudi ve hristiyanların oyununa gelerek ayrılık ve anlaşmazlığa düşmelerini

azarlamak, Allah'ın ipine sımsıkı tutunmalarını emretmek, heva ve ehli kitabın lakırtılarına uymaktan men etmek için nazil olmuştur.

Bu ayetin tamamen yanlış anlaşılıp bağlamından kopartılarak ırkçı taassub için kullanılması acayip değil de nedir? Vallahi öyledir. Özellikle de bu yahudi ve hristiyanların kışkırtmasıyla gerçekleşiyorsa.

Rasulullah'a sallallahu aleyhi ve sellem isnad edilen, müslim kâfir ayırt etmeksizin bütün Arapları öven rivayetlere gelince, bu mecalde sadece bir örnek zikretmekle yetineceğiz:

Bazı kitaplarda nakledildiği üzere Rasulullah sallallahu aleyhi ve selelm buyurmuş: "Arapları üç şeyden dolayı severim; benim Arap oluşum, Kur'an'ın Arapça oluşu, cennet dilinin Arapça oluşu." Bu hadise verilecek cevabın bizim yerimize hadis âlimleri vermişlerdir. İsmail el-Aclûnî, "Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs" adlı eserinde, İbnü'l-Cevzî, "Tezkiratü'l-Mevduât" adlı eserinde, el-Elbanî ise "Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife" adlı eserinde bu sözün hadis olmadığını beyan ettiler. Aksine Hz. Peygamber'in ağzından ona garazı olan kişilerce uydurulmuştur. Bu etüt, hadisin senedi cihetindendir, metne yöneldiğimizde ise bu sözün Hz. Nebi'ye sallallahu aleyhi ve sellem ait olması mümkün değildir. İslam peygamberi, nasıl olurda iman ve küfrünü göz ardı ederek mutlak olarak bir kavmin sevilmesini emredebilir? Ki O aleyhisselam, kâfir ve putperest Araplara karşı en şiddetli düşmanlığı izhar eden kişidir. Diğer tüm kavimlerden önce onlarla savaşmış, onları öldürmüştür. Araplar meşgul olduğu için Acemlerle savaşamadan vefat edip, Rabbi onu refik-i a'lâya yükseltmiştir.

Eğer denirse ki, Araplarla kastedilen yalnıca müslüman olanlarıdır sadece. Cevaben, "Neden Hz. Rasul

ırkçılıktan en uzak insan iken, tüm kavimlere Arapları sevmeyi emrediyor da, Araplara diğer müslümanları sevmeyi emretmiyor?" diye sorulur.

2- Atalara Kıyaslama

Bazı Arapları yanıltan ve diğer milletlere üstünlük taslamalarına sebep olan diğer bir sebep, sahabe nesline bakmaları ve kahir ekseriyetin Arap olduğunu görmeleri ve onları zirve kabul etmeleri, daha sonra da aynı soydak geldikleri için kendilerini onlara kıyas ederek aradaki bağdan dolayı üstün olduklarını düşünmeleri, arada sahih neseb oldukça iman etmeseler bile onlarla aynı fazilete sahip olacaklarını düşünmeleridir. Ancak bu vahim bir hatadır. Sahabe rıdvanullahi aleyhim ecmain, imanları, takvaları, cihadları, Allah'ın dinine sımsıkı tutunmaları sebebiyle diğer insanlardan üstün bir hale gelmişlerdir. Irk ve nesebin burada hiçbir etkisi yoktur. Aksi halde mümin kâfir ayırt etmeden hepsinin aynı fazilete sahip olması gerekir. Daha sonra, iman ve İslam kişinin kendi çabasıyla kendi kendine elde edeceği bir şey olup, nesilden nesile kromozomlar gibi miras bırakılabilecek bir vasıf değildir. Bu sadedde Allah azze ve celle buyurdu:

"Onlar gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz."[208]

Elbette ilk müslüman Arapların üstünlükleri ve faziletleri, iman, takva ve halis din sebebiyledir. Bu yüzden farklı beldelerin insanları, asabiyet ve kıskançlık gütmeden onlara tabi oldular, emirleri altında savaştılar. Ancak ne zaman ki Ümeyyeoğulları, şuraya dayalı

---

[208] Bakara suresi, 134.ayet

İslam devlet nizamını, aile devletine, saltanata dönüştürdü, meclislerinin konusu ilk müslümanların İslam düşüncesinden kopardılar, artık ana gayeleri asabiyet davası ve kavimleriyle övünme halini aldı. İşte bundan sonra diğer milletlerin Araplara karşı tutumu da değişti. Önce Emevilerin daha sonra da Abbasilerin sergiledikleri ırkçı tutum diğer milletleri de kendi ırklarını destekleme itti ve neticede Emevi devletine başkaldırarak yüzyıldan kısa bir süre içerisinde yıkılmasına sebep oldular. Abbasi devletinin akıbeti ise selefi gibi olmadı. Abbasilerde birkaç aile devlet yönetimini nöbetleşe devraldılar hatta öyle oldu ki devlet reisinin sadece ismi kaldı.

3- <u>Kavmiyetçilik</u>

Kavmiyetçilik, kişinin yalnızca kendi milleti olması sebebiyle, diğer milletlerden üstün tutmasıdır. Yahudilerde olduğu gibi kendilerini Allah'ın seçilmiş ırkı olarak görüyorlar, diğer milletlerli hakir ve rezil kabul ediyorlardı. Irkçılık kesin bir şeklide yerilmiştir. Çünkü ırkçılık, rivayetlerin, aklın ve evrensel beşeri maslahatın zıttınadır. Evrensel maslahat, toplumların birbirine karşılıklı saygı göstermesiyle ve birbirleriyle eşit bir şekilde muamelede bulunmalarıyla temin edilebilir. Nitekim Allah onları eşit yarattı ve öyle olmalarını da emretti:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır."[209]

---

[209] Hucurat suresi, 13.ayet

İnsanlığın tamamı bir anne ve babada birleşir. Daha sonra Allah'ın celle şanuhu hikmeti gereği kabile ve milletlere ayrılmışlardır. Bu hikmet de tanışıp kaynaşmadır. Bu yüzden hiçbir kavmin diğerlerine karşı övünmesi, üstünlük göstermesi ve ayrıcalık iddia etmesi doğru olmaz. Belki de bazı Arapları kavmiyetçiliğe iten şey, Allah'ın indirmiş olduğu son kitabın Arapça olması, Hz. Peygamber'in sallallahu aleyhi ve sellem Arap olmasıdır. Lakin hem Kur'an-ı Hâkim hem de Fahr-i Kâinat, ırkçılığı yasaklamış ve "إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ" buyurmuştur. Hz. Peygamber ise: **"Kavmine çağıran, kavmi için savaşan, kavmi uğrunda ölen bizden değildir**."[210] Buyurmuştur. Yine: **"Bir kavim ölmüş atalarıyla gurur duyacaklar. İşte onlar cehennemin kömürüdürler. Ya da Allah için pislik sineğinin burnuyla taşıdığından daha kıymetsiz olacaklar. Sizden cahiliye ile övünmeyi ve atalarla gurur duymayı kaldırdı. Bazısı mümin taki bazısı facir ve şaki'dir. İnsanların hepsi Adem'dendir. Adem de topraktan."**[211] Yine buyurdular:

"Bir kişinin başkasına üstünlüğü yoktur, ancak din, takva ve salih amel ile vardır."[212]

Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Ebu Zerr'e dedi: **"Sen ne kızıldan ne de karadan üstünsün. Ancak takva ile üstünleşmen müstesna."**[213]

İlginç çelişkilerden birisi, insanların bir şeyle övünmeleri ama bu övündükleri şeyin bizzat kendisinin övünmeyi yasaklamış olmasıdır veya taassubu yasaklarken taassubun ana kaynağı haline gelmesidir. Bu

---

210 Ebu Davud, Sünen, 5123.
211 Tirmizi, Sünen, 3955.
212 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 17351.
213 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 21445.

bazı peygamberlerin tabilerinde görülen bir durumdur. İsa b. Meryem aleyhisselam'da olduğu gibi, kendisi Allah'a şirk koşmayı şiddetli bir şekilde yasaklamasına rağmen, sonra gelenler onun Allah'ın oğlu olduğunu iddia ettiler.

Allah'ın *azze* ve celle, Hz. Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib'i salavatullahi ve selamuhu aleyhi ve alihi ecmain, son peygamber olarak seçmesinde ve dilini Kur'an dili yapmasında birçok hikmet vardır. Bu hikmetlerin bazıları O'nun seçkin karakteri ile doğrudan alakalıdır:

"Onlara bir âyet geldiği zaman, "Allah elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla inanmayacağız" derler. Allah, elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir."[214]

Bazıları ise Arapların ümmi olmaları hasebiyle geri kalmış bir düşünce yapısına sahip olmalarından kaynaklıdır:

"O, ümmîlere, içlerinden bir peygamber gönderendir."[215]

Bu geri kalmışlığı kabile savaşlarında görmemiz mümkündür:

"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." [216]

214 En'am suresi, 124.ayet

215 Cuma suresi, 2.ayet

216 Al-i İmran suresi, 103.ayet

Bu hikmetlerin bazısı Arapların siyasi yapısıyla ilgilidir. Nitekim belirli bir siyasi otoriteye ve kabileleri bir araya toplayacak herhangi bir iradeye sahip değillerdi. Bazısı ise Arap yarımadasının coğrafi yapısıyla alakalıdır. Kaynakları kısıtlı olduğu için o dönemde muasır devletlerin arzuladığı bir bölge değildi. Bazıları ise diğer dillerde olmayıp Arapça has özelliklerle bağlantılıdır. Hâkim rabbimiz bu noktaya birçok ayette dikkat çekmiştir:

"Uyarıcılardan olasın diye onu güvenilir Ruh (Cebrail) senin kalbine apaçık Arapça bir dil ile indirmiştir."[217]

Evet, Arap dili mübindir. Söylenmek istenenin ince bir tabir ve son derece açık bir şekilde beyan edilmesine olanak sağlar. Şu anki Arap milletlerinde olmayan bu özellikler, işaret ettiğimiz bazı olumsuz ve olumlu yanlar, o günkü toplumun İslam'ın ilk nesli olmasına olanak sağlamış ve diğer milletlerin önüne geçmelerine sebep olmuştur. Bugünkü Arap toplumları ise Allah'ın hidayeti ve iman nuruyla yoğurulmuş olan cesaret, sabır, cömertlik ve saflığın ekmeğini yemektedirler.

Şüphesiz, yeryüzündeki bütün milletlerin, toplumsal hayatın aşamalarında ortaya koydukları, diğer milletler arasında temayüz ettikleri iyi ve kötü yönleri vardır. Arap toplumunun sahip olduğu olumsuz yönler, İslam'ın bir milleti değiştirmede ve alıp yükseğe çıkarmada ne kadar etkili olduğunu gözler önüne sermek için önemli rol oynar. Kur'an, o asırda bulunan Fars ve Rum milletlerine gönderilmiş olsaydı, belki de insanlar meydana gelen bu büyük değişimi, hali hazırda var olan materyalist gelişmeye bağlayacaklardı. Ancak hiçbir otoritesi bulunmayan hatta okuma ve yazma bilmeyen bir

[217] Şuârâ suresi, 93-95.ayetler

toplumda meydana gelen gelişme ve hayatın her alanında kısa sürede görülen ilerleme yalnızca Kur'an'a ve İslam'a izafe edilebilir.

Bunun yanı sıra Arap milletinin olumlu yanları, risaleti diğer kavimlere ve sonrakilere taşıma vazifesini hakkıyla yerine getirmede önemli etki sahibiydi. Yerilen ve yasaklanan ırkçılık konusunu sadece Araplara hasır ettik çünkü diğer müslüman toplumlar, asabiyet, üstünlük ve şeref iddiaları için dini hiçbir kaynak bulamazlar. Elbette Arapların, Kur'an'ın kendi dillerinde olması, peygamberin içlerinden çıkmış olması, İslam'ı kolayca öğrenebilmeleri gibi sebeplerden dolayı mesuliyetleri daha büyük, verecekleri hesap daha çetindir. Çünkü Allah azze ve celle insanları, vermiş olduğu imkâna ve nimetlere göre hesaba çeker:

"Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz?"[218]

Kur'an'ın Arapça, Hz. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in de Arap olması çok büyük bir nimettir ve bu nimetten sorguya çekileceklerdir.

"Şüphesiz bu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüt ve bir şereftir, ondan hesaba çekileceksiniz."[219]

Kur'an, insanın fıtratında kodlanmış olan hakikatleri hatırlatmaktadır - Allah'ı bilmek, rab ve ilah olarak tanımak, kulluk yapmak - ve bu hakikatlere terettüb eden sorumlulukları hatırlatmaktadır.

[218] Tekasür suresi, 8.ayet
[219] Zuhruf suresi, 44.ayet

ÜÇÜNCÜ BAŞLIK

HZ. PEYGAMBER'İN SOYUNDAN GELMEKLE ALDANMAK

Bu kısım, insanların ehli kitabı örnek alarak, aldandığı avuntu ve hayallerden bir kısımdır. İslam milletleri arasında birçok kimse görüyoruz, kendilerinin Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile uzak neseb bağı, mübarek kerimesi Fatıma Zehra ve Ali'ye uzak akrabalık bağlarını bahane ederek, Allah'ın hiçbir delil indirmediği halde, Hz. Peygamber ile bu akrabalıklarının onları amel sorumluluğundan kurtaracağını, en azından diğer insanlara karşı üstünlük vesilesi olacağını iddia etmektedirler. Lakin İslam dinini bilen birisi, nesebin kimseyi öne geçirmeyeceğini veya geri bırakmayacağını pekâlâ bilir. Bu konuya temas etmiş ve hakikati gün gibi ortaya koymuş onlarca ayet-i kerime vardır.

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." [220]

Sadece bu ayet bile tek başına, Allah'ın azze ve celle, tüm insanları aynı ana babadan yaratması sebebiyle soylarının hepsinin eşit olduğunu ilan etmesi sebebiyle delil olarak yeter. İnsanları milletler ve kabileler şeklinde yaratıp tanışıp kaynaşsınlar diye yeryüzüne dağıtan Allah azze ve celle'nin kendisidir. Daha sonra Allah

[220] Hucurat suresi, 13.ayet

tebareke, insanlar arasındaki üstünlüğün tek ölçütünün takva olduğunu beyan etmiştir. Yani Allah katında izzet ve ikrama yalnızca takva ile ulaşılır. Kim Allah'tan daha fazla sakınırsa, Allah katında rahmeti ve merhametiyle daha fazla ikram görecektir.

"Kim salih bir amel işlerse, kendi lehine işlemiş olur. Kim de kötülük yaparsa, kendi aleyhine yapmış olur. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz." [221]

İnsana yalnızca iyi işleri fayda verir ve yalnızca kötü filleri zarar verir.

"İnsan için ancak çalıştığı vardır."[222]

"İman eden ve nesilleri de iman konusunda kendilerinin yoluna uyanlar var ya, biz onların nesillerini kendilerine kattık. Bununla beraber onların amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazandığı karşılığında rehindir."[223]

"Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. "[224]

Bu meselede, Peygamber aleyhisselam'ın amcası Ebu Leheb en büyük ibret ve derstir. Allah celle ve alâ, bütün kâfir, din düşmanları arasında onu ismen zikretti ve hususi sure (Tebbet) indirdi.

Bunun hikmeti herkesin, Allah'ın dininin hiçbir kimseye ayrıcalık göstermeyeceğini ve herkese aynı muameleyi yapacağını bütün insanlara göstermektir. Bu konuda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

---

221 Casiye suresi, 15.ayet
222 Necm suresi, 39.ayet
223 Tur suresi, 21.ayet
224 Bakara suresi, 286.ayet

“Amelinin yavaşlattığı kimseyi, nesebi hızlandıramaz.”[225]

“Ey Muhammed’in kızı Fatıma, ey Abdulmuttalib’in kızı Safiyye, ey Abdulmuttalib oğulları! Ben dilediğiniz malı isteyin lakin ben sizi Allah’tan koruyamam!”[226]

Eğer kişinin soyu, onun uhrevi hayatına tesir ediyor olsaydı, bu durum Allah’ın hikmeti ve adaletine uygun olmazdı. Peygamber soyundan olmayanlar, “Bizim suçumuz neydi ki Rasulullah’ın akrabası olamadık, yorulmadan cennete giremedik?” deme hakkına sahip olurdu.

Şüphesiz, ehli beytin salihleri ve âlimlerinin böyle bir iddia ve kibirlenmeleri asla yoktur. Bilakis kendilerini diğer müslümanlar gibi görmekteler, amel olmadan kurtulmanın mümkün olmadığını biliyorlar. Rasulullah’a sallallahu aleyhi ve sellem’e asıl yakınlık ve uzaklığın amel ile belli olacağının farkındadırlar.

Hatta ehli beytin salihleri, rabblerine ibadet ve dedelerinin hakkını ödeyebilmek için, daima hayırda en önde olmaya çalışmışlardır. “İyilikler güzeldir, Peygamber evinde ise en güzeldir. Kötülükler de çirkindir, Peygamber evinde daha çirkindir.” diyen doğru söylemiştir.

Bu konuyu şu ayetler ile kapatıyorum:

“Sûr’a üfürüldüğü zaman, (işte) o gün ne aralarında soy-sop yakınlığı kalacak, ne de birbirlerini arayıp soracaklardır. Artık kimin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

225 Müslim, Sahih, 2699.
226 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 10736.

Kimlerin de tartıları hafif gelirse, işte onlar da kendilerini ziyana uğratanların ta kendileridir. Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır.”[227]

Evet, ahirette insana, iman ve amel bağı hariç hiçbir bağ fayda veremeyecek. Diğer tüm bağlar kopup dağılacak.

[227] Mü’minun suresi, 101-103.ayet

DÖRDÜNCÜ BAŞLIK

İLİM VE TASAVVUF EHLİ OLMAK, BİR CEMAATE BAĞLI OLMAKLA ALDANMAK

Günümüz müslümanlarının çokça aldandığı bir diğer kısım da budur. Bazı insanlar görürsün, bir mezhebe, medreseye, ders halkasına veya âlime bağlı olmanın onu birçok amelden kurtaracağını zanneder. Yalnıca bağlı olmanın bile büyük bir hayr, yüce bir şeref olduğunu düşünür. Ancak bu büyük bir yanılgıdır. Çünkü Allah *azze* ve celle ehli ilmi üç kısma ayırdı:

"Sonra biz, o kitabı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere (Muhammed'in ümmetine) miras olarak verdik. Onlardan kendine zulmedenler vardır. Onlardan ortada olanlar vardır. Yine onlardan Allah'ın izniyle hayırlı işlerde öne geçenler vardır. İşte bu büyük lütuftur." [228]

1- Zâlimler: Kitabullahta var olan ilmin gereğini yerine getirmeyerek Rabblerine isyan edenler.

2- Muktesidler: İbadetten geri kalmayıp çok da ileri gitmeyenler.

3- Hayırda öncüler: Aşk ve şevkle ibadete koşanlar ve diğerlerinin önüne geçenler

İlim ehlinin içinde bile öğrenmekle şerefyab oldukları ilmin gereğini yerine getirmedikleri için Allah'ın zâlim kabul ettikleri var iken, onların peşine takılan gevşekler elbette bu sıfata daha layıktır.

Yine bazı kişiler görürsün bir medreseye veya bir tekkeye bağlıdırlar, bu bağlılıkları sayesinde diğer müslümanlara nazaran, amelleri onlar gibi yahut daha da az olsalar bile, büyük bir fazilete erdiklerini iddia ederler ve

---

[228] Fatır suresi, 32.ayet

falan şeyhin kıyamette kendilerine şefaat edeceğini ve bütün müridlerin tüm hatalarının silineceğini temenni ederler. Şüphesiz, hakiki imamların, âlimlerin ve salih velilerin iman ve takvaları oranında Allah katında önemli makamları, kıymetleri ve dereceleri vardır.

"Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman etmiş ve Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlardır."[229]

Belki de Allah *azze* ve celle, onlara tabilerine şefaat etme izni de verecektir. Lakin bu velilerin seçilmiş tabileri kimlerdir? Yahut her müntesib olduğunu söyleyen, kendine bir lakab seçen kişi tabilerden midir? Elbette değildir. Nasıl olur ki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bile iman edenlerin tamamına şefaat edemeyecek ve "Ya Rabbi ashabım!" diye yalvaracak, Allah *azze* ve celle de, "Sen daha sonra neler çıkardılar bilmiyorsun." diye cevap verecek iken onlar nasıl tüm tabilerine şefaat garantisi verebilsin? Tabi bu şefaat etme durumu, salih bir şeyhin insanları sünnet-i rasul'e yönlendirdiği halde söz konusudur. Ancak tarikatı bu esas üzerine olmayanın durumu başka, hükmü de başkadır. Bir müslümanın önderini, onu şeriat caddesinde yürüterek, Nebi aleyhisselam'ın yoluna çıkaracak şekilde seçmesi gerekir. Yoksa kıyamet günü hüstana uğrayanlardan olur.

"Rabbimiz! Biz yöneticilerimize ve büyüklerimize itaat etmiştik, fakat onlar bizi yoldan saptırdılar.", "Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver, onları büyük bir lanete uğrat" derler."[230]

---

[229] Yunus suresi, 62-63.ayetler

[230] Ahzab suresi, 67-68.ayetler

Dokuzuncu bölümde nefis tezkiyesi, tasavvuf ekolleri ve sufi tarikatları hakkında konuşacağız bi-tevfikillah.

Yine bazı İslami hareket ve cemaatlere bağlı kişiler görürsün, bu bağlılığın tek başına onları özel bir konuma getirdiklerini, ayrıcalıklı bir derece kazandırdığını düşünürler. Diğer müslümanlarla denk veya aşağı bile olsa faziletli olduklarını vehm ederler. Bunlar şeytanın hileleridir. Elbette İslam için çalışan, Allah yolunda cihad eden bir kimse, evinde oturup hiçbir şey yapmayandan daha üstündür. Hatta bazı durumlarda kişinin evde durması, İslami için cihad yolunu benimsememesi, Allah'ın hükmü ve şeriatının gelmesi için çalışmaması büyük bir vebaldir. Dünya ve ahirette başına türlü belaler gelmesine sebep olur.

"Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir. Eğer Allah, yolunda sefere çıkmazsanız, sizi elem dolu bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir. Siz ise O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."[231]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: **"Kim cihad etmeden ve anlatmadan ölürse, nifaktan bir şube üzerine ölür."**[232]

İslam için çalışmaktan geri durmasının çirkinliğine delil olarak, bunun münafıkların, hasta kalplilerin ve İs-

231 Tevbe suresi, 38-39.ayet
232 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 8852.

lam gösterişçiliği yapan bedevilerin âdeti olması yeterlidir. Hz. Peygamber zamanında bu kimselerin alametleri, Ali imran, Tevbe, Ahzab, Muhammed, Fetih ve Hucurat surelerinde beyan edilmiştir. Allah'ın izniyle cihad meselesini ileriki bahislerde irdeleyeceğiz.

İslam için çalışmak ve müslümanların haline özen göstermek, özellikle hâlimizin içler acısı olduğu şu günlerde, son derece mühim bir vazifedir. Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular: **"Kim sabahlar ve derdi Allah olmazsa, Allah'tan değildir. Kim sabahlar ve müslümanları önemsemiyorsa, onlardan değildir."**[233]

Ancak bu bir İslami harekete veya cemaate katılmanın tek başına kişiye üstün faziletler kazandıracağı demek değildir. Çünkü katılım bir araçtır, amaç değil. O çerçevede hareket edebilmek için bir araçtır.

<u>9- Hristiyanların, İsa b. Meryem'in ilahlıktan pay aldığı ve Allah'ın oğlu olduğu iddiasına cevap verilmiştir.</u>

Maide suresi 17 ve Nisa suresi 172-173 ayetleri buna temas eder.

Maide suresi ayetinde Hristiyanlar, İsa aleyhisselam'a ilahlık iddia etmeleri sebebiyle küfürlerine hüküm verilmiştir. Bütün şeriatlere aykırı olarak Hristiyanların ortaya attığı bu iddia akla ve vakıaya tamamen zıttır. İsa aleyhisselamın babası doğuşu sebebiyle doğrudan babasının Allah sübhanehu olduğuna kanaat getirdiler. Akla, mantığa, düşünceye ve fıtrata daha ters, daha kötü, daha sapkın bir fikir olduğunu sanmıyorum. Ayrıca Hristiyanlar, İsa aleyhisselama ek olarak Ruhu'l-Kuds'ün de ilah olduklarını iddia ettiler ve böylece onlara göre Allah üç parçadan teşekkül eder duruma geldi.

233 Münavi, Feydü'l-Kadir, 8453.

- Allah Tealâ
- İsa b. Meryem
- Ruhu'l-Kuds

Bu sadedde Allah azze ve celle, "Allah üçün üçüncüsüdür diyenler kâfir oldular" buyurmuştur. Hristiyanlar bu üç parçadan oluşan düşüncelerine teslis adını vermekteler ve unsurlarını, baba, oğul ve kutsal ruh şeklinde isimlendirirler. Daha sonra bu üçlemenin akılla çeliştiğini kabul edip, aklın bunu anlayamayacağını, bu şekilde kabul etmeleri gerektiğini söylemekteler.

Şüphesiz aklı bu şekilde kullanmak, ona ihanettir. Akıl bir şeyi reddetmişken, onu kabule zorlamanın manası nedir? Azıcık bilgi sahibi kimseler dahi bilir ki, akla tamamen zıt, Hristiyanlığın özü olan bu üçlemeye dair Allah hiçbir şey indirmemiştir. Eğer Allah akla tamamen ters bir şeyin yapılmasını emrederse, hür iradenin ne manası kalır? Mantık kanunlarından biri de tenakuzun imkânsızlığıdır. Yani bir şeyin aynı anda hem tek hem üç olması aklın asla kabul etmeyeceği büyük bir çelişkidir.

İsa aleyhisselam'ın babasız yaratılması sebebiyle babasını Allah olduğunu iddia etmek boş bir sözdür. Öyleyse, Adem ve Havva'nın babasının da Allah olması gerekir. Nitekim onlar hem annesiz hem babasız yaratıldılar. Bu yüzden Allah azze ve celle İsa aleyhisselam'ın yaratılışını Adem'e aleyhisselem benzetti:

"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi"[234]

[234] Al-i İmran suresi, 59.ayet

Bu ayetlerde Hristiyanlara mühim bir soru yöneltilmektedir. Allah dışında yaşatma ve öldürme gücüne sahip olan var mı?

"Andolsun, "Allah, Meryem oğlu Mesih'tir", diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: "Şâyet Allah, Meryem oğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümranlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."[235]

Yaşatan ve dirilten Allah azze ve celledir. İsa'yı ve yeryüzündeki diğer herkesi yaratandır ve öldürecek olandır. Tek ilah ve rabb O'dur. Kendi yaşamı ve ölümü konusunda hiçbir gücü bulunmayan birisi nasıl ilah olur? Öyle olmasaydı kul ile rabb, ilah ile abid arasında ne fark kalırdı?

Allah azze ve celle yerin ve göğün maliki olduğunu hatırlatarak onlara cevap vermektedir. Akıl sahibi hiç kimse yer ve göğün sahipliğini ve arasındaki diğer mahlûkatın mülkiyetini Allah'tan başkasına vermez. Tek başına ilah ve rabb olan O'dur. İsa dahil her şey onun elindedir.

Yine Allah celle ve alâ, dilediğini dilediği şekilde yaratandır. Yaratıkları arasında İsa aleyhisselam da vardır. Onu, Cibril vasıtasıyla Meryem'in rahminde yarattı. Cibril, Meryem'in gömleğinin kolundan içeri üfledi ve ruh rahme yerleşti. Yegâne rabb ve ilah, Halik tealâdır. Cibril'in Meryem'e temiz bir çocuk vermek için gelişini Allah azze ve celle Meryem suresi 16-22 ayetlerinde anlatmıştır.

---

[235] Maide suresi, 17.ayet

Allah celle şanuhu dilediği her şeyi yapmaya Kadir'dir. Lakin İsa aleyhisselam daha kendi canını bile kurtarmaya güç yetirememektedir. Bilakis Allah tebareke onu semaya kaldırmıştır.

"Hani Allah şöyle buyurmuştu: "Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim."[236]

İşte bu içinde hiç şüphe bulunmayan müslümanların akidesidir. Hristiyanların sapık inancına göre de İsa aleyhisselam idam edilmiş, Allah'tan yardım istemesine rağmen çarmıha gerilmiş ve "Rabbim beni neden terk ettin?" diyerek asılmıştır. Bu söz, Allah'a itiraz olması sebebiyle küfür olmasının yanında, onu eleştirmek ve kızmayı içerdiği için daha büyük küfürdür. İsa aleyhisselam'ın kendini kurtarmaya güç yetirememesi ve Allah'tan yardım istemesi Hristiyanlara karşı sunulacak en büyük delillerdendir.

Rum askerlerinden bir grubun çarmıha gerdiği, bağırmak ve yardım istemekten başka elinden bir şey gelmeyen bir kişide hangi ilahlık ve rabblik olabilir?

Nisa suresi 172 ve 173. ayetlerinde anlatılan hakikatler ise şöyledir:

İsa aleyhisselam ve mukarreb melekler Allah'a ibadetten büyüklenmezler.

---

[236] Al-i İmran suresi, 55.ayet

"Mesih de, Allah'a yakın melekler de, Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim Allah'a kulluk etmekten çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, onların hepsini huzuruna toplayacaktır."[237]

Allah azze ve celle bu ayeti, İsa aleyhisselam'ın evlat oluşunu nefy ettiği bir bağlamda getirmiştir.

"Ey Kitab ehli! Dininizde sınırları aşmayın ve Allah hakkında ancak hakkı söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı (emriyle onda var ettiği) kelimesi ve kendisinden bir ruhtur. Öyleyse Allah'a ve peygamberlerine iman edin, "(Allah) üçtür" demeyin. Kendi iyiliğiniz için buna son verin. Allah, ancak bir tek ilâhtır. O, çocuk sahibi olmaktan uzaktır. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. Vekil olarak Allah yeter."[238]

Burada Allah Tealâ, İsa aleyhisselam'ı üç özellikle tanıtmaktır:

- Rasulullah
- Meryem'in rahmine atılmış Allah'ın kelimesi
- Allah'tan gelen bir ruh

Daha sonra ehli kitaba hitap ederek, Allah'a ve Rasul'üne iman etmelerini emrediyor. Buradan anlaşılan, ehli kitabın ne Allah'a ne de peygamberlere, "iman" olarak kabul edilebilecek bir inanca sahip olmadıklarıdır. Bunun ardından, Allah'a ortak koşmaktan ve üçlemekten onları sakındırdı.

Ayetin devamında celle şanuhu, kendisinin tek ilah olduğunu ve bir çocuğa sahip olmasının muhal oldu-

---

237 Nisa suresi, 172.ayet

238 Nisa suresi, 171.ayet

ğunu beyan etmektedir. Sonra da her şeyin maliki olduğunu ve mahlûkat üzerine vekil olduğunu haber vermektedir.

"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Vekil olarak Allah yeter."[239]

Benzer başka bir bağlanda, Allah azze ve celle, İsa aleyhisselam ve meleklerin ibadetten büyüklenmeyeceklerini, her şeyin Allah'ın kulu olduğunu ve izzetlerini Aziz ve Hâkim olan O'na ibadet etmekle elde ettiklerini ilan etmektedir.

Haşr günü Allah Tealâ ibadetten yüz çeviren ve itaat eden bütün mahlûkatı bir araya toplayacaktır. Daha sonra iman ehline, güzel amellerinin karşılığını ve hakettiklerinin üstünde fazlından ikram edecektir. İbadete büyüklenip yüz çevirenleri de acı dolu bir azaba çarptıracak ve yardımcı da bulamayacaklardır. Bu beşinci başlığı sonlandırırken; Kitab-ı Hâkim'in ayetlerinde de geçtiği üzere, kul ve rabbi arasında mahlukiyet bağı dışında başka bir bağ ve alaka yoktur. İnsan, cin ve meleklerin tamamı yalnızca Allah'a kulluk bağı ile bağlıdır. Allah dışındaki her şey mahlûktur, herkes onun kuludur. Şanı yüce, ismi mübarek, kendisinden başka ilah olmayan O'dur celle ve alâ.

[239] Nisa suresi, 132.ayet

ALTINCI BAŞLIK

ALLAH AZZE VE CELLE MAHLÛKATIN TAMAMINI GÖZLEYEN, HER ŞEYE KADİR OLAN, DİLEDİĞİNİ YAPAN, HER ŞEYİ BİLEN VE HABERDAR OLANDIR

Bu hakikat Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette tecelli etmektedir:

"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Allah'ın her şeye gücü yeter."[240]

"Onlar, gökler ve yerler durdukça orada ebedî olarak kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilemesi başka. Şüphesiz Rabbin istediğini yapandır."[241]

"Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Oysa onlar kendilerinden daha da kuvvetli idiler. Göklerdeki ve yerdeki hiçbir şey, Allah'ı âciz bırakacak değildir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hakkıyla kudret sahibidir." [242]

"Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. Şüphesiz O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir."[243]

"(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha

240 Al-i İmran suresi, 189.ayet

241 Hud suresi, 107.ayet

242 Fatır suresi, 44.ayet

243 Fatır suresi, 38.ayet

küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır." [244]

Bu ayetlerin ışığında konumuzla ilgili aşağıdaki hakikatlere ulaşıyoruz:

- Semâ ve arzda var olan her şeyin mutlak maliki Allah'tır. O, her şeyi gözleyen ve her şeye Kadir olandır. Al-i imram suresi 189. ayet bunu açıklar.

- Allah Teâla istediğini yatarandır, dilediği bir şeyi yapmak ona zorluk çıkarmaz. Bu hakikat Hud suresi 108. ayetinde ve Nahl suresi 40. ayette açıklanmıştır.

Allah sübhanehu ve tealâ'nın iradesi mutlak olup hiçbir şey onu kayıtlayamaz, kendi ilmi ve hikmeti müstesna. Her şeyi kuşatan ilim ve mutlak güç sahibidir, bu yüzden istediği fiillerde ona karşı çıkacak veya zor gelecek yoktur.

"(Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz, ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."[245]

"Andolsun, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı." [246]

- Yer ve gökte hiçbir şey Allah'ı celle ve alâ aciz bırakamaz, O'nun yakalamasından kaçış ve kurtuluş yoktur. Bu hakikat Fatır suresi 44. ayette beyan edilmiştir.

"Muhakkak ki biz Allah'ı yeryüzünde âciz bırakamayacağımızı, kaçarak da onu âciz bırakamayacağımızı anladık."[247]

---

[244] Yunus suresi, 61.ayet
[245] Lokman suresi, 28.ayet
[246] Kâf suresi, 38.ayet
[247] Cin suresi, 12.ayet

Yaratılan yaratıcısını nasıl aciz bırakabilir, ondan nasıl kaçabilir? Nereye kaçabilir* Nerede gizlenebilir?

- Yer ve göğün gaybını ve sırlarını yalnız Allah celle şanuhu bilebilir. Hatta kalplerde filizlenenleri ve gizli düşünceleri dahi bilendir. Buna da yine birçok ayeti kerime işaret etmektedir. Bunlardan birisi Fatır suresi 38. ayetidir. Gayb bilgisini Allah tebareke kendisine has kılmış olup başka birisi ulaşamaz.

"De ki: "Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler."[248]

Beşerin gayb bilgisine ulaşmasının tek yolu vahiydir.

"O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği resûller başka. (Onlara bildirir.) Fakat O, Resûlün önünde ve arkasında gözetleyici (melek)ler yürütür."[249]

Buna istinaden, gayb bilgisine eriştiğini iddia eden, kâhin, falcı ve burç gözlemcisi kişilerin sözleri istisnasız yalandır.

- Allah sübhanehu ve tealâ, her an tüm beşeri görmektedir. Kur'an okuyan ve başka işle meşgul olanları görür buna ilaveten melekleri de gözetir. Bütün mahlûkatı, atomlardan daha büyük nesnelere kadar hepsini saymıştır ve imam-ı mübin/levhi- mahfuz'da kayıt altına almıştır. Yunus suresi 61. ayeti bunu haber vermektedir. Aynı şekilde imam-ı mübin lafzı Yasin suresinde, Levh-i Mahfuz da Buruc suresinde kullanılmıştır.

-

[248] Neml suresi, 65.ayet

[249] Cin suresi, 27.ayet

YEDİNCİ BAŞLIK

ALLAH HAYY VE KAYYUM'DUR KULLARIN İŞLERİNİ SÜREKLİ YÖNETİR BİR AN BİLE GAFLETE DÜŞMEZ YORULMA VE UYUMASI MÜMKÜN DEĞİLDİR

Bu konuda bazı ayetleri zikredelim:

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür."[250]

"Andolsun, biz sizin üzerinizde yedi yol yarattık. Biz yarattıklarımızdan habersiz değiliz."[251]

"Andolsun biz, sizin üstünüzde yedi yol yarattık. Biz yaratmaktan habersiz değiliz." [252]

"Andolsun, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı."[253]

- Allah tebareke ve Teâla ulûhiyette tektir. Kâmil kendine has bir hayat ile hayy'dır. Başkasına ihtiyaç

---

250 Bakara suresi, 255.ayet

251 Mü'minun suresi, 17.ayet

252 Rahman suresi, 29.ayet

253 Kâf suresi, 38.ayet

duymayan, diğerlerinin işlerini yönetendir. O'nun dışındaki her şey mahlûktur. Uyku ve türevlerinden münezzehtir. Bakara suresi 255. ayeti buna temas eder. Allah azze ve celle kendiyle kaimdir, mutlak hayat sahibidir. Kulların işlerini düzenler, uyuma, uyuklama, kendinden geçme gibi hallerden münezzehtir çünkü canlılar yorgunluktan dinlenmek ve canlılık kazanmak için uyurlar, Allah celle ve alâ ise yorgunluktan ve uykunun getireceği rahatlamadan müstağnidir.

- Allah'ın kulların işlerini yönetmesi daimidir, bir an bile gafil kalmaz. Müminun suresi 17. ayet-i celile bu hakikate işaret etmektedir. Yedi yol ile kastedilen, göğün yedi katıdır."teraik" ve "turuk" kelimeleri, "tarîk"in çoğuludurlar. Bu ayeti kerime Zariyat suresinde de olduğu gibi, gökyüzünde yollar olduğuna işaret etmektedir.

"Yollara (yıldızların dolaştığı yörüngelere) sahip göğe andolsun ki, muhakkak siz, (peygamber hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz." [254]

- Allah'a taleb ve dua ile yönelinilir. Semâ ve arzda bütün mahlûkatının işlerini düzene koyan ve sürekli hallerini devam ettiren O'dur. Rahman suresi 29. ayeti kerime buna işaret etmektedir. Allah azze ve celle Vehhab ve Kerim'dir, isteyeni eli boş bırakmaz. Ancak isteyenlere, dilediği şekilde ve dilediği zamanda icabet eder.

Arapça'da "gün" kelimesi sınırı olmayan zaman dilimini ifade etmektedir. "Şe'n" ise Allah'ın kulların hallerini yönetmesi ve işlerine kolaylık vermesini ifade eder. Bu durumda ayetin manası, Allah azze ve celle daima kulları tedbir ve işleri teysir eder şeklindedir. Bu ayet aynı zamanda, Allah mahlûkatı dönme dolap gibi yarattı ve hareket ettirip kendi haline bıraktı diyen bazı felsefe-

---

[254] Zariyat suresi, 7-8.ayetler

cilere de cevaptır. Kişi şüphesiz Allah'ın sürekli birlikteliğini, onu işittiğini, gördüğünü ve kolladığını bilir. Allah'a olan imanı bu bilinci artırır ve güçlendirir.

- Allah azze ve celle yer ve göğü yorulmadan, sadece bir dokunuşla yarattı. Kaf suresi 38. ayet-i kerime bu hakikate ışık tutmaktadır. Burada Allah sübhanehu, altı günde yarattı ve yorulup yedinci gün dinlendi diyenlerin iddiasını reddetmektedir.

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir."[255]

- Allah azze ve celle tek başına, Melik ve yer ile gök arasındakilerin Malik'idir. Hiçbir şekilde yorulma ve acziyet olmadan, onları yönetir, korur ve gözetir. Yüce bir ululuk ve şanına yaraşır azamet sahibidir. Ayete'l-Kürsi'nin sonunda da Allah azze ve celle bunu beyan eder.

Ayet-i kerimede geçen "kürsi" ile kastedilen, Allah'ın celle şanuhu bütün mahlûkatı kapsayan gözetim, yönetim ve velayetidir. وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَاۚ ile kastedilen ise, yer ve göğü korumanın O'na zor gelmediğidir.

Azamet ve ululuk yalnız Allah'a has sıfatlardır. Yalnızca kendisine layıktır. Bunlarla mahlûkatı tanımlamak doğru değildir. Çünkü, zatında, isim ve sıfatlarında ve hallerinin tamamında, "Hiçbir şey O'na benzemez."

---

255 Ahkaf suresi, 33.ayet

SEKİZİNCİ BAŞLIK

MAHLÛKATIN TAMAMI İRADESİNE BOYUN EĞER, HİÇBİRİ TAKDİR EDİLENDEN PARMAK UCU KADAR DAHİ SAPAMAZ

Bu hakikate Kur'an-ı Azim'de birçok ayette işaret edilmiştir:

"Allah'ın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah'a secde ederek ve tevazu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir. Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler (boyun eğerler). Üzerlerinde hâkim ve üstün olan Rablerinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar."[256]

"Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde etmektedir. Birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah, kimi alçaltırsa ona saygınlık kazandıracak hiçbir kimse yoktur. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar."[257]

"Göklerdeki ve yerdeki herkes ister istemez O'na boyun eğmişken ve O'na döndürülüp götürülecekken onlar Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar?"[258]

"Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri

---

[256] Nahl suresi, 50.ayet
[257] Hac suresi, 18.ayet
[258] Al-i İmran, 83.ayet

(düzenlemesi)dir. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir."[259]

Bu ayetlerin ışığı altında aşağıdaki hakikatlere ulaşıyoruz:

1- Maddi varlıkların tamamı, gökteki melekler ve yeryüzündeki canlıların tamamı Allah'a celle şanuhu secde ederler.

Nahl suresi 48, 49 ve 50. Ayetlerinin özeti bu şekildedir.

Cansız varlıklar ve bitkilerin Allah'a secde edişleri, gölgelerinin Güneş'in doğuşundan öğlene ve öğleden batış anına kadar, sağa ve sola yatmasıyla gerçekleşir.

Hayvanların secdesi ise Allah'ın koymuş olduğu kanun ve düzene boyun eğmeleri ile gerçekleşir. Hiçbir hayvan, içgüdü ve dürtünün tahrikiyle Allah'ın takdir ettiğinin dışına çıkmaz.

Meleklerin secdesi ise bellidir. Rabblerine yönelmiş ibadet halindedirler:

"Şüphesiz Rabbin katındaki (melek)ler O'na ibadet etmekten büyüklenmezler. O'nu tespih ederler ve yalnız O'na secde ederler."[260]

Her ne kadar "devab" kelimesi insanları kapsasa da burada insanları istisna tuttuk. Çünkü Allah azze ve celle yeryüzündeki bütün canlıların kendisine secde ettiğini haber vermektedir. Malum olduğu üzere, kâfir insan ve cinler Allah'a secde etmeyenlerdir. Bu ayette kastedilenler de değildir. Ayeti bu şekilde anlamamızın

---

[259] Yasin suresi, 37-40.ayetler

[260] A'raf suresi, 206.ayet

başka bir delili, Allah tebareke ve tealâ, bütün mevcudatın boyun eğip secde etmesinden bahsetmekte ve insanları iki kısma ayırmaktadır, secde edenler ve etmeyenler, bundan birazdan bahsedeceğiz. Bu ayet ile kastedilen, kanaatimce, Allah *azze* ve celle insanlara bütün mahlûkatın emrine boyun eğdiklerini ve kendilerine has bir şekilde secde ettiklerini haber vermektedir. Bu bitkilerde gölgenin hareketi, hayvanlarda içgüdülerle sınırlanma, meleklerde ise verilen görevleri yerine getirme şeklinde gerçekleşir.

Hakikatin bu şekilde sunulması, itaati reddeden kâfirlere azarlamak ve kınamak içindir. Sanki "Eğer melekler gibi ibadet etmiyorsanız, öyleyse kendinizi en aşağı seviyeye çekmiş olursunuz. Çünkü yer ve gökte Allah'a itaat etmeyen, boyun eğmeyen hiçbir varlık yoktur. Yerdeki cansızlardan gökteki meleklere her şey onu emrine boyun eğmişlerdir." buyurulmaktadır.

En aşağısından en üstününe bütün mahlûkat Allah'a boyun eğmişken, insanın marjinal ve herkesin kulluk şarkısı söylediği koroda aykırı ses olması doğru olmaz.

2- Yer ve gökteki bütün melekler, Güneş, Ay ve yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar, insanların bir kısmı Allah'a secde ederler. Ancak insanların çoğu secde etmezler.

Bu hakikat Hac suresi 18. Ayette beyan edilmiştir. Burada Allah celle ve alâ, secde eden mahlûkatı dokuz başlıkta toplamıştır:

- Göktekiler
- Yerdekiler
- Güneş
- Ay
- Yıldızlar

- Dağlar
- Ağaçlar
- Hayvanlar
- İnsanların bir kısmı

Ayet-i kerime'de geçen "مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ" lafzı akıl sahibi varlıkları kapsar. Lakin insanlar daha sonra zikredildiği için maksadın sadece melekler olduğunu anlıyoruz. "كَثِيرٌ" lafız ise iki kez geçmektedir. Birincisi Allah azze ve celle secde eden ve etmeyenleri tabir ederken, insanların birçoğu tabirini kullanmıştır ve burada kastedilen azlık veya çokluk olmayıp "kısım" manasındadır.

"وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيۡهِ ٱلۡعَذَابُۗ" ve "وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكۡرِمٍۚ" ifadelerinden anlaşılan, Allah'a itaat etmemek kişiyi azab ve rezilliğe sevk eder. Azab, bedenin acı çektirilmesidir. Ruh için ise cesedin acı çekmesinden kaynaklanan ruh azabına ek olarak, rezalet (ihane) vardır. Özellikle ruh ve maneviyat kefesinin daha ağırlıkta olduğu ahirette durum böyledir. Kitabullahtan anladığımız böyledir.

3- Yer ve gökte var olan her şey ya isteyerek ya da zorla Allah'a teslim olmuş onun iradesine boyun eğmiştir. Al-i imran suresi 83. ayette bu hakikati müşahede etmekteyiz.

Ayet-i celile'de bulunan "مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ" lafzından anlaşılan akıl sahibi insan, cin ve meleklerin tamamıdır. Kastedilen ise meleklerin tamamı, insan ve cinlerin ise iman etmiş olanlarının Allah'a gönüllü teslim olmaları ve itaat etmeleridir. Zoraki itaatleri ise, melek, insan ve cinlerin, Allah'ın çekmiş olduğu tarafa sevk olunmaları, bu konuda seçme hürriyetine sahip olmamalarıdır. Bu Allah'ın onları var etmesi, şu an oldukları hal üzere yaratması, üzerlerinde hâkim olan kâinat kanunlarına tabi olmaları, onlara rağmen olup biten olaylar ve bunlara karşı hiçbir etkide bulunamamalarıdır.

4- Allah azze ve celle koymuş olduğu kanunlarda dilediği gibi tasarrufta bulunabilir, gece ve gündüzün dönüşümü, Ay ve Güneş'in akıp gitmesi gibi olaylarda mahlûkat, Allah'ın belirlemiş olduğu ölçünün dışına asla çıkamazlar. Tamamı Allah'ın takdir etmiş olduğu nizam içerisinde hareket eder. Yasin suresi 37-40 ayeti kerimeleri bu gerçeğe ışık tutmaktadır. Burada beş hakikat tecelli eder:

- Gündüzü geceden sıyıran Allah tealâ'dır. Dünya'yı gece bürüdüğünde, onları çepeçevre kuşatır, " وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ"

- Güneş'in seyr edeceği yörüngeyi izzeti ve ilmiyle takdir buyuran O'dur celle ve alâ. Yine vazifesini eda ettikten sonra durup kalacağı son noktayı da takdir etmiştir: "وَٱلشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَاۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ"

- Aynı şekilde Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşü için küçük seyahati boyunca uğrayacağı menzilleri belirleyen O'dur sübhanehu. Bu hareket bakanlar için kurumuş bir hurma dalının kıvrımına benzer: " وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ"

- Güneş, Ay, gece ve gündüzün tabi olduğu kuralları yaratan Allah azze ve celle'dir. Öyle ki, gece ve gündüz, Dünya'nın Güneş etrafında dönüşü neticesinde günlük birbiri ardına gelirler ve sadece yeryüzünde gerçekleşir. Bunun dışına çıkamazlar. Aynı zamanda, Güneş, Ay'ı yakalayamaz, gece gündüze galip gelemez. Her biri çizilmiş çizgi istikametinde hareket ederler: " لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِي لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِۚ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ"

- Ay, Güneş ve Dünya bu alan içerisinde dönüp dururlar.

Her ne kadar Dünya açıkça zikredilmese bile, gece ve gündüzün kuşattığı yer olarak işaretle bahsedilmek-

tedir. Yeryüzünde peşpeşe gelir durular. Dünya'nın kastedildiğini ise gece ve gündüzün deveran eden cisimler olmayıp, başka bir şeyi etkilemelerinden anlıyoruz ki bu Dünya'dır. Allah azze ve celle sadece gök cisimlerinden Ay ve Güneş'ten bahsetmesine rağmen, "yüzerler" lafzını kullandı ve Arapça'da çoğul en az üç için kullanılır. Bu üçüncü cismin, gece ve gündüzün kendi üzerinde gerçekleştiği Dünya olmasından başka ihtimal yoktur.

İşte bu Kitab-u Hâkim'deki ilmi icaz'ın sadece birisidir. Çünkü Dünya'nın dönüyor oluşu Kur'an'dan asırlar sonra keşfedildi.

DOKUZUNCU BAHİS

ALLAH, MAHLÛKAT İÇİN KANUNLAR BELİRLEMİŞTİR. İRADESİ İSE MUTLAK OLUP HİKMETİNE TABİDİR

Bu hakikati gözler önüne seren birçok ayet vardır:

“Dilediğini mutlaka yapandır.”[261]

“Muhakkak ki Allah, iman edip salih ameller işleyenleri içinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar.”[262]

“Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah’a secde etmektedir. Birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah, kimi alçaltırsa ona saygınlık kazandıracak hiçbir kimse yoktur. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar.”[263]

“Ey iman edenler! Akitleri(n gereğini) yerine getiriniz. İhramlı iken avlanmayı helal saymamak üzere (aşağıda) size okunacaklar dışında kalan hayvanlar, sizin için helâl kılındı. Allah dilediğine hükmeder.” [264]

“O’nun hükmünü bozacak hiçbir kimse yoktur.”[265]

“O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar.”[266]

---

[261] Buruc suresi, 16.ayet
[262] Hac suresi, 14.ayet
[263] Hac suresi, 18.ayet
[264] Maide suresi, 1.ayet
[265] Ra’d suresi, 41.ayet
[266] Enbiya suresi, 23.ayet

"(İçlerinden bazıları), "Eğer (bir şey) yapacaksanız, onu yakın da ilâhlarınıza yardım edin" dediler. (İçlerinden bazıları), "Eğer (bir şey) yapacaksanız, onu yakın da ilâhlarınıza yardım edin" dediler."[267]

"(Allah, şöyle dedi:) "Ey Zekeriyya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik. Zekeriyya, "Rabbim!" "Hanımım kısır ve ben de ihtiyarlığın son noktasına ulaşmış iken, benim nasıl çocuğum olur?" dedi. (Vahiy meleği) dedi ki: Evet, öyle. (Ancak) Rabbin diyor ki: "Bu, bana göre kolaydır. Nitekim daha önce, hiçbir şey değil iken seni de yarattım." [268]

"(Ey Muhammed!) Kitap'ta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germişti. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, "Senden, Rahmân'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme)" dedi. Cebrail, "Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim" dedi. Meryem, "Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım hâlde, benim nasıl çocuğum olabilir?" dedi. Cebrail, "Evet, öyle. Rabbin diyor ki: O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir" dedi." [269]

"İşte ben, hem benim, hem sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Yeryüzünde bulunan hiçbir canlı

---

[267] Enbiya suresi, 68-69.ayetler

[268] Meryem suresi, 7-9.ayetler

[269] Meryem suresi, 16-21.ayetler

yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir."[270]

"Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?"[271]

Allah'ın dilemesinin mutlak olup hiçbir şey ile kayıtlanmamasına dair, bu ayetlerde birçok hakikate işaret edilmiştir:

1- Dilediği ve murad ettiği herhangi bir şeyi yapmak O'na celle ve alâ zor gelmez.

Buruc ve Hacc suresindeki ayetler işte bu hakikate işaret etmektedir. Allah tealâ dilediğini istisnasız yaptığını beyan buyurmuştur. Ancak elbette Allah tebareke ismuhu, baliğ olan hikmetinin gereğince hareket eder. İlmi ve ezeli takdirinde belirlediği doğrultuda işlerini yapar.

2- Kullar üzerinde mutlak otorite sahibi Allah *azze* ve celle'dir. Onlar üzerine tekvin ve teşri' hususunda dilediğince tasarrufta bulunur. Maide, Ra'd suresi ve Enbiya suresinde işaret ettiğimiz ayetler bu noktaya temas etmektedirler.

Maide suresinde, Allah *azze* ve celle, kullarına dilediği gibi hüküm vereceğini ve dilediği şeylerden sorumlu tutacağını beyan etmiştir. Bağlam dolayısıyla, hükümden anlaşılan şer'i hükümlerdir.

Ra'd suresinde ise Allah celle ve alâ mutlak bir şekilde hüküm verişinden ve hükmünü kimsenin bozmaya güç yetiremeyeceğinden haber vermektedir. Burada hüküm ile kastedilen, var etme ve takdir etme hükümleridir.

---

[270] Hud suresi, 56.ayet

[271] Tin suresi, 8.ayet

Enbiya suresinde, Hâkim tebareke ve tealâ, Allah'ı sorguya ve hesaba çekecek hiçbir gücün olmadığını, aksine hesap sorucunun yalnızca kendisi olduğunu haber vermektedir. Buradaki durum, şer'i hüküumleri de tekvini hükümleri de kapsayabilir. Allah'ın kulları üzerinde dilediğince tasarrufta bulunmasına engel olacak kimdir? Evet, şer'i konularda Allah tealâ, insana yapıp yapmama özgürlüğü vermiştir imtihan hikmetince. Lakin müslüman kalmak ve Allah'ın gazabından emin olmak isteyen bir kişi, onun çizdiği sınırda hareket etmek zorundadır, ne kalbi ne de dili itiraz etmemelidir.

3- Allah celle şanuhu ve tebareke ismuhu, kâinata koydu sistemi ve kuralları ne zaman durdurmak isterse, dilediği gibi durdurur.

Enbiye suresi 68 ve 69. ayetlerinde bu hakikatlere yer verilmiştir. Bu ayetler, Hz. İbrahim aleyhisselam ve putlara tapan babası arasında geçen bir konuşmanın sonrasında bizlere naklediliyor. Hz. İbrahim onların ahmaklığını gözler önüne serdikten sonra, kendi perişanlıklarını gizlemek için büyük bir ateş yakıp, İbrahim aleyhisselam'ı mancınıkla - taş ve demirlerin kale ve surların üzerinden fırlatıldığı sapana benzer bir alet - içine atmayı istediler. Lakin Rabbü'l-Celil celle şanuhu, İbrahim aleyhisselam'ın alevler tarafından yutulmasına izin vermedi. Ateş için artık yeni bir emir verdi ve onun selamet ve serinliğe dönüşmesini takdir etti: " قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ" Bu durumda ateşin yahut başka bir mahlûkun Allah'ın emrine itaatten başka çaresi var mı?

4- Allah bir hikmete binaen, mahlûkatı üzerine takdir etmiş olduğu kanunu bozarak yeni bir emir verebilir.

Meryem suresi 7,8 ve 9. ayetlerde temas edilen, yaşlı bir baba ve kadınlıktan kesilmiş bir anneden doğan Yahya aleyhisselam'ın kıssası buna örnektir.

Diğer bir örnek, babasız dünyaya gelen İsa aleyhisselam'dır. Cebrail'in Meryem'e bir ruh üflemesi sonucu doğmuştur ki aynı surenin 16-21 ayetleri bundan bahseder. Hem Meryem hem de Zekeriyya aleyhisselam, çocukla müjdelendiklerinde bunu garipsediler. Zekeriyya aleyhisselam, "الَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمۡرَأَتِي عَاقِرٗا وَقَدۡ بَلَغۡتُ مِنَ ٱلۡكِبَرِ عِتِيّٗا", Meryem ise, "قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا" dediler.

Şaşırmaları ve garip karşılamaları elbette doğaldır. Çünkü yaşamları boyunca şahit oldukları şeyin tersine bir durumu duydular. Ancak her ikisinin şaşkınlığına verilen cevap da tek idi: "قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞۖ"

Evet, insanların alışkın oldukları şeye zıt olsa bile, her şey Allah tealâ için pek kolaydır. Çünkü yaratmanın her türlüsü, O'nun yaratması, hüküm de O'nun hükmüdür. O'ndan başka yaratacak yahut emredecek yoktur. Yaratma yetkisine yegâne sahip olan, dilediğini dilediği şekilde yaratır. Emretme ayrıcalığına sahip olanın istediği emri vermesi, istediği şekilde hükmetmesi de böyledir.

"Şüphesiz sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan ve Arş'a kurulan, geceyi, kendisini durmadan takip eden gündüze katan, güneşi, ayı ve bütün yıldızları da buyruğuna tabi olarak yaratan Allah'tır. Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir."[272]

5- Ancak bunlar Allah'ın dilemesi belirsizdir demek değildir. Aksine her şeyi kuşatan ilmi ve derin hikmetine muvafık olarak gerçekleşir. O hüküm verenlerin en hikmetlisidir.

---

[272] A'raf suresi, 54.ayet

Hud suresi 56. ayeti buna delalet eden ayetlerden sadece birisidir. Allah'ın nebisi Hud peygamber aleyhisselam, Allah'ın her şeyi kuşatan iradesini şu şekilde tarif etmektedir: "مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذُۢ بِنَاصِيَتِهَآ" Yani yeryüzünde var olan şeylerin tamamı, Allah'ın elindedir ve hiçbir şey O'nun 'meşiet'inin (dileme) dışında değildir. Daha sonra Hud aleyhisselam, Allah'ın bizler üzerinde kural ve kanunlarının, gözetim ve tedbirinin, alışkın olâlim yahut olmayâlim, her haliyle en doğru şekilde olduğunu ifade etmektedir: "إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ" Lakin bu söz, bizleri şu ayetler üzerine düşünmeye itiyor:

" İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi. Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi." [273]

Burada İblis aleyhilanet Adem soyunun her bir ferdini günahları hoş göstererek saptırmakla tehdit ettikten sonra, Allah'ın salih kullarını istisna tutmaktadır. Bunun peşine Allah celle ve alâ, "قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ" buyurmuştur.

Allah azze ve celle'nin bu kelamından bana anlaşılan, Allah tealâ, "Senin benim salih kullarımı saptırmaktan aciz oluşun, beşeriyet için koymuş olduğum kanunlardan bir tanesidir" buyurmaktadır. Yani şeytanın bu kulları saptırmaya güç yetirememesi, Allah'ın koymuş olduğu sabit, değişmez bir ilkedir. Burada "sırat-ı müstakim" ile kastedilen, Allah'ın yerleşmiş ve sağlam, beşeri hayatla uyumlu olan sünnetidir. Kim ihlasla ibadet eder, sıdk ile Allah'a yönelir, şeytanın etkisinden

273 Hicr suresi, 39-42.ayetler

emanda, tuzaklarından ve vesvesesinden kurtuluşta olur.

Allah'ın mahlûkatın işlerini muhteşem bir hikmete binaen yürüttüğünün başka bir delili, Tin suresi 8. ayetidir. Bu ayet, hüküm verenler içinde başkalarının olduğunu var saysak dahi, en hikmetli olanın Allah azze ve celle olduğunu haber vermektedir.

Öyleyse, Allah'ın iradesinin bir kural dâhilinde cerayan ettiğini ve bunu dışına hiç çıkmayacağını zannetse bile, Allah Âlim, Hâkim ve Habir'dir. Eşşiz hikmetine binaen hiçbir kayıt olmadan dilediği şekilde hüküm verir. Çünkü mahlûkat ile sırat-ı müstekim üzere muamelede bulunan, ehkam'ül-hâkimin olan, O'dur celle celaluhu.

ONUNCU KONU

ALLAH (C.C) YÜCEDİR. O'NA BENZER HİÇBİR ŞEY YOKTUR AYETİNE UYGUN OLARAK ARŞA İSTİVA ETMİŞTİR.

Allah'ın yüce olduğuna, yüce olduğundan dolayı şan, şeref, yücelik sahibi olduğuna ve arşa istiva ettiğine dair pek çok ayet vardır. O ayetlerden bazıları burada zikredeceğiz:

1- **Büyük izzet, derin hikmet sahibi olan Allah sana ve senden öncekilere işte böyle vahiy gönderiyor. Göklerde ve yerde ne varsa hep O'nundur. O çok yücedir, çok uludur. Gökler (haşyetten) neredeyse üstlerinden çatlayacak. Melekler de rablerinin yüceliğini hamd ile dile getiriyorlar ve yerdekilerin bağışlanmasını diliyorlar. İyi bilin ki bağışlama ve merhameti sınırsız olan ancak Allah'tır.**[274]

2- **Göklerdekiler, yerdeki canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler. Onlar, yüceler yücesi bildikleri rablerinden korkar, kendilerine buyurulanı yerine getirirler.**[275]

Birisi, huzuruna yükselmenin birçok yolu bulunan Allah katından inkârcılar için gelecek olan ve hiç kimsenin savamayacağı azabın gelmesini istedi. Melekler ve rûh O'na, miktarı elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar.[276]

Haydi, inkârcıların hoşlarına gitmese de içten bir dindarlıkla yalnız Allah'a bağlanarak O'na dua

---

274 Şura suresi, 3-5.ayetler

275 Nahl suresi, 49-50.ayetler

276 Mearic suresi, 1-4.ayetler

edin. O'nun dereceleri yüksektir, arşın sahibidir; buluşma günü hakkında uyarıda bulunması için kullarından dilediğine iradesiyle vahyi indirir.[277]

3- **Kim izzet isterse bilmeli ki izzet tamamıyla Allah'a aittir. Güzel sözler O'na yükselir; rızâsına uygun iş ve davranışları da O yüceltir. Sinsi sinsi kötülük tasarlayanlar için çetin bir azap vardır ve onların tuzakları altüst olur.**[278]

4- **Allah, "Benden başka tanrı olmadığı hususunda insanları uyarın ve bana saygıda kusur etmeyin" hükmünü bildirmeleri için kullarından dilediğine, emri uyarınca vahyi taşıyan melekler indirir.**

5- **Biz bu kitabı sana gerçeğin bilgisi olarak indirdik; öyleyse içten bir inanç ve bağlılık göstererek sadece Allah'a ibadet et.**[279]

6- **Şüphesiz ki rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden; geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki, yaratma da buyurma da yalnız ona aittir. Âlemlerin rabbi olan Allah yüceler yücesidir.**

7- **Kuşkusuz rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da (yarattığı) arşa hâkim olan, her işi yöneten Allah'tır. O izin vermedikçe şefaat edecek biri de yoktur. İşte bu Allah sizin rabbinizdir, öyleyse O'na kulluk ediniz. Bunları düşünmez misiniz!**

8- **Gökleri görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükselten, sonra arşa istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır; her biri belirlenmiş bir**

---

277 Ğafir suresi, 14-15.ayetler

278 Fatır suresi, 10.ayet

279 Zümer suresi, 2.ayet

vakte kadar akıp gitmektedir. İşleri Allah düzenliyor; âyetleri de açıklıyor ki rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanasınız.

9- **Rahmân olan Allah arşa istivâ etmiştir.**

10- **Gökleri, yeri ve bu ikisi arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden O'dur. O rahmândır. O'nu bilen birine (yine kendisine) sor.**

11- **Gökleri, yeri ve bunların arasındakileri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden Allah'tır. O'nsuz size ne bir dost ne bir şefaatçi bulunur. Hâlâ düşünüp ders almaz mısınız?**

12- **Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden O'dur. Toprağa giren ve ondan çıkan, gökten inen ve ona yükselen her şeyi bilir. Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görmektedir.**

Bu sıraladığımız mübarek ayetler, Allahın yüceliğine ve arşa istiva ettiği delalet etmektedir. Şimdi ayetleri açıklayâlim:

1- Şura suresindeki ayetler, Allahın (c.c) Hz. Peygamberi (a.s) muhatap alarak ona vahyedildiğini anlatmaktadır. Daha önceki Nebilere olduğu gibi Hz. Peygambere de vahyediliyor. Vahyeden, yerde ve gökte olan her şeye malik olan mutlak güç ve kudret sahibi bir ve tek olan Allah (c.c)'tır. Daha sonra ayette, azamet ve yücelik Allaha izafe ediliyor. Gökyüzü bu yücelikten, korkudan, kaygıdan ötürü, o yeri, göğü yaratan nedeniyle yarılacak gibidir. Ayetin bu kısmı şuna işaret etmektedir: Yarılma olayı arşa yakın üst taraftan başlayacaktır.

2- Nahl suresi 49-50. ayetler, yeri, göğü ve içindeki hayvanlar, debelenip duranlar ve melekleri yaratanın Allah olduğunu anlatıyor. Yine o yaratılanlar tevazu ile Allaha secde ederler ve yüce olan Allah'tan hakkıyla korkarlar.

3- Mearic suresindeki ayetler, mearicin sahibinin O olduğunu gösterir. Meleklerin ve Ruhun (Cibril) belirli bir müddette, miktarı 50 bin yıl olan bir günde yükseldiğini anlatıyor. Bu yükseliş Mele-i a'lâ bölgesinedir.

4- Ğafir suresindeki ayetler, kâfirler tersine hareket etse de Allah'ın kullarına ibadet ve taat üzere emirlerini anlatmaktadır. Allah (c.c), kendini ref-i ed-derecat ve zü'l arş olarak vasıflamaktadır. Bu derecelerin üstle ilgili dereceler olduğu yine ayetlerde ifade edilmektedir. Bu derecelerin aksi, alçak derecelerdir. Ayette münafıkların cehennemdeki mekânı ifade edilirken söylenmektedir:

Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar; artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın.[280]

5- Fatır suresindeki ayet, izzet isteyen kimsenin mutlak olarak Allah'a itaat etmesini gerektiğini anlatır. O Allah, tek başına izzetin tümüne sahiptir. Aynı zamanda ayette güzel söz, izzet vesile olarak ifade edilir. O güzel söz, Allaha yükselir. Ayetteki kelimü't tayyib, Allahın razı olduğu her sözü kapsar. Bu güzel sözlerin efendisi mesabesindeki söz, kelime-i tevhittir. Ameli salih kapsamına giren davranışlar ve kelimelerin O'na yükseleceği bu ayette vurgulanmaktadır.

6- Nahl suresindeki ayette, Cibrilin O'nun izniyle vahiy indirdiğini anlatır. Bu işi Cibril ve yanındaki melekler yapar ve kullardan Allah'ın dilediğine nebilere iletirler. Vahyi indiren melek, ruh olarak isimlendirildi. Çünkü; vahiy, beşeriyyetin hayatını direlten cesetteki ruh gibidir. Bu ayetten anladığımıza göre inzal, yüksekten aşağıya doğru olur.

280 Nisa suresi, 145.ayet

7- Zümer suresindeki ayette, ümmi olan peygamber hitap alınmaktadır. O Allah (c.c) ona hak kitabı indirendir.

Bütün bu celle, şe'n, fevka halkihi nisbetleri, Allah'ın uluvviyetini ifade etmek içindir. Ala arşihi, müsteviyen aleyh ve isteva ala'ş şey nisbetleri irtifa ve istikrar ifade etmektedir. Zuhruf suresinde olduğu gibi:

Bütün çiftleri yaratan, bineceğiniz gemileri ve hayvanları var eden de O'dur. Var etti ki, sırtlarına binesiniz, üzerine yerleştiğinizde rabbinizin nimetini hatırlayasınız ve şöyle diyesiniz: "Bunu bize boyun eğdiren Allah noksanlardan münezzehtir, yoksa biz buna güç yetiremezdik! Ve biz kuşkusuz rabbimize geri döneceğiz. Bu hususu anlatan ayetler şunlardır:

1- Araf suresi, 54.ayet
2- Yunus suresi, 3.ayet
3- Ra'd suresi, 2.ayet
4- Taha suresi, 5.ayet
5- Furkan suresi, 59.ayet
6- Secde suresi, 4.ayet
7- Hadid suresi, 4.ayet

Bu yedi sureden yedi ayet, Allahın arşa istiva ettiğini beyan ediyor ve te'kidliyor. İstivanın[281] manasını zikretmiştik. Arşa gelince manasına adına bildiğimiz her şey Allahın kitabı ışığında bildiklerimizdir:

1- O yaratılmış bir şeydir: اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾ **Oysa büyük arşın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur.**[282]

2- O kerimdir:

---

[281] İsteva ile's sema denmesi iradenin ve kastın bir şeye yöneldiğini gösterir. Mu'cemül Vasit s.466.

[282] Neml suresi, 26.ayet

Gerçek egemenliğin sahibi olan Allah yüceler yücesidir. O'ndan başka tanrı yoktur. O, şerefli arşın sahibidir.[283]

3- O mecidtir:

Arşın sahibi, şanı yüce ve dilediğini yapan yalnız O'dur.[284]

4- Melekler ve çevresindekiler onu taşıyorlar:

Arşı yüklenenler ile onun çevresinde bulunanlar rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler ve müminlerin bağışlanmasını dilerler: "Ey rabbimiz! Sen, rahmetin ve ilminle her şeyi kuşattın. Tövbe edenleri ve yolundan gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru![285]

5- Arş, semavat ve arz yaratılmadan önce vardı. Suyun üzerindeydi: وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ

Arşı, su üzerinde iken hanginizin daha güzel davranacağını denemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Eğer sen, "Öldükten sonra mutlaka diriltileceksiniz" desen kâfirler derhal, "Bu büyü gibi bir düzmecedir" derler.[286]

Zikrettiğimiz şu ayetlere binaen diyorum ki: Allah (c.c) kendini mahlûkata nisbetle yücelik, azamet, fevkaniyyet sıfatıyla vasıfladı. Yine aynı şekilde müsteviyen ale'l arş olarak da vasıfladı. Allahın kendisini vasıfladığı şeylerle onu vasıflamamız gerekir. Bu vasıflamayı yaparken ne bir noksan ne de bir ziyadede bulunamayız.

Fakat burada iki hakikat konusunda tembihte bulunmam gerekir:

283 Mü'minun suresi, 116.ayet
284 Buruc suresi, 15.ayet
285 Ğafir suresi, 7.ayet
286 Hud suresi, 7.ayet

Birinci hakikat: Allah (c.c) yarattıklarından yücedir. Arşın üstündedir veya semadadır gibi şeyler onun mahlûkata dâhil olduğunu anlamına -haşa- gelmez. Bazı cahiller bu mevzuyu şu ayetteki gibi anladılar:

Göktekinin sizi yerin dibine batırmayacağından emin misiniz? Bir de bakarsınız yeryüzü altüst olmuş!

Bu ayet ve benzerlerinden Allah'ın semada olduğuna dair bir çıkarsamada mı bulunuyorsunuz?! Bu Allahın azametine ve yüce makamına yönelik büyük bir cehalettir. Zira bu Allah'ın kullar gibi onlara benzer niteliklerinin olduğunu söylemektir. Allah (c.c) her şeyi kendi şanına yakışır bir şekilde ihata etti:

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır ve Allah her şeyi kuşatmaktadır.[287]

ءَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ maksatın ne olduğuna gelince; buradaki mana fi fevk manasıdır. Arapların kullanımında sema' yüceliği, uluvviyeti anlatır. Kaldı ki sema kelimesi ayetlerde 5 manaya gelmektedir. Hepsi de uluvviyet ve fevkaniyyet manasındadır:

1- Sema: Cins isimdir. Yedi kat semaları da kapsar. Arzın mukabilidir:

Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Cehennem ateşinden vay o inkârcıların başına geleceklere![288]

2- Hava, atmosfer, arzı kaplayan hava: Şu ayet-i kerimede olduğu gibi;

Semanın boşluğunda buyruk altına sokulmuş kuşları görmüyorlar mı? Onları (boşlukta) Allah'tan

---

287 Nisa suresi, 126.ayet

288 Sa'd suresi, 27.ayet

başkası tutmuyor. Kuşkusuz bunda inanan bir topluluk için ibretler vardır.[289]

3- Yüce bir cihet:

4- **Bunları, Allah'ın birliğine -şirke sapmadan- iman etmiş olarak yapın. Allah'a ortak koşan kişi, gökten düşüp parçalanan ve kuşların kapıştığı yahut rüzgârın ücra bir yere sürüklediği nesnelerden farksızdır.**[290]

5- Bulut: Şu ayet-i kerimede olduğu gibi;

Rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen O'dur. Gökten de tertemiz su indirdik ki onunla ölü toprağı canlandırâlim ve hayvanıyla insanıyla yarattığımız nice varlıkları suya kavuşturâlim.[291]

6- Evin tavanı: Şu ayeti kerimede olduğu gibi;

Her kim Allah'ın ona (peygamberine) dünyada da âhirette de asla yardım etmeyeceğini düşünüyorsa, bir çaresini bulup göğe uzansın da (ona yapılan yardımı) kessin, sonra baksın, bulduğu çare öfkelendiği şeyi ortadan kaldırabilecek mi?[292]

فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَاءِ ayetin bu kısmının manası; kişi kendisini boğmak için evin tavanına bir ip yardımıyla assın demektir. Semadan da kastı böylece, evin tavanı olmuş olur. Zira kişinin her üst mesabesinde olan yer, semasıdır. Zira iple diğer manadaki bildiğimize semaya asmak mümkün değildir.

İkinci hakikat: Allah (c.c), mislinin olmamasıyla kendini vasıfladı. Bu vasıf, mutlaktır. Yani Allah (c.c),

---

289 Nahl suresi, 79.ayet

290 Hac suresi, 31.ayet

291 Furkan suresi, 48.ayet

292 Hac suresi, 15.ayet

hiçbir şeye benzemez. Ne zatında, ne isimlerinde, ne sıfatlarında, ne de fiillerinde kimseye benzemez. Bu yüzden zihnimizden zan, vehim ve hayalleri uzak tutmalıyız. Allah'ın istiva sıfatını düşündüğümüzde veya başka bir sıfatını zihinde zan, vehim ve tahayyül olmamalıdır. Ancak aklımıza O'nun mahlûkatı kuşatan, her şeyi yaratan ve kimseye benzemeyen olduğu gelmelidir ve şöyle demeliyiz: Allah kendi için istivayı zikretti. Biz de biliyoruz ki o mahlûkatına benzemez. Öyleyse; istiva malumdur. Fakat keyfiyyeti meçhuldür. Bu istivayı biz kendimiz için kullanabiliriz. Ama Allaha izafesinde şunları bilmeliyiz:

İstiva, şüphesiz Allaha yakışan bir şekildedir. Keyfiyyeti bize meçhul onun bildiği bir şekildedir. Allahın bazı sıfatlarında olduğu gibi bu durum bize meçhuldür. İmam Malikin (r.aleyh) bu konudaki sözü meşhur ve âlimler arasında ittifakla kabul edilmiş bir sözdür: İstiva malum, keyfiyyeti meçhuldür. İman etmek vacip, bu konuda sual bidattir. Çünkü sahabiler dinde bizden daha derin ilme sahip, dini daha iyi anladıkları ve Allahı daha iyi bildikleri halde zanna tabi olarak bu konuya dalmadılar. Onlar Allahı tanımada sıfatlara tevessül ettiler. Ama mahlûkatın halleriyle, özellikleriyle -haşa- Allahı tanımlamadılar, kıyaslamadılar.

ON BİRİNCİ KONU

ALLAH EVVEL, AHİR, ZAHİR VE BATINDIR.

Birinci babtan başladık birinci fasılla Allah (c.c) hakkında konuşma için tahsis ettiğimiz bölümü tamamlayacağız. Bunu yapmadan önce ayetler ışığında bazı hakikatlerle öncelikle uyaracağız:

O, evvel ve âhir, zâhir ve bâtındır. O her şeyi bilir.[293]

Ben onlara ne göklerin ve yerin yaratılışını ne de bizzat kendilerinin yaratılışını gösterdim. Ben yoldan çıkaranları yardımcı edinecek değilim.[294]

Allah göklerin ve yerin nûrudur.[295]

Gözler O'nu idrak edemez, hâlbuki O gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır.[296]

Öncelikle şunu belirteyim ki; Allah (c.c) kendisi için Hadid suresindeki ayette dört tane vasıf saydı:

1) el-Evvel: Ondan önce bir kimse veya bir şey yoktu. O Allah, her şeyin yaratıcısıdır. Ondna öncesi tasavvur dahi edilemez. Çünkü vucüt ancak yaratanın verdiği şeydir. Şu ayette ifade edildiği gibi; قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿٥٠﴾ Mûsâ, **Bizim rabbimiz her şeye özüyle ve biçimiyle varlık veren, sonra da işin yolunu yordamını gösterendir" diye cevap verdi.**[297]

---

[293] Hadid suresi, 3.ayet
[294] Kehf suresi, 51.ayet
[295] Nur suresi, 35.ayet
[296] Enam suresi, 103.ayet
[297] Taha suresi, 50.ayet

O, evveldir. Lakin bidayeti olmayan evveldir. .Çünkü O, ezeli olarak mevcuttu. Bu yüzden Allahı kim yarattı sorusu kıymetsiz ve Allahın zatıyla zıt bir sorudur. Çünkü yaratıcıya muhtaç olan mahlûktur ve muhdestir. Yine halik olanın yokluğu düşünülemez. Daima mevcuttur. Çünkü yaratıcı olan Allah, başkasından müstağnidir. Bu yüzden bu soru Allahın zatıyla zıt sorudur. Aslında şöyle demiş oluyor: Olmayan haliki kim oluşturdu? Şüphe yoktur ki; bu söz saçma ve manasızdır. Zihinlerin daha iyi anlaması için şunları söyleyebiliriz: Halik olan Allahın durumu anlatırken şöyle örneklendirebiliriz. Birin yanında sıfırı düşünelim. Sen gidip sıfırın yanına ön tarafına herhangi bir adet koyarsan sayısal olarak bir değer ifade etmiş olursun. Mesela 1000 sayısı böyledir. Üç sıfırın önüne bir getirilmiştir. O koyduğumuz üç sıfır olmadığında da kendisi bir kıymet ifade eder. Ama yine de tek başına kıymet ifade eden bir sayısının sağına üç sıfırı koysak bu seferde daha çok kıymet kazanmış olur. Ama tutup biz 1000 sayısından 1'i uzaklaştırsak kalan sıfırların kıymeti komple yok olur. Yani 1 sayısını zatı itibariyle kıymetlidir. Bu kıymeti sonradan kazanmış değildir. Hatta onun kıymeti sabittir, değişmez. Sayıda sıfır olsun ya da olmasın farketmez.

İşte bu misal, meseleyi zihne yaklaştırmak için verilmiştir. Allahın makamı, a'la ve en büyüktür! Sahih-i Buhari ve Müslimden rivayetle Nebi (s.a.v), şeytanın insanlara 'Rabbini kim yarattı' sözüyle geldiğini anlatmaktadır. Nebi (a.s) tavsiye olarak kelime-i tevhidi zikredip, euzü besmele çekmeyi tavsiye eder.

Bu tavsiyeden anlaşılacağı üzere, bu zihne gelen fikrin, aklın ve mantığın eseri olmadığını gösterir. Bilakis şeytanın vesvese ve gıdıklamasından kaynaklanan bir durumdur. Böyle bir durumda da insan tevhide ve Allah'a sığınmalıdır.

2) **el-Ahir:** Kelime manası olarak ahir, sonu olmayan şeyi anlatır. Zira her şey yok olacak fakat Allah kalacaktır. Zira Rahman suresinde bu konuya yer verilmiştir:

Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir. Azamet ve kerem sahibi rabbinin zâtı ise bâki kalır.[298]

Bu ayette yer ehlinin hayatlarına bakan yönüyle izah vardır.

Hem sema hem de arzdakilerin hayatına nisbetle ise Zümer suresinde zikredilmektedir:

(O gün) sûra üflenecek, ardından -Allah'ın diledikleri dışında- göklerde ve yerde bulunanların hepsi düşüp ölecek; sonra sûra yeniden üflenecek ve onlar birden ayağa kalkmış, etrafa bakıyor olacaklar.[299]

Bütün mahlûkata –istisna olmaksızın- nisbetle ise Kasas suresinde zikredilmektedir:

Allah ile birlikte başka bir tanrıya yalvarma! O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun kendinden başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz.[300]

3) **ez-Zahir:** Açık, vazıh, net manasındadır. Allah-u Teâla, zahir isminin sahibidir. Belirgindir ve aşikârdır. Rab, halik, malik ve ilah olmasıyla da böyledir. Esma-i Hüsna ve yüce sıfatlarıyla yarattıklarında tecelli eder. Aynı şekilde Kur'an'daki ayetlerde de tecelli eder. Tabi ki bu durum, fıtratını bozmayanların, aklıselim ile hareket edenlerin ve sahih ilim sahiplerinin bilebileceği bir şeydir.

---

[298] Rahman suresi, 26-27.ayetler

[299] Zümer suresi, 68.ayet

[300] Kasas suresi, 88.ayet

Bildiğimiz üzere Allah (c.c), kendisini bazı ayetlerde nur olarak isimlendirdi. Misalen : اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ **Allah göklerin ve yerin nûrudur.**

Artık rabbinin nuruyla yer aydınlanır, hesap kitap ortaya konur, peygamberler ve şahitler getirilir, insanlar hakkında doğruluk ve adalet ölçüsüne göre hüküm verilir, onlara asla haksızlık edilmez.[301] Aynı şekilde Musa (a.s) kıssasından anlaşılandan budur. Musa (A.s), Rabbini görmeyi istiyor. Allah-u Teâla, onu bundan nefyediyor. Menfi cevabın sonrasında buna güç yetiremiyor. Allah dağa tecelli ediyor. Araf suresinde anlatıldığı üzere Musa (a.s) kendinden geçerek yere kapaklanıyor:

Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim."[302]

Bu kıssadan anlaşılacağı üzere, Allah (c.c) dağa nuruyla tecelli etmiştir. Ama dağ sertliği, dayanıklılığı ve büyüklüğüne rağmen buna dayanamadı. Çünkü tecelli kelimesi ancak zuhur, ışık veya açıklık halinde kullanılır. Aynı Şems suresinde olduğu gibi: وَالنَّهَارِ اِذَا جَلّٰيهَاۙ ﴿٣﴾ **Onu (dünyayı) aydınlattığında gündüze...** Buradaki zamir arza döner. Zira o yeryüzü, gündüzle aydınlatır. Onun ışığı aydınlığı da güneşten yansımaktadır.

---

[301] Zümer suresi, 69.ayet

[302] Araf suresi, 143.ayet

Fakat Allahın kendini nur olarak isimlendirmesini, nur olarak beyan etmesini veya nuruyla tecelli etmesini bizim bildiğimiz ışık gibi anlayamayız. Çünkü bizim bildiğimiz nur maddi bir şeydir. Allahın yarattığı bir mahlûkattır. Ama buradaki nur Allahın sıfatıdır. Mahiyetini bilmediğimiz bir nurdur. Allahın diğer sıfatlarını tam manasıyla bilemediğimizi gibi bunu da bilemeyiz. Aynı zamanda mahlûkatın sıfatlarına benzetmeyiz.

İhtimaldir ki, nur isminin kullanılması eşyayı açığa çıkarması, göstermesi gerçek halini beyan etmesinden ötürüdür. Çünkü Allah (c.c) eşyanın gerçek durumunu bilir ve gerektiğinde açığa çıkarır. İstiva fiilinde de söylediğimiz gibi keyfiyyetini bilememekle birlikte istikrar, irtifa manalarına geldiğini biliriz. Ama bunların keyfiyyeti bize meçhuldür. Her ne kadar bir tahminde bulunmaya kalksak buna güç yetiremez ve hata ederiz. Allahın yerin ve göğün nuru olması, nur sahibi olması da böyledir. Bundan Rabbimizin tecelli etmesini anlıyoruz. Buna rağmen kesin budur dememiz mümkün değildir. Evet, yaratılmışlar âleminde onun tecellisini biliriz. Ama keyfiyyetini bilemeyiz. Diğer sıfatları gibi yaratılanlara benzemez.

Bu konuda bir hadis varid olmuştur: "**Allah Teâla Hazretleri uyumaz, zaten O'na uyku da yakışmaz. Kıstı (tartıyı, rızkı) indirir ve kaldırır. Geceleyin yapılan amel, gündüzleyin yapılandan önce, gündüzleyin yapılan amel de geceleyin yapılan amelden önce Allah'a yükseltilir. O'nun hicabı nurdur. Eğer o perdeyi açacak olsa, vechinin sübuhatı, basarının ihata ettiği bütün mahlûkatını yakardı.**"[303]

---

303 Müslim, 293/444.

4) el-Batın: Lugatta zahir kelimesinin tersi anlamındadır. Gizli kalan, gaip olana batın denir. Allah'ın (c.c) zahir veya batın sıfatlarıyla mutassıf olup zıtlıkları bir araya getirmesi tenakuz değildir. Buradaki ihtilaf bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bilakis Allah (c.c), kendisini bilen, selim akla sahip, fıtrata uygun yaşayan, basiret sahibi kimselere zahirdir. Aynı zamanda O (c.c), aklını kullanmayan, fıtrata ters yaşayan ve basireti körelmiş kimselere batındır. İşte böylelikle O (c.c), kendisini aklen ve kalben bilmeyi isteyen kimseye zahir olur. Kendisini duyu organlarıyla bilmek isteyene ise batın ve hafidir. Eserleriyle ve yarattıklarıyla onu bilmeyi isteyen kimseye de zahirdir. Tam manasıyla kendisini kavramaya çalışan, ihata etmeye çalışana ise yine batındır. Yani bu husus, kişinin neyi murad ettiğiyle doğru orantılıdır.

İçimizde ve dışımızdaki kevni ayetleri düşünen kimseye zahir olduğu açık bir husustur. O (c.c), hakkı gözeten ve istek içerisinde olarak şer'i ayetleri inceleyen kimselere de zahirdir. Büyüklenerek ve görmezden gelinerek yeryüzündeki ayetleri örtbas edenlere batın olduğu da kesin bir gerçektir.

İkincisi:

Gözler O'nu idrak edemez, hâlbuki O gözleri idrak eder. O en ince şeyleri bilir ve her şeyden haberdardır.[304]

Ben onlara ne göklerin ve yerin yaratılışını ne de bizzat kendilerinin yaratılışını gösterdim. Ben yoldan çıkaranları yardımcı edinecek değilim.[305]

---

304 Enam suresi, 103.ayet

305 Kehf suresi, 51.ayet

Şu hususta büyük bir hakikati hatırlatayım: İnsanlar hakikate tam manasıyla malik olamazlar. Onlara en çok bariz olmasa gereken şeylerden biri olan kendilerinin yaratılışlarının keyfiyyetini dahi tam bilemezler. Semanın ve arzın yaratılışı hususu da böyledir. Çünkü Allah (c.c) yeri ve göğü yaratırken onlar buna şahitte olmadılar, görmediler de. Bu durumdayken insan nasıl Allah'a bizatihi tam manasıyla muttali olmayı isteyebilir?! Zira onlar, yaratılmış şeyleri bile bilmekten acizlerdir. Zira insanlar, onların yaratılış keyfiyyeti onlara daha çok yakın olduğu halde bilmemektedirler.

On birinci bahsi şu sözlerimle bitirmek istiyorum: Allah (c.c), insanları imtihan gereği yarattı. Onları bu vakti sınırlı hayata gönderdi. Yaratılışla birlikte onlara kanaat sahibi olabilecekleri aklı onların hizmetine verdi. Kendilerine verilen temel akılla onlar rablerini bulma ışığını elde etmişlerdi. Öyle ki onlara özlem duyacakları ve kendilerini yaratanı özleyecekleri kalp verdi. Artık onlar da iki nur olmuş oldu. Bir de bu iki nuru, üçüncü harici bir nurla destekledi ki; onun da adı vahiy nurudur. Öyle ki Allah (c.c), o nurla kendisini bilmek isterler diye ihtiyaç sahibi oldukları şeyleri ve muameleleri öğrenebilecekleri her şeyi verdi. Yine o vahiyle onlara rehberlik edecek ahkâmı da verdi. Yaratılışa dair umumi bilgiyi ve özellikle insanın yaratılışına dair bilgiyi onlara verdi. O vahiyle onları yaratmanın hikmetini ve daha birçok şeyi onlara izah etti.

Bu noktadan sonra kendini nefsini gaip kıldı, bu şekilde kullarını imtihan etmeyi murad etti. Allah (c.c), kullarının gıyabında ondan korkuyorlar mı, ibadet ediyorlar mı, itaat edip ibadet ediyorlar mı diye bu şekilde imtihanı uygun gördü. Yoksa kendilerine hediye edilen,

verilen üç nuru ihmal edip gereken hassasiyeti göstermeyip Rableriyle ilişkilerini kesiyorlar?! İşte bu yüzden Allah (c.c) kendisine gayben iman edenleri methetmiştir. O kullarına da yardım etmiştir. Birçok ayette bu husus anlatılmaktadır:

1- **Elif-lâm-mîm. Bu kitap, hiç şüphe yok, sakınanlar için bir rehberdir. (Onlar) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar.**[306]

2- **Andolsun ki, Mûsâ ve Hârûn'a, günahtan sakınan, görmedikleri halde rablerinden korkan ve kıyametin kaygısını taşıyanlar için bir ayırma ölçütü, bir ışık, bir hatırlatıcı kaynak (kitap) verdik.**[307]

3- **Görmedikleri halde rablerinden korkup saygı duyanlara gelince, onları da hem bir bağışlanma hem de büyük bir ödül beklemektedir.**[308]

4- **Andolsun biz peygamberlerimizi açık kanıtlarla gönderdik, beraberlerinde kitap ve adalet terazisini de indirdik ki insanlar hakkaniyete uygun davransınlar. Bir de demiri indirdik ki onda büyük bir güç ve insanlar için yararlar vardır. Böylece Allah, görmeden iman ederek kendisine ve peygamberlerine yardım edecekleri ortaya çıkaracaktır. Şüphesiz Allah güçlüdür, üstündür.**[309]

Hâkim olan Allah (c.c), insana kendini değiştirecek gücü verdi. Bunu yapması için karşılığında ona kalp nuru; yani fıtrat, akıl nuru; yani ilim ve vahiy nuru verdi. Netice olarak insan bunları takip edecek olursa,

---

[306] Bakara suresi, 1-3.ayetler
[307] Enbiya suresi, 48-49.ayetler
[308] Mülk suresi, 12.ayet
[309] Hadid suresi, 25.ayet

Rabbine iman eden, ibadet eden, takva sahibi olur. Bunları geride bırakır bu üç nuru takip etmezse; aksi bir halde olur. Böylelikle kişi, nifak, şirk, küfür ve inkâr durumlarında olur. Bu hakikate şu ayet işaret etmektedir:

Nefse ve onu (insanın özü olarak) şekillendirip düzenleyene; Ona kötü ve iyi olma kabiliyetlerini verene! Nefsini arındıran elbette kurtuluşa ermiştir. Onu arzularıyla baş başa bırakan da ziyan etmiştir.[310]

Sonra eğer insan üç nurun peşinden giderse; iman ve salih amel dağının tepesine tırmanmaya devam ederse ve bu üç nuru daha çok arttırırsa, parlatırsa, imanı ve salih amelleri kudretince kalbinin ve aklının ışığını daha çok ışıldatırsa bu süreci hiç bırakmaz ta ki; Allah'ın batın ve zahir isimlerinin tecellesini iman nuruyla hissedene kadar devam ederse zulmetten onda küçük bir nokta dahi kalmaz. Böylece insan tam bir yakine ve kâmil bir itminana ulaşmış olur. Böylelikle Allaha imanı istidlali ve burhani bir imandan huzuri ve şuhudi bir iman halini alır. İnsan neticede Rabbiyle bir an beraber olur. Hatta zamanla her halinde zikren, fikren, ibadeten, taaten ve takva cihetiyle beraberlik yaşar. Bu hal artık yüce bir dava eri olan kimselerin haline döner. Allah (c.c) şu sözleri bu gerçeğe işaret etmektedir:

Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru![311]

---

310 Şems suresi, 7-10.ayetler
311 Ali imran suresi, 191.ayet

Bilesiniz ki Allah dostlarına asla korku yoktur; onlar üzüntü de çekmeyecekler. Onlar ki, iman etmişler ve takvâya ermişlerdir, işte onlara hem bu dünya hayatında hem de âhirette müjdeler olsun! Allah'ın sözlerinde değişme olmaz; (öyleyse) en büyük kazanç budur.[312]

Bu güzel halin zıttına insan üç nura yüz çevirirse bundan dolayı nefsine zulmetmiş, akıl ve kalp nurunu heba etmiş olur. Böylelikle o insanın vücudunu küfür zulmeti kaplar. O küfürle boyanmış gibi olur. Allah (c.c), böyle bir kimsenin halini şu ayetle tasvir eder:

Yahut dalga, üstünde yine dalga, onun üstünde de bulutla (kara bulut gibi bir dalga ile) kaplı büyük bir denizdeki karanlıklar gibidir; birbiri üzerinde karanlıklar! Neredeyse elini çıkarsa onu göremeyecek. Allah bir kimseye ışık vermezse onun aydınlıktan asla nasibi yoktur.[313]

Bu kimsenin hali, cam pencerenin önünde oturan dış âlemi gözünün önünde gören buna rağmen hala cam pencere temiz değil diyerek onu temizlemeye çalışan ve sürekli cila, parlatma yapan bir insana benzer. Kolayca gördüğünü düşündüğü anda bile yine azami bir gayretle kalkıp o kimse cam pencerenin tozunu almaya parlatmaya cilalamaya devam eder durur. Bu durumdaki birisi buhar, duman, toz geldiği halde temizlemekle uğraşmazsa kendi ihmalinin sonucu olarak dış âlemi görme hususunda mahrum kalır, kendini mahrum bırakmış olur. Kişi böylelikle kalın, yoğun engellerle kendini dış dünyadan mahrum etmiş olur. İşte tam da böyledir; Al-

312 Yunus suresi, 62-64.ayetler

313 Nur suresi, 30.ayet

lah'ı bilmeyi murad edenle, bilmeyi istemeyen gibi davranan insanın durumu. Penceresini her daim temiz tutmaya çalışan varlığındaki o üç nuru, özü de kendine ekler ve Allah'ı akıl, kalp yoluyla esma-i hüsna, kevni ayetler ve emri ayetlere dayanarak bilme yolunda büyük yollar kateder. Bu durum kişi yakini ilme vakıf olup şuhudi ilim mertebesine varıncaya kadar devam eder. Kişi böylelikle Allahın fazlı keremiyle imanın tadını alır ve yakin makamına girer.

Bu durumun hilafına olan kimse; yani üç nurdan kendini mahrum eden, yüz çeviren, Allah'ın hem kevni, hem de tilavet edilen ayetlerini terkeden kimse birikmiş bir karanlığın içine kendini batırmış olur! İlk olarak anlattığımız misaldeki insana nur yolunu takip ettiği için Allah (c.c) zahir ismiyle tecelli ederken; ikinci insana küfrü takip ettiği için batın ismiyle tecelli eder.

Bana bu dört mübarek kelimeden açık olanlarla Allah (c.c) kendisini vasıfladı:

O, evvel ve âhir, zâhir ve bâtındır. O her şeyi bilir.[314] Bu ayetteki hakikatin derinlikleri ve kelimelerin esrarı idrak edilmez. Ancak bunları Allah (c.c) bilir. Bu kelimelerden anlaşılan ancak konuşanın ve söyleyenin anlayabileceği kadar sınırlıdır!

Böylelikle on birinci bahsi bitiriyoruz. Bu bahisle de birinci bölümü bitirmiş olduk. Allah'ın izni ve tevfikini dileyerek ikinci bölüme başlıyoruz.

---

314 Hadid suresi, 3.ayet

İKİNCİ BÖLÜM

TÜM YARATIKLAR HAK İLE ALLAH'IN YARATIKLARIDIR

KÂİNATTAKİ HER ŞEY SAĞLAM BİR HİKMETE BİNAEN YARATILMIŞLARDIR

TEMHİD / GİRİŞ

Allah'ın mübin bazı ayetlerinin nuru ışığında yer ve semavatın yaratılışına yönelik biricik sahih bilgiyi ilerde gelecek şu sekiz başlık altında açıklayacağız:

1- En küçüğünden en büyüğüne kadar bile istisnasız tüm mahlûkat; her şeyin rabbi olan yüce Allah'ın yaratıklarıdır.

2- Kâinatın başlangıcı, sonu gibi bizce meçhuldür. Bu konuda Hâkim olan yaratıcısının bize beyan ettiği şey dışında bir şey bilmiyoruz. Onun ismi yücedir, münezzehtir. Ondan başka ilah yoktur.

3- Kâinatın bir kısmı bize görünendir. Bir kısmı da bize görünmeyendir.

4- Allah Taala tüm yaratıkları hak ile, hikmetle ve bir ölçüye göre yaratmıştır.

5- Yaratıcı olan Allah Teâla her şeyi bir hikmet ve itkan ile en güzel yaratılışla yaratmıştır.

6- Hâkim olan yaratıcı tüm kâinatı yaratmıştır. İnsanı imtihan etmek ve onu mükâfatlandırmak için yaratmıştır.

7- Kâinatın bir başlangıcı olduğu gibi keza son bulacağı bir nihayeti de vardır. Lakin bu sonucu Hâkim, Âlim ve Yüce olan yaratıcıdan başka kimse bilmez.

8- Noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah Teâla kâinattaki bazı gerçekleri sarahaten veya işaretle zikretmiştir.

Birinci konudan itibaren açıklamaya başlayacağız ve konu başlıklarını izah ederken nuruyla aydınlandığımız mübarek ayetleri her konu esnasında tedricen zikredeceğiz.

BİRİNCİ BAHİS

Tüm kâinat Allah Teâla'nın mahlûkatıdır.

En küçüğünden en büyüğüne kadar tüm kâinat her şeyin rabbi olan noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah Teâla'nın mahlûkatıdır.

İşte bu hakikatlere veya şu iki hakikate delalet eden ayetler:

"Allah her şeyin yaratıcısıdır ve her şeyi koruyup yöneten de O'dur."[315]

"De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" "Allah'tır" de. De ki, "O'nu bırakıp da kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar (mabutlar) mı edindiniz?" De ki, "Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre birbirine mi benzedi?" De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, birdir, mutlak hâkimiyet sahibidir."[316]

"O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir"[317]

"O herşeyi yaratan sizin rabbinizdir. Ondan başka ilah yoktur. Nereye kaçıyorsunuz"[318]

"O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O her şeyi yaratmış

---

315 Zümer 62

316 (Rad, 16)

317 Enam, 101

318 Ğafir 62

ve yarattığı O şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir.[319]

"Allah gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik".[320]

"İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler"[321]**.**

"De ki: "Allah'ı bırakıp da taptıklarınızı gördünüz mü? Bana gösterin, yeryüzünden neyi yaratmışlardır? Yoksa göklerin yaratılışında onların bir ortaklığı mı var? Eğer doğru söyleyenler iseniz bundan önceki bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı olsun getirin bana!"[322]

"Deki yer ve göğün rabbi kimdir. Allahtır de"[323]

"Allahın dışında ilah mı arıyayım. O herşeyin rabbidir."[324]

"(Resûlüm!) De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere kim mâlik (ve hâkim) bulunuyor? Ölüden diriyi kim çıkarıyor, diriden ölüyü kim çıkarıyor? (Her türlü) işi kim idare ediyor? «Allah» diyecekler. De ki: Öyle ise (Ona âsi olmaktan) sakınmıyor musunuz?... İşte O, sizin ger-

---

319 Furkan, 2
320 Lokman, 10,
321 Lokman, 11
322 Ahkaf, 4
323 Rad 16
324 Enam 164

çek Rabbiniz olan Allah'tır. Artık haktan (ayrıldıktan) sonra sapıklıktan başka ne kalır? O halde nasıl (sapıklığa) döndürülüyorsunuz?"[325]

Biz birinci bölümde Allah'ın yaratıcılığından, her şeyin rabbi olduğundan, her şeyi yarattığından ve terbiye ettiğinden bahsettik. Bu nedenle burada bu mübarek ayetlerin açıklamaları üzerinde uzun bir şekilde durmayız. Kısa bir yorumla iktifa ederiz.

Ama Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğuna ve istisnasız her şeyin onun tarafından yaratıldığına nisbetle bu ayetlerin her biri sarahaten ifade etmektedir:

1- **"Allah her şeyin yaratıcısıdır ve her şeyi koruyup yöneten de O'dur.**[326]

2- ""De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" "Allah'tır" de. De ki, "O'nu bırakıp da kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar (mabutlar) mı edindiniz?" De ki, "Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre birbirine mi benzedi?" De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, birdir, mutlak hâkimiyet sahibidir."[327]

3- ""O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı halde nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O her şeyi hakkıyla bilendir"[328]

4- "O herşeyi yaratan sizin rabbinizdir. Ondan başka ilah yoktur. Nereye kaçıyorsunuz"[329]

---

[325] Yunus, 31, 32
[326] Zümer, 62
[327] Ra'd, 16
[328] En'am, 101
[329] Ğafir 62

5- "O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O her şeyi yaratmış ve yarattığı O şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir.[330]

Bu ayetlerin her biri, her şeyin Allah'ın yarattıkları olduğuna işaret etmesi itibariyle şu ayetlerin her birinde;

6- "Allah gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik".[331]

7- "İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zâlimler açık bir sapıklık içindedirler.[332]

8- "De ki: "Allah'ı bırakıp da taptıklarınızı gördünüz mü? Bana gösterin, yeryüzünden neyi yaratmışlardır? Yoksa göklerin yaratılışında onların bir ortaklığı mı var? Eğer doğru söyleyenler iseniz bundan önceki bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı olsun getirin bana!"Ahkaf, 4[333]

Noksan sıfatlardan münezzeh olan yüce yaratıcı, kâinatı sağlam yarattığının bir kaç tablosuna her bir kâfir ve müşrikin dikkatini çektikten sonra onlara meydan okuyor ki; kendisi dışında bir kimsenin yarattığı en küçük bir şeyi göstermelerini istiyor.

Allah'tan başka bir kimsenin bir şey yarattığına dair bu iddialarına bir delil getirmelerini talep ediyor. Bu davaya cesaret ediyorlarsa delil getirsinler.

---

330 Furkan, 2
331 Lokman, 10
332 Lokman, 11
333 Ahkaf, 4

Allah'ın bu meydan okuması karşısında susmaktan başka bir cevabın olmadığı açıktır.

Güç ve kuvvetleri olmayan bu yarattıklar, yaratıcılarını indinde ve o büyük meydan okuyuşu karşısında boyun eğmeye ve sükût etmekten başka muktedir olabilirler mi?

Allah'ın her şeyin terbiyecisi olduğuna, tüm yarattıkların işlerinin müdebbiri ve tasarrufu olduğunun delili şu ayetlerdir:

1. Allah Teâla Ra'd suresi 16. ayetinde kâfirlere şu kınayıcı soruyu yöneltmesini Resulüne emrediyor: **"De ki: 'Göklerin ve yerin Rabbi kim?' De ki: 'ALLAH' "**[334]

Sonra onların cevabını beklemeden kendisinin cevap vermesini ona emrediyor. "**De ki Allah"** çünkü bu cevap akıl sahibi iki kişinin bu konuda mücadele etmelerinin mümkün olmadığını bedihi şeylerden itibar edildiği apaçıktır.

2- En'am suresinin 164. Ayetinde son peygamberine (sa) bu esnada kendisinden sonra ümmetinden her Müslüman'a bu istifhamı inkârı suali Allah'ın kapsayıcı rablığı konusunda şüphe veya mücadele edenlere yöneltmelerin emrediyor: "De ki: Allah her şeyin Rabbi iken ben ondan başka Rab mı arayacağım?"[335]

Bu yani Allah'ın rabliği her şey içindir. Bedihi bir önerme ve bir meseledir. Bu nedenle Allah'ın rabliği insanlar için bir delil kılınmıştır.

1- Yunus suresinin 31 ve 32. ayetlerinde Allah nebisine ve Kur'an'ı okuyan her müslümana; kâfir ve müşriklere âlemin yüce rabbi olan Allah'ı yedi fiili ve kendisinden başka kimsenin yapamadığı işleriyle tanıtan

---

334 Rad, 16

335 Enam, 164

inkâri suali yöneltmelerini emrediyor. Bu yedi fiil şunlardır.

1-2- Yer ve gökten insanlara rızık yağdırdığı.

3-4- Allah insanların işitme ve görme duyularına malik olduğu

5-6- Canlıdan ölüyü, ölüden canlığı çıkardığı.

7-Yarattıkların işlerini tedbir etmek ve işlerin tasarrufunda bulunmak.

Sonra Allah Teâla müşriklerin Allah'ın tek başına bu fiilleri ikame ettiğine icabet edeceklerini beyan ediyor: "Allah diyeceklerdir" zira akıl ve fıtrat bu cevabın dışında bir cevabı kabul etmez. Sonra Allah (cc) onların bu batıl ve zıt tutumlarını kınamayı nebisine emrediyor. Onların o batıl tutumları; bir yönden Allah'ın her şeyin rabbi olduğunu ikrar ediyor diğer bir yönden de şirkten sakınmadıkları ve sadece ona ibadet etmedikleri hususunda ortaya çıkıyor:

"(Resûlüm!) De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere kim mâlik (ve hâkim) bulunuyor? Ölüden diriyi kim çıkarıyor, diriden ölüyü kim çıkarıyor? (Her türlü) işi kim idare ediyor? «Allah» diyecekler. De ki: Öyle ise (Ona âsi olmaktan) sakınmıyor musunuz?... İşte O, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır. Artık haktan (ayrıldıktan) sonra sapıklıktan başka ne kalır? O halde nasıl (sapıklığa) döndürülüyorsunuz?"[336]

---

[336] Yunus, 31, 32

İKİNCİ BAHİS

Kâinatın başlangıcı sonu gibi bizce meçhuldür.

Bu konuda Hâkim olan yaratıcısının bize beyan ettiği şey dışında bir şey bilmiyoruz. Onun ismi yücedir. Ondan başka ilah yoktur.

Allah Teâla beşerin kâinatın başlangıcını bilmedikleri ve onları buna muttali kılmadığı sadedinde Kehf suresinin 51. ayetinde şöyle buyurmaktadır:

"Ben onları (İblis ve soyunu) ne göklerin ve yerin yaratılışına, ne de bizzat kendilerinin yaratılışına şahit tuttum. Ben yoldan çıkaranları yardımcı edinecek değilim."[337]

Özet olarak ayetin manası şudur: Yeryüzünü ve gökyüzünü nasıl yarattığımı tüm insanları bundan haberdar etmedim. Lakin burada kasıt olan kâfirlerdir. Aynı zamanda insanları da nasıl yarattığımdan da haberdar etmedim. Delalete düşenlerden yardım istemem ve onları dayanak da etmem. Bu ayeti kerime, kâinatın inşası hakkında söylenmiş ve söylenecek olan teori ve görüşler için bir delildir. Bu da şimdiye kadar kâinatın inkişafı hakkında bir parçadır. Ayrıca insanların yaratılışı ve yeryüzündeki karar kılmaları hakkındaki ayet ve hadislere muhalif teori ve görüşler asla dikkate alınmazlar. Belki gelişi güzel sözler olarak itibara alınırlar. Nitekim Allah (cc) kâfirleri nitelerken şöyle buyurmaktadır:

[337] Kehf, 51

"(İş işten geçtikten sonra:) «Ona inandık» demişlerdir, ama uzak yerden (dünya hayatı gelip geçtikten sonra) imana kavuşmak onlar için nasıl mümkün olur?" ([338]

Şüphesiz ki kâinatın ve insanların başlangıcı ile aramızda zaman açısından uzun bir fasıla vardır. Bu fasılanın miktarını Allah'tan başka kimse bilmez. Kâinatın ve insanların başlangıcı konusunda konuşmamız ilmi ve mantıki değildir. Ancak konuşmamızın başında ilan edersek bu teori ve görüşler sadece hata ve doğruya kabil olan görüşler olabilir. Lakin biz bu teori ve görüşlere ilmi bir sıfat eklesek ve ona hakiki bir elbise giydirsek hurafe olan dinleri çökmeden önce Marksist ve komünistleri yaptıkları gibi. Dinlerinin çökmesi diktatör eski devletleri olarak temsil edilen sovyet sosyalist cumhuriyetler birliğinin çökmesine tabidir. Bu ilim, bilgi, hak ve hakikat hakkında büyük bir ihanet olarak itibar edilir. Burada zikretmeye değer olan şudur: Zan ve vehimlere uymak sahih ilmi ve hakkı kaybeden küfür ehlinin dinidir. Nitekim Allah Teâla Dehriler (ateistler) hakkında şöyle diyor:

"Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder. Bu hususta onların hiçbir bilgisi de yoktur. Onlar sadece zanna göre hüküm veriyorlar."[339]

Bu teori ve görüşler hakkında gürültü koparmak ve gürültülü bir propaganda yapmak saf kişileri kandırmak olduğu apaçıktır ve o teorilerin hakikat ve muhtevasından bir şey değiştirmez. Çünkü batılın hatalarını uzun süre örtmek muhaldir.

---

[338] Sebe, 52
[339] Casiye, 24

Eskiden şöyle denilmiştir: “Yalanın ipi kısadır.”

Bu faslın sekizinci bahsinde; kâinatın başlangıcı ile alakalı ve yer ve gökyüzünün yaratılış keyfiyeti ile alakalı bazı meseleleri anlatacağız. Lakin bunları anlatırken zan ile anlatmayız. Belki Allah’ın izniyle mübin olan kitabın ayetleri nuru ışığında anlatacağız.

ÜÇÜNCÜ BAHİS

Kâinatın bize görünen ve bize görünmeyen yönleri

Evet. Allah'ın yarattıkları hisler dairesine münhasır değildir. Belki bu yarattıkların bir kısmı duyularla idrak edilir. Yani işitme, görme, dokunma, tat alma ve koku duyularıyla idrak edilir. Duyularla idrak edilmeyen mahlûkat, hislerle idrak edilenlerden daha çok ve daha büyüktür. Nitekim biraz sonra bunlara işaret edeceğiz. Mahlûkat, görünenler ve görünmeyenlere nisbetle Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki, Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür. Ve o, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz! Bir kâhin sözü de değildir (o). Ne de az düşünüyorsunuz! (O), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir."[340]

Nitekim gördüğümüz gibi Allah Teâla gördüğümüz ve görmediğimiz mahlûkatın bir kısmına yemin ediyor. Kur'an'ın, Allah'tan son nebiye indirilen kerim olan resulün sözü olduğu üzerine yemin ediyor. O resulü kerim ise Cibril'dir. Kur'an ne bir şairin ne de bir kâhinin sözüdür. Allah (cc) Kur'an'ın kaynağının rabbani olduğunu inkâr eden kâfirleri imanlarını azlığı ve akıl etmelerinin azlığı üzerine kınıyor. Sonra Kur'an'ın âlemin rabbi olan Allah tarafından indirildiğini tekidle ikinci defa bildiriyor. Allah noksan sıfatlardan münezzehtir ve yücedir.

---

[340] el-Haka,38- 43

Vahiy ve nübüvveti ve Kur'an'ın O'nun sözü olduğunu inkâr eden kâfirleri reddetme meyanında burada görünen ve görünmeyen mahlûkata Allah'ın yemin etmesinin bir hikmtei küffarı madde çukurundan çekmek ve dar olan âlemin mahsusatından çıkarmak ve Allah'ın varlığına dair basiret gözlerini açmaktır. Gerçekte olduğu gibi görünmeyen ve görünen varlıkta olduğu gibi.

Peygamberlere Allah tarafından vahyedildiğine iman etmek, Allah'ın kitaplarının Cibril'e konuştuğu mübarek kelamı olduğuna Cibril'in zaman zaman enbiyaya naklettiğine inanmak bu insanın tefekkür ve ufkunu genişletmesine tavakkuf eder. Allah varlığının beş duyu organlarıyla hissedilen şeylerde münhasır olduğunu tasavvur etmez.

Apaçıktır ki, insan ilmi ve keşfi gelişmeler ve kâinat kanunları sebebiyle düşüncesi genişledikçe bu mübarek ayet ve bu rabbani yemini anladıkça daha geniş ve derin bir anlama olur. Çünkü yakın geçmişte ve mikroskop bulunmadan önce insan görünen hissedilen varlığın madde ve zühuratı olduğunu zannediyorlardı. Görünmeyen ve his edilmeyen varlığın mikroskop bulunmadan önce sadece ruh, cinler âlemi ve melek âlemi olduğunu biliyorlardı. [Lakin kimya, fizik ilmi ilerleyince bir de mikroskop ve elektronik malzeme ilerleyince insanlara gizli mevcudat ve his edilmeyenleri, bu üç âlemde -ruh, cin, melek âlemi- bulunanlardan daha çok olduğu beyan oldu. Çünkü kimya ve biyoloji ilmi kâinat veya canlı kâinat âlemindeki görünmeyen varlıklardan perdeyi kaldırmıştır. Her türlü çeşitleriyle mikroplar, virüsler ve hücreler gibi görünmeyen varlıklar gibi. Aynı şekilde fizik ilmi, molekülleri, sonra zerrecikleri sonra bu zerreciklerdeki küçük zerreleri keşfetti. Aynı şekilde teleskopun buluşu; kâinatın, semanın, uzayın çerçevesini

insanlara genişletmiştir. Çünkü bundan önce -yani kendisiyle uzak yıldız ve samanyolu görülen astronomik teleskop yapılmadan önce- İnsanlar yıldızlarla süslü gökyüzüne bakıyorlardı. Özellikle batılılar astronomik teleskopların etkisinde kalarak gökyüzünün yeryüzü için donmuş bir tavan olarak tasavvur ediyorlardı. Yıldızların tavanda yerleştirilmiş birer lamba olduklarını düşünüyorlardı. Yeryüzü de su üzerinde yüzen büyük bir tepsi zannediyorlardı. Lakin yeni astronomik cihazlar ve diğer cihazlar şu an üzerinde yaşadığımız yeryüzünün yedi tabaka olduğunu keşfetmişlerdir. Güneş sistemiyle şekillenmiştir. Çünkü güneşin etrafında dönüyor. Tasavvur edildiği gibi güneş âlemin merkezine yerleşmiş değildir. Belki dünya hacmi orta olan bir yıldızdır. Ayda milyonlarca yıldızları ihtiva eden samanyolunun bir yıldızıdır. Samanyolu galaksiler sürekli ziyadesiyle keşfediliyor. Onun bir madde olduğunu çıplak gözle ve uygun mikroskop veya teleskopla görmemiz mümkün olmayınca -veya bunu doğru hesaplamıyorsak- hissedilen görüntüsü cidden görmemiz mümkün olmayan bir dairedir sema. Hatta dünyanın maddi çevresini de göremiyoruz. Zira madde çok çok bakmakla görünmemektedir. *Şu andaki dünyanın haline- esas tuğlalarına da ufak cismani zerrelerine de baksak aynıdır. Öyle ki eşyayı büyüten elektronik mikroskopla altıyüzbin defa baksak da insan onu göremez. Ancak eserlerinden anlaşılır veya ince canlı oluşumuna bakmakla anlaşılır. Mikroplar, virüsler ve hücreler gibi.

Bundan sonra Allah'ın gizli olmayan yarattıklarını maddenin bir kısmını bir kısmına bağlayan o büyük kuvveti unutmayâlim. Zerre ve parçalardan başlayarak, yıldızlarla nihayetlendirelim. Samanyolu ve südüm diye

isimlendirilen yıldızları birleştiren o yüce kuvveti unutmayâlim. O kuvvet ki, âlimler onu bilmiyor, ancak eserinden haberdar olmuşlardır. O güç ki yerçekimi diye adlandırılmıştır. Daha önce zikrettiğimiz gibi Allah Teâla şu sözüyle buna işaret etmiştir:

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا **"O, gökleri görebildiğiniz bir direk olmaksızın yarattı,"** [341]

اللّٰهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا **"Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten"**[342]

341 Lokman,10
342 Ra'd, 2

DÖRDÜNCÜ BAHİS

Allah Teâla bütün yarattıkları hak, hikmet ve bir ölçü ile yaratmıştır.

İşte bu hakikatleri beyan eden bazı ayetler:

"Göğü Allah yükseltti ve mîzanı (dengeyi) O koydu. Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın."[343]

1- "Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez."[344]

2- Biz, göğü, yeri ve bunlar arasındakileri, oyuncular (işi, eğlencesi) olarak yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi tarafımızdan edinirdik. (Bu irademizin eseri olurdu. Ama) biz (bunu) yapanlardan değiliz. Bilakis biz, hakkı bâtılın tepesine bindiririz de o, bâtılın işini bitirir. Bir de bakarsınız ki, bâtıl yok olup gitmiştir. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan dolayı yazıklar olsun size! [345]

3- "Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya (Allah'tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız?" [346]

---

343 Rahman, 7, 8, 9
344 Casiye, 22
345 Enbiya, 16, 17, 18
346 Sad, 27, 28

4- "Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık. Onları sadece gerçek bir sebeple yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyorlar."[347]

5- "Kendi kendilerine, Allah'ın, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak olarak ve muayyen bir süre için yarattığını hiç düşünmediler mi? İnsanların birçoğu, Rablerine kavuşmayı gerçekten inkâr etmektedirler."[348]

6- "Allah, gökleri ve yeri hak olarak (yerli yerince) yarattı. Şüphesiz bunda, iman edenler için (Allah'ın varlık ve kudretine) bir nişâne bulunmaktadır."[349]

7. "Göğü Allah yükseltti ve mîzanı (dengeyi) O koydu.. Sakın dengeyi bozmayın.. Ölçüyü adaletle tutun ve eksik tartmayın."[350]

Biz bu mübin ayetlerin nurundan şu altı hakikatı iktibas edeceğiz:

1- Allah Teâla kâinatı, hak ve hikmet ile yaratmıştır. Bu ikisi yeryüzündeki hayatta Allah'ın insanı imtihan ettiğini temsil ediyor. Sonra ebedi olan ahiret hayatında onları mükâfatlandırıyor.

Casiye suresinin 22. ayeti bunu beyan ediyor. "Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez."

Bir de Hud suresinin 7. Ayeti beyan ediyor.

---

347 Duhan, 38, 39
348 Rum, 8
349 Ankebut, 44
350 Rahman, 7, 8, 9

"O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için, Arş'ı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratandır."

Çünkü Allah Teâla Casiye suresinde her nefsi adaletle hesaba çekmesini yer ve gökyüzünü yaratmasının hikmetini kılmıştır. Hud suresinde ise kâinatın yaratılışını insanın imtihanına bağlamıştır.

Burada mülahaza edilecek şey Allah'ın devamlı yeryüzü ve gökyüzü ve aralarındaki şeyleri ifade ediyor veya semavat ve yer ve aralarındaki şeyler ile ifade ediyor. Burada gördüğüm kadarıyla şudur: Yedi gök ve O'nun zımmındaki yer vardır. Bizimle irtibatı olan bütün kâinatı teşkil ediyor veya en azından çoğunu teşkil ediyor. Sonra bize nisbetle yeryüzü kâinatın alt tabakasını temsil ediyor. Geriye kalanını ise yedinci gökyüzü temsil ediyor.

Buna göre, yeryüzü ve gökyüzü ve aralarında olan şeylerin tabiri bizimle irtibatı olan tüm yarattıkları kapsıyor. En yüksek olanını ve en aşağıda olanı veya tavandan tabana kadar olanını kapsıyor.

Sema kelimesi, bununla semanın cinsi kast ediliyor. Yedi göğün tümünü kapsıyor.

Sema tasavvur edilen en son mesafeye kadar yükseklik ve çıkış açısından senden yüksekte olan ve üstünde olan her şeydir.

2- Allah Teâla kâinatı boş yere yaratmamıştır, belki hakkı hak etmek ve batılı yok etmek için yaratmıştır.

Enbiya suresinin 16, 17 ve 18. ayetleri bu hakikati beyan ediyor. Çünkü Allah (cc) yer ve gökyüzü ile aralarındaki şeylerin boş yere yaratıldığını yok sayıyor ve diyor ki şayet boş yere -bir oyun yeri edinseydi- kendi indinde bir oyun yeri edinirdi. Lakin bunu yapmadı. Zira

oyun ve oyalama Allah'a layıktır. Allah (cc) zâlimlerin söyledikleri ve zannettikleri şeylerden münezzehtir ve söyledikleri şeylerden çok yücedir. Sonra yer ve gökyüzünün yaratılmasının hikmeti, hakkı batıl üzere hâkim kılmak ve batılı yok etmektir.

(Hak; imandır, tevhidtir ve onu gerektiren şeylerdir. Nitekim batıl küfürdür, şirktir ve onlardan meydana gelen şeylerdir.) Sonra Allah, kendisi hakkında fasid zanları düşünen kâfirleri şu sözüyle tehdit eder: وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (Enbiya, 18) Bu son cümle ile gök ve yerin ve onların arasındaki şeylerin hikmetsiz yaratıldıklarını düşünmek, sade küfür ehlinin zan ve düşünceleri olduğu açıktır.

3- Kâinatın hikmetsiz yaratıldığını düşünmek, çok hatalı neticeler ona terettüb ediyor. Bunlardan biri, iyi ve kötü insanlar, müttaki ve fesad ehli arasında eşit tutmakla Allah'a zulmü nisbet etmektir.

Bunu Sa'd suresinin 27 ve 28. Ayetleri beyan etmektedir. Çünkü bu ayetlerde Allah Teâla, kâinatın boş yere yaratıldığı kâfirlerin zannı ve batıl vehimleri olduğunu beyan ediyor. Onlar bu zanlarına ve batıl vehimlerine karşılık cehennemi hak ediyorlar. Sonra Allah Teâla, batıl olan bu düşüncelere delil gösteriyor: Salih müminler ile fesad çıkaran kâfirleri eşit tutmamız nasıl mümkün olabilir veya takva ehli ile günahkârları eşit tutmamız nasıl mümkün alabilir.

4- Tüm sahih ilim ve sağlam düşünce insanı kâinatın hak ve hikmetle yaratıldığına sevk ediyor:

Duhan suresinin 38,39 ayetleri ile Rum suresinin 28. Ayetlerinden her biri bunu açıkça ifade ediyor. Çünkü Allah (cc) Duhan suresi ayetinde gök ve yeryüzünün ve aralarındaki şeyleri boş yere yaratmadığını

söylüyor. Aksine onları ve aralarındakini hak ile yaratmıştır. Sonra şöyle ifade ediyor: وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (Enbiya, 18) Yani cehalet insanların çoğunu -ki bunlar kâfirlerdir- helake götürüyor. Yine en küçüğünden en büyüğüne kadar kendisinde bir bozukluk olmadan sağlam bir şekilde yarattığı kâinat hakkındaki fasid düşünceye sevk ediyor. Onda en düşük bir şey yoktur. Böylece kâinatı yarat ve yapmanın olacağı en güzel şekilde yaratmıştır. Şayet onlar ilme sahib olsalardı bu korkunç tehlikeye girmiş olmazlardı.

Allah Teâla Rum suresinin 8. Ayetinde şu manayı ifade ediyor: Şayet insanlar kendi nefislerini düşünmüş olsalardı. Yani insanlar gök, yer ve aralarındakilerle temsil edilen o büyük kâinatın etrafındakileri düşünmüş olsalardı Allah Teâla'nın kâinatı ancak hak ve hikmetli bir şekilde yarattığı konusunda kesin bir imana ulaşmış olurlardı.

Şüphesiz ki bu kâinatın belli bir zamanı vardır. Nihayeti için de takdir edilmiş bir zaman vardır. Kâinatın varlığı da son bulur. Sonra Allah (cc) şöyle buyuruyor:

Bu yani onlar -Allah'la karşılaşmayı inkâr edenler- kâinat hakkında sağlam ve sakin bir düşünceye sahip olmamaları nedeniyle kâinattaki Allah'ın hikmetini anlamamışlardır.[351]

Bu sebeple ahirete inanmamışlardır. Ahiret ki o olmadan hak tahakkuk etmez. O hak ki, Allah kâinatın onun için yaratmıştır.

5- İman ehli basiret ve imanlarını nuruyla sema ve yerin yaratılışında Allah'ın hikmetini görüyorlar. O hikmet ki Allah (cc) kâinatı onun için yaratmıştır.

351 (Rum, 8)

Onların bu hikmeti idrak etmeleri onlar için hâkim olan Allah'ın rububiyetine büyük bir delildir.

Bu da Ankebut suresinin 44. ayetinde sarahaten ifade edilmiştir.

Açıkça bilinen şeylerden biri de iman ancak sağlam bir yolla olan bir düşünce ve doğru olan bir ilimle tam olur. Bundan dolayı insan her ne kadar sağlam bir düşünce ve ilim ve marifete sahip olsa, noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'a iman ve itikat etmede mükemmel olur. Mümin Allah'ın hak olduğuna inanır. Her ne zaman Allah ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ (Hac, 62). (Lokman, 30) dese O'nun hak olduğuna inanır. Allah haktır, ondan ancak hak olan meydana gelir. Yani ancak hak olanı söyler, hak olanı yapar. Hak olanı yaratır ve hak ile karar verir. Nitekim Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Allah, hiçbir adamın içine iki kalp koymamıştır. Kendilerine zıhâr yaptığınız eşlerinizi de anneleriniz yapmamıştır. Yine evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir".[352])

"Allah hak ile hükmeder"[353]

"Deki "allah hakka ulaştırır"

"De ki: "Allah'a koştuğunuz ortaklarınızdan hakka iletecek olan bir kimse var mı?" De ki: "Hakka Allah iletir." Öyle ise, hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır, yoksa iletilmedikçe doğru yolu bulamayan kimse mi? Ne oluyor size? Nasıl hüküm veriyorsunuz?" Yunus, 35[354]

---

[352] Ahzab, 4
[353] Ğafir 20
[354] Yunus, 35

"Allah, gökleri ve yeri hak olarak (yerli yerince) yarattı. Şüphesiz bunda, iman edenler için (Allah'ın varlık ve kudretine) bir nişâne bulunmaktadır.Ankebut, 44[355]

"Ve de ki: Hak, Rabbinizdendir.[356]

Allah Teâla kâinat için ince bir ölçü koymuştur. Ondaki her şey ince bir takdirler takdir edilmiştir. Sağlam bir mizan koymuştur. Bu nedenle insan hayatını Allah'ın indirdiği şeriat mizanına göre geçirmesi vaciptir ki genel yönelmeye ve halk için konulan dengeli duruma muhalefet etmesin.

Rahman suresinin 7, 8, 9. ayetleri bu hakikate işaret etmektedir.

"Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız; Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik tartmayasınız."

Bakıyorum ki -Âlim ve Hâkim olan Allah- her üç ayette mizan kelimesini değişik manalarla getirmiştir. Her üç ayette manası tek bir mana değildir. Her ne kadar manalar bir birine yakın ve benzer ise de:

"Göğü O yükseltti, denge ve ölçüyü O koydu" (Rahman, 7) ayetindeki Allah'ın kelamından kasıt, bu müdhiş ince bir mizandır ki, Allah Teâla kâinat için koymuştur. Şu andaki ilmimize göre kâinatın en küçük zerresinden en büyük parçası için koymuştur. Kâinatın en büyük parçası ise saman yoludur. İster her bir yarattığın kendisiyle ilgili olsun ister tüm mahlûkatın bir kısmının diğer bir kısmı ile ilgili irtibatı olsun aynıdır. Bu acaib dengede insan için büyük bir ölçü zahir olmuştur.

---

355 Ankebut, 44

356 Kehf, 29s

Hâkim olan Allah'ın vadi için ilerde daha çok zahir olacaktır.

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?"[357]

"denge ve ölçüyü O koydu ki dengeden sapmayasınız;" (Rahman, 8) ayetindeki kavlinden kasıt, zahir olan Allah'ın insan hayatını doğru, adaletli ve dengeli kılmak için indirdiği kanundur. Allah (cc) birinci mizanı koymakla haddi aşmamayı ikinci mizanla irtibatlı kılmıştır. Bu yani, kâinat bir mizanla ve bir kısmı bir kısmı dgh[3]

"Allah, her dişinin neye gebe olduğunu, rahimlerin artırdığı şeyi ve eksilttiği şeyi bilir. Her şey onun katında bir ölçü iledir."[358]

"Yeri uzatıp yaydık, orada sabit dağlar yerleştirdik, yine orada miktarı ve ölçüsü belirli olan şeyler bitirdik.[359]

"Hiçbir şey yoktur ki hazineleri yanımızda olmasın. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz.[360]"

Siz de aynı şekilde olunuz, kâinattaki o külli kaideden ayrılmayınız ve hayatınızı şeriatın ölçüsüne göre geçiriniz. Haddi aşmayınız. Allah Teâla mizanı hak ile gönderdiği kitabıyla birlikte kılmış ve şöyle buyurmaktadır;

357 Fussilet, 53
358 Rad, 8
359 Hicr, 19
360 Hicr, 21

"Hak ve hakikat içerikli kitabı ve o sayede ölçü ve dengeyi gönderen Allah'tır. Nereden bileceksin, kıyamet vakti belki de çok yakın[361]"

Ayetteki mizan kelimesinden kasıt, ya kitaba uymakla elde edilen adalettir veya yapmak ve tahsil etmek için Allah'ın beşere ilham ettiği tüm vesilelerdir. O vesileler ki onlarla hayatında adaleti gerçekleştiriyor. Bu vesilelerden biri de mizan olarak bilinen alettir. Asrımızda bu mizanın birçok çeşidi vardır.

"Ölçüyü düzgün tutasınız ve eksik tartmayasınız." Rahman suresindeki 9. Ayette geçen mizan kelimesinden kasıt eşyaların tartıldığı bilinen alet olduğu açıktır.. Bunun delili Allah (cc) adaletle tartıyı emrettikten sonra zikretmiştir. Tartı adaletle olmadığı ancak mizan vasıtası ile olduğu bilinmektedir.

Bu izahata göre, birinci mizan, kâinatın tümü için konulan yaratılan mizandır. Çünkü bu mahlûkatın keyfiyeti, hacimleri, miktarları, harekâtı ve bir kısmının bir kısmı ile olan irtibatı için konulmuştur.

İkinci Mizan,

Emirle ilgili şeri mizandır. Bu mizanı Allah (cc) ölçülü sağlam kâinatla birlikte insan hayatını tanzim etmek, dengeli kılmak ve insicamlı kılmak için indirmiştir.

Üçüncü mizan ise alet manasına olan mizandır. Bu mizan adaleti gerçekleştirmek ve insan hayatında dengeyi sağlamaya vesiledir.

---

[361] Şura 17

له تۆڕه کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

BEŞİNCİ BAHİS

Kâinatta olan her şey sağlam ve en güzel bir şekilde yaratılmıştır

Kâinatta olan her şey bir hikmete binaen sağlam bir şekilde ve yaratılışın en güzel şekliyle yaratılmıştır.

Allah'ın hâkim olan kitabında bu hakikati birçok ayet ortaya koymuştur. Bu ayetlerden bir kaç misal:

İşte Allah gaybı da görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir[362]

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı.[363]

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır[364]

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?[365])

"Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin halde sana dönecektir"[366].

---

362 Secde, 6
363 Secde,7
364 Neml, 88
365Mülk, 3
366 Mülk,4

"Onlar göklerdeki ve yerdeki sınırsız hükümranlık ve nizama, Allah'ın yarattığı her şeye, ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Peki bundan sonra artık hangi söze inanacaklar?[367]

"Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık."[368]

"Yüce Rabbinin adını tespih et" O, yaratıp şekillendiren, âhenk veren ve düzene koyandır" O, (her şeyi) ölçüyle yapıp yönlendirendir"[369]

"Mûsâ, "Rabbimiz her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi."[370]..

Birinci faslın birinci bahsinde Allah Teâla'nın kâinatı, kâinattaki her şeyi ve tüm kâinatı en son inceliği, ihkam ve sağlam bir düzen ile yarattığını anlattık. Burada zikrettiğimiz tüm ayetlere de bir yorum getirdik. Orada söylediklerimize burada tekrar edecek değiliz. Lakin iki tekidle özet olarak diyoruz ki: Yalnız tek Allah Teâla'nın tüm yarattıklarının sırrını bildiğinden şüphe yoktur. O dehşet verici sağlamlık ve düzeni de biliyor. Bunlar ister kâinatın tümü ile ilgili olsun ister her bir mahlûkla ilgili olsun aynıdır. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır. [371]

Latif, habir, âlim, hâkim, semi, basir olan ve şanı yüce olan yaratıcı beyan ediyor ve yukarıda geçen ayetlerde şunları ilan ediyor.

1- Her şeyi en güzel veren faziletli şekliyle yaratmıştır. (Secde, 7)

---

367 A'raf, 185

368 Kamer, 49

369 A'la, 1-2-3

370 "Taha, 50

371 Mülk, 14

2- Allah istisnasız tüm mahlûkatı sağlamlığın ve düzenin en üst derecesiyle yaratmıştır. (Neml, 88; A'la, 2)

3- İnsanlar ne kadar araştırsalar ve ince bir nazarla baksalar Allah'ın yarattıklarında bir bozukluk göremezler. En küçük bir noksanlığı göremezler. Yüce, kerim olan Allah'ın icadlarında. (Mülk, 3-4; A'raf, 185)

4- Allah Teâla 4'er şeyi akıl sahiplerini hayrete düşürecek bir takdir ve her işi ince bir ölçü ile yaratmıştır. (Kamer, 49; A'la, 3)

5- Allah Teâla her varlığı vazifesini eda edecek şekilde hidayet etmiştir. Hiç bir şey karınca miktarı kadar ondan yüz çevirmezler.

Onları imtihan etmek için kendilerine seçme hakkı, hürriyet ve irade yönleriyle olan ins ve cinler ayrı. (Taha, 50; A'la, 3)

Evet. Mahlûkatı bilen yaratıcı, âlim olan Allah (cc) böyle diyor. Mahlûkatı hakkında şöyle diyor:

"Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Andolsun sizi kıyamet gününde mutlaka bir araya toplayacaktır. Bunda asla şüphe yoktur. Kimdir sözü Allah'ınkinden daha doğru olan?[372]

O doğru söyleyenlerin en doğru söyleyenidir.

Kâinatı yaratan Allah söylediği şeyi tasdik edeni gerçek âlemde görüyoruz. İnsanların arasında olsun ufuklarda olsun. Günün ortasında görünen güneşten daha açıktır. Bu tasdik eden şeyler. İnsan akıl açısından ne kadar güçlü olsa, ilim açısından ne kadar derin olsa marifet açısından geniş olsa Allah'ın tüm yarattıkları konusunda kâinatın genelinde ve her şeydeki sağlam düzene daha çok inanır. Bu nedenle hâkim olan Allah (cc)

---

[372] Nisa, 87

kâinatın sırlarına muttali olan akıl sahiplerini ve âlimleri övmüştür. O âlim ve akil sahipleri ki Allah'ın yaratıcılığını ve rabliğini muhkem şekilde yaratılmış kâinatın aynasında müşahede ediyorlar. Nitekim Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"[373]

İşte bu Allah (cc)'ın kâinatı düşünen, temmül eden, rabbini zikreden, varlığın hikmetini idrak edenleri övmesidir.

"Görmüyor musun ki Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var.[374]

"İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.[375]

İşte bu, yüce Allah'ın kâinatın bazı sırlarında muttali olan âlimleri övüyor ve ancak bunların gerçek bir korku ile Allah'tan korktuklarını beyan ediyor. Çünkü insan her ne kadar sağlam olan kâinat hakkında bilgi sahibi olursa Âlim ve Kadir olan Allah'ın sıfatlarını daha çok görür. Netice itibariyle ondan daha çok korkar. Onu daha çok yüceltir. Ondan daha çok korkar, hayâ eder ve ona daha çok tazimde bulunur.

---

[373] Ali imran 191

[374] Fatır, 27

[375] Fatır, 28

İşte bu, ilmin birçok dalında mütehassıs olmuş, zikredilen şeylerin hakikatini bilmekle vasıflı bilim adamlarının söyledikleridir. Kimyacılar, fizikçiler, astronomi ve arkeologlar, botanik mütehassısları, biyoloji âlimleri, tabipler, otopsi, psikoloji ve sosyologlar... Kendi dallarında en çok derinleşmiş olanların her biri eşya ve kâinatın her biri yaratıcılığın ve yapıcılığın en güzel şekliyle yaratıldıklarını söylemişlerdir. Öyle ki şu anda üzerinde bulundukları durumdan daha güzel düşünülemez.

Mesela astronotlar ve fizik âlimleri şöyle diyorlar: Gökyüzündeki maddelerden yıldızlar, peykler ve ay bunların hacimleri, kesafetleri, birbirlerine olan uzaklıkları, hareket ve devirlerinin keyfiyeti, aralarındaki çekici güç ve diğer bütün işler şu anda üzerinde bulundukları hal üzere olmaları gerekir. Çünkü çok ince olan bu miktarlar fazla veya eksik olursa durumları bozulur ve seyirleri düzgün olmaz.

Keza tabibler ve otopsi mütehassısları derler ki: Şu anda insan cisminin üzerinde bulunduğu hal örnek bir numunedir. Bundan daha güzel bir şekil düşünülemez. İster bedenin zahirine bakâlim ister tüm bedeni kaplayan deriye bakâlim, ister kılın bedenden örtmesi gereken yerlere bakâlim, ister kafa gibi bir kısmın tümünü kaplamış olsun ister bazı azaları kaplamış olsun aynıdır. Beden iskeleti gibi ki kemikler muhkem bir şekilde birbirleriyle irtibatlıdır. Bedenin kafa ile başlaması ve her iki ayağın dibine kadar ulaşan omurga kemikleri...

Sayıları 360 kadar olan kemik mafsalları vasıtasıyla birbirlerine bağlı olan kemikler, o mafsallar ki Allah (cc) onlara şöyle işaret ediyor:

"Onları biz yarattık; onların yaratılışını sapasağlam yaptık. Dilediğimizde (kendilerini yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.[376]"

Evet. İnsanın sadece dış görünüşünde işaretler vardır. Bu sadece cismin dış görünüşü ile ilgilidir. O dış görünüş ki insanın geneli o muhkem yaratılışta ortaktırlar. Lakin cismin iç âlemin yönüne intikal ettiğimizde bunda cismin cihazları için daimi ve sağlam bir çalışma vardır. O cihazlar ki, birbirlerine bağlı ayrı ayrıdır ve çokturlar. Beyin, kalp, solunum yolları, sindirim sistemleri, idrar yolu, iç savunma organları ki, beyaz kürrelerle temsil ediliyor.

Onlar ki en kötü mikroplar olsa bile cisimde bulunan tüm yabancı maddeleri veya en tehlikeli virüsler bile olsa onları defediyorlar ve en tehlikeli zehirlenme çeşitleri olsa.

Sonra duyma, görme, konuşma, tad, koklama ve dokunma organları... Haddi zatında bunların her biri başlı başına birer mucizedir. Akılları hayrete düşürüyorlar. Özellikle duyma ve görme organları. Bu ikisi ki Allah (cc) en çok akılla birlikte zikrediyor. Sonra... sonra...

Evet. Cismin iç muhteviyatını düşünmeye intikal ettiğimiz vakit hiç bir güç sahibinin beyanı ve tabiri olmadığı ömürlerini bu konuda harcasalar bile Rabbin ayetlerini, azametini, ilim ve kudretini, rahmetini ve hikmetini görmüş olacağız.

Bunun için Allah (cc) şöyle buyurmaktadır.

"şüphesiz biz insanı en güzel kıvamda yarattık"[377]

---

376 İnsan, 28
377 Tin 3

Böylece zanaatında sağlam olan Allah'ın kâinata koyduğu ilmi ortaya çıkaran ilmin değişik dallarında mütehassıs olanlar, mütevazı bir şekilde her yarattığın sağlam, hikmet ve bir ölçü ile yaratıldıklarını bu yaratılıştan daha güzel bir yaratılışın olmadığını ifade ediyorlar.

Bu âlimlerin hepsi diyorlar ki: Şayet bir mahlûkat varlığının herhangi bir bölümünde üzerinde bulunduğu halin dışında bir hal üzere olsa varlığı değişir, akıbeti kötü olur ve sonu kesin olur.

Biz birinci fasılda "19. Asırda Avrupa Medeniyeti" kitabın yazarı Cifr Brawn'ın şu sözünü naklettik: Kâinatta dokunulan tüm zahiri maddeler makul ve mantıki bir yol takib ediyor. İnsanın kâinatı yanlış anlamasının sebebi sağlam olmayan dağınık aklıdır.

ALTINCI BAHİS

Allah bu kâinatın tümünü insan için ve onu imtihan etmek sonra onu mükâfatlandırmak için yaratmıştır.

Allah bu kâinatın tümünü insan için ve onu imtihan etmek sonra onu mükâfatlandırmak için yaratmıştır.

Birçok mübarek ayet bu hakikati açıkça ifade ediyor. Bu ayetlerden bir kaç misal:

"O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan için, henüz Arş'ı su üstünde iken gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratandır. Böyle iken "Ölümden sonra şüphesiz diriltileceksiniz" desen, inkârcılar "Mutlaka bu apaçık bir büyüdür" derler.[378]

"Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter"[379]

"O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.(Mülk,2)

"(Ey Muhammed!) De ki: "Hamd Allah'a mahsustur. Selam onun seçtiği kullarına." Allah mı daha hayırlıdır yoksa onların ortak koştukları mı?" Yahut gökleri ve yeri yaratan ve size gökten yağmur indirip, onunla, ağaçlarını sizin yetiştiremeyeceğiniz gönül alıcı güzel bahçeler meydana getiren mi? Allah ile birlikte başka ilah mı var!? Hayır onlar (Allah'a) eş tutan bir kavimdir[380]**)**

---

378 Hud, 7

379 Mülk,1,2

380 Neml, 59-60

"Allah, gökleri ve yeri yaratan, gökten yağmur indiren ve onunla size rızık olarak türlü meyveler çıkaran, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri emrinize veren, nehirleri de hizmetinize sunandır." (İbrahim 32) "Düzenli seyreden güneşi ve ayı size faydalı kıldı; geceyi ve gündüzü de istifadenize verdi." (İbrahim,33) "O, İstediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür. (İbrahim, 34[381])"

"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır" [382]

"**Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır.[383]**

Bu ayetler altıncı bahse başlık yaptığımız büyük hakikati gerçekten açık bir şekilde delalet etmektedir. Bu hakikatler aşağıda beyan edilmiştir:

1- Hud suresinin 7. ayetinde Allah Teâla yer ve göğü 6 günde yarattığını ilan ediyor. (Yani altı zaman müddetinde) O zaman Allah'ın arşı üzerindeydi. Sonra Allah Teâla beşere hitap ederek şöyle demiştir: لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (Mülk, 2) Yani Allah yarattığı her şeyi sizi imtihan etmek içindir ki, amel esnasında Allah'ın adaletli terazisine

381 İbrahim 32,33,34
382 Lokman, 20
383 Casiye, 13

göre hanginizin ameli daha güzel, iyi ve daha faziletli olduğu zahir olsun.

Buna göre;

Yer ve gökyüzünün yaratılması, aralarında olan her şeyi ve oluşan şeylerden yer ve semanın şamil olduğu her şeyi hâkim olan Allah beşeri imtihan etmek için yaratmıştır. Bunun için yer ve gök beşerin imtihan yeri mesabesindedir.

2- Mülk suresinin birinci ve ikinci ayetlerinde Allah Teâla her şey üzerindeki azametini, yüceliğini, mülkiyetini, kudretini ilan ediyor. Sonra insanı imtihan etmek için ölüm ve hayatı yarattığını zahiren beyan ediyor. Hangisinin ameli daha güzel olduğu insanlar gerçekleri ve amelleri açısından onun için ortaya çıkmış olurlar. Sonra Allah Teâla şöyle buyuruyor:

“**O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır”**[384]

Bu kötülük işleyen mütekebbirler Allah’ın aziz olduğunu ve onlardan intikam alacağını bilsinler diyedir. Allah’tan kaçamazlar.

Keza salih olan iyilik sahipleri de Allah’ın affedici olduğu, onlara merhamet edeceğini, kusur ve taksiratlarını affedeceğini bilsinler diyedir.

3- Kehf suresinin 7. ve 8. ayetlerinde hâkim ve yüce olan Allah Teâla, yeri müzeyyen yani insanın muhtaç olduğu her eşya ile süslemiş olduğunu ilan ediyor. Ta ki insanları imtihan etsin. Salih amel meydanında onlardan öne geçen kim olduğu ve kimin ameli diğerinden

---

[384] Mülk, 2

daha güzeldir. Sonra şanı yüce olan Allah şunu ilan ediyor: Yeryüzünü ve onun üzerindeki eşya ve zineti arındırılmış, üzerinde bir şey olmayan bir yer kılacak.

Biçilmiş ekin gibi onda bir eser kalmayacak. Bu dünya hayatının nihayetinde ve insanlar imtihanını yerine getirdikten sonra olur.

İşte bu âlimler tefsir etmişlerdir ki bunlardan Fudayl bin İyad أَحْسَنُ عَمَلًا "amel açısından en iyi olan" kelimesini "en halis ve en doğru olanı" ile açıklamıştır. Halis olan amel sadece Allah için yapılan ameldir. Bu amelde başkasının bir payı olmaz. Nitekim doğru olan amel şeriate uygun olan, onun yolundan başka bir yolda yapılmayan ameldir. Allah'ın لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا "hanginizin daha iyi amel işlediğini imtihan etmek için" sözü yani hanginiz onun için niyetinde daha ihlaslı olduğunu ve hanginiz dine tabi olduğunu imtihan etmek için.

Şüphesiz ki insan Allah'a olan ibadet ve taatinde ihlasını ziyade ettikçe, tüm tasarrufatında en iyi şekilde şeriata uymada araştırma ve çalışmasını ziyade ettikçe şeriate daha çok tabi olmuş olur. Çünkü Allah'a ibadet etmek için dosdoğru yolu takip etmek gerekir.

Keza insan Allah dinine sarılmayı ziyade ettikçe ve Resulünün sünnetine sarılmayı ziyade ettikçe ve ihlası ziyadeleştikçe Allah için arınmış hali fazla olur.

"(Ey Muhammed!) De ki: "Hamd Allah'a mahsustur. Selam onun seçtiği kullarına." Allah mı daha hayırlıdır yoksa onların ortak koştukları mı?" "Yahut gökleri ve yeri yaratan ve size gökten yağmur indirip, onunla, ağaçlarını sizin yetiştiremeyeceğiniz gönül alıcı güzel bahçeler meydana getiren mi? Allah ile birlikte başka ilah mı var!? Hayır onlar (Allah'a)

eş tutan bir kavimdir."[385] ayetlerinin her birinde ve İbrahim suresinin **"Allah, gökleri ve yeri yaratan, gökten yağmur indiren ve onunla size rızık olarak türlü meyveler çıkaran, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri emrinize veren, nehirleri de hizmetinize sunandır."** (32)

"Düzenli seyreden güneşi ve ayı size faydalı kıldı; geceyi ve gündüzü de istifadenize verdi."(33)

"O size istediğiniz her şeyden verdi. Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız. Doğrusu insan çok zâlim, çok nankördür!" (İbrahim 32-33 ve 34.) [386]

Ayetlerinde Allah Teâla yer ve gökyüzünü yaratma açısından ve diğer yönden gökyüzünden su indirme, nebatatı yetiştirme ve insanlar için meyveleri ortaya koyması arasında bu üç şeyi birbirine bağlıyor. Şu halde: Bulutlardan inen su (yağmur, kar, dolu) için ve nebat, ziraat ve meyveler için bir irtibat olduğu gibi insan hayatı içinde bir irtibat vardır. Keza yer ve gökyüzünün yaratılmasında da insan hayatı ile ilgili sağlam bir rabıta vardır. Bütün bunlar maddi açıdan insan hayatının bolluk ve mutluluğu için birer vesiledir. Bunun için Allah Teâla Neml suresindeki ayetlerin akabinde şu iki ayeti getirmiştir: (Neml, 60) ve İbrahim suresindeki ayetlerin akabinde de şu ayeti getirmiştir: (İbrahim, 34)

Birinci takibin manası şudur: İnsanın Allah'a yaptığı ibadetlerde başka bir mabuda ibadet etmemesi gerekir. Çünkü başka ibadete layık ilah yoktur.

Lakin insanlar -kâfirler- yoldan saptılar, şeriat yolundan önce fıtrat nidasına, akıllarının hükmüne sonra

---

385 Neml suresinin 59-60

386 İbrahim 32-33 ve 34.

rablerinin vahyine kulak asmadıkları için bu durum onları bu kötü akıbete götürmüştür.

İkinci takibin manası ise şudur: Allah'ın nimetleri sayısızdır, sayılmaz lakin insan -kâfir- nefsine çok zulmedendir, Rabbine karşı çok nankördür. Yoksa onu rabbinden uzaklaştıran nedir? Hâlbuki gece-gündüz rabbinin nimetiyle yaşıyor, onu unutuyor.

4- Lokman suresinin 20. ve Casiye suresinin 13. ayetlerinde Sübhan olan Allah şunu ilan ediyor: Yer ve gökteki her şeyi insanın emrine vermiştir. Yani insanın iradesine itaat ediyor. Hâkim olan Allah'ın sünnetini ve o nimetleri keşfettikleri miktar kadar onlardan istifade ediyorlar. Lokman suresinde Allah (cc) yer ve gökteki nimetlerin insana boyun eğdiklerini zikretmeyi ilave ediyor. وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً (Lokman, 20) "sabiğ/örten" kelimesi, tüm cismi tam bir şekilde örten ve ona şamil olandır. Allah Teâla وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ (Lokman, 20) ayetiyle şunu kast ediyor: Allah nimetini size şamil, kâmil, vafi ve kâfi kılmıştır. Nitekim Allah (cc) İbrahim suresinin 34. ayetinde şöyle buyurmaktadır. وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ (İbrahim, 34) Yani yeryüzündeki hayatınızda muhtaç olduğunuz ve lisanı hal ile istediğiniz her şeyi size vermiştir.

Zahir nimetlerden kasıt, görünen nimetlerdir. Onları idrak etmek için düşünmeye ve derin bir nazara ihtiyaç yoktur. Bu nimetler ister zatımızda olsun, ister çevremizde olsun aynıdır. Batıni nimetler ise gizli ve ince nimetlerdir ki onların farkına varamayız. Ancak düşünmek ve ince tefekkürle anlaşılırlar.

Bu mübin ayetlerden anlaşılıyor ki: Allah Teâla kâinatın tümünü insanlar için imtihan yeri ve sahası olarak yaratmıştır. Bu apaçık ve sarihtir. Buna göre; şu ana kadar insanlar ancak küçük parçasını keşfettikleri

semavat için -sekizinci bahiste beyan edeceğimiz gibi- insanın bu yeryüzündeki hayatı ile bir irtibat vardır. İnsanın bir geniş gökyüzünü keşfetmemiş olmaları varlıkların ve insanların rabbinin muhkem kitabında beyan ettiği bu büyük hakikatten bir şey eksiltmiş olmaz. İnsanlar gelecek günlerde bu konunun bir kısmını veya büyük bir kısmını keşfedeceklerdir. Nitekim Allah (cc) bunu bildirmektedir:

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?" 53[387]

Bu bahsi bitirmeden önce Allah'ın **"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır."** [388] ayetindeki musahhar kelimesindeki kastı zikredeceğim. Bu Allah (cc) mahlûkatı insanlar için itaatkâr kılmıştır. İnsanlarla muamele etsin değişik yönlerden onlardan istifade etsinler.

Arap lügatindeki eşyayı zelil ve itaatkâr kılan musahhar kelimesine ilaveten bunun delili Allah'ın şu ayetidir:

"Bütün çiftleri yaratan, bineceğiniz gemileri ve hayvanları var eden de O'dur. Var etti ki, sırtlarına binesiniz, üzerine yerleştiğinizde rabbinizin nimetini hatırlayasınız ve şöyle diyesiniz: "Bunu bize boyun eğdiren Allah noksanlardan münezzehtir, yoksa

---

387 Fussilet, 53

388 Casiye, 13

biz buna güç yetiremezdik! Ve biz kuşkusuz rabbimize geri döneceğiz."[389]

Allah'ın gemi ve hayvan nimetini bize musahhar kılmayı zikredip onlara binmeyi öğrendikten sonra onlara binme esnasında şöyle dememizi: سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ bize öğretiyor وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ayetinin manası; yani biz onu zelil kılmaya muktedir olmazdık. Buna göre, bir şeyi musahhar kılmak yani onu itaatkâr, zelil kolay kılmaktır. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah'ın rızkından yeyin. Dönüş ancak O'nadır" (.Mülk, 15[390]**)**

Zelil kelimesi, deveyi çökertirken ve ayağa kaldırırken sahibine boyun eğen devenin sıfatıdır. Keza ona binerken, yük yüklerken ve nakil yapmada istihdam edilen sair hayvanların da durumu böyledir.

Sözün kısası şudur: Allah Teâla kâinatı yüksekliği ve düşüklüğüyle insana musahhar kılmış ki, bunlarla onları imtihana tabi tutsun. Allah'ın koyup ameline uygun kıldığı sünnetini keşfedince insanı iradesine itaatkâr kılmıştır. Başarı ve başarısızlık durumunda onda imtihana tabi tutmak, başaran için sevap vardır. Başarısız duruma düşen için de azabtan hüsrana uğramak vardır. Allah'ın hikmet ve adaletine göre.

Allah'ın izniyle ilerde gelecek bahiste bundan bahsedeceğiz.

---

389 Zuhruf 12/13/14

390 Mülk, 15

YEDİNCİ BAHİS

Kâinatın bir başlangıcı ve nihayet bulacağı bir sonucu vardır

Kâinatın başladığı bir başlangıcı ve nihayet bulacağı bir sonucu vardır. Fakat Allah'tan başka kimse bunu bilmez.

Bu hakikate delalet eden gerçekten birçok ayetler vardır. Bu ayetlerden bir kaç misal:

"Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattık. İnkâr edenler ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.[391]

"Biz gökleri, yeri ve her ikisi arasında bulunanları ancak hakka ve hikmete uygun olarak yarattık. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Sen şimdi güzel bir şekilde hoşgörü ile muamele et[392]"

"Göklerin ve yerin yaratılması elbette ki insanların yaratılmasından daha büyük bir olaydır ama insanların çoğu bunu bilmez. Görenle görmeyen bir olmaz, iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapan ile kötülük yapan da bir değildir. Ne kadar kıt düşünüyorsunuz.[393]

"Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Herkes peşine koştuğu şeyin karşılığını bulsun diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim"[394].

---

391 Ahkaf, 3
392 Hicr, 85
393 Ğafir 57/58
394 Taha, 15

“Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır. O göklere de, yere de ağır basmıştır. O size ancak ansızın gelecektir." Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar." [395]

Yukarıda geçen ayetlerin kâinatın belli bir müddette yaratıldığına ve kâinatın sonu için bir zaman olduğuna delalet etmesi aşağıda belirtildiği gibidir:

1- Ahkaf suresinin 3. ve Hicr suresinin 85. ayetlerinin her birinde Allah (cc) yer ve gökyüzünden ve aralarındaki şeylerden iki hakikati ilan ediyor:

a- Kâinat hak ile yaratılmıştır.

“Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattık.”[396]

Yani burada kâinatın yaratılışı arkasında Allah’ın bir hikmeti vardır. Onu boş yere ve bir oyalama yeri olarak ve batıl olarak yaratmamıştır. Çünkü Allah (cc) boş şeylerden, oyun ve batıl şeylerden uzak ve münezzehtir. Sonra Allah’ın mahlûkatından bir şeyde abeslik, oyun ve batıl ile şaibeli bir delil bulunmamaktadır.

b- Kâinatın yaratılışı belli bir zaman içindir. Son bulacak bir zamanla sınırlıdır.

“Kendi kendilerine bir düşünmezler mi? Allah gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları ancak hikmet temelinde, *belli bir süreye kadar* kalmak üzere yaratmıştır. Fakat şu bir gerçek ki insanların

---

[395] A’raf, 187

[396] Ahkaf 3

birçoğu rablerine kavuşmayı hâlâ inkâr etmektedir.”[397]

“Kıyamet gelecektir.” وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ Yani o saat ki kâinatın nihayet bulacağı saat sınırlandırılmıştır. Geleceği şüphesizdir.

2- Ğafir suresinin 57-58 ve 59 ayetlerinde Hâkim olan Allah kâinata nisbetle ardı sıra gelen üç hakikati beyan ediyor.

a- Yer ve göğün yaratılması insanın yaratılmasından daha büyüktür (zordur). لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ (Ğafir, 57) Yani kâinatı yaratmaya kadir olan Allah'tan başka kimse kâinatın büyüklüğünü bilmez. Yer ve gökyüzünde ve aralarındaki şeylerde temsil edilen şeyler - kendisi için kolay olan her şeyde ilmi, kudreti ve iradesi için bir sınır yoktur- ölümden sonra insanları yaratmak ve diriltmek Allah'a daha kolaydır. Sonra şöyle buyurmaktadır: وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ Yani onların cehaleti ölümden sonra tekrar dirilme inançlarını engelliyor.

b- Allah'ın adalet mizanında ve hikmetinde ebedi olarak kör ve gören aynı değildir. (Yani âlim olan cahil olan gibi değildir. Gerçek âlim nefsini ve rabbini bilendir. Gerçek olan cahil, nefsini ve rabbini bilmediği gibi) Salih amel işleyen mümin (yani iyilik işleyen) kötülük işleyen gibi değildir.

“Görenle görmeyen bir olmaz, iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapan ile kötülük yapan da bir değildir. Ne kadar kıt düşünüyorsunuz!”[398]

---

397 Rum 8
398 Ğafir 58

Yukarıda zikredilen ayetlerden sonra Allah (cc) şu sözünü zikrediyor: قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ Hitap küfür ehline yöneliktir. Yani fıtrat ve aklın delalet ettiği fıtri gerçekleri az hatırlıyorsunuz. Böyle olmasaydı tekrar dirilme ve hesabı inkâr etmezdiniz. O hesab olmasaydı insan hayatı boş ve batıl olurdu. O zaman salih ve kötü olan iyi ve müfsid olan aynı olurdu. Belki bazen kötü olan salih olandan daha mutlu olur, müfsid olan da salih olandan daha pay sahibi olurdu. Şüphesiz ki bu Allah'ın adaletine layık değildir ve Allah'ın beliğ hikmetine de hiç uygun düşmez.

c- Geçen kesin iki delili takdim ettikten sonra hesab ve ceza günü olan kıyametin gelişini tekid etmek üzere şöyle buyurmaktadır.

"Kıyametin vakti mutlaka gelecek, bunda kuşku yok! Ama insanların çoğu buna inanmıyor."[399]

Âlemin rabbi olan Allah bunun akabinde kıyametin şüphesiz geleceğini şu sözüyle bildiriyor: وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ İnsanların çoğu, kıyametin geleceğine nazari olarak inanıyor. Lakin sanki kıyamet ve hesabın geleceğine inanmayanlar gibi yaşıyor ve tasarrufta bulunuyorlar. Açıktır ki, Allah'ın varlığını bilmek, yaratıcı olduğuna ve rabliğine inanmak açısından değişiktir. -Bunu birinci faslın ikinci babında Allah'ın izniyle zikredeceğiz.- Keza kıyametin, hesab ve ceza gününün geleceğini bilmek ve ona inanmak, iman açısından değişiktir. Çünkü kıyamet gününe inanmak -bunu ikinci babın altında fazlında Allah'ın izniyle açıklayacağız- amel etmek ve bu gün için hazırlık yapmaktır.

---

[399] Ğafir 59

3- “"**Kıyamet mutlaka gelecektir. Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye, neredeyse onu gizleyecek (geleceğinden hiç söz etmeyecek)tim.**" [400] Ayetinde Allah mübarek kelamının başında Kelim Musa (as)'nın birlikte kıyametin üç hakikatini beyan ediyor:

a- إِنَّ السَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ (Taha, 15) yani ***kıyametin gelmesinde şüphe yoktur. Şüphesiz o gelecektir.***

b- أَكَادُ أُخْفِيهَا yani neredeyse kıyametin vaktini öyle gizliyorum ki hatta kendime karşı gizlemekteyim.

Bu tabirle kıyametin son zamanın ne kadar gizli olduğunu bununla kastediliyor. Öyle bir zaman ki Allah (cc) hiç kimseyi buna muttali kılmamıştır. Hiç bir meleği -hatta Cibril'i- hiç bir resulü hatta Muhammed (as) bu vakte muttali kılmamıştır.

c- لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى Bu kıyametin geliş hikmeti ve hedefi için bir beyandır ki Hâkim olan Allah (cc) herkesi amel ve sayine göre adaletle cezalandıracaktır.

Sonra Allah (cc) nebisi Musa (as)'ya şu sözüyle emrediyor: فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى (Taha, 16) kıyamet gününe inanmayanların vesveselerini dinleme. Nefsinin hevasına uyana tabi olma sen de bundan dolayı helak olursun.

4- Araf suresinin 187. ayetinde[401] Allah (cc) kıyametten bahsederken dört hakikati beyan ediyor.

---

[400] Taha 15

[401] "Ne zaman gelip çatacak?" diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: "Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah'tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!" Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

a- Allah (cc) son nebisine (sa) kıyametin zamanına soranlara Kur'an'ın أَيَّانَ مُرْسَاهَا tabiriyle tasvir ettiği tabir cevap vermesini emrediyor.

Kıyamet sanki seferini tamamladıktan sonra kendisi için hazırlanmış limanda duran bir gemidir. (Araf 187)

Şu halde son nebi (as) bile kıyametin gelme zamanı hakkında bir şey bilmez. Bunun ilmi tek Allah (cc) indinde münhasırdır.

b- Sonra Allah Teâla kıyametin sema ve sema içindeki herkes için ağır ve basması şiddetlidir. Çünkü kıyamet büyük bir inkılabtır, tüm kâinatta meydana gelir. (Ğafir, 187)

c- Sonra hâkim olan Allah Teâla kıyametin bize ani geleceğini haber veriyor. Ğaflet ve aldanma vaktinde gelecektir. لا تَأْتِيكُمْ إِلاَّ بَغْتَةً Bunun için daimi bir hazırlık içinde olmamız gerekir. Şüphesiz kendisine ani büyük kıyamet gelmeyen kişi, küçük kıyamet özel olarak kendisine ani gelecektir. Bunun için şöyle denilmiştir: "Küm ölürse kıyameti kopmuştur." Burada Sahihi Buhari ve Sahihi Müslim ve diğer hadis kitaplarında geçen bazı hadislerde Resulüllah (sa) ölümü, kıyamet kelimesiyle tabir etmiş ve şüphesiz bununla küçük kıyameti kast etmiştir. Bu hadislerden bir tanesi şudur: Resulüllah (sa)'a bir heyet geldi ve O'na kıyameti sordular. Resulüllah (sa) onlara baktı sonra en küçüklerine işaret ederek dedi ki: "Şayet bu yaşar ve yaşlılık ona isabet etmese üzerinize kıyametiniz kopmuş olur." (Müslim, 7335)

Bu sözde geçen saat kelimesinden kasıt ölüm zamanı olduğu açıktır. Küçük olan kişi yaşlanınca yaşı ilerlemiş olanın öleceği malumdur. "Üzerinize kıyametiniz kopacaktır" sözünün manası ise şudur: Size eceliniz gelir ve ölürsünüz.

d- Sonra Allah (cc) kerim olan nebisine, kendisine kıyameti sormakta ısrar edip ve kıyametten haberdar olduğunu zanneden cevabında şöyle demesini emrediyor:

"Ne zaman gelip çatacak?" diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: "Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah'tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!" Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler."[402] Yani, bilmezler ki Allah (cc) kıyamet zamanını kendine münhasır kıldığını bilmezler. Allah'tan başka kimse kıyametin ne zaman kopacağını bilmez.

[402] Araf 187

SEKİZİNCİ BAHİS

Allah'ın kâinat hakkında sarahaten veya işareten zikrettiği bazı hakikatler

İlerde beş hakikati zikretmekle iktifa edeceğiz. Bunların her birini başlı başına bir bölümde zikretmekle iktifa edeceğiz.

1- Kâinatı ihtiva eden yedi ana madde: Arş, sidretü'l-münteha, cennet, semavat, arz, bunlarında aralarında olanlar ve cehennem.

2- Semavatın yaratıldığı madde: Duhan.

3- Semavat ve arz ikisi bitişik bir tek kütleydi sonra birbirlerinden ayrıldılar.

4- Allah (cc) yer ve gökyüzünü ve aralarındaki şeyler altı zamani merhalede yarattı.

5- Canlı her kâinat sudan yaratılmıştır.

Şimdi Allah'ın mübin kitabının ışığında bu beş hakikatin her birini zikrettiğimiz sıralamaya göre beyan edeceğiz. İlk başta birinci meseleye başlayacağız:

BİRİNCİ KONU: Kâinatı ihtiva eden yedi ana madde:

Arş, sidretü'l-münteha, cennet, semavat, arz, aralarındaki şeyler ve cehennem.

Başta deriz ki: "Halk" kelimesinden kasdımız Allah'ın hâkim kitabında bize bildirdiği yarattığı ve icad ettiği -melaikei kiram, cin ve insanlar hariç- tüm mevcudattır.

Allah'ın kitabını araştırdıktan sonra kâinatı oluşturan ana mevcudatın yedi şey olduğunu gördüm. Bunları ehemmiyetine göre veya yukarıdan aşağıya doğru sıraladım.

1- Arş

Arş hakikati ile konuya başladık. Çünkü arş mahlûkatın en büyüğü, en önemli ve var olmakta en başta olanıdır. Allah'ın arş hakkında zikrettiği aşağıdaki hakikatleri düşünenler için apaçıktır.

a- Allah Teâla kendisine layık olan şekliyle arşa istiva etmiştir.

Birinci fasılda Allah Teâla arşına istiva ettiğini hâkim olan kitabında yedi mübarek ayette zikrettik. Bu ayetler şunlardır:

- A'raf, 54
- Yunus, 3
- Ra'd, 2
- Taha, 5
- Furkan, 59
- Secde, 4
- Hadid, 4

Bu ayetler arşın mahlûkatın en büyüğü, en önemli olanı ve yüksek olanı olduğunun açık delilleridir. Bütün

mahlûkat ondan aşağıdır. Zatında ve sıfatında bir benzeri olmayan Allah dışında onun üstünde hiçbir şey yoktur.

b- Allah yer ve göğü yaratmadan önce arş mevcut idi.

Hud suresinde Allah (cc) şöyle buyurmaktadır.

“o ki yer ve gökleri altı günde yarattı. Onun arşı su üstündedir”

Evet. Arşın var olması sair mahlûkatın var olmasında önce olmuştur. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur: وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ **“onun arşı suyun üstündedir.”** Yani yer ve gök yaratılmadan önce.

c-d-h- Allah Teâla arşını; azim, kerim ve mecid olmakla vasf etmiştir. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

“Allah büyük arşın sahibidir.”[403]

“ondan başka ilah yoktur. O şerefli arşın sahibidir.”[404]

“sağlam arşın sahibidir.”[405]

Mecid lafzı kesre ile okunursa, arşın sıfatı olur.

i- Allah Teâla şu anda meleklerin arşı taşıdıklarını ve etrafında dolaştıklarını beyan ediyor. Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

“Arşı yüklenenler ile onun çevresinde bulunanlar rablerini hamd ile tesbih ederler, O’na iman ederler ve müminlerin bağışlanmasını dilerler:"[406]

k- Keza Allah Teâla kıyamet gününde arşı sekiz meleğin taşıdığını haber veriyor.

---

403 (Neml, 26)
404 Muminun 116
405 Buruc 15
406 Ğafir 7

"Melekler göklerin etrafındadır. O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir." [407]

Bu sekiz melek sarahaten midirler onlardan değiller mi? Lakin zahir olan onların meleklerden olduklarıdır. Bu açık olduğu için Allah açıklamaya ihtiyaç duymamıştır. Şayet bunlar bir başka mahlûkattan olsalardı Allah bunu beyan edecekti. Allah âlim ve hâkimdir.

2- Sidretü'l-Münteha

Mübin olan Allah'ın kitabında Sidretü'l-Münteha (olduğu gibi) bir defa zikredilmiştir. Bazı ayetlerin sıyakında Allah (cc) nebisi Muhammed (as) ile vahiy meselesinde Cibril vasıtasıyla konuşurken bu kelime zikredilmiştir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"Şimdi siz şüpheye düşüp gördükleri hakkında onunla tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Andolsun ki onu (meleği) iniş esnasında en sondaki sidre ağacının yanında bir daha gördü. Me'va cenneti onun (Sidre'nin) yanındadır. O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı. Hiç kuşkusuz o, rabbinin âyetlerinden en büyüğünü görmüştü.[408]

Bu ayetten kasıt özet olarak şudur: Allah (cc) Nebi (as)'nin Cibril'i görmesini şüphe eden kâfirlere hitap ediyor. Onlar nebinin gördüğü şeytandır melek değildir zannediyorlardı. Allah (cc) onların zikrettikleri ithamları yalanlayarak veya nebinin gördüğü şeyde mücadele mi ediyorsunuz?

---

[407] Hakka 17

[408] Necm 12/18

Şüphesiz ki Resulüllah (sa) diğer bir defa daha Sidretü'l-Müntehada gördü. (Yani Resulüllah (sa) Cibril'i hakiki şekli üzere bir daha gördü.) Cennetü'l-Me'va Sidretü'l-Münteha'ya yakındı. Sidre ağacı onu kapsamıştır. (Allah'tan başka o sidre ağacının kapsadığı şeyi kimse bilmez.) Resulüllah'ın gözü ona bakmak için resmettiği şeyden başka bir şeye meyletmedi ve haddi aşmadı. (Resulüllah (sa) İsra ve Mirac seferinde kelamın siyakından açık olarak anlaşıldığı gibi) Resulüllah Allah'ın büyük ayetlerinden birçok ayet daha görmüştür.

Sidre, ağaçtır. Münteha kelimesi, bu ağacın mahlûkatın nihayetinde oldulğuna delalet ediyor. Biz bu ağaç hakkında bir şey bilmeyiz. İsminin delalet ettiği şey dışında. Çünkü İsmine göre büyük bir ağaç olduğu ve mahlûkatın sonunda olduğu zahirdir. Bu da cennete yakındır. Nitekim ayette de açık olarak ifade edilmiştir. Bir de cennet Allah'ın arşına yakındır ki bu ayette açık ifade edilmiştir:

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar cennetlerde, ırmak başlarındadırlar. Takvâ sahipleri cennetlerde ve ırmakların kenarlarında, güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler."[409]

Sidretü'l-Münteha da arşa yakındır. Cennetin üstünde arşın altında da olabilir. Arş, cennetteki en üst derecenin tavanıdır. O üst derece de firdevs cennetidir. Nitekim sahih hadiste böyle gelmiştir. (Hadis, ...)

3- Cennet

Kur'anda en çok zikredilen mahlûkattan biri de cennettir. Az önce geçtiği gibi cennet Sidretü'l-Münteha'ya yakındır. Ayette şöyle ifade edilmiştir:

---

409 Kamer 54/55

“Andolsun ki, o, Cebrail'i bir başka inişte daha (aslî suretiyle) görmüştü. Ki onun yanında huzur içinde kalınacak cennet vardır.”[410]

Zahir olan cennet, Sidretü’l-Müntehadan daha aşağıdadır ve yedinci göğün fevkindedir.

Allah’ın izniyle altıncı fasılda ahiret gününe mahsus ikinci babta bu konudan bahsedeceğiz.

4-5-6- Yedinci Sema, Arz ve bunların arasındaki şeyler

Allah Teâla birçok ayette bir kısmı bir kısmına yakın veya münferid olan bu meseleleri birçok ayette zikretmiştir. Bu ayetleri geçmişte zikrettik. Bunun için burada şu ayetle iktifa edeceğiz.

“Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattık. Ama inkâr edenler kendilerine karşı yapılan uyarıdan yüz çevirmektedirler.”[411]

Böylece Allah Teâla birçok ayette yedi gök olduğunu zikretmiştir. Bir ayette şöyle ifade edilmiştir:

“Yeryüzünde ne varsa tamamını sizin için yaratan, sonra göğe yönelerek onları, yedi gök olarak tamamlayıp düzene koyan O’dur ve O, her şeyi hakkıyla bilmektedir.”[412]

Arz, Kur’an’da bu kelime müfred olarak zikredilmiştir. Arzdan kasıt üzerinde yaşadığımız yerdir. Bu bir gezegendir ki dokuz gezegenden biridir. Güneşin etrafında dönüyor. Buna güneş sistemi denir. Onların ismi şudur:

---

[410] Necm 13/14/15

[411] Ahkaf 3

[412] Bakara 29

Arz, Merih, Müşteri, Zühal, Nepton, Platon, Üranüs, Atared ve Zühre.

Allah'ın kitabında sema gibi arzın taaddüne işaret eden tek ayet şudur:

"Yedi göğü ve yerden de onların benzerlerini yaratan Allah'tır. Allah'ın gücünün her şeye yettiğini ve yine Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilesiniz diye O'nun buyruğu gelip, bunlar arasında (bütün evrende) sürekli gerçekleşir."[413]

Lakin şimdiye kadar وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ sözünden kasıt nedir bana zahir olmadı.

Burada birbirinden ayrı yedi arz mıdır? Veya maksad yedi kıta mıdır? Asya, Afrika, Avrupa, Amerika, Avusturalya, Kuzay Buz Kutbu, Güney Buz Kutbu veya bundan kasıt yerin tabakaları mıdır? Veya bundan başka bir şey midir? Bu konuda kesin bir şey söyleyecek güçte değilim.

Amma "aralarındaki şeyler" kelimesi bundan kasıt şudur: Yer ve gök arasında vaki olan şeylerdir. Yani yer ve gök arasında sınır tabir edilen mekânda bulunan şeylerdir.

Zahir olan veya السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا kâinatı ihata eden esaslardır veya bunlar en az insan ve cinlerin imtihan hayatı ile ilgili şeylerdir.

Sema kelimesiyle mutlak olarak yukarı cihet kast ediliyor. Arz kürresi ise fezaya muallak sema tüm cihetini kuşatmıştır. Arz semadan bir cüzdür.

Sema veya semavat kelimesi, mefhumu arz ve onun dışındaki gezegenler ve yıldızları kapsıyor.

---

413 Talak 12

Şanı yüce olan Allah birçok evsafı semaya mutlak kılmıştır. O sıfatların tanıtımı esnasında semanın birçok hususiyetlerini öğrenmiş oluruz. Bu sıfatları zikretmeye dalmadan önce sema, semavattan ve yedi semavattan her biriyle ilgili maksadı zikredeceğiz ki bütün bunlar hepsi aynı şeydir. Bunlar arzı ihata eden üst cihettir. Öyle bir sınıra uzuyor ki Allah'tan başkası bunu bilmez.

İşte Allah'ın hâkim kitabının semaya mutlak kıldığı sıfatlar şunlardır:

a- **Yedi Gök.** Bunların bir kısmı diğer bir kısmı için tabaka halindedir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: "**o ki yeri tedi tabaka olarak yarattı"** (Mülk suresi)

"Görmüyor musunuz Allah yedi göğü birbiriyle nasıl uyumlu yaratmıştır? Allah sizi yerden bitirip yetiştirmiştir."[414]

Bu ayetler ve diğer benzer ayetlerden anlaşılan şudur: Yedi kat gök; birbiri üzerinde tabakalar halindedir. İkinci tabaka birini tabakayı, üçüncü tabaka dördüncü tabakayı, üçüncü tabaka dördüncü tabakayı, beşinci tabaka altıncı tabakayı, altıncı tabaka da yedinci tabakayı ihata ediyor. Bunların tümü yer kürreyi ve güneş sistemiyle ihata edilmiştir. Soğanın kabuğu biri diğeri üzerine tabaka halinde kendisi için çekirdek sayılanı ihata ettiği gibi buna delilim "tabaka" kelimesine delalet etmesine ilaveten şudur: Allah Taala kameri yedinci gökte nur kıldığını zikrediyor. Güneşi de onların arasında bir lamba kılmıştır. Güneş ve kamerin her biri birinci semanın sınırında vaki olmuştur. Bu Allah (cc)'ın lambalarla süslediği dünya semasıdır. Bunu biraz sonra izah edeceğiz. Ay ve güneşin yedinci göğün tümünün dairesinde

---

414 (Nuh, 15-16)

olmaları ve onlara şamil olmaları mümkün değildir. Ancak yedi göğün durumu zikrettiğimiz şekil üzere olursa.

b- Kâinatın yaratılışı sağlam bir şekildedir, dairesi geniştir. Azamet ve büyüktür. Onun miktarını Allah'tan başkası bilmez. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa gökyüzünü yaratmak mı, ki onu Allah bina etti, onu yükseltip düzene koydu. Gecesini karарttı, gündüzünü ağarttı"[415]

"Üstünüzde yedi kat sağlam göğü bina ettik."[416]

"Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler"[417]**.**

"Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz bizim (her şeye) gücümüz yeter."[418]

c- Semada yollar vardır:

Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ **"Yollara (yıldızların dolaştığı yörüngelere) sahip göğe andolsun ki,** "(Zariyat, 7)

Hubuk kelimesi, Habiketün kelimesinin çoğuludur. Yol manasındadır. Birinci semadaki yollar, yıldızların takib ettikleri yollardır. Bu yollara Allah Teâla yemin etmiştir: şöyle buyurmuştur:

"Yıldızların yerlerine yemin ederim ki, -eğer bilirseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir- Ki bilseniz, bu gerçekten pek büyük bir yemindir."[419]

---

[415] Naziat 27/30
[416] Nebe 12
[417] Ğafir 57
[418] Zariyat 47
[419] Vakıa 75-76

Dikkat edilecek olursa Allah Teâla, yeminini yıldızların yoluna bağlamasını idrak etmek ilimledir. Fiili olarak bilmek ise; astronomi ve fizik ilmi gelişip insanlar yıldızların bazı sırlarına ve onun o müthiş sırrını bilmeleri ve belirlenmiş yörüngelerindeki hareket ve devirlerini öğrenmeleri ve onlardan hiç biri kendileri için resmedilen yoldan bir kıl payı kadar sapmadığını öğrenmeleridir. İnsanlar geçmişten daha çok şimdi Allah'ın yıldızların yollarına yemin etmesinin azametini anlamışlardır.

d- Birinci sema -biz yeryüzü insanlarına- en yakın olan semadır. Bu sema yıldız ve gezegenlerle süslenmiştir. Sema yıldızlardan çıkan ateşlerle muhafaza ediliyor ve semanın haberlerini duymamaları için şeytanlar da meleklerle muhafaza ediliyor. İşte size bu meyanda olan ayetlerden bazıları:

"Biz yakın semayı yıldızların güzelliğiyle bezedik. Onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk. Onlar, yüce topluluğu (ileri gelen melekler topluluğunu) dinleyemezler. Kovulmaları için her taraftan taşa tutulurlar. Onlar için sürekli bir azap da vardır. Ancak onlardan söz kapan olur. Onu da delip geçen bir alev izler (ve yok eder)."[420]

"Böylece onları, iki günde (iki evrede) yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir"[421]

---

420 Saffat 6-10

421 Fusilet 12

Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık."[422]

"Andolsun, biz gökte burçlar yaptık ve onu, bakanlar için süsledik. Onu kovulmuş her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden olursa, onu da parlak bir ateş takip etmektedir."[423]

"Hakikaten biz (cinler) göğü yokladık, onu güçlü muhafızlar ve alev toplarıyla doldurulmuş bulduk."[424]

Dünya semasından kasıt bize en yakın olan semadır. Yani birinci sema. Çünkü dünya kelimesi edna kelimesinin müennesidir. Edna kelimesi ise en yakın olan manasındadır.

Allah'ın kitabı (misbah, kevakib ve büruc) klimeleri nücum/yıldız manasında kullanmıştır. Nitekim ayetlerde bu açıktır. Kevakib ve nücum arasındaki fark, nücumdaki ışık bizzat kendisindendir kevakibler ise nuru iktisab ediyorlar. Bu tarif ıstılahidir. Lakin bu ıstılahi mana ile de bazen ayetlerde bağlantı kuruluyor.

"Güneşi aydınlatıcı, ayı ise aydınlık yapan, yılların sayısını ve hesaplamayı bilesiniz diye ona menziller belirleyen O'dur."[425]

Dünya semasının korunduğu ve duymayı çalmak isteyen şeytanlardan muhafaza edildiğinin delili, yukarıda dercettiğimiz tüm ayetlerdir. Zira bu ayetlerin tümü Allah'ın dünya semasını şeytanlardan muhafaza ettiği-

---

422 Mülk 5
423 Hicr 16-17-18
424 Cin 8
425 Yunus 5

nin ve mele-i alayı -kiram meleklerini- dinlemekten muhafaza ettiğinin açık delilleridir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır.

"Onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk. Onlar, yüce topluluğu (ileri gelen melekler topluluğunu) dinleyemezler. Kovulmaları için her taraftan taşa tutulurlar."[426]

Bu muhafazanın birinci dünya seması ile ilgili olduğu ve bunun tüm kiram meleklerle ve yıldızlardan çıkan ateşle yapıldığının delili ise şu ayetlerdir:

1- Birinci delil: Son peygamber Kur'an'ı okurken onu dinleyen ve ona iman eden mümin cinlerin sözüdür. Şöyle demişlerdi:

"Hakikaten biz (cinler) göğü yokladık, onu güçlü muhafızlar ve alev toplarıyla doldurulmuş bulduk. Hâlbuki biz (daha önce, göğü) dinlemek için onun oturulabilecek yerlerinde otururduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor."[427]

Koruyucuların en şiddetli olanı şüphesiz ki meleklerdir. Belki o ateşi atanlar gökyüzünü muhafaza eden meleklerdir. Zira Allah Teâla haberleri duymak isteyen tardedilmiş şeytanlardır. Her yön ve cihetten onlara ateş atıyorlar. (her cihetten onlara atıyorlar) Atmak için bir atan olmalıdır. Ateşi atanlar ise, şeytanların yükselmelerini engellemek için Allah'ın gökyüzünü korumayı devrettiği şiddetli koruyucuların kendileridir.

2- İkinci delil de keza cinlerin şu sözüdür:

---

[426] Saffat 7-8
[427] Cin 8-9

“fakat şimdi kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor.”[428]

Rast ve gözetme anında ateşle şeytana atma halini beklemek ancak bilgi sahibi olanlar tarafından mümkündür. Bunlar da kiram olan meleklerdir.

Hadisi nebevide geldiğine göre dünya semasının korunması peygamberden önceki zamandan daha çok onun gönderilmesinden sonraki zamanda çok muhafaza edilmiştir. Yolu kesmek ve şeytanlara, kâhin ve arrafinlere karşı daha çok daraltmak için. Çünkü arraflar gaybı bildiklerini iddia ediyorlardı. Cinlerin sözü açıkça buna işaret etmektedir:

Hâlbuki biz (daha önce, göğü) dinlemek için onun oturulabilecek yerlerinde otururduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor.”[429]

Hadiste geldiğine göre, cinler semada olan bu değişiklikleri görünce yeryüzünde meydana gelen bir olayı araştırmaya sevk etmiştir. Gökyüzünde meydana gelen bu değişiklik yeryüzünde meydana gelen bir olay sebebiyle olduğunu söylediler. Bu araştırma ve takib sonucunda peygamber efendimizin haberini duydular ve gelip onu dinlediler. Nitekim onları kıssa şöyle hikâye edilmiştir:

“Hâlbuki biz (daha önce, göğü) dinlemek için onun oturulabilecek yerlerinde otururduk; fakat şimdi kim dinlemek isterse kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor.”[430]

3- Allah’ın şu ayeti de buna delalet etmektedir:

---

428 Cin 8-9
429 Cin 8-9
430 Cin 8-9

“Ancak kulak hırsızlığı eden olursa, onu da parlak bir ateş takip etmektedir.”[431]

“Ancak, (o yüce topluluktan) bir bilgi kırıntısı kapan olursa onu da delip geçen bir ışık topu kovalar.”[432]

Çünkü “Etbeahu” kelimesi kulak hırsızlığı yapan tard edilmiş şeytana atılan, yakıcı, geçici ateşi oradan atan tarafından atıldığı ve kulak hırsızlığı yapan şeytanları takib ettiğine açıkça delalet ediyor. Yukarıda tüm anlattıklarımıza binaen şöyle dememiz mümkündür.

Gökyüzünde müşahede ettiğimiz yıldız ve Samanyolu ister çıplak gözle görülmüş olsun ister teleskopla görülmüş olsun bunların tümü bize en yakın olan birinci dünya seması hududu dâhilindedir. Diğer altı sema onun fevkindedir. Her ne kadar şu anda birinci sema sınırının nihayetini ve ikinci semanın başlangıcını bilmesek bile. Bize en yakın olan semayı bilmediğimize göre bizden uzak diğer semaların sınırını bilmemek daha evladır.

“Kevn” kelimesi ise, ki bununla yaratma tabir ediliyor. Bunun mefhumu “yaratma” kelimesi mefhumundan daha çok dar anlamlı değildir. Buna göre belki semavat kelimesinden daha dar anlamlıdır. Belki “dünya seması” kelimesinden de. Çünkü biz şu anda teleskoplarla bizden uzak sınırları göremedik ancak, dünya semasının bir kısmını görebiliyoruz. Bu söylediklerimizin delili şudur. Allah Teâla birçok ayette dünya semasını lambalarla (misbah) süslediğini beyan ediyor. Buna göre;

---

431 Hicr 18

432 Saffat 10

Müşahede ettiğimiz o dağınık tüm yıldızlar -gördüğümüze göre görmezsek, onlar her cihette hesap edilmiş manzumeler içinde olurlar- Samanyolu, yıldızlarla süslü dünya semasını oluştururlar.

Daha önce astronomi âlimlerinin şöyle dediklerini zikrettik: Güneşimiz, binlerce belki milyonlarca yıldızlar arasında hacmi orta derecede bir yıldız olmaktan başka bir şey değildir. O yıldızlar ki bize en yakın ve Darbü't-Taban diye isimlendirilen samanyolumuz onlardan oluşmuştur.

Lakin şüphesiz ki, bu görüşün zayıflığı sebebiyle şu neticeyi çıkarmamız "kevn" kelimesinin kapsamı söylediğimiz gibi sadece birinci semanın bir kısmını kapsamasından başka bir şey değildir. Bir de kevn kelimesine nisbetle arzın hacmi küçüktür.

Arz küçük bir şey olup kevne nisbetle değersizdir, neticeyi çıkarmamız aklın zayıflığındandır. Nitekim bazı inkârcılar ve onların görüşlerinden etkilenenlerin zannettikleri gibi. (İnkârcılar böyle düşünüyorlar) Çünkü mahlûkat hacimleri ile değil belki muhteviyatları ve keyfiyetleri ile kıyas edilirler. Böyle demesek, fil, balıklar, gergedanlar insanlardan daha önemli olurlar. Çünkü bunlardan her biri bir grup insana eşittir. Yalnız bir insan kadar değiller.

Şu halde üzerinde yaşadığımız arz hacmi küçük olsa da lakin o keyfiyet ve muhtevası itibariyle cidden büyük ve mühimdir. Şayet arz cidden önemli ve büyük olmasaydı Hâkim olan Allah Kerim olan kitabında ondan çok bahsetmezdi. Çünkü arz ismi Allah'ın kitabında gelen sema ismine eşit sayıda zikredilmiştir.

Kâinatı doğru bir şekilde bilmenin tek kaynağı rabbani olan ilahi vahiydir. Kaynağı ilahi vahiy olduğunu

demesek; bir gün Darvinizm, Freud ve Marks gibi inkârcıların o değersiz düşünceleriyle insanın maymundan az gelişmiş bir olduğunu o hurafe nazariyeleriyle istenecektir. Onun bu inkârcı düşünce -hacminin küçük olması sebebiyle- arzın bu geniş kâinatta mücerred değersiz olduğunu demekten vaz geçmez.

İnsan daima her şeyi nefsiyle kıyas ediyor. -Yani kâfir insan- o nefsini değersiz görüyor ve hayatının bir değeri olmadığını görüyor. Kâfir olan insana nisbetle bu doğrudur. Çünkü kâfir insanın hayatı oyun ve oyalamadan başka bir şey değildir. Onların hayatı hayvan ve behimin hayatı gibidir. Bunun için yer ve gökte olan her şeyin nefsi gibi değersiz olduğunu tasavvur ediyor. Bu da nefsten ve kâinattan gafil olmaktır. Bunun için Allah (cc) kâfirin ruhunu alırken veya kıyamet gününde ona şöyle diyor:

“(Ona şöyle seslenilir:) "Sen bu konuda tam bir gaflet içindeydin, artık gözünden perdeni kaldırdık, şimdi gözün keskindir."[433]

Sanki kâfir kapalı bir kuyuda veya büyük bir tencerededir. Kapak kalkınca gördüğü şeylerle ani olarak karşılaşıyor. İşte bu kıyamet gününde kâfirlerin şöyle demelerinin sebebidir:

“O günahkârları rablerinin huzurunda başlarını önlerine eğmiş halde şöyle derlerken bir görsen: "Rabbimiz! Gördük ve işittik; bizi geri gönder de rızâna uygun işler yapâlim, artık kesin olarak inandık!"[434]

---

[433] Kaf 22

[434] Secde 12

Bu yer basar kelimenin sem kelimesinden önce geçtiği tek yerdir. Çünkü kıyamet gününde kâfirler, sesleri duymadan önce müşahede ve ahvali görüyor.

7- Cehennem

Biz cehennem konusunu sona bıraktık. Çünkü biz en üstten başlayarak en aşağı ve edna olana indik. Ayetlerde zahir olarak görünen cehennem mahlûkatın en aşağısında olandır. Allah'ın izniyle biz bu konuyu ikinci babın altıncı faslında beyan edeceğiz. Sübhan olan Allah cehennem ateşi lafzı ile zikretsin. Gerçekten birçok ayette zikretmiştir. Biz burada üç ayeti zikretmekle iktifa edeceğiz:

"Şüphesiz cehennem, bir gözetleme yeridir; azgınlar için, içinde çağlar boyu kalacakları bir dönüş yeridir."[435]

"İşte bu, yani cehennem ehlinin birbiriyle çekişmesi olayı bir hakikattir."[436]

"İnkâr edenlere gelince, cehennem ateşi de onlarındır. Ne ölmelerine hükmedilir ki ölsünler ne de cehennem azabından kendileri için bir hafifletme yapılır. İşte inkârcılığa saplanıp kalmış herkesi böyle cezalandırırız."[437]

Yukarıda saydığımız bu yedi şey kâinatı oluşturan şeylerdir ve kâinatı ihtiva eden ana şeylerdir. Nitekim Allah'ın kitabında böyle zahir olmuştur. Allah Teâla âlim ve hâkimdir.

---

435 Nebe 21-22

436 Sad 64

437 Fatır 36

İKİNCİ KONU: Allah'ın Semavatı Yarattığı Madde: Duhan

Bu Allah'ın kitabı sarahaten bildirdiğidir. Nitekim şu iki ayette şöyle buyrulmaktadır:

"Dahası O, duman halinde olan semaya iradesini yöneltti; ardından ona ve arza, "İsteyerek veya istemeyerek (varlık sahnesine) gelin!" buyurdu. "İsteyerek geldik" dediler. Böylece onları iki evrede yedi gök olarak yarattı.[438]

Allah'ın ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء وَهِيَ دُخَانٌ sözü yani: Sema duhan halinde iken sonra Allah icmayı yaratmayı kast etti (yani sema gaz halindeyken Allah'ın teşkil ettiği madde) çünkü "isteva" kelimesi "ala" harfı cerri ile müteaddi yapıldığında yükselmek, irtifa ve durma manasını ifade eder. Daha önce bunu beyan ettik. Fakat burada "ila" harfı ile müteaddi kılınmıştır. Yönelme ve kesin olarak bir şeyi yapmayı kast etme manasını ifade eder.

Şu husus kayda değer bir husustur: Kâinatın oluşma keyfiyetini araştıran teoriler, nihayet şu teoriyi söylemeye kail olmuşlardır: Sema şu andaki halini almadan öcne birbirlerinden ayrı gaz halinde idi. Kuruyup tek kütle haline geldikten sonra dâhili hararetinin dehşet verici bir şekilde yükselme neticesinde o kütlede büyük bir patlama meydana gelmiştir. Sonra kâinat bu şekliyle ondan oluşmuştur.

Bu nazariyenin genel olarak Allah'ın kitabındaki semayı yaratma sadedindeki görüşe yakın olduğu açıktır. Lakin biz Allah'ın kitabını tefsir etmede teorilere ihtimal vermeyiz. Ta ki o teoriler teori aşamasını geçince ve ilmi

---

[438] Fusilet 11-12

bir hakikate dönüşünceye kadar. Vahyin ilmi hakikatleri daima tasdik ettiği açıktır. Çünkü vahyin başlangıcı ilmin nihayetidir. Yani ilmi çalışma ve araştırmalar yolculuğu son bulunca ve kesin bir sonuca varınca vahyin söylediğine ulaşmış olur. Bunun için diyoruz ki: Sarih olan vahyin sahih olan ilimle çatışması muhaldir. Ancak ilim tahrif edilmiş din ve hurafelere ters düşer ve onlarla çatışır veya hak din, haksız yere ilim adına yapılan hatalı nazariyelerle çatışır.

Mülahaza edilecek olursa Allah Teâla semayı yaratmadan bahsederken arzı da duhandan yarattığını da zikreder. Şöyle buyurmaktadır:

"İsteyerek veya istemeyerek (varlık sahnesine) gelin!"[439]

Buradaki hikmet -gördüğüm kadarıyla ki Allah Teâla âlim ve hâkimdir- arz (dünya) semadan bir parçadır. Yerin (dünya) maddesi de semanın maddesinin bir parçasıdır. Böylece arzın yaratılışı semanın yaratılışı ile birlikte olmuştur. Belki onun zımnındadır.

Bu konuyu gelecek hakikatte daha geniş bir şekilde izah edeceğiz.

---

[439] Fusilet 11

ÜÇÜNCÜ KONU: Sema ve arz bitişik tek kütleydiler, sonra birbirlerinden ayrıldılar.

Bu diğer bir hakikattır. Allah Teâla Enbiya suresinin 30. ayetinde zikretmiştir.

"İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?"[440]

Ratk kelimesi, bir şeyin parçalarının bitişik olması ve bir arada olmalarıdır. Fatk kelimesi ise, ayrılmaktır.

Bazı teoriler yaptıkları araştırma sonunda Allah'ın kitabının ikrar ettiği bu hakikate asırlarca önce ulaşmışlardır. Çünkü bu teorilerde şöyle denilmektedir: Yeryüzü (arz) güneşten kopmuş bir parçadan başka bir şey değildir. Sonra tedricen soğumuş ve nebat ve hayat için uygun bir duruma gelmiştir. Bu nazariyeler derler ki; arzın güneşten ayrılmasının delili şudur:

Arzın içi ve merkezi cidden yüksek bir harareti muhafaza ediyor. Arzın için ve merkezi erimiş madenler ve madenler dışında başka bir şey değildir. Volkanlar ancak bu yüksek hararetten ve zaman zaman nefes almaktan başka bir şey değildir. Açıktır ki, arz güneşten kopan bir parça olduğu gibi keza güneş ve sistemi de bir ara samanyolunun bir parçasıydı ondan ayrılmıştır. Keza zikredilen samanyolu da sair samanyollarının bir parçasıydı. Belki tüm semavat böyleydi o samanyolundan ayrılmıştır. Bu ayette şöyle bildirilmiştir:

"İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?"[441]

---

440 Enbiya 30

441 Enbiya 30

Allah'ın bu sözü sadece arz ve güneş hakkında değildir. Belki tüm semavata şamildir.

Bu hakikatler arasında bir fark olmadığı açıktır. Belki bir kısmı diğer kısmı ikmal ediyor. Bu mübarek ayet hepsini kapsıyor.

DÖRDÜNCÜ KONU: Allah (cc) yer ve göğü ve aralarındaki şeyler altı zaman merhalesinde yaratmıştır.

Bu kâinat hakkında zikrettiği diğer büyük bir hakikattir. Çünkü hâkim olan Allah'ın kitabı, Allah Teâla yer ve semavatı ve bunların arasındaki şeyleri altı günde yaratmıştır. Bu hakikatler Allah'ın kitabında yedi mübarek ayette zikredilmiştir. Bu ayetler şunlardır:

"Şüphesiz ki rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratandır"[442]

"Şüphesiz ki rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratandır"[443]

"o ki rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratandır"[444]

" o Allah ki, gökleri ve yeri altı günde yaratandır"[445]

"De ki: "Arzı iki devirde yaratanı inkâr edip O'na başkalarını ortak mı koşuyorsunuz? O yaratıcı ve âlemlerin rabbi olan Allahtır. Arz üzerinde sarsılmaz dağlar oturttu, orayı bereketli hale getirdi; gerekli besinlerini orada -bunlara ihtiyacı olan varlıklar için eşit derecede olmak üzere- uygun ölçülerle yarattı. (Bütün bunlar) dört devirde oldu. Dahası O, duman halinde olan semaya iradesini yöneltti; ardından ona ve arza, "İsteyerek veya istemeyerek (varlık sahnesine) gelin!" buyurdu. "İsteyerek geldik" dediler. Böylece onları iki evrede yedi gök olarak yarattı.[446]

---

[442] Araf 54
[443] Hud 7
[444] Furkan 59
[445] Secde 4
[446] Fusilet 9-10-11-12

"Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden O'dur."[447]

Allah'ın kitabının ışığında- yer ve göğü ve aralarındaki şeylerin yaratılmasını kapsayan altı günün feyzinin keyfiyetini beyan etmeden önce altı günü mefhum ile ilgili bazı izahatlar vermek istiyorum. Neden altı günü altı zaman dilimi diye ifade ettim.

Diyoruz ki, "yevm" kelimesi Arap lügatinde yani (zaman süresi) veya "zaman dilimi" ifade ediyor. Bu sürenin on iki saat veya yirmi dört saat olması şart değildir.

İşte size izah ettiğimiz manada kullanılan bu kelimeyi müfred veya çoğul olarak ihtiva eden o mübarek ayetler:

"Şüphesiz ayırım günü vakit olarak belirlenmiştir. Sûra üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz;"[448]

"Mûsâ'yı da, "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (onlar için de önemli olan) günlerini (ve nimetlerini) hatırlat!" diye mûcizelerimizle göndermiştik. Bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için alınacak ibretler vardır."[449]

"ve uğrunda şahitleri olsun diye o günleri biz insanlar arasında döndürüp duruyoruz."[450]

"Onlar senden azabın çabuk gelmesini istiyorlar. Allah vaadinden asla dönmez. Bilinmeli ki, rabbinin katındaki bir gün sizin saymakta olduklarınızın bin yılı gibidir."[451]

---

[447] Hadid 4
[448] Nebe 17-18
[449] İbrahim 5
[450] Aliimran 140
[451] Hac 47

"Gökten yere kadar bütün işleri Allah yürütür. Sonra bu işler, süresi sizin hesabınızla bin yıl olan bir günde ona yükselir."[452]

"Melekler ve Ruh (Cebrail) ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir."[453]

Arapların yaygın bir atasözleri vardır: "Zaman iki gündür. Bir gün lehinde bir gün de aleyhindedir." Yer ve gök yaratılmadan önce bugün kullandığımız "yevm" mefhumunun kullanılması mevcut değildi. Çünkü o zaman yevm diye birçok yoktu. İster güneşin doğuşunu ve batışını kapsayan gündüz mefhumu olsun ister yirmi dört saati kapsayan gece ve gündüz olsun böyle bir mefhum yoktu. Ancak dünya güneşin önünde kendi etrafında dönmesiyle gece ve gündüz bu günkü yönüyle ortaya çıkmış oldu. Geçen hususlara binaen diyoruz ki: "altı gün" yani ardı ardına gelen altı zaman dilimidir. Ama yer ve gök ile onların arasındaki şeyleri yaratıldığını kapsayan zaman merhaleleri ve devreleri bizce meçhuldür. Araştırmacılar yakın zamanda veya gelecekte zamanın sınırını tasavvur edebilirler veya takribi bir tasavvura ulaşabilirler.

Şimdi asıl konumuza dönelim: Altı günün yer ve semaya tevziinin keyfiyeti konusunda özet olarak diyorum ki: Bu konuya nispetle Fusilet suresinin 9-12. ayetlerinde şöyle zahir olmuştur: Allah Teâla yedi semavat ve dünyayı ve içinde olanları iki gün içinde yaratmıştır. Sonra şanı yüce olan yaratıcı dünyayı oluşturan unsurları, sonra nebat ve hayvanatın hayatına uygun olan unsurları yaratmıştır. Sonra dünyada insanı yaratmıştır. Dünyayı oluşturan şeyler ise; dağlar, denizler, nehirler,

452 Secde, 5

453 Mearic, 4

hazineler ve madenleri dört gün içinde yaratmıştır. Böylece dünyanın yaratılışı tamamlanınca altı günde tamamlanmış oldu. Ortamı hazırlamak ve hayatın gerekleri tamamlanmış oldu. Şimdi de geçen ayetten bu mefhumu nasıl iktibas ettiğimizi izah edelim: Daha önce Enbiya suresinin otuzuncu ayeti ışığında

"İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?"[454]

Allah Teâla ratk ve fatk ameli esnasında dünyanın yaratılışını tamamladı. Semanın bu iki ameliyeden yaratıldığı daha öcne geçti. Bu yani Allah dünya ayrılmış şekilde yaratmadan önce semanın zımnında ratk ve muttasıl şekilde yaratmıştır. Buna göre, yer ve semanın yaratılışı her iki günü kapsamıştır. (İki merhale)

Birinci günde (birinci merhale) ratk (bitişik) haldeydi. Sonra ikici günde (ikinci merhalede) fetk (ayrılma) hali meydana gelmiştir. Yer ve semanın birlikte yaratıldığının ve iki günde tamamlandığı mübin olan Allah'ın kitabındaki delili -o iki günkü iki merhale olarak görüyorum. Bu iki merhalede zahir olarak ratk ve fetk meydana gelmişi- Allah Teâla yer ve semayı iki günde yaratığını beyan ediyor. Nitekim ayette şöyle buyurmuştur:

"Dahası O, duman halinde olan semaya iradesini yöneltti; ardından ona ve arza, "İsteyerek veya istemeyerek (varlık sahnesine) gelin!" buyurdu. "İsteyerek geldik" dediler. Böylece onları iki evrede yedi gök olarak yarattı.[455]

Buna göre; yer ve semanın yaratılışı ikisi birlikte bir vakitte iki gün arasında olmuştur. Sonra yerin yaratılışı

---

[454] Enbiya 30

[455] Fusilet 11-12

zikredilmeye ihtiyaç duyulmadı ve yedi semanın yaratılışını zikredilmekle iktifa edildi.

"Böylece onları iki evrede yedi gök olarak yarattı"[456]

Çünkü yeryüzü daha önce zikredildi. Sonra yer (arz) yedi semavatı oluşturan küçük parçalardan bir parçadan başka bir şey değildir. Belik ilk sema da bu parçalardan biridir. Diğer bir delil ise, Allah Teâla yeryüzünü iki günde yarattığını zikrediyor. Ayette şöyle buyrulmuştur: (Fussilet, 12)

Sonra Allah Teâla kâinatı oluşturan unsurları yarattığını zikrediyor. Dağları, volkanları, hazineleri ve gıdaları dört günde yaratmıştır.

"O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti."[457]

Yeryüzünün içinde tamamlandığı zikredilen iki günde semanın da yaratıldığı gün saymasak yeryüzü yaratılışı Allah'ın zikredip semanın tümünü ve yeri yarattığı altı günün tümünü kapsamış olur. Semanın yaratılışı için bir gün bile kalmaz. Öyle ki Allah Teâla semayı iki günde yarattığını bildiriyor.

"Böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı"[458]

Şayet altı günü zahiren arza nisbet etmekte ısrar edersek, bu altı güne iki gün daha eklememiz gerekir ki semayı tamamlayacak iki günü elde etmiş olâlim. Bu durumda altı güne bedel günlerin sayısı sekiz olur. O

---

456 Fusilet 12

457 Fussilet, 10

458 Fusilet 12

zaman durum şöyle olur: Yerin yaratıldığı iki gün + yerin yaratıldığı ve gerektirdiği unsurların dört günü + yedi semanın yaratıldığı iki gün (2+4+2=8) Bu Allah'ın kitabında bulunan altı güne muhalif olur. Arz ve semavatın altı günde yaratıldıkları hakkında nas vardır. Şu halde; yukarıda zikredildiği gibi düşünmek hatalıdır. Bu günlerin zaman merhalelerinin hesabı doğru olmaz ve zaptı da olmaz. Bu konunun başında beyan ettiğimiz gibi Allah Teâla bize haber verdiği yarattığı varlıklar ar-ncak bizim beyan ettiğimiz şekildedir. O şekilde şudur: Allah Teâla önce semavatı duhandan yarattı. Onun zımnında iki günde yedi semayı kıldı. Sonra altı günden geriye kalan dört günde arzın yaratılışını ikmal etti. Bu da fevkinde dağları, gölleri kılmakla ve hazineleri takdir etmek ve hayatın gerektirdiği gıdaları kıldı. Bu mübarek ayetlerde anlatılan şeye uygun olan ayette zikredilen iki gündür.

"Böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı"[459]

"De ki: "Arzı iki devirde yaratanı inkâr edip O'na başkalarını ortak mı koşuyorsunuz? O yaratıcı ve âlemlerin rabbi olan Allah'tır."[460]

"Böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı"[461]

Ayette zikredilen iki günün kendisidir. Lakin Allah Teâla her ne kadar arz semanın bir parçası ise de arzı, semadan önce zikretmiştir.

---

459 Fusilet 12
460 Fusilet 9
461 Fusilet 12

Allah (cc) arzın yaratılışını semanın zımnında yapmıştır. Çünkü bize nisbetle arz önemlidir. Zira beşer hayatı arz ile iribatlıdır. Bir de imtihan hayatımızın gerektirdiği hayır ve bereketleri Allah onda hazırlamıştır. Daha önce geçtiği gibi arzın yaratılışı, semanın yaratılışından önce zikretmiştir.

Ayette böyle gelmiştir.

"O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök halinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir."[462]

(Bakara, 29) Aynı sebebler için. Çoğu kere bazılar Bakara 29. ayetindeki ve Fussilet 11. ayetindeki sümme kelimesi konumuz için işkale sebebiyet verdiğini tasavvur ederler. Çünkü sümme kelimesi arzın yaratılışı, semanın yaratılışından sonra olduğuna işaret ediyor. Lakin durum böyle değildir. Çünkü sümme kelimesi zaruri olarak zamani olan tertibe işaret etmez. Belki bunu gerektiren bir karinenin olması gerekir. Aksi halde sümme kelilmesi tek başına buna delalet etmez. Belki sümmenin geldiği cümledeki siyaka göre değişiyor fakat sümme kelimesi tek başına bir konudan bir başka konuya geçişte kullanılıyor. Allah Teâlanın şu sözünde olduğu gibi:

"Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. (Bunca âyet ve delillerden) sonra kâfir olanlar (hâla putları) Rab'leri ile denk tutuyorlar."[463]

Bazen seviye sıralamasını ifade etmek için kullanılır. Şu ayette olduğu gibi:

---

[462] Bakara, 29

[463] Enam 1

"Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi yahut aç-açık bir yoksulu doyurmaktır"

"Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi yahut aç-açık bir yoksulu doyurmaktır."

"O tutsak bir boynu çözmek(köle azat etmek) tir."

"Veya bir kıtlık gününde yakını olan bir yetimi yahut aç açık bir yoksulu doyurmaktır."

"Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir."[464]

Burada sümme kelimesi burada aşağıdan yukarıya doğru rütbe sıralamasını ifade ettiği açıktır. Çünkü rütbe itibariyle iman, köle azad etmekten ve yemek yedirmekten daha üstündür.

Bu ikisi imanın çok meyvelerinden iki meyveden başka bir şey değildir.

Şayet burada sümme rütbe sıralamasın ifade etmiyor dersek ve zamanla ilgili tertibi ifade ediyor dersek şunu demek bize lazım gelir. Köleyi azad etmek ve açlara yemek yedirmek, Allah'a imandan önce gelirler. Bu ise açık bir yanlış olduğu şüphesizdir. Keza arzın tanzim ve hazırlanmasının oluşması ve hayatın gereklerinin yaratılması semanın icadı esnasında semadan sonra icadının tamamlandığı değildir. Ayette şöyle ifade edilmiştir:

---

464 Beled,11,17

"(Ey inkârcılar!) Sizi yaratmak mı daha zor, yoksa göğü yaratmak mı? Onu Allah kurmuştur."

"Bunları sizin için ve hayvanlarınız için bir yarar kaynağı yaptı."

"Onu yükseltmiş ve ona düzen ve âhenk vermiştir."

"O göğün gecesini karanlık yaptı, ışığını da çıkardı."

"Ardından yeri düzenleyip döşedi."

"Ondan suyunu ve merasını çıkardı."

"Dağları sağlam bir şekilde yerleştirdi." Bunları sizin için ve hayvanlarınız için bir yarar kaynağı yaptı." [465]

Bu ayetler istişhad yeri, Allah Teâla semayı yaratması ve bina etmesi, yükseltip tasviye etmesi geceyi karartıp ışığını çıkartmasını zikrettikten sonra arzı yaratması ve icadını zikretmemiştir. Çünkü arzın mevcut ve yaratılışı semanın zımnında olmuştur. Belki, Allah arzı yumurta şeklinde kıldığını, sularını çıkardığını, meralarını ve dağlarını diktiğini zikretmiştir. Bütün bunlardan sonra bunun akabinde şöyle diyor: مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ Yani bu tahvilat ve islahı arzda yapmıştır ki, sizin için ve hayvanlarınız için faydalanma yeri olsun. Şayet arzda bu değişiklikler olmasaydı hayvanların ve insanların hayatlarının var olması yeryüzünde zahir olması mümkün olmazdı.

Az önce zikredilen Naziat ayetlerinin Fussilet suresinin onuncu ayetinin ifade ettiğini açık olan hususlardandır.,

"O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket

---

[465] Naziat 27,33

meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti."[466]

Çünkü bu ayet مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ. ayetinin tam olarak manasındadır.

"O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti."[467]

Beşinci Konu

Tüm canlı kâinat sudan yaratılmıştır.

Bu iki yerde mübin olan Allah kitabının zikrettiği diğer bir hakikattir.

"İnkar edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?[468]

"Allah bütün canlıları sudan yarattı. İşte bunlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimisi dört ayak üzerinde yürür. Allah dilediğini yaratır. Çünkü Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir."[469]

Bu hakikat hâkim olan Allah kitabının on dört asırdan fazla bir zamandan önce beyan ettiği bir hakikattir.

Bu zamanımızda biyoloji ilminin yaptığı çalışma ve araştırma sonucunda çıkardığı neticenin aynısıdır. Sahih ilim, sarih vahyin teyid ettiği neticeyi veriyor. Nasıl böyle olmasın? İlim Allah'ın yarattığı kâinatın kuralları-

---

466 Fussilet, 10
467 Fussilet, 10
468 Enbiya, 30
469 Nur,45

nın keşfeden değil midir? Vahiy de Allah'ın ilminden sadır olan değil midir? Şu halde Allah'ın fiili ile sözü veya yarattığı ile emri veya oluşturması ve kanunu çatışır mı?

Dikkat edilecek olursa Allah (cc) Enbiya suresinin 30. ayetine şöyle başlamıştır.

"İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?" [470]

Ve şu sözü ile bitirmiştir: **"artık iman etmezler mi"?** Burada gördüğüm kadarıyla hikmet şudur: Bu iki büyük hakikatin izahı şudur: Yer ve semavatın yaratılış keyfiyeti ve canlıların hayat kaynağının belirlenmesi -onların cismani cihetleri itibariyle- işte Kur'an'ın satırlarından bir satırda beyan ettiği bu hakikat kâfirleri ikna etmeye kâfidir. Yaratılış ve hayat hakikati ve sırrı. Âlim ve Hâkim olan Allah (cc) bildiği ve indirdiği yaratılış esrarını biliyor. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli değildir. Nitekim Allah (cc) şöyle buyurmaktadır

"Şüphesiz yerde ve gökte Allah'a hiçbir şey gizli kalmaz."[471]

Yukarda zikredilen Enbiya suresi 30. ayetini bir daha tekrar ediyoruz ve onu bu ikinci faslı bağlıyoruz

"İnkar edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?"

Şimdi bu babın üçüncü faslına geçiyorum. Kerim, vahhab olan Allah'tan tevfik ve meded istedikten sonra Allah (cc) noksan sıfatlardan beridir, ondan başka ilah yoktur.

---

470 Enbiya, 30

471 Ali imran,5

ÜÇÜNCÜ FASIL

İNSAN ALLAH'IN YERYÜZÜNDEKİ HALİFESİDİR

TEMHİD

Varlık âleminde seviye ve makamı açısından insanın hakikat ve şahsiyetini tanımak, fıtrat ve tabiatını, yaratmadaki Allah'ın hikmeti, yeryüzü hayatındaki vazifesi, hayat hikâyesi, akıbeti ve varacağı yeri bilmek için, doğru bilgi için tek kaynak olan Allah'ın mübarek kelamını dinleyeceğiz. Şu altı mübarek ayetin bahislerini tümünü tefekkür edelim:

1- Varlık âleminde insanın seviye ve makamı.

2- Hz. Adem (as)'in (insanın) ve zürriyetinin oluşturması ve yaratılış keyfiyeti.

3- Nadir ve müzdevic olan insanın tabiatı.

4- İnsan yaratılışının hikmeti.

5- İnsanın yeryüzü hayatındaki vazifesi sınırlıdır.

6- İnsanın yeryüzündeki yaratılış kıssası ve merhaleleri (aşamaları)

Allah Teâla'nın tevfikiyle birinci mebhasa başlıyoruz.

BİRİNCİ BAHİS: Varlık Âleminde İnsanın Seviye Ve Makamının Tahlili

Aşağıya alınmış ayetleri düşündükten sonra insanın makamı ve kâinattaki yerine muttali oluyoruz. Âlim ve hâkim olan, iyilik sahibi, rahim, şanı yüce olan Allah şöyle buyurmaktadır:

“Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti.”[472]

“Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zâlimdir, çok cahildir.”[473]

“Tîn'e ve zeytûn'a andolsun.” “Sinâ Dağına andolsun,” “Bu güvenli şehre (Mekke'ye) andolsun ki,” “Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”[474]

“Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.”[475]

“Allah Adem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini

[472] Bakara, 30
[473] Ahzab,72
[474] Tine, 1,4
[475] İsra,70

bildirin" dedi. Seni tenzih ederiz! Bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. En kâmil ilim ve hikmet sahibi şüphesiz sensin" cevabını verdiler."[476]

"Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım." ""Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." "Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler." "Yalnız İblis secde etmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu." "Allah, "Ey İblis! "Ellerimle yarattığıma saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu? Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?" dedi" İblis, "Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi." "Allah şöyle dedi: "Öyle ise çık oradan (cennetten), çünkü sen kovuldun." ""Şüphesiz benim lanetim hesap ve ceza gününe kadar senin üzerinedir."[477]

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır."[478]

"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır."[479]

"Gökleri ve yeri yaratan, gökten su indirip onunla size rızık olarak türlü türlü ürünler çıkaran

---

[476] Bakara 31-32
[477] Sad 71,78
[478] Casiye, 13
[479] Lokman, 20

Allah'tır; izni ile denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize veren, nehirleri sizin için faydalı olacak şekilde yaratan O'dur. Düzenli seyreden güneşi ve ayı sizin için yararlı kılan, gece ile gündüzü faydalanacağınız biçimde yaratan O'dur. O size istediğiniz her şeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Şu bir gerçek ki insanoğlu çok zâlim, çok nankördür!"[480]

Allah'ın kâinatta sırrı ile insana hazırladığı o yüksek makamını gelecek on meziyette ortaya çıkarma imkânımız vardır. Yukarıda zikredilen on ayetin ışığında:

1- İnsan Allah'ın yeryüzündeki halifesidir.

Bu husus Allah ve melekler arasında cereyan eden apaçık bir husustur. (Bakara, 30-33)

Halef lafzından kasıt evvela Hz. Adem (as) olduğudur. Lakin mefhum zürriyetine de şamildir. Bu meleklerin şu sözüdür

"Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?.[481]

Çünkü meleklerin kastı şudur: Hz. Adem (as)'in zürriyeti yeryüzünde fesad çıkaracak ve kan akıtacaklardır.

Yoksa Hz. Adem nasıl kan dökecek orada onun çocuklarından başka kimse yoktur. Keza meleklerin ifsadı Allah saf nebisi olan Hz. Adem'e nisbet etmeleri uzak görülmektedir. Buna göre;

Yeryüzünde fesad çıkarmak ve kan akıtmaktan kasıt Hz. Adem'in zürriyeti ise onlar halife lafzı kapsamına girerler. Çünkü yeryüzünde fesat çıkarmak ve kan akıtmak halifenin iki sıfatı kılınmıştır.

---

480 İbrahim -32-33-34

481 Bakara,30

Burada insanların geneli veya bir kısmı yeryüzünde Allah'ın halifesi olarak vasıflandığı hakkında birçok ayet vardır

"O, sizi yeryüzünde halifeler kılandır. Artık kim inkâr ederse inkârı kendi aleyhinedir. İnkârcıların inkârı, Rableri katında ancak uğrayacakları gazabı artırır. İnkârcıların inkârı, ancak ziyanlarını arttırır."[482]

Allah'ın şu sözü tüm beşere hitap ediyor:

"O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapandır,."[483]

Allah'ın Müslümanlara olan hitabı da şudur:

"Allah'a ve Resûlü'ne iman edin. Sizi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden iman edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır."[484]

Allah'ın kulu ve nebisi olan Hz. Davud (as)'a olan hitabı da şudur:

"Ona dedik ki: "Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma"[485]

Allah'ın Hz. Adem ve zürriyetine yeryüzünde kendine halife veya halifeler olarak isimlendirmesi, insanın teşrif, tazim ve ikramı olduğunun ve kerim ve vahab olan Allah'tan insan ve zürriyetine büyük bir ikram olduğunun şüphesiz ki delilidir. Melekler bildiler ki, Allah'ın Hz. Adem ve zürriyetini halife seçmesinde Allah'tan onlar için tafdil, tekrim ve terfi vardır.

---

482 Fatır, 39
483 Enam,165
484 Hadid, 7
485 Sad, 26

Bunun için melekler bu makamı kendilerine istediler -ve ilimlerine göre- bu yüksek makama Hz. Adem ve zürriyetinden daha layık olduklarına işaret ettiler. Anlama yoluyla Allah'a şöyle diyorlardı:

"Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?.[486]

Lakin Allah (cc), Adem ve zürriyeti zayıf noktaları olmakla birlikte onların bu yüksek makama yerleşmeleri daha layık olduklarını beyan ediyor. Çünkü insanlar bazı kuvvetli noktalarla diğer varlıklardan temeyyüz ediyorlar. O kuvvetli noktalar ki insanlardan başka kimse de yoktur. İşte bundan sonra bunu açıklayacağız.

Bazı âlimler "halifetullah" kelimesini tüm insanlar için mutlak saymayı büyük görmüş, bunu kullanmaya cesaret göstermemişlerdir. Bakara suresindeki ayeti tevil etmeye dönmüşlerdir. Tüm insanların Allah'ın yeryüzündeki halifeleri olduğunu sarahaten gösteren sair ayetleri de zayıf tevillerle tevil etmişlerdir. Mesela şöyle demişlerdir:

Allah diyor ki: **"ben yeryüzünde bir halife yaratacağım"** ayetinden kasıt yeryüzünde sakin olan cinler için halife kıldım. Lakin bu söz -ki bu onların Hz. Adem ve zürriyetinin yeryüzünde Allah'ın halifesi olduklarını inkâr eden en kuvvetli delilidir- zayıftır. Belki bu ilerde gelecek delillerden dolayı en zayıf delildir.

1- Tüm insanlar cinlerden daha şereflidir.

Enbiyanın cin ve insanlara gönderilmesi bunun delilidir. Nebiler yalnız insanlardan gönderilmiştir. Hayır ve şerde cinler insanlara tabidir. Her ne kadar cinlerden olan şeytanların tesirli zararları olsa da. Ama nebilerin sadece insanlara gönderilmesinin meselesini resul ve

[486] Bakara,30

nebilere iman konusuna ikinci babın beşinci faslında Allah'ın izniyle açıklayacağız.

Şu halde: Daha üstün ve şerefli olan onlardan daha aşağıda olana nasıl halife oluyor?

2- İddialarını çürüten ikinci delil şudur: Kiram olan meleklerin layık oldukları makama şu sözleriyle işaret etmeleri -ki bu makam yeryüzünde halife olma makamıdır. وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ bu meleklerin muttali oldukları o yüksek makama işaret eden açık delildir. O da Allah'ın halifesi olmaktır. Cin ve diğerlerine hilafet yoktur. Bunun için melekler Allah'a olan daimi ibadetlerini dile getirdiler. O ibadet ki, değil masiyet onda gaflet şaibesi bile yoktur.

3- Cinler insanlardan önce yeryüzünün sakinleri olmamışlardır. Ta ki Hz. Adem ve zürriyetleri onlardan sonra yerleşmiş olsunlar. Belki cinler de Hz. Adem ve zürriyetleriyle birlikte yeryüzünün sakinleri olmuşlardır.

Belki Allah Teâla iblislerin tümünü -onlar ki Allah onları Hz. Adem'e secde etme emrini yerine getirmedikleri için semadan tard etmişti- biz de Hz. Adem ve zevcesi Hz. Havva memnu olan ağaçlardan yemeleri sebebiyle onları bir tek vakitte cennetten çıkardı. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik."[487]

[487] Bakara,36

Bunu Allah'ın izniyle bu faslın altıncı matlabında açıklayacağız.

Şu halde Allah Teâla ins ve cinlerin tümünü aynı vakitte yeryüzünde iskan kılmıştır. Biri diğerinden önce olmamış ki biri diğerine halife olsun.

4- Sonra bil ki cinler ve yeryüzünde insanlarla birlikte hayatlarına devam ediyorlar. Yeryüzü sadece insanlara bırakılmamıştır ki ta ki insanlar yeryüzünde onlardan sonradır deme imkânı olsun.

İnsanların yeryüzündün halifesi olduklarını inkâr etmeye âlimleri defeden "Halefetüllah" kelimesini insanlara büyük görmeleridir. Şöyle derler: Allah hay ve kayyum olduğu halde onun için halife olması nasıl caiz olur. Halife ölen kişiye veya hazırda olmayana niyabet eder. Lakin şunu anlamamışlardır. Allah Teâla'nın bir benzeri yoktur. Şu halde: Allah'ın hayatı, semi, basarı, istivası... vs. yarattıkların sıfatına benzemediği gibi; keza başkasını kendine halife seçmesi de mahlûkatın birbirlerine halife tayin etmelerine de benzemiyor. Onları bu tevillere sevk eden tüm düşünceler Allah'ı mahlûkata kıyas etmekten ortaya çıkıyor. Bu kesin olarak apaçık bir hatadır.

Allah'ın yeryüzünde insanı kendisine halife tayin etmesinin manası şudur: Allah Teâla insana yeryüzünü hür iradesiyle ihya etmesini ve yeri imar etmesini havale etmiştir.

"O sizi yerden var etti ve size orayı mâmur hale getirme görevi verdi."[488]

Dine uymalarını, emir ve nehiyleri yerine getirmelerini emretmiştir. Fakat onları bir şeye mecbur kılmamıştır. Bu da onları imtihan ve denemek içindir. Onu hayır

---

[488] Hud 61

olsun şer olsun hayatın keyfiyet amel ve tasarrufatına karşılık ceza vereceğini haber vermiştir

"Kim iyi iş yaparsa faydası kendinedir, kim de kötülük yaparsa zararı yine kendinedir. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."[489]

Bu tüm insanların yaşadıkları bir gerçektir. Neden bunu onlara büyük görelim? Ama melekler Adem (as) ve zürriyeti yeryüzünde ifsad çıkaracğaı ve kan akıtacağını nasıl bildiler?

Bunun cevabı şudur: Allah Teâla yeryüzünde yapmayı irade ettiği şeyi meleklere haber verince ki bu da Hz. Adem ve zürriyetini orada halife kılmasıdır. Bu vakitte bu halifenin şahsiyetini, tabiatını ve zürriyetinin tabiatını onlara beyan etmiştir. Lakin hâkim olan Allah'ın kitabı bunu kısa bir şekilde bildirmiştir. Çünkü bunu tafsilatlı bir şekilde anlatmaya gerek yoktur.

Allah **"ben yeryüzünde bir halife yaratacağım"** sözü yaratacağı bu halifenin tarifini kapsıyor. Bunun için melekler o halifenin şahsiyeti ile ilgili bilgi istememişlerdir. Çünkü hâkim olan Allah, kendisine halife yaratacağını haber verdiğinde tarif etmişti. Kiram olan melekler, mükerrem halifenin tabiatını ve zürriyetinin tabiatını bilme ışığında şu neticeyi çıkarmışlardır: İnsanlar Allah'ın razı olmayacağı bazı şeyleri yapacaklardır; fesad çıkarmak ve kan akıtmak gibi. Meleklerin bu neticeleri yüzde yüz doğrudur.

2-**İnsan, kendisinden başka kimsenin taşımadığı, Allah'ın emanetini taşıyor.**

---

[489] Casiye, 15

"Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zâlimdir, çok cahildir"[490]

Bu hakikati (Ahzab, 72) ayeti açıkça bildiriyor:

Hâkim olan Allah'ın emaneti taşımaları için mahlûkat arasında insanları seçmiş olması büyük ve açık bir imtiyaz olduğu açıktır. Nerede ise akıl bunu anlamakta acze düşüyor. Bundan anlaşılan şudur: Mahlûkat arasında insanın büyük bir makamı vardır. Tüm mahlûkatın yüklemekten aciz kaldığı emanetten yüce Allah'ın yüklemek için seçtiği emanetten daha büyüktür. Semavat tüm genişlik ve yüksekliğiyle, yeryüzü ve onda bulunan tüm garaib mahlûkat; dehşetli sırlar ve sağlam tertibat, dağlar kendisinde bulunan tüm kuvvet, ağırlık ve yükseklik hepsi emaneti taşımaktan aciz kalmış ve Allah'ın ağır emanetini taşımaktan korktular. Lakin insan bunu taşımak için ortaya çıktı, onu taşıdı ve taşımayı kabul etti. Tüm mahlûkat arasında bu taşıma ile imtiyaz sahibi oldu. Bu münasebetle insana hitap eden şairin şu sözünü hatırlamış oldum:

Ey insan farkında isen büyük bir şey için yaratılmışsın.

İhmal ile otlamaktan nefsini uzak tutmalısın.

Birçok âlim bu ayetin tefsiri konusunda konuşmuşlardır. Bununla bağlantılı olarak düşündükten sonra kalbimin tatmin olduğu şudur:

Yüce olan bu mübarek ayetle insana ikram ettiği o yüksek makamı beyan etmeyi irade ediyor. İnsanın Allah için temsil ettiği o ihtiyarı ibadeti yapmakta veya

---

490 Ahzab,72

yapmamakta ona isnad ettiği o büyük yüce vazifeyi beyan etmek istiyor. Olumlu olsun olumsuz olsun zikredilen bu vazifeye büyük neticeler doğuyor.

O büyük netice ki cennette ebedi olarak kalmak veya cehennemde ebedi olarak kalmayı temsil ediyor. Allah (cc) bu durumu korkutucu meşhedte tasvir etmiştir. O meşhed ki Allah Teâla orada emanetini tüm mahlûkata arz ediyor. O mahlûkat semavattır. Ki bu mahlûkatın en büyüğü ve en geniş olanıdır. Arzdır. Bu da mahlûkatın en acaibi garaib ve sırlara en çok şamil olandır.

-İlmimize göre- dağlardır. Bunlar en katı ve en güçlü olanıdır. Lakin bunların tümü emaneti taşımaktan aciz kalmışlardır ve ondan korkmuşlardır. Lakin insan tek başına o rabbani emaneti taşımaya kendini arz etti. Bu mübarek ayetten anladığım şudur: Tüm mahlûkat zikredilen "ihtiyari ibadet" vazifesini eda etmeye ehil ve hazır olmadıklarını ve bundan aciz kaldıklarını tasvir ediyor. Bu mahlûkatın arasında tek insan bu emaneti yüklemeye kabiliyetli ve ehil olduğudur.

"ondan ürktüler" cümlesi, insanın yüklendiği vazifenin ne kadar önemli olduğunu beyan ediyor. Yoksa yüce Allah'ın irade ettiği fiilden mahlûk nasıl olur da insan ondan imtina eder? Veya Allah Teâla yerine getirme ehliyetini vermediği mahlûkata bir emri nasıl verir?

Şu halde:

Dediğimiz gibi kerim olan ayetin irade ettiği şey şudur: Tasvir üslubunda zikredilen hakikatin tabir edilmesi izah ve anlama ziyadeliği içindir.

Alla Teâla âlim ve hâkimdir.

Hâkim olan Allah insanı iki zayıf noktada ikaz ediyor. O iki noktadan sakınmaz, ondan ictinab etmese onun ziddı ile vasıflanmasa o iki nokta onu helak eder.

Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"insan zâlim ve cahildir" Âlimler zulmü şöyle tarif etmişlerdir: Bir şeyi yeri dışında bir yere koymaktır veya sınırı aşmaktır. Zulüm hangi tarif üzere olursa olsun, çoğu kere cehaletin karşıtıdır. Cehalet ise, hakkı tanımamaktır. Yani bu fikri ve nazari yanlışlıktır. Buna göre:

Zulüm, ameli yanlışlıktır. Bazen zulüm iki sebebten dolayı cehle takdim edilir:

1- Zulüm cehaletin neticesidir. (Cehalet sebebiyle olur.) Bazen de cehalet dışında olur. Belki inad, kibirlilik ve hevaya uymak sebebiyle olur.

2- Bazen cehalet sadece sahibine zarar verir. Lakin zulüm başkasına zarar vermekten hali değildir.

Zulmün tersi ve zıddı, adalettir. Nitekim cehaletin tersi ve zıddı, ilimdir. İlmin evveli ve esası, Allah'ı bilmektir. Yaratıcıdır, rabdir, ilah ve velidir, hâkimdir, insan Allah'ın mahlûku olduğunu bilir, merbub, memluk ve abd olduğunu bilir.

Nitekim adaletin aslı ve özü:

Mükellef olduğu o büyük vazifeyi yapmaktır ve kendisi için yaratıldığı baliğ hikmeti eda etmektir. Yani insanın zahir ve batınına şamil olan ibadet mefhum ile Allah'a ibadet etmektir. O ibadet ki, fert, aile ve toplum halinde insanı kapsıyor.

Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur.

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."[491]

Adaletin ilimsiz gerçekleşmediği açıktır. Nitekim ilim adaleti sahibinde gerçekleştirmese o ilim nimet olduktan sonra nikmete (nimetsizlik) dönüşür.

---

[491] Zariyat, 56

İnsan ilim ve adaletle muttasıf olduğu miktar kadar cehalet ve zulümden uzak kalır. Bu iki sıfat ondan kalkmış olur. Allah Teâla emanet ayetinden sonra aşağıdaki ayetlerde;

1- Münafık erkek ve kadınları,

2- Müşrik erkek ve kadınları,

3- Mü'min erkek ve kadınları

Zikrediyor: Ayette şöyle buyurmuştur:

"Allah, münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mümin erkeklerin ve mümin kadınların da tövbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." [492]

Bu ayette münafık erkek ve münafık kadınlarda zulmü maddeleştirdiklerine dair bariz örneğe işaret olduğu umulur. Çünkü bu münafıklarda hakkı batıldan ayıran dini ilim eksik değildir. Onlar ilimle amel etmeyi iman, takva ve gereklilik açısından kaybetmişlerdir.

Müşrik erkek ve kadınlar ise, cehaleti maddeleştirdiklerini misalini temsil ediyorlar. Allah'a şirk koşmaktan daha şiddetli daha galiz bir cehalet var mıdır? Yani Allah'ın bazı mahlûkatını rablıkta, ilahlıkta, velayette ve hâkimlikte Allah'a ortak koşuyorlar.

Münafık erkekler ve kadınlar ile müşrik erkekler ve kadınlar zulüm ve cehaletten kaynaklanan bu iki kısım ile inhirafın meydana gelmesini maddeleştirip temsil edince ve hâkim olan Allah'ın azabını hak edince, mümin erkek ve mümine kadınlar nefislerinde ilim ve adaleti maddeleştirmişlerdir. Bu nedenle affedici ve merhametli olan Allah onlara mağfiret ve tevbeyi vadetmiştir.

[492492] Ahzab, 73

Yukarıda geçenlere binaen; Omuzlarına yüklenen o büyük emanete hıyanet edenler -münafıklar gibi- veya o emaneti zayi edip ihmal edenler -müşrikler gibi- şüphesiz ki onları ahirette rabbani adalet bekliyor. Lakin Allah'ın emanetini eda edip ona riayet edip muhafaza edenler onları Allah'ın mağfireti, tevbesi ve rahmeti bekliyor.

Ahzab'ın 73. ayeti Allah'ın her birini zikrettiği Fatiha'nın yedinci ayetine benziyor:

"Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil."[493]

1- Ehli İman.الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ (Fatiha, 7)

2- Her iki nevi ile küfür ehli المغضُوبِ عَلَيهِمْ (Fatiha, 7)

Gazaba uğrayanlar, bunlar hakkı bildikleri halde ondan yüz çevirenlerdir. Bu sebeple Allah onlara gazab etmiştir. Nitekim sapıtanlar haktan yüz çevirenlerdir. Cehalet ve delaletlerinde kaldılar. Resulüllah (sa) "gazaba uğrayanların" gazaba uğrayanların Yahudi olduklarını açıklamışlardır. **Sapıtanların** da Hıristiyanlar olduklarını açıklamıştır. Çünkü Yahudiler son nebiyi yeni tanıdılar. Ayette şöyle buyrulmuştur:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir takımı bile bile gerçeği gizlerler."[494]

Lakin Hıristiyanlar ise baştan beri dinin aslından ve tevhitten sapmışlardır. Yani Hatemü'l-Enbiya'nın gelmesinden önce, nitekim Allah Teâla Hıristiyanlardan bahsettiği ayette şöyle buyurmaktadır:

---

493 Fatiha, 7

494 Bakara, 146

"De ki: "Ey Kitap ehli! Hakkın dışına çıkarak dininizde aşırı gitmeyin. Daha önce sapmış, birçoklarını da saptırmış ve dümdüz yoldan da şaşmış bir milletin arzu ve keyiflerine uymayın."[495]

Resulülllah (sa)'ın zikredilen tefsirde kastı şu olduğu açıktır: Yahudiler gazaba uğrayanların açık örneğidir. Hıristiyanlar da sapıtanların açık misali oldukları açıktır. Şayet böyle demesek mübarek ayetin manası tüm insanları kapsayıcı olur. Sadece Yahudi ve Hıristiyanlara münhasır olmaz.

Ama Allah'ın iman için kendilerine hidayet ve tevfik verip nimetlendirdiği iman ehli ise, hakkı bilmişler, anlamışlar, sonra onu kabul etmişler, onu tasdik etmişler ve ona uymuşlardır. Bunlar ilim ve marifet, amel ve kabul eçısından ifrata düşmemişlerdir.

3-İnsanlar en güzel şekil ve surette yaratılmışlardır.

Bu hakikat Tin suresinin birinci ve dördüncü ayetlerinde sarahaten ifade edilmiştir.

"Tîn'e ve zeytûn'a andolsun. Sinâ Dağına andolsun, Bu güvenli şehre (Mekke'ye) andolsun ki, Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."[496]

تَقْوِيمٍ Kelimesi tefil babından kıvam kelimesinden alınmıştır. Zahir olan Allah'ın kavlinden kasıt şudur: (Tin,1) Bu şu demektir: İnsanları mahlûkatın oluştuğu şeklin en faziletli şekli üzere yarattık. Bu faziletli şekil ruh ve bedenin ikisini kapsıyor. Mana şöyle oluyor: İnsan madde ve maniyat olarak mahlûkatın en güzel ve en faziletli olanıdır veya ruh ve beden olarak veya batın ve zahir olarak en güzel şeklide yaratılmıştır.

---

[495] Maide, 77

[496] Tin 1,4

Lakin bu imtihan dünyası olan dünya hayatı itibariyledir. Fakat ahiret hayatı ceza veya mükâfat hayatıdır. Bunun durumu ise değişiktir. Çünkü orada insanlar birbirlerinden ayrılıyorlar. İman ve küfür açısından sınıflara ayrılıyorlar. Allah Teâla şöyle buyuruyor:

"Kıyametin kopacağı günde suçlular hayal kırıklığı içinde ümitsizliğe düşeceklerdir. Onların, Allah'a koştukları ortaklardan kendileri için şefaatçılar da olmayacaktır. Artık onlar ortak koştukları şeyleri de inkâr ederler. Kıyametin kopacağı gün, işte o gün mü'minler ve kâfirler birbirinden ayrılacaklardır. İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler. İnkâr edenler, âyetlerimizi ve ahiret buluşmasını yalan sayanlar ise, işte onlar azapla yüzyüze bırakılacaklardır."[497]

Şu halde, insan ahiret hayatında Allah'ın dünya hayatında ona verdiği o yüksek makamda durması -ki insan mahlûktur, mükerremdir, faziletlidir ve en güzel şekilde yaratılmıştır- bu imanı ve salih ameli kesp etmeye bağlıdır. Yoksa o ahirette o yüksek makamı kaybetmekle kalmaz. Belki derecelerin en aşağısına düşer ve mahlûkatın en hakiri olurdu. Varlıkların en faziletlisi, en ekrem olanı ve en yüksek olanı olduktan sonra ayette şöyle buyrulmuştur

"Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik. Fakat iman edip sâlih amel işleyenler için eksilmeyen devamlı bir ecir vardır."[498]

---

[497] Rum 12,16
[498] Tin 5,6

Zikri geçenlere takiben ve mübarek ayetin sonunda Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Artık bundan sonra, ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir? Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?"[499]

Bu iki ayetin manası gördüğüm kadarıyla şöyledir.

Allah Teâla insana ve özellikle kâfir olan insana şöyle hitap ediyor: Âlemlerin rabbinden bu hitabı duyduktan sonra hesap ve cezayı inkâr etmeye seni iten nedir. O hitap da şudur: Allah Teâla insanı en güzel şekil ve suret üzere yarattı. Lakin sen rabbine iman etmedin. Dinini kabul etmedin ve netice itibariyle varlığının hikmetini gerçekleştirmedin. Allah ahirette en aşağı dereceye ve rütbeye indirecektir. Lakin iman edip salih amel işleyen mekânını ve yüksek makamını muhafaza edecektir. Belki Vahhab olan Allah kesilmeden ebedi olarak devam edecek olan sevabı hibbe edecektir.

Allah'ın mübarek kelamından anlaşılan şudur: Ceza günü yani (sevab ve ceza) Hâkim olan Allah mahlûkat için koyduğu kurala göre Allah'ın kendisine verdiği kerameti muhafaza eden mümin ile kendini derecelerin en aşağısına iten kâfiri aynı derecede tutması Allah'ın adaletine nasıl layık olur? Bunun için Allah Teâla ayetin sonunda şöyle buyurmuştur:

"**Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?"**

Yani Allah Teâla hikmet açısından hâkimlerin hâkimi değil midir? Çünkü o iyi ve kötü insanların arasını ayırmak için ceza gününü, fasıl günü kılmıştır.

Biz, evet diyoruz ve biz buna şahidiz.

---

[499] Tin 7,8

4-5- İnsan Allah indinde mükerremdir ve onun indinde mahlûkatın çoğundan faziletlidir:

Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık."[500]

Allah Teâla insanı mükerrem kılmıştır ve mahlûkatın çoğundan veya ekserisinden veya tümünden -bazı yönlerden insanı halife kılması ve emaneti ona yüklemesi gibi- faziletli kılmıştır. Bu tüm insanları kapsamıştır. Bazılarını kapsayıp diğer bazılarını kapsam dışı bırakmış değildir. Bunun için Allah Teâla sözünü umumi kılmış, bazılarına has kılmamıştır.

"Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık.."[501]

Buna göre; Adem (as)'in neslinden olan herkes, istisnasız olarak bu tekrim ve faziletin kapsamındadır.

Allah Teâla şu üç ayette insanın saygın olduğunu zikretmiştir. Bu ayetler şunlardır:

1- Deniz ve karayı ona musahhar kılmıştır. Orada nakil ve intikal vasıtalarını ona kolay kılmıştır.

Onu karada ve denizde yüklendik"

2- Rızkın güzel nevilerini ona bol kılmıştır. "onu en güzel rızıkla rızıklandırdık"

3- İnsanı birçok mahlûkattan faziletli kılmıştır veya çoğundan veya hepsinden.

"Yarattıklarımızdan çoğundan onu üstün kıldık"

---

500 İsra 70

501 İsra70

"Çoğundan veya hepsinden" dediğimiz zaman çünkü âlimler "çoğundan" kelimesini bu iki manaya da tefsir etmişlerdir: Tüm mahlûkat arasında Allah'ın emanetini taşımaya insan seçilmiştir.

Allah'ın insanı faziletli kılması bir kısmının zikri daha önce geçen birçok eşyada göstermiştir. Geri kalanların zikri Allah'ın izniyle ardarda gelecektir.

6- Âlim olan Allah tüm eşyanın ismini Ebü'l-Beşer olan Hz. Adem'e öğrettikten sonra meleklerin muallimi oldu.

Bu husus Bakara suresinin 31, 32, 33. ayetlerinde sarahaten ifade edilmiştir. Çünkü bu ayetlerde Allah'ın tüm eşyanın isimlerini Hz. Adem'e bildirdiği beyan ediliyor. Sonra Allah Teâla Hz. Adem'e isimlerini bildirdiği adlandırılan eşyayı meleklere arzetmiştir. Bu eşyaların isimlerini haber vermelerini meleklere emretmiştir. Lakin melekler; Allah'ın kendilerine bildirdiği şeylerden başka bir şey bilmediklerine dair mazeret göstermişlerdir. Allah bu eşyanın isimlerini kendilerine bildirmediği için bilmemişlerdir.

Kiram olan melekler bu eşyanın ismini bilmediklerini ikrar edince Allah (cc) Hz. Adem'e bu isimleri onlara haber vermesini emretti. Hz. Adem, âlim olan rabbinin emrini yerine getirince ve meleklere bu arz edilen eşyanın isimlerini bildirince o eşyalar ki, bunların ne olduğunu bilmiyoruz demişlerdi. Bunun üzerine Allah meleklere şöyle dedi

"Allah şöyle dedi: "Ey Adem! Onlara bunların isimlerini söyle." Adem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da,

gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi.[502]

İşte bu, bana zahir olan Allah'ın meleklere yaptığı izahtır.

Allah'ın melekler dışında Hz. Adem ve zürriyetinin yeryüzünde kendine halife seçmesinin sebebi budur. Bu sebebin hulasası şudur: Allah Teâla Hz. Adem ve zürriyetine yeryüzündeki âlemlere ve sair tüm mevcut âlemlerle muamele etme güç ve imkânın veriyor. Bu güç ve imkânın en önemli olanı ise, eşyayı isimlendirme imkânıdır. Bu kudretin tamamlanması ancak bu eşyanın faydalarına, zararlarına ve onlarla nasıl muamele edileceğine muttali olduktan sonra olduğu açıktır. Meleklerin vazifeleri, insanların vazifesinden ayrı olduğu için insana verilen imkân onlara verilmemiştir.

İnsanların yeryüzündeki imtihan hayatı ve vazifeleri o imkânları istiyor.

Açık olan hususlardan biri de şudur: Beşerin babası olan Hz. Adem'in meleklerin muallimi olması onun için ve özellikle tüm zürriyeti için bir şeref ve bir imtiyazdır.

7-8-9- Allah'ın beşerin ruhunu nefsine izafe etmesi, Hz. Adem'i kendi eliyle yaratması ve tüm meleklerin ona secde etmesi.

Allah Teâla bu üç imtiyazı Sad suresi 71-75 ayetlerinde zikrediyor.

"Rabbin meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın! Bütün melekler toptan secde ettiler. Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu. Allah, "Ey İblis! "Ellerimle yarattığıma

502 Bakara 33

saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu? Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?" dedi."[503]

Sübhan olan Allah beşeriyet ruhunu secde suresinin dokuzuncu ayetinde mutlak şekilde kendi nefsine izafe ettiğini bildirmiştir.

"Sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfledi. Sizin için işitme, görme ve idrak duygularını yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!"[504]

Bu ayet Hz. Adem'in zürriyeti ve yaratılış keyfiyetine dair konuşmasına bağlı varid olmuştur. Zira Allah Teâla şöyle buyurmuştur.

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı."[505]

"**Sonra onun neslini bir öz sudan, değersiz bir sudan yarattı."**[506]

Bundan sonra Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfledi."[507]

Allah'ın, insan ruhunu nefsine izafe etmesi ve cesede üfürme ameliyesi malumdur. Bu da açık bir şekilde ruh için özel bir durum olduğuna dalalet ediyor. Bu özel durumla ruh tüm mahlûkat arasında tek başına kalmıştır. Bu da tüm mahlûkatın Allah'ın mülkü olduğunu gösteriyor. Bunda Allah dışında hiç kimsenin müdahalesi olmamıştır. Buna göre, Allah'ın ruhu kendi nefsine tahsis etmesi, ruh için özel bir durum olduğunun delilidir. Bu özel durum ruh dışında hiç bir şeyde yoktur.

503 Sad 71,75
504 Secde,9
505 Secde 7
506 Secde 8
507 Secde 9

Böylece hatemü nebiye ruh hakkında sorulduktan sonra Allah'ın nebisine olan şu hitabı buna dalalet ediyor:

"Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir."[508]

Bu durum Allah'ın ruhu nefsine izafe etmesine nisbetledir. Hz. Adem ve zürriyetinin ruhu: Fakat Hz. Adem'i kendi eliyle yaratmasına nisbetle de Hz. Adem'e secde etmemesine binaen şeytanı kınayan şu ayetidir:

"kendi ellerimle yarattığıma secde etmeni alı koyan nedir"

Bu da bundan sonra Hz. Adem ve zürriyetinin büyük şerefine dalalet ediyor. Çünkü tüm mahlûkat arasında Allah'ın Hz. Adem'i kendi eliyle yarattığı şüphesizdir. -Çünkü Allah Teâla Hz. Adem dışında bir şeyi kendi eliyle yarattığını bize bildirmemiştir.- Bu da insan için diğer büyük bir meziyettir. Bu meziyetle insan tüm mahlûkat arasında tek başına kalmıştır. Bu meziyetin insan için olduğuna açıkça dalalet eden şeylerden biri de; Allah Teâla bu hakikati Hz. Adem'e secde etmediği için şeytanı kınayarak bu hakikati zikretmesidir. Bu yani Allah Teâla iblise şöyle diyor: Kendi elimle yaratıp şerefli kıldığım mükerrem mahlûkata secde etmekten -ikram ve şükür secdesi- seni alıkoyan nedir? Lakin Allah'ın eline nisbetle şu sözle iktifa ediyoruz: Allah Teâla bir şeye benzemiyor ve bir şey de ona benzemiyor.

Ne zatında ne de sıfatında...

Allah Teâla iki eli kendi nefsine izafe etmiştir. Allah'ın nefsine sabit kıldığı şeyi biz de sabit kılarız. Fakat Allah'ı mutlak olarak her şeyden tenzih ederiz. Allah ve

---

[508] İsra 85

mahlûkatı arasında temsil ve teşbih edilen her şeyin nevini nefyederiz. İkinci babın ikinci faslında Allah'ın sıfatları ve isimleri hakkındaki sözü açıklayacağız. Allah'ın izniyle. Keza Allah'ın tüm meleklerin Hz. Adem'e secde etmelerini istemesi -tahiyyat ve ihtiram secdesi-

"Rabbin meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. "Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler."[509]

İnsan için büyük şereftir. Onun ölçüsünü tasavvur etmek akla zor gelir. Hz. Adem'e secde etmeye terettüb eden büyük neticeyi tasavvur etmek akla zor gelir.

Çünkü -Allah'ın mübin kitabında gördüğümüz kadarıyla- Allah meleklerden daha temiz, daha itaatkâr ve daha nezih bir mahlûkat yaratmamıştır. O melekler ki Allah onları vasıflanmıştır. Bu vasıfların tümü onların temiz olduklarına, itaatkâr olduklarına ve nezahette en son sınıra ulaşmışlardır. Bununla birlikte Allah (cc) bu kiram temiz varlıklara Adem'e secde etmelerini emretmiştir. İkram ve yücelik için hepsi secde ettiler. Hiç biri onun emrine muhalefet etmedi. Ancak onların sınıfından olmayan şaki iblis ona secde etmemiştir. Ancak Allah'ın bildiği sebeblerden dolayı meleklerin arasındaydı. Nitekim Allah Teâla iblisin secde etmediğini beyan ediyor ki iblis kiram olan meleklerin sınıfından değildi.

"Hani biz meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı."[510]

---

[509] Sad 71-73
[510] Kehf 50

Ben görüyorum ki -Allah âlim ve hâkimdir- tek bu meziyet insanın şu hususunu ispat etmeye kâfidir: Bu varlıkta insan için büyük bir durum vardır, büyük bir ehemmiyeti vardır. Bu ehemmiyet insandan başka hiç bir mahlûkta yoktur.

1- Allah Teâla tüm mahlûkatı insana musahhar kılmış, zahir ve gizli tüm nimetleri ona vermiştir.

Allah Teâla bunu -misal yoluyla- (Casiye, 13; Lokman, 20; İbrahim, 32-33-34) ayetlerin her birinde beyan etmiştir. Casiye, 13. ayetinde şöyle buyurmuştur: "Ayrıca O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini kendinden bir lutuf olarak emrinize vermiştir. Bütün bunlarda düşünenler için işaretler vardır."

Bundan her mahlûkatın insan ile irtibatı olduğu bildiriyor. Hizmet edenin, hizmet edilene irtibatı ve hizmetlinin efendisine irtibatı gibi. Bunun için Allah (cc) bunun akabinde bu büyük nimeti ve acaib ikramı şu sözüyle beyan etmiştir:

"düşünenler için bunda büyük nişaneler vardır"

Evet. Allah'a yemin ederim ki ondan başka ilah yoktur. İnsanı mahlûkatın efendisi ve hizmetkârı yapması, mahlûkatın ulvi ve süfli olanı ona hizmetkâr kılması, ona müsahhar kılması -insan- cismin küçük ve cesedinde zayıf olmakla birlikte onda çok ayetler çok hikmetler vardır. Bu ayetlerden bir -gördüğüm kadarıyla şüphesiz ki Allah âlim ve hâkimdir- insan ona müsahhar olması itibariyle tüm mahlûkata liderdir. Rabbani üfürmeye malik Allah'la özel bir irtibatı vardır. Bu sebeble ruhu cesedine girmeden Allah meleklerine Adem'e secde ettirmedi. Bu rabbani ulvi ruh. Nitekim Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Ona tam şeklini verip ruhumdan da üflediğim vakit hemen onun için secdeye kapanın."

Lokman ayetinde şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın, göklerde ve yerdeki (nice varlık ve imkânları) sizin emrinize verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi? Yine de, insanlar içinde, -bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı yokken- Al"lah hakkında tartışan kimseler vardır."[511]

Azim olan Allah tüm insanlara hitap ederek yer ve gökte olan her şeyin ona musahhar olduğunu ikaz etmiştir. Bu rabbani hâkim bir hitaptır. Bu hitap Allah'ın nimetlerini hatırlatan zamanda geliyor. Keza bu hitap beşerin dikkatini çekmek ve onu ikaz etmek içindir. Şuaraya dikkatlerini çekmek içindir: Tüm mahlûkat, kerim ve hâkim olan Allah'ın koyduğu iyilik ve bereketini ona vermeye hazırdır.

Şu halde insan Allah'ın kuralını keşfetmeli ve mahlûkun sıralarına ve gizliliklerine muttali olmalıdır ki, mahlûkatla güzel muamele etsin, iyilik ve bereketine nail olsun. Daha önce zahir ve batıni nimetin manasına işaret ettik. Tekrar etmeye gerek yoktur.

İbrahim suresinin 32, 33, 34. ayetlerinde Allah nimetlerini saydıktan sonra şu sözüyle insana hitap ediyor:

"O size istediğiniz her şeyden verdi. Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız. Doğrusu insan çok zâlim, çok nankördür!"[512]

Yani, ey insanlar! Lisanı hal ile istediğiniz her şeyi Allah size vermiştir. Dünya hayatında muhtaç olduğunuz her şeyi vermiştir ki, onun verdiği nimetlerden sonra hiç bir zaman bir şeye muhtaç olmayacaksınız.

511 Lokman 20
512 İbrahim 34

Şanı yüce olan Allah nimetiyle sizi başkasına muhtaç olmaktan gani kılmıştır. Nimetleri öyle çoktur ki, sınırlı olmaktan yücedir ve sayısızdır.

Sonra yukarıdaki sözünü şu mübarek sözle nihayetlendiriyor: إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ İnsan kelimesi kitapta her geldiğinde onunla kâfir olan insan kast edilmiştir veya daha rabbani hidayet kendisine ulaşmamıştır.

Şüphesiz ki zulmü çoktur, nankörlüğü çoktur, vahhab ve kerim olan rabbine karşı. Ancak Allah'ın rahmet ettiği kişiler hariç.

Biz bununla bu birinci bahsi bitiriyoruz. Allah Teâla'nın tevfikiyle ikinci bahse intikal edeceğiz.

İKİNCİ BAHİS: Hz. Adem ve Zürriyetinin Terkibi

1.Hz. Adem (as)'in Terkibi

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı."[513]

"Rabbin meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım."[514]

"Şimdi sor onlara! Yaratma bakımından onlar mı daha zor, yoksa bizim yarattığımız (insanlar) mı? Şüphesiz biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık."[515]

"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Adem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi."[516]

"Allah insanı, pişmiş çamur gibi bir balçıktan yarattı."[517]

"Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti." Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti."[518]

---

513 Secde 7

514 Sad 71

515 Saffat 11

516 Ali imran 59

517 Rahman 14

518 Hicr 28,29

Bu ayetler babamız Hz. Adem'in terkibin (oluşmasını) açıklıkla beyan ediyor.

1- Secde,7; Sad, 71; Saffat, 11 ayetlerinin her biri Allah'ın beşerin babası Hz. Adem'i "Tin/çamur" dan yarattığını ilan ediyor. Saffat ayetinde bu toprağın vasfını "Lazib" diye bildiriyor. Bu kelime, birbirine yapışan çamurun vasfıdır.

2- 59. ayette Allah (cc) Adem'i topraktan yarattığını haber veriyor.

3- Rahman suresinin 14. ayetinde rahman olan Allah ilk insanın yaratıldığı maddenin vasfını belirtiyor: "Salsal" "Kelfehhar"

Salsal, kuru olan bir çamurdur. Sert veya kuru bir cisim ona sürtünse zil sesi gibi bir ses çıkarır. Fahhar kelimesi ise, kiremit yani ısı sebebiyle kuruyup taşlaşan çamurdur.

4- Hicr suresinin 28. ayetinde ilk insanın yaratıldığı madde -cismi- salsal denilen çamura şu izafe edilmiştir: Salsal denilen o kuru çamur, ilk başta -yani daha kurumadan önce- değişik siyah bir çamurdu. Yani rengi değişik veya kokusu veya her ikisi birden değişik olan çamurdur. Çünkü "Heme" kelimesi kötü koku veren siyah çamurdur. "Mesnun" kelimesi ise, değişik olan şeydir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: ***"yemeğine ve içeceğine bak. Bozulmamışlar bile"*** (Bakara) Yani yüz yıl boyunca durmasına rağmen değişmemiştir.

Bunların tümü Allah'ın Hz. Adem'in (ilk insan) cismini yarattığı maddeye nisbetledir. Hz. Adem'in bedeni sadece madde ve toprak değildir. Belki cesedi ruhu için bedendeki elbise, öze göre kabuk gibidir.

5- Hicr suresinin 29. ayetinde -ve daha birçok ayette- Allah Teâla beyan ediyor ki, Adem'in cesedini çamurdan tesviye ettikten sonra ruhundan ona üfürmüştür. Bu yüksek üfürmeden sonra insan olmuştur.

Daha önceki matlabda belirttiğimiz gibi ruhun özel bir durumu vardır ve Allah ile özel bir irtibatı vardır. Bize verilen cüzi bir ilimle biz, -ki bu ilim imtihan dünyamızda bize kafidir- bu ilimle ruhun hakikatini anlamaya muktedir değiliz veya Allah ile olan has irtibatını anlamaya muktedir değiliz. İlk insanın bedeninin yaratılış maddesi hakkındaki bu mübarek ayetlerin yüzeysel bakışı, sahibine şu vehmi veriyor: Sanki ayetler arasında bir çelişki vardır. Lakin sırlar ve hikmetlerle dolu olan Allah'ın ayetleri derin bir şekilde tetkik edip anlaşıldıktan sonra hakikat ortaya çıkıyor. O hakikat ki bu ayetlerin derinliğine dalmasak uzak olabilir.

Bu mesele aşağıda gelecek şerhte olduğu gibidir:

İnsan bedeninin aslı topraktır. Ona su eklenince çamur olur. Sonra bu çamur bir dönem bekleyince siyah bir çamur olur. Sonra değişip mesnun olur (koku verir). Sonra ısıya arz edilince kiremit gibi kurur. Salsal ve fehhar olur.

Allah Teâla, Adem'in cesedinin yaratılışına her makamda bir merhaleye veya daha çok merhaleye işaret etmiştir. Makam gerektiğine ve münasebetin sıyakına göre.

Hz. Adem'in bedenini bir defa bu merhalelerin tümüyle yaratmıştır. Âlim ve hâkim olan Allah'ın kitabı bize beyan ettiğine göre. Allah Teâla bu merhaleleri "tasviye" kelimesiyle tabir etmiştir.

Tasviye, bir şeyi musavi kılmaktır. Yani bir şeyi noksansız olarak kâmil ve tam kılmaktır. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım." "Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin."[519]

Keza tasvir kelimesiyle de tabir etmiştir. Ayette şöyle buyrulmuştur:

"Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra da meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı."[520]

2.Hz. Adem'in Neslinin Terkibi

Allah Teâla, Hz. Adem neslinin yaratılış keyfiyeti ve maddi-manevi terkibi hakkında şöyle diyor:

"O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı."[521]

"İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti. "Şüphesiz biz insanı, karışım halindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık."[522]

"Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir "alaka"dan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir "mudga"dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatâlim. Dilediğimizi belli bir süreye kadar

---

519 Sad 71,72

520 Araf 11

521 Secde 7

522 İnsan 1,2

rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz.) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hale gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir"[523]

"Andolsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu az bir su (meni) halinde sağlam bir karargâha (ana rahmine) yerleştirdik. Sonra bu az suyu "alaka" haline getirdik. Alakayı da "mudga" yaptık. Bu "mudga"yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir!"[524]

Bu mübarek ayetlerin nurundan bu hakikatin ışığını iktibas edeceğiz. Hz. Adem neslinin terkibinin keyfiyeti ve yaratılış merhaleleri.

1- Secde suresinin 7, 8, 9. ayetlerinde Allah Teâla her şeyi yaratılışın en güzel şekliyle yarattığını beyan ettikten sonra ve ilk insanı çamurdan yarattığını beyan ettikten sonra Hz. Adem neslinin yaratılığının başlangıç durumunu haber veriyor. سُلَالَةٍ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ Yani hakir, nefsin tiksindiği bir suyun özünden. Bu sudan kasıt erkek ve kadının menisidir. Allah Teâla insanı tasviye etmesinden ve oluşması bir nutfe ve ruhtan olduğunu söyledik-

---

[523] Hac 5

[524] Müminun, 12,13,14

ten sonra bize hitap ederek; bize kulak, göz ve akıl verdiğini söylüyor. Sonra şöyle buyuruyor: قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ Bütün bu nimetlerle birlikte bana az şükrediyorsunuz.

2- İnsan Suresinin 1 ve 2. ayetlerinde inkâri istifham yoluyla sorarak diyor ki: -Allah'tan başka kimsenin bilmediği- insan yaratılmadan önce bir zaman geçmiş midir ki insan için bir zikir veya isim olsun. İnkari istifhamın sorusunda cevaba ihtiyaç olmadığı bilinen bir husustur. Çünkü böyle bir sorunun cevabı içindedir. Sonra Allah Teâla insan yaratılışının keyfiyetini beyan ediyor. -Yani tüm insanlar Hz. Adem'in neslindendir. Allah Teâla şöyle diyor: إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ Nutfe, erkeğin menisi ile kadının yumurtalığında birleşmesi sonucunda oluşan hücrenin ismidir. Meni ve yumurtalık küçük bir canlı bir hücre olup bu hücre gözle görülmez. "Emşac" kelimesi, karışmış olma, yani bir şeyin diğer bir şeyle karışmış olması demektir. Bazen nutfeye emşac denir. Çünkü bu erkek ile kadının menisinin karışmasıdır veya birçok maddeyle karışık olandır. İrsiyetle ilgili birçok sıfatı kapsıyor. Ceninin irsi birçok kromozomunu taşıyor. Allah Teâla insanı imtihan ve araştıracağını haber verdikten sonra insana göz ve kulak verdiğini beyan ediyor. Yani bu imtihanı başarma imkânı vermiştir. Şayet insan ister ve kuvvetini harcarsa.

3- Hac suresinin 5. ayetinde Allah Teâla tüm beşere hitap ediyor ve onları annelerinin karnında oluşma merhalelerini beyan ediyor. Ömürlerinin aşamalarını ve yeryüzü hayatlarındaki olan yolculuklarını beyan ediyor. Ki yeryüzü ve rahimde geçen hayatlarında var olan aşamalarda hâkim olan Allah2ın onları bu tüm aşamalarda geçirdiğine inansınlar. Allah'ın onları diriltmeye ve hesap ile ceza için toplamaya kadir olduğunu bilsinler.

Ayette zikredilen bu iki halef için zikredilen aşamalar şunlardır: Toprak, nutfe, alake, mudğe (yaratılmış ve yaratılmamış olan), çocukluk, buluğa ulaşmak, erken vefat veya yaşlılığa ulaşmadan ölmek, ömrün sonuna ulaşmak ki bu dönemde insan düşünce kuvvetini kaybediyor. Toprak ceninin yaratılış başlangıcı kılınmıştır. Çünkü erkek ve kadın menisi kandan oluşuyor. Kan ise sindirilmiş gıdadan oluşuyor.

Bu gıda yeryüzünün yetiştirdiği gıdaya dönüşüyor, o da hayvandır veya yerin direk yetiştirdiği şeydir. O gıda habbelerden, ziraattan ve meyvelerden nebatın nevilerindendir.

4- Müminun suresinin 12, 13 ve 14. ayetlerinde rahimde insan yaratılışının geçtiği yedi aşamayı beyan ediyor. Bu aşamalar ki, cenin ilmi ancak daha yeni ona muttali olmuştur bu merhaleler şunlardır.

Birinci Merhale

خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ (Müminun, 12) “Sulaletin min tin” kelimesinden kasıt, Rabbani iradeyle kandan yaratılmış, çıkarılmış halis olan menidir. Bu meni nebat ve hayvani neticelerinden hazırlanmış gıdadan (yiyecek-içecek) oluşmuştur. Nebat ve hayvanat da su ve topraktan (çamurdan) meydana gelmiştir.

Birinci merhale, insanın yaratılışıdır. İnsan, anne ve babanın menisinden oluşur. Meninin oluşma silsilesi çamura dayanıyor. Bunun için Hâkim olan Allah, insan yaratılışı için olan bu ilk tohumu “silsiletin min tin” diye isimlendirmiştir. Her şeyin sülalesi onun özüdür. Lütuf, incelik ve inayetle alındığında...

İkinci Merhale

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ (Müminun, 13) Nutfe arap lügatinde aslında saf olan sudur. Lakin ıstılahta ise, -cenin ilmine

göre- erkeğin menisi ile kadının menisinde mevcut olan yumurtalıkta bulunan milyonlarca canlının birinde bulunan bir hücredir. “Kararü’l-mekin” kelimesi rahim için rabbani ince bir vasıftır. O rahim ki Allah’ın izniyle insan oluşması için nutfe onda karar kılmıştır. Annenin rahmi, bil fiil cenin için karar kılınmış emin bir yerdir. Sade gözle görünmeyen o küçük tohumun neşeti ve gelişmesi için lazım olan her şey insan tam olarak oluncaya kadar onda mevcuttur. Bu emin mekân karar kılınmış yer, tehir ve takdim olmaksızın sınırlandırılmış vakitte, hayatta başka bir neve başlasın diye insanı çıkarıyor.

Üçüncü Merhale

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً(Müminun, 14) Nutfe üzerinde kırk gün geçince Allah’ın izniyle canlıya dönüşür ve rahme yapışır. Bundan dolayı bu merhalede bu garib insan tohumu alaka diye isimlenmiştir. Böylece nutfenin içinde alakaya dönüştüğü zamanı da öğrenmiş oluyoruz. Bu zaman kırk günlük bir zamandır. Buhari ve müslimin sahihlerinde rivayet ettikleri hadiste bu zaman belirtilmiştir: Cenin ilmi bu hakikat ancak sonraları ulaşmıştır.

Dördüncü Merhale

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً (Müminun, 14) Alaka diğer kırk gün içinde mudğaya (et parçasına) dönüşür. Yani bir çiğnem küçük et parçasına dönüşür. Bunun için bu devrede insan tohumu mudğa diye isimlenmiştir.

Beşinci Merhale

فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا (Müminun, 14) Bu dönemde mudğa gelişir ve kemiğe dönüşür.

Altıncı Merhale

فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا (Müminun, 14) Bu merhalede kemik etle kaplanır ve ceninin yaratılışı tamam olur. Yani düzelmesi tamamlanmış olur ve ancak yaratılışı tasviye edilmiş cisme rabbani nefheye hazırlanmış olur. Hz. Adem'e nisbetle Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın!"[525]

Zürriyetine nisbetle şöyle buyurmuştur:

"Sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfledi. Sizin için işitme, görme ve idrak duygularını yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!"[526]

Yedinci Merhale

ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ (Müminun, 14) Bununla ruhun cesede üfürmesi kastediliyor. Bu merhale ruhun cesede geçmesiyle yukarıda geçen diğer merhalelerden çeşit itibariyle değişik bir merhaledir. Bu nedenle yüce Allah (cc) bu merhalede cenini خَلْقًا آخَرَ (diğer bir yarattık) diye isimlemiştir.

Allah (cc) geçen yedi merhalede insanın yaratılışını iffade ettikten sonra akabinde akıllarak durgunluk verecek şekilde şöyle buyurmuştur

"Sonra bu az suyu "alaka" haline getirdik. Alakayı da "mudga" yaptık. Bu "mudga"yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir!"[527]

---

525 Sad 72

526 Secde 9

527 Müminun, 14

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ . (Müminun, 14) Çünkü Allah (cc) insanın yaratılışını en güzel surette tecelli etmiştir öyle ki Allah (cc) dışında kimse bu sırlara ve hikmete muttali olamaz.

Allah Teâla Zümer, 6; Nuh, 13, 14 ayetlerin her birinde insanın ana rahmindeki yaratılışın merhalelerine işaret etmiştir. Nitekim özet olarak şöyle buyurmaktadır:

"Sizi annelerinizin karnında bir yaratılıştan öbürüne geçirerek üç (kat) karanlık içinde oluşturuyor. İşte Rabbiniz olan Allah budur.[528]

"Size ne oluyor ki, Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz? Oysa, sizi türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır."[529]

Bu mübarek ayetlerde insanın yaratılış keyfiyetinden ilmi mucizelerden daha çok bahsedilmektedir. Zira Allah'ın kitabı daha önce cenin ilminden bahsetmiştir. Özellikle büyük bir hakikati beyan etmekle tıp ve anatomi ilminden önce bilgi vermiştir. Bu hakikatler ancak ilmi gelişmeler, teleskopun buluşu ve diğer tıbbi cihazların icadından sonra anlaşılmıştır. Bu cihazlar sayesinde insanın o garib tohumuna muttali mümkün olmuştur. Nefret edilen hakir bir su olduktan sonra insanın yaratılış devrelerini, gelişme dönemlerini tekâmül keyfiyeti ve beşer oluşuna muttali olmuştur.

Hz. Adem'in yaratılış terkibinin hulasası ve zürriyetinin yaratılış keyfiyeti şudur:

Allah Teâla Hz. Adem'i yaratmıştır. -Keza zevcesi Hz. Havva'yı da- ve zürriyetini iki şeyden yaratmıştır:

---

528 Zümer 6

529 Nuh 13,14

1-Çamur (toprak+su)

2-Ruh

Allah (cc) Hz. Adem'in doğrudan çamurda bir suret üzere yarattı. Lakin bazı değişiklik ve gelişmelerden sonra yarattı. Ama biz bu kaide ve kurallardan haberdar değiliz. Hz. Adem'in zürriyetinin yaratılışı ise, Allah Teâla doğrudan çamurdan yaratmamıştır. Bu özü çamurdan alınıp başlayarak bazı merhalelerden oluşmuştur. سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ (Müminun, 12) Bu öz erkek ve kadının menisinden, nutfeden, alaka, müdğa ve kemikten temsil edilerek kemiklerin etle örtülmesiyle nihayetlenmiştir. Bu ameliye cesede nisbetledir. Ruhundurumu ise cesetten ayrı bir şeydir. Çünkü Allah Teâla Hz. Adem ve zürriyetinin cesedini tasviye ettikten sonra her birine ruhu üflemiştir. -Sanki ruh saygınbir misafirdir, tertib bir evin şerefli sahibine gelmiş gibidir- Bu ruhun durumu cesedin durumundan tamamen ayrı olduğunun delilidir. Bunun için Allah Teâla ruhun yaratılış aşamalarını ve ne kadar zamandan olduğunu cesed gibi zikretmemiştir. Yaratılışını şöyle ifade etmiştir: (Ruhumdan ona üfürdüm ve onun ruhundan ona üfürüldü) Bunun hikmeti -Allah Teâla daha iyi bilir gördüğüm kadarıyla- ruhun cesede geçmesi üfürmeyle ifade edilmesi şudur: Bu ruhun yaratılışının tamamlanması bir aşama ve zamanı kapsamadan bir lahzada tamamlandığına işarettir. Fakat burada büyük bir hakikati ikaz etmemiz gerekir.

Bu hakikat, Allah Teâla'nın ceninin cesedine üfürdüğü insan ruhundaki hayattır. Bu da yumurtacık ve hücrelerdeki hayattan önce ve sonra geçen zaman dışında geçen dört aylık bir zaman geçtikten sonradır. Bu durumda hayat için en az üç aşama vardır: Nebati hayat, canlı hayat ve insani hayat. Nebati hayat, -bu hayat

nevilerin en ilkidir- Bu hayat, gıdalaşmak, gelişmek ve aynısının ortaya çıkma çerçevesini aşmaz.

Lakin canlı hayat, maymun ve onun dışındaki tek hücre sahibi ve canlı hayatın nihai seviyesidir. Ben gıdalaşmak, gelişme ve benzerini ortaya çıkarmaya ek olarak onun için iradi hareket, kendini koruma ve akla hayret veren bazı ince ameller de vardır. Bunlar fıtrat sebebiyledir. Akıl ve şuurdan kaynaklanmıyor. Sonra bunun amelleri ve fıtri genişlemesi zati çerçeveleri ve ani bir lahzayı geçmiyor.

Ama ruhta oluşan insani hayat ise, bitkisel ve canlı hayattan tamamen farklı başka bir şeydir. Çünkü insan sebebiyle hem kendisi hem de başkası hakkında düşünme fırsatı veren akıl ve şuurdan istifade ediyor. Nitekim işitme, suret, koklama, tad alma ve dokunma duyu organlarının kendisine getirdiği neticelerden de istifade ediyor. Keza şuur ve akıl kendisine diğer insanlarla sosyal hattı ilişki bina etmede -her çeşidiyle- kurma imkânını veriyor.

Dil ve onunla hitab etme yoluyla onlarla anlaşma esasına göre. Bu dil de insani ruhun meyvelerinden biridir. Aynı şekilde akıl, geçmiş ve gelecekte var olanı düşünme imkânın veriyor. Sonra varlıkları yaratan Allah ile irtibat fırsatını veriyor. Ondan hidayet alma ve hayatını ona göre tanzim etme imkânını veriyor. Allah'a ibadet ederekl, resulüne itaat ederek ve dinine uyarak.

Şüphe yok ki bu faaliyetler ve diğerleri çoktur. Bunla rabbani üfürmeyle olan ruhun meyveleridir. Bu faaliyetleri gerçekleştiren; akıl, kalp, kulak, göz ve diğer organlar ile zahiri ve batıni kuvvetler değildir. Sadece ruha itaat eden askerlerdir ve ruh istediği şekilde bunlarda tasarruf ediyor.

Bu meseleleri açıkladım ki, hayavani ve bitkisel ruhu duyan kimsenin bu ruhlar da insani ruh gibi olduklarını zanneden kişi böyle zannetmesi. Belki ikisi arasında büyük bir fark vardır. Yer ve gök arasındaki fark gibi. Bu acaib mahlûk olan insan tüm mevcudatın kendisine müsahhar olduğunu itibar etmesi ancak bu beşeri ruhla itibar etmiştir. O ruh ki, şu sözden fazla hakkında bir şey bilmeyiz: “Ruh rabbani yüce bir nefhadır, onun hakikatini Allah’tan başka kimse bilmez.” Allah Teâla bu acaib ruh için ona layık bir cesed hazırlamıştır. Değerli bir misafir için hazırlanıp düzenlenmiş şık ve ona layık bir ev gibi.

İlahi emir olan ruhun durumunun maddi cesedin durumundan farklı olmasının en büyük delili rüya gerçeğidir. Çünkü psikoloji âlimleri ve rüya ve diğer şeyler ile nefs ve ruh konusunda mütehassıs olan bazı âlimler derler ki: Uykuda en uzun rüya bir lahza veya bir kaç lahzada olur. Rüya görmek ruhun bir ameliyesi olduğu açıktır. Çünkü ruh bir parça maddi cesetten kurtulduktan sonra şuraya buraya çıkıyor. Nitekim Allah’ın şu sözü buna işaret ediyor:

“Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı alır, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır. Şüphe yok ki, bunda iyi düşünecek bir kavim için ibretler vardır.”[530]

Çünkü orada nefis için -yani bedenle ilgisi olan ruh- uyku halinde cüzi bir vefat ve intikal vardır. Bu da ruhun şuraya-buraya çıkmasına imkân veriyor veya çeşitli ilişkiler veya gelecekte çeşitli manevi dalgaları karşılama imkânı ona veriyor. Uyanık iken kesbettiği haller gibi.

---

530 Zümer 42

ÜÇÜNCÜ KONU: İnsanın Çift Taraflı Nadir Fıtratı

İnsanın tabiatını anlamamız için şu mübarek ayetleri düşünmemiz lazımdır:

“Güneşe ve onun aydınlığına andolsun, Onu izlediğinde Ay'a andolsun, Onu ortaya çıkardığında gündüze andolsun,Onu bürüdüğünde geceye andolsun,

Göğe ve onu bina edene andolsun, Yere ve onu yayıp döşeyene andolsun,

“Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. (7-8-9 ayeti aynı anlam nasıl belirtmemiz gerek)

Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır.”[531]

“Şüphesiz biz insanı, karışım halindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık. Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kateder.”[532]

“Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. "Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter" denilecektir. Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir gü-

---

[531] Şems1,10

[532] İnsan 2,3

nahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."[533]

"De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.""[534]

Bu ayetler bize müzdeviç (hayra ve şerre kabil) olan beşeri tabiatı izhar ediyor. Allah Teâla'nın tam olarak yarattığı açıklıkla... İnsanı yaratan Allah'ın insan hakkındaki sözü ve insanı tanıtması açık olmaz mı? Nitekim şöyle buyurmuştur:

"Sözünüzü gizleyin, yahut onu açığa vurun; (fark etmez). Şüphesiz Allah, sinelerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir. Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."[535]

Şimdi nefse ve garib tabiatına has dalalet eden ayetlerin dalalet ettiği bazı hakikatlerin aydınlığını iktibas etmeye çalışacağız.

1- Şems suresinin (1-10) ayetlerinde Allah (cc) bu ayetlerde yedi eşyaya yemin ediyor:

1- Şu ayetlerde zikredilen tertibe göre yemin beşeri nefisle yemin ediyor:

a. Güneş ve onun aydınlığına وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا (Şems, 1)

b. Kamere ve güneşten sonra doğuşuna وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا (Şems, 2)

c. Yeri aydınlatan gündüz, وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا

d. Karanlığıyla yeri kaplayan geceye وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا (Şems, 4)

---

533 İsra 13,14,15

534 Kehf 29

535 Mülk13,14

e. Sema ve onun banisine وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا(Şems, 5)

f. Yeryüzü ve onu tasviye eden (O da Allah Teâla'dır) وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا (Şems, 6)

g. Beşer nefsi ve onu tasviye eden (O da Allah Teâla'dır) .. وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا(Şems, 7)

Kendilerine yemin edilen bu yedi şeyin cevabı .. وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا (Şems, 10)

Şu iki ayetin manasını bilmemiz için evvele nefsi vasf eden şu ayetin manasını bilmemiz vacibtir. فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (Şems, 8) Çünkü bundan sonra gelecek olan iki ayet buna terettüb ediyor. (Şems, 8) ayetinden maksat şudur: Allah Teâla beşer nefsini yaratmıştır. Hem hayır hem de tarafı üzere yaratmıştır. Yani Allah Teâla imtihan için tezyid etmiştir. Yükselmeye ve alçalmaya istidadı vardır veya iman ve küfür; şükür ve küfran; taat ve tuğyan; istidadı ile tezyid etmiştir. Bu mezdevic (ikili) tabiat insana iman miracına ve taat derecelerinde yükselme imkânı veriyor. Ta ki en yüksek dereceye yükselsin:

“Hayır (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı "İlliyyûn"dadır.”[536]

Böylece bu tabiat insana, alçalma ameliye kolaylığını ve küfür ve isyanın derekesine inme kolaylığını veriyor. Ta ki cehennemin en alt tabakasına ininceye kadar.

“Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik.”[537]

---

536 Mutaffifin 18

537 Tin5

"(Ey insan!) Böyle iken, hangi şey sana hesap ve cezayı yalanlatıyor?"[538]

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır."[539]

Ama Allah'ın Şems Ayetlerinde ise Allah Teâla, nefsini tezkiye edenin felah ve kurtuluşunu ilan ediyor ve nefsini kirletenin kaybedeceğini ilan ediyor.

Zekât kelimesi, nemalanmak, ıslah ve temizlik kastedilmektedir. Nefsi tezkiye ise, gelişmek ve hayır yönünü terbiye etmek ve şer yönünü temizlemek manasındadır veya faziletlerle süslenmek ve rezaletten uzak durmaktır veya takvayı takviye etmek ve günahlardan nefsi tasfiye etmektir.

Şüphesiz ki nefis, Allah'a yöneldiği kadar iman ve taatı ifade eder ve şeriatı kabul eder. Bununla takva tohumu gelişir ve günah tohumu zayıflar. Çünkü her iki tohum, Allah Teâla beşerin nefsine koymuş sonra bunlardan istediğinin geliştirmesi ve takviyesi için hürriyet ve seçme hakkı vermiştir. Sonra onu kitapları ve resulleri vasıtasıyla günahın akıbetinden sakındırmış ve takvanın akıbetiyle müjdelemiştir.

Tedsiye kelimesi ise, tamamen tezkiyenin aksinedir. Çünkü tedsiye tefil veznine göredir. Desse kökünden alınmıştır. Bu da gizlilik ve örtme manasınadır. Nitekim Allah Teâla kızları sevmedikleri için onları diri gömen o cahil müşriklerin durumunu beyan etmektedir:

---

538 Tin7
539 Şems 9 10

"Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir! Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!"[540]

Çünkü yedüssühu fi turabi cümlesinin manası yani onu gömmek ve gizlemektir. Buna göre Tedsiyetü'n-Nefsi cümlesinin manası, nefsi günahların çöplüğünde gizlemektir veya hayır ve takva tarafı nefiste gizlemektir. Günahları nefiste ibraz etmektir. Günahın izharı, şerrin çoğalması ve tohumunun nefiste gelişmesi, insanın rabbinden yüz çevirmesi, onu unutması ve taatinde ihmalkâr davranma neticesini ortaya çıkarır. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır

"Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fasık kimselerin ta kendileridir."[541]

İnsan, Allah'ı unutması sebebiyle nefsini unutursa şeytan onda yuva kurar ve onda bir menzil ve makam edinir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Kim, Rahmân'ın Zikri'ni görmezlikten gelirse biz onun başına bir şeytan sararız. Artık o, onun ayrılmaz dostudur."[542]

Şeytanın galib olduğu nefiste günahın geliştiği açıktır. Belki onda harap ve fesad onu kapsar, nefiste karışıklık peyda olur. Bunun neticesinde onda takva kaybolur ve nefis tamamen günahın çöplüğü altında gizlenmiş olur.

---

540 Nahl 58 59
541 Haşr 19
542 Zuhruf 36

2- İnsan suresinin (2, 3) ayetlerinde Allah Teâla, insanı imtihan için yarattığını beyan eder. Onu inşasının başında karışık bir nutfeden yaratmıştır. Onu kulak ve gözle techiz etmiş sonra onu dünya saadetine ve ahiret felahına ulaştıracak dosdoğru yola dalalet etmiş ve ona hürriyet ve serbestlik vermekle önüne şükür ve küfran yolunu koymuştur. Lakin daha önce onu küfür ve küfranın akıbetinden ve pisliğinden sakındırmıştır. Şükür ve iman akıbetiyle onu müjdelemiştir. Her ne kadar allah Ona dalalet yolunu seçme imkânı vermiş ise de onun için şükür ve imandan başka bir şeye razı olmaz. Nitekim Allah Teâla şöyle buyuruştur:

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur."[543]

Açık olan hususlardandır ki, Allah'ın meşieti ve rızası ayrı ayrı şeylerdir. Çünkü Allah'ın iradesi her şeye şamildir. Onun iradesi dışında bir şey meydana gelmez. Azim olan Allah'ın mülkünde onun izin ve iradesi olmadan nasıl olur da meydana gelmiş olur bunun için Allah Teâla her şeyi mutlak meşietine nisbet ediyor. O mutlak meşietin zımnında mü'minin imanı ve kâfirlerin küfrü vardır veya hidayet ve dalalet vardır. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"**İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür."**[544]

Lakin Allah'ın iradesini iman ve şükür için gösterir.

---

[543] Zümer 7

[544] Müdessir 31

"O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizden bunu kabul eder."[545]

Müşriklerin sefihliklerinden biri de Allah'ın meşiet ve rızasını karıştırmış olmalarıdır. Allah'ın iradesiyle olan her şeyin onun rızasına uygun olduğunu sanmışlardır. Allah'a şirk koşmaları ancak Allah'ın iradesiyle meydana gelmektedir. Bunun için Allah'a şirk koşmak Allah'ın rızasına uygundur. Allah Teâla onlar hakkında şunu hikâye etmektedir:

"Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi biz de ortak koşmazdık, babalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık."[546]

"Allah'a ortak koşanlar dediler ki: "Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız O'ndan başka hiçbir şeye tapmazdık, O'nun emri olmadan hiçbir şeyi de haram kılmazdık."[547]

Lakin dediğimiz gibi: Onların o eğri delilleri Allah'ın iradesinin her şeye şamil olduğu ve rızasının sadece dinin dairesinde mahsur olduğunu karıştırmış olmalarından neşet etmektedir. Bazen de bu hataları Allah'ı insana kıyas etmekle ortaya çıkmaktadır. Çünkü insan ancak irade ettiği ve tercih ettiğini irade eder. Onların meşiet ve rızaları aynıdır. Lakin Allah için farklı bir durum vardır. Yarattıklarından hiçbir şey ve onların sıfatlarından bir şey ona benzemez.

3- İsra suresinin (13, 14, 15) ayetlerinden âlim ve hâkim olan Allah insanın şahsiyet ve tabiatını tantma alanındaki hakikatı aşağıda gelecek hakikatlarda beyan ediyor:

---

[545] Zümer 7
[546] Enam 148
[547] Nahl 35

1- Her insanın mesuliyeti kendi boynundadır. Kurtuluşu ve hisrana uğraması kendisiyle ilgilidir.

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız."[548]

2- Her insan mükâfatı kendisine ait kitabında tescilli ameline göredir.

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız."

3- Bizzat okuması için her insanın sicili kendisine verilir. Tescilli amellerin ışığında nefsini kendisi hesaba çeker

"Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter" denilecektir."[549]

4- Hidayet yoluna giren ancak kendisi o hidayetle faydalanır. Nitekim yanlış yola sapan yalnız kendine zarar verir

"Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."[550]

5- Kimse kimsenin sorumluluğunu yüklenmez. Belki herkes kendi mesulüyetini yüklenir

"Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. [551]

---

[548] İsra 13
[549] İsra 14
[550] İsra15
[551] İsra 15

6- Allah Teâla Resulünü göndermedikçe kimseye ne dünyada ne de ahirette azab vermez. **“peygamber göndermeden hiçbir kavmi cezalandrımayız”**[552]

4- Keyf suresinin 29 ayetinde her ne kadar hak sadece Allah’da mahsur ise de Allah şunu ilan ediyor: Allah insanlara seçme hürriyetini vermiştir. Sevdiği ve razı olduğu şeyleri yapması için onu zorunlu tutmamıştır. Belki istediklerini seçmeleri için onlar serbest bırakmıştır. Onun için seçtiklerinin sonuçlarından sorumlu olacaklardır. Ayette şöyle buyrulmuştur

“De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."”[553]

Yukarıda geçen ayetlerde apaçık olan ayetlerde zikredildi ve bize tam bir şekilde açıklandı ki; insan için müzdeviç (ikili) bir tabiat vardır. İki keskin uçlu silah gibi. İnsanın onu sağa ve sola hareket ettirme imkânı vardır veya yukarıya veya aşağıya doğru Allah’ın rızası ve sevdiği tarafa veya istemediği tarafa kullanma imkânı vardır. Allah’ın izniyle bunu dördüncü mebhasta açıklayacağız.

Lakin burada bazen birçok kişinin zihninde soru sormaya işaret eden bir mesele vardır. Bunun için özetle de olsa onu ele almayı istiyorum.

Bu meseleyi (insan tabiatını) ziyadesiyle ve açık bir şekilde ele alacağım.

Bu mesele şudur: Allah’ın insanı kötü sıfatlarla sıfatladığı birçok ayet vardır. Bu ayetlerden bir çak misa:

“Allah sizden (yükümlülükleri) hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır.”[554]

---

552 İsra 15

553 Kehf 29

554 Nisa 28

"Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür."[555]

"İnsan çok aceleci (tezcanlı) yaratılmıştır. Size yakında âyetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin."[556]

"O, size hayat veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da diriltecek olandır. Şüphesiz, insan çok nankördür."[557]

"Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zâlimdir, çok cahildir."[558]

"(Ey Muhammed!) Sen güzel bir şekilde sabret. Şüphesiz onlar o azabı uzak görüyorlar. Biz ise onu yakın görüyoruz. Göğün, erimiş maden gibi ve dağların atılmış renkli yün gibi olacağı günü hatırla. Göğün, erimiş maden gibi ve dağların atılmış renkli yün gibi olacağı günü hatırla. (O gün) hiçbir samimi dost, dostunu sormaz. Birbirlerine gösterilirler. Günahkâr kimse ister ki, o günün azabından kurtulmak için oğullarını, karısını, kardeşini, kendisini koruyup barındıran tüm ailesini ve yeryüzünde bulunanların hepsini fidye olarak versin de, kendisini kurtarsın. Hayır (ne mümkün)! Şüphesiz, cehennem derileri kavurup çıkaran alevli ateştir. O, (hakka) arka döneni ve (imandan) yüz çevireni; servet toplayıp yığanı kendine çağırır. O, (hakka) arka döneni ve (imandan) yüz çevireni; servet toplayıp yığanı kendine çağırır.

555 Kehf 54
556 Enbiya 37
557 Hac 66
558 Ahzap 72

Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır. Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır.[559]

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?"[560]

"Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder."[561]

"Soluk soluğa süratle koşan, (koşarken ayaklarını) vurarak ateş çıkaran, sabah erkenden baskın yapan, orada tozu dumana katan ve düşman topluluğunun ortasına dalan atlara andolsun ki, insan gerçekten Rabbine karşı pek nankördür. Harıl harıl koşanlara, (nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara, (ansızın) sabah baskını yapanlara, orada tozu dumana katanlara, derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki insan, Rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür. Harıl harıl koşanlara, (nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara, (ansızın) sabah baskını yapanlara, orada tozu dumana katanlara, derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki insan, Rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür."[562]

Soru sormayı gerektiren şudur:

Allah Teâla bu ayetleri elif-lam ile marifetli olan insan için bu sıfatları söylemiştir. Bu hüküm tüm insanları kapsamına alıyor. Yani bu sıfatlar herkesi kapsıyor.

---

559 Mearic, 5, 19,20, 21

560 İnfitar 6

561 Alak 6,7

562 Adiyat 6,7,8

Bu soruların cevabı ise -bu ayetleri düşündükten sonra bu ayetlerin siyakında bana görünen- aşağıda gelen cevaplardır:

Mübin olan Allah kitabında genel olarak insan kelimesinden kasıt, hidayeti rabbaninin kendisine ulaşmadan önce Allah'ın onu yarattığı asıl fıtrat üzere olan insandır. Bazen de kâfir olan insan kastediliyor. Allah'ın hidayetini terk etmiş, cehalet ve dalalete dalmış olan kâfir. Bunu biraz sonra delil getirdiğimiz ayetleri düşünerek beyan edeceğiz. Bu sıfatların genel olarak insanlara şamil kılınmasının hikmeti bu -Allah Teâla âlim ve hâkimdir, gördüğüm kadarıyla-her insanın- tabiatını bilmesi ve zayıf noktalarını bilmesidir. Böylece ondan sakınır ve tuzağına düşmez. Belki, o zayıf noktalardan sakınır ve onları tedavi etmek için paçalarını sıvar ve nefsini onlardan temizler veya lazım olanı kesip alır veya izalesi mümkün olmayanı kesip atar. Şimdi ayetleri sıraladığımıza göre bu sıfatları tefekkür edelim:

1- Zayıflık. (Nisa 28) bu ayet gerçek bir hakikatı beyan ediyor. Bu da genel olarak insanın zayıf olmasıdır. Özellikle cinsi duygular karşısında zayıftır. Nitekim ayetin gelişi buna dalalet ediyor.

2- Cedel. (Kehf 28) insanın cedel ile vasıflanmasından kasıt, kâfir olan insandır. Bu da ayetin sıyakından açıktır.

3- Acelecilik. (Enbiya, 37) Bu tip insandan kasıt tüm insanlardır. Lakin din; onu terbiye etmeden önce, ondan rezil olan aceleciliği gidermeden, onu ağır başlıkla süslemeden önce. Nitekim Allah Teâla hayırlı kullarını şöyle sıfatlandırmıştır:

“Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "selâm!" der (geçer)ler.”[563]

4- İnkârcılık. (Hac, 66) Bu sıfatla nitelenen insan, kâfir ve Allah'ın nimetlerini inkâr eden insandır. Ayetin sıyakın açıkça buna dalalet etmektedir.

5-6- Zulüm ve cehalet. (Ahzab, 72) Bu iki rezil vasfı taşıyan asıl fıtrat üzere yaratılmış olan ve rabbani hidayet eli kendisine daha ulaşmamış olan insandır. Rabbani vahyi dumak fazlıyla âlim ve Allah'a itaat etme fazlı ve dini kabul etmekle adil olur.

7-8- Bela esnasında sabırsız olmak ve nimet esnasında cimri olma. (Mearic, 19, 20, 21)

Bu sabırsızlık sıfatı ile nitelenen insan Allah'ın hela esnasında sabırsızlıkla ve hayır anında menetmekle tanıttığı insandır. Bu insan, bundan Allah'ın musalli mümin insanı istisna ettiği deliliyle kâfir olan insandır. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

“Ancak namaz kılanlar başka; Namazlarını devamlı kılanlar;”[564]

8- Gurur. (İnfitar, 6) ayetteki hitap kâfirlere olduğu açıktır. Şu ayet bunun delilidir.

“Hayır, hayır! Siz hesap ve cezayı yalanlıyorsunuz.”[565]

كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ..(İnfitar, 9)

10- Zenginlik anında haddi aşmak. (Alak, 6-7) Zenginlik anında haddi aşmakla vasıflanan kâfir insan olduğu açıktır. Nitekim ayetin sıyakında da bu açıktır.

---

563 Furkan 63

564 Mearic 22-23

565 İnfitar 9

11-12- Nimeti inkâr etmek ve malı çok sevmek. (Adiyat, 6-7)

Bu iki sıfatla vasıflanmış olmaktan kasıt kâfir olan insandır. Ki Allah Teâla daha sonra ve aynı sıyakla bunu bildiriyor:

"Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır. Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır. Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır."[566]

Kâfir insanın kabirlerde olanın ortaya çıkmasını inkâr eden ve göğüslerdeki sırları ifşa ettiği malumdur.

Burada insan kelimesinin kullanıldığı diğer bazı ayetler de vardır.

Bu insandan kasıt kâfir olan insanlardır. Bunu anlamak için izaha gerek yoktur. Mesela şu ayetler:

"İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: "Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?"[567]

"İnsan, "Öldüğümde gerçekten diri olarak (topraktan) çıkarılacak mıyım?" der. İnsan, daha önce

---

566 Adiyat 9.10.11

567 Yasin 77,78

hiçbir şey değil iken kendisini yarattığımızı düşünmez mi? Rabbine andolsun, onları şeytanlarla beraber mutlaka haşredeceğiz. Sonra onları kesinlikle cehennemin çevresinde diz üstü hazır edeceğiz."[568]

Tabiatı nadir ve çift olan insan hakkındaki konuşmanın özeti şudur:

Allah Teâla insanı bazı hususiyetlerle yaratmıştır. Bu hususiyetler insanı diğer -cinler hariç- mahlûkattan ayıran hususlardır. Bu hususlar şunlardır:

İnsanın hayır ve şerre yönelme salahiyet ve istidadı vardır. Yükselme ve alt dereceye düşme kudreti vardır. Lakin belirtilen bu hususlara nispetle insan nefsinde zaaf noktaları vardır. Şayet insan dine sarılma ve Allah'a ibadet ipine sarılma sebebiyle bu zayıf noktaları idrak etmez, terbiye etmez ve onları zapt altına alıp onlardan kurtulmazsa bunlar onu helake götürür. Bu itibarla hâkim ve âlim olan Allah Teâla kerim olan kitabında insan cinsini hüsranla hükmetmiştir. İman ve salih amel ehlini, sabır ve hakkı tavsiye edenleri istisna etmiştir. Nitekim ayette şöyle buyurmuştur:

"Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."[569]

Aynı şekilde onları en güzel şekilde yarattıktan sonra insanı aşağıların aşağısına indireceğini de haber veriyor. İman ve salih amel ehlini bundan istisna kılmıştır.

---

[568] Meryem 66,67,68

[569] Asr 1-2-3

"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik. Ancak, iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır."[570]

[570] Tin 4,5,6

DÖRDÜNCÜ KONU: İnsan Yaratılışının Hikmeti

Allah Teâla insanı yaratmadaki hikmeti beyan ediyor:

"Şüphesiz biz insanı, karışım halindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık."[571]

"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."[572]

""Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"

Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Ondan başka hiç ilah yoktur. O şerefli ve yüce arşın Rabbidir."[573]

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!"[574]

Bu bahsin sadedinde ayetler bize şu hakikatleri veriyor:

1- İnsan suresi 2. Ayeti, geçen konular münasebetiyle bir kaç kere bu ayeti delil gösterdik. Hâkim olan Allah Teâla bu ayette insanı imtihan için yarattığını ilan ediyor.

Amma bu imtihan maddesi ve bu imtihan ve denemenin alanı nedir? Bunları biraz sonra izah edeceğiz.

2- Mülk suresinin 2. Ayetinde Allah Teâla zahir olarak hayat ve ölümü bizi imtihan etmek için yaratmıştır. Yani Allah'ın insan hayatını yaratmasının hikmeti ki o

---

571 İnsan 2
572 Mülk 2
573 Müminun 115,116
574 Kıyamet 36

hayat ölümle nihayet buluyor. Onun akabinde insana ceza (sevab veya azab) vermesi bu insanın imtihanıdır. Sonra imtihan maddesini ve yarış sahasını ve rehin sahasını şu sözüyle beyan ediyor:

لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (Mülk, 2)

Şu halde: güzel amel, insanın imtihan edildiği maddedir. Buna binaen: Kim güzel amel işlerse o imtihandan kurtulmuş ve felah bulmuştur. Kurtuluş ve felahın derecesi, amelin ve iyiliğin miktarına göredir. Lakin kötü amel, insanı hüsrana ve imtihanda kötü amelin miktarına göre başarısızlığa götürür. Bunun Allah Teâla geçen hakikatin akabinde **"o aziz ve bağışlayandır"** şeklinde buyurmuştur:

Allah, kötü amelle isyan edene karşı azizdir, güçlüdür. Bunun için insan imtihanda başarısız oluyor. Allah kendisine itaat edene iyi ameli seçmekle imtihanda başarı gösteren için gafurdur. Eskiden şöyle söyleyen ne güzel söylemiştir. "İmtihan insan saygı görür veya ihanet görür."

1- Amelin güzel olması için iki esas şartla olur. Bu iki şart şunlardır: 1. İhlas, 2. İsabet

İhlas: Kişinin niyetini sadece Allah için kılmasıdır. Amelinde Allah'ın rızası ve sevabı dışında bir şeyi istemesi uygun değildir. Nitekim hakka isabet de, kişinin amelinin başta ve sonda dine uygun ve sahih olmasıdır. Tevhid aklında ve kalbinde yer ettikçe, ihlası ne kadar ziyadeleşir ve sadece Allah için olursa, Allah'tan başkasına iltifat etmedikçe, amelde isabet edip dine uygun oldukça bu Resulüllah (sa)'auyma ve mübarek sünnetini kabul etmektir. Şirk, tevhid ve ihlasın zıddıdır. Riya da şirkin bir çeşididir. Nitekim haktan sapmanın her çeşidi resule itaat ve hakka isabet etmenin zıddıdır. Bidatın her çeşidi inhirafın bir nevidir.

Müminun 115-116 ve Kıyame 26 ayetlerinin her birinde yaratıcı olan Hâkim Allah, insanı boş yere yarattığını ve hikmetsiz yarattığını şiddetle inkâr ediyor. Çünkü kâfirlere hitap ediyor ve onlara inkâri bir sual yönelterek şiddetle tenkid ediyor:

"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"[575]

Abes (boş yere yaratma). Hak ve hikmetin aksidir. Abes, faydasız ve amaçsız olan her türlü söz ve fiildir. Nitekim Allah Teâla -nebisi Hz. Davud'un lisanıyla kınayarak Ad kavmine hitaben- kasırları yapmada çok mal sarf eden veya ihtiyaçları olmayan binalara çok mal sarf eden haddi aşan o kâfirler ki maksatları iftihar ve daima anılmalarıdır.

"Siz her yüksek yere bir alamet bina yapıp boş şeylerle eğleniyor musunuz?" "İçlerinde ebedi yaşama ümidiyle sağlam yapılar mı ediniyorsunuz?"[576]

Allah Teâla şöyle diyor: Sizi hikmetsiz yere yarattığımızı mı tasavvur ediyorsunuz ve ölümden sonra sizi tekrar diriltmeyeceğimizi ve hesab ve ceza için bize dönmeyeceğinizi mi sanıyorsunuz? Sonra Allah Teâla kendisine layık olmaktan nefsini bu boş şeylerden nefsini tenzih ediyor. Ki bu boş şeyler meliklik ve uluhiyyete ve rububiyete muhaliftir.

"Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Ondan başka hiç ilah yoktur. O şerefli ve yüce arşın Rabbidir."[577]

---

575 Müminun 115
576 Şuara 128,129
577 Muminun 116

Yani Allah gerçek meliktir. Bir ve tek olan ilahtır. Saygın olan arşın rabbidir. Boş ve batıl şeylerin ona yolmaktan uzak ve yücedir. Bunun manası, Allah'ın mülükiyetinin hak olması, tek başına ilah olması, saygın olan arşa ve onun dışındakilerin rabbi olması onun yüce sıfatından sadır olan durumve fiillere boş şeylerin peyda olmasından manidir.

Aynı şekilde Allah Teâla gıyabi kınayıcı bir sual daha yöneltiyor; şeytanın kendilerine süslediği, hayal ettirdiği dünyanın faydasız ve batıl olmaktan başka bir şey olmadığını bildirdiği her insana. Allah şöyle buyurmaktadır:

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır![578]

Yani böyle bir şeyi tasavvur etmek, çirkin ve kabihdir. İnsanın bununla nefsini kina etmesi ve kandırması garib bir şeydir. Bu batıl zanlar ki, ne akıl ne de fıtrata uygun düşer. Yapısı sağlam olan kâinatın yaratılışına ve Allah'ın adalet ve hikmetine de uygun düşmez. O kâinat ki onda bir eksiklik yoktur. Mahlûkatın efendisi ve ona hizmet edilen insanın vücudu boş ve batıl olabilir.

Biz -insanın yaratılış hikmeti- konusunda bu konuyla şiddetli irtibatı güvenli ilişkisi bulunan gelecek bahiste Allah'ın kitabı ışığında daha fazla bilgi vereceğiz. Lakin biz bunlardan her biri için müstakil bir bahis tahsis etmeyi tercih ettik. Yani "insan varlığının hikmeti, dünya hayatındaki vazifesi" ve önemini ibraz edeceğiz.

---

[578] Kıyamet 36

BEŞİNCİ KONU: İnsanın Yeryüzünde Sınırlı Hayatındaki Vazifesi

Hâkim ve yaratıcı olan Allah (cc) her şeyi bir hikmet ve gaye ile yaratmıştır. En küçük mahlûkun bile varlığı döneminde eda edeceği bir vazifesi vardır. Nitekim Allah Teâla, Hz. Musa ve kardeşi Harun'a, rableri hakkında soru sorunca Hz. Musa'nın lisanıyla şu cevap verilmiştir.

"Mûsâ, "Rabbimiz her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi."[579]

Allah'ın tüm mahlûkatı arasında emaneti taşıması için seçtiği ve halife olarak seçtiği insana kendisine özel ve ona layık bir görev de vermiştir. Allah bu görevi ona farz kılmıştır. Onu eda etmeye vadetmiştir. Nitekim vazifeyi ihmal etmekten sakındırmış ve ihmali halinde ona vaidte bulunmuştur.

İnsanın bu yüce vazifeyi bilmesi, o büyük emaneti yüklenmeyi vekil kıldığı insan için önemli görevi bilmek için, yeryüzüne halife kıldığını bilmek için, yeryüzüne halife kıldığını bilmek için şu ayetleri düşünmemiz gerekir:

"Mûsâ onlara şöyle dedi: "Yazıklar olsun size! Allaha karşı yalan uydurmayın, yoksa sizi azap ile yok eder. Allah'a karşı yalan uyduran mutlaka hüsrana uğramıştır."[580]

"Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yok. O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında

579 Taha 50

580 İnşikak 61

görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise ondan bağışlanma dileyin; sonra da ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir."[581]

"Cin ve insanları sadeece bana kulluk etsinler diye yarattım"[582]

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız."[583]

"Allah şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime uyarsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker."[584]

Bu ayetler, burada zikretmediğimiz diğer ayetler için birer örnektir. Aşağıda zikredilecek olan hakikatler, insanın vazifesiyle ve bu hakikatler, insanın vazifesiyle ve bu hayattaki vazifesinin önemiyle ilgili hakikatlerdir:

1- İnşikak 6. ayette kerim olan Allah yedinci göğün üstünde ve arşı azimin üstünden insana hitab ediyor ve ona ölümden sonra rabbine kavuşuncaya kadar yeryüzündeki hayatta çalışmasını bildiriyor. Sonra hayır olsun şer olsun çalışmasının neticesiyle karşılaşacaktır.

Evet. Allah Teâla insanı çalışma ve amel için yaratmıştır. Yorgunluk ve meşakkat için yaratmıştır. Nitekim diğer bir ayette şöyle buyurmaktadır;

"Hiç kuşkusuz biz insanı zorluklarla mücadele etme gücüyle yarattık."[585]

---

581 Hud61
582 Zariyat 56
583 Bakara 21
584 Taha 123
585 Beled 4

Ayette geçen "kebed" kelimesinin manası yorgunluk manasına yakındır.

Kerim olan Allah'ın söylediği açıktır ki, insanın yaşadığı gerçek ile aynıdır. İtikadı, çalışması ve yönelişi ne olursa olsun. İnsan hayatı yorgunluk ve çalışmaktan hali değildir. Çalışması hakta olsun batılda olsun, hayırda olsun şerde olsun...

Lakin Allah'ın razı olduğu çalışma hangi çalışmadır ve emrettiği çalışma sahası hangi sahadır? İşte bunu beyan edecek ayetler ve onun ardında bu ayetlerin yorumu gelecektir.

2- Hud suresinin 61. ayetinde hâkim olan Allah (cc) hâlim olan nebisi Hz. Salih (as) lisanıyla şöyle beyan ediyor: İnsanın önemini yönlendireceği vacib olan ve nefsini yorması gerektiği saha ta ki çalışması meşkûr olsun ve kıyamette sevinçle rabbiyle karşılaşsın.

"Kim de mü'min olarak ahireti ister ve ona ulaşmak için gereği gibi çalışırsa, işte bunların çalışmalarının karşılığı verilir."[586]

"Kime kitabı sağından verilirse Sevinçli olarak ailesine dönecektir.[587]"

Bu yönelme insanın yeryüzünü tamir etmeye yönelik bir yönelmedir. Nitekim ayette şöyle buyrulmaktadır: هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا çünkü وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا cümlesi yani Allah Teâla sizden yeryüzünü tamir etmeyi taleb etmektedir. Yeryüzünün tamiri Allah'ın koyduğu hayırları çıkarmaktır. Bu hayırlar yeryüzünde yaşamak, emandir, selamettir, telif ve sevgidir. Lakin insan bu hedefe nasıl ulaşır. Yani yeryüzü nasıl tamir etmek; yeryüzünü yok

586 İsra 19
587 İnşikak 7,8,9

etmek ve ifsada vermek değildir. Onu ıslah etmektir. Aşağıda gelecek olan ayetler bunları ortaya çıkarıyor.

3- Zariyat suresinsin 56. Ayetinde Allah Teâla cin ve insanı sadece ibadet için yarattığını ilan ediyor.

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”[588]

Allah’a ibadet özetle: Tüm sevgi ve tazimle, takdisle kalb ve bedenle Allah’a teslim olmak ve tam şekilde boyun eğmektir. Bütün bunlar, Allah’ın yaratıcı, rab, malik, veli ve hâkim olduğuna iman etmeyi gerektiriyor. Fert ve toplum da din ile amel etmeyi kabul gerektiriyor. Marifet, tasavvurat, kıyam ve denge için sadece Allah dinini tek kaynaktır. Ayrıca ibadet şeairi Allah için kılmaktır. Hayatın her aşamasını tanzim eden dini ahkâmı sadece Allah’tan edinmek.

İbadet tarifini ikinci babın ikinci faslında ayetleri delil göstererek tafsilatı bir şekilde tarif ettik. Allah’a ibadet etmek -yani onu mabud edinmek- her ne kadar ibadet Allah’ın kullar üzerindeki bir hakkı ise de, çünkü Allah onların yaratıcısı, rableri, maliki, tek dostudur. Fakat mutlak şekilde Allah onlara ve onların ibadetine muhtaç değildir. İbadetten faydalanan sadece kullardır.

“Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.”[589]

Keza ibadetin terk ve ihmaliyle sadece kullar zarar görür. Nitekim ayette şöyle buyrulmaktadır:

---

588 Zariyat 56

589 Fussilet 46

"İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz."[590]

Şu halde Allah Teâla muhtaç olduğu için ins ve cine ibadeti vacib kılmamıştır. Ehed-ı Samad olan Hayyü'lKayyum olan Ğani ve Kerim şanı yüce olanın bir şeye ihtiyaç duyar mı? Veya kullar bir şeye malik midirler ki, rablerine ve maliklerine bir şey versinler. Bunun için Allah Teâla zikredilen (Zariyat) ayetinden sonra bizzat şöyle buyurmuştur:

"Onlardan bir rızık istemiyorum, beni doyurmalarını da istiyor değilim. Şüphesiz Allah rızık verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir."[591]

Fakat Allah Teâla ibadetlerinden faydalanmadığı halde neden ins ve cine ibadeti farz kılmıştır. Nitekim isyanları da ona vermez. Bunun cevabı şudur: Allah Teâla varlıkların yaratıcısıdır. Mülkün malikidir. Tüm Esma-ı Hüsna ve yüce sıfatlar onundur. Şüphesiz ki o, ancak hikmetle ve doğru olanı yapar. Çünkü mutlak olan hak odur. Tüm işlerinde sıratı müstakim üzeredir. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"Bu böyle. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir."[592]

Yine Hud (as)'un lisanıyla şöyle buyurmuştur:

"İşte ben, hem benim, hem sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Yer-yüzünde bulunan hiçbir canlı yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru bir yol üzerindedir."[593]

---

590 İsra 7
591 Zariyat 57-58
592 Hac 62
593 Hud 56

Sonra hiç kimsenin hakkı yoktur ki âlemin rabbine soru sorsun fiil ve işlerinde bir şeye itiraz etsin. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir. O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar."[594]

Âlemin rabbi ile irtibatı olan kişinin bir şeyde ona itiraz etmesi bu durumuyla cahil ve akılsız olduğuna kendisi şahitlik etmektedir. Rabbini gerektiği gibi takdir etmediğine şahidlik eder. Ayette şöyle buyrulmuştur:

"Çünkü Allah Sübuh ve Kudustür. Hamid ve mecidtir."

"gökler de O'nun kudret elinde dürülüp bükülmüştür."[595]

Sübbuhün kuddüs, mutlak şekilde noksanlık ve ayıptan uzak olmaktır. Nitekim Hamid ve Mecid, Allah'ın tüm hamd ve güzelliklerle muttasıftır. Bunun için Allah hamd edilir ve tazim edilir.

Şüphesiz olan bir husustur ki -çünkü bu nakil ve akılla sabit olmuştur- Allah Teâlaya ibadet etmek sahibine dünya saadeti ve ahiret felahını kazandırır. Her türlü maddi ve manevi hayır ve berekti fert ve cemiyete meyvesini verir. Lakin insanın Allah'ın rızasıyla kendisine farz kıldığı hakı eda etmesi kendisine vacibtir. Böylece şükür, iman ve kerim olan rabbine yönelmiş olmakla vasıflanmış olur. Küfür ve inkârcılıkla değil. Ayette şöyle buyrulmuştur:

---

[594] Enbiya 22,23

[595] Zariyat 67

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azab etsin ki? Allah şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir."[596]

Evet. Küfrederek rabbinin nimetine yönelen ve bu nimeti inkâr eden kişinin Allah'ın azab ve ikabını hak etmiştir.

Bakara suresinin 21. ayetlerinde Allah Teâla tüm insanlara hitap ederek ve kendilerini ve kendilerinden öncekileri -yani babalarını, annelerini veya eski beşerin neslinin tümünü yaratan Allah'a takvayı elde etmeleri için ibadet etmelerini emrediyor.

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız"[597].

Kulun Allah'a karşı takvası, Allah'ın razı olacağı şekilde ve nefsini onun gazab ve azabına arz etmeyecek şekilde onunla muamelede bulunmasıdır. Nefsini onun rahmetinden, ikramından, ihsan ve faziletinden mahrum etmemesidir. Çünkü Allah Teâla kendisine isyan edene hidayetini kabul etmeyene gazab edeceğini ilan ediyor. Gazab edeceği kişiye azab verecek ve ondan intikam alacaktır. Nitekim haddi aşan firavun ve yardımcıları hakkında şöyle buyurmuştur.

"Firavun kavmini küçük düşürdü (ezdi). Onlar da kendisine itaat ettiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir toplumdu. Onlar bizi bu şekilde öfkelendirince biz de onlardan öc aldık, hepsini suda boğduk. Onları, sonradan gelecek inkârcılara, geçmiş bir ibret ve bir örnek kıldık."[598]

---

596 Nisa 147

597 Bakara 21

598 Zuhruf 54,55,56

Aynı şekilde itaat ehlini rahmet, ikram, ihsan ve faziletine has kıldığını da haber veriyor:

"Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır."[599]

"Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik." Allah şöyle dedi: "Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım." (Araf, 56)

"Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır."[600]

"Allah, iman edip salih ameller işleyenlerin dualarına karşılık verir; lütfundan onlara fazlasını da verir. Kâfirler için ise çetin bir azap vardır"[601].

İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir.[602]"

Ama takvaya nail olmak ve onu elde etmek gelecek ayetler bize beyan ediyor.

4- Hz. Adem ve zevcesi Hz. Hava'nın yasak ağaçtan yedikten sonra cennetten inmelerinin kısası sıyakında - Taha suresinin 123 ayetinde Allah Teâla beyan ediyor: kendilerine indirdiği hidayete tabi olan dalalet ve şakilik dokunmayacak:

"Allah şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime

---

599 Araf 56

600 Hucurat 13

601 Şuara 26

602 Rahman 60

uyarsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker."[603]

Allah'ın kavim dinini kabul eden ve sıratı müstakimde yürüyen dalalete düşer mi? Veya âlemin rabbine itaat eden şaki ve mutsuz olur mu? Şakilik ahiret hayatıyla irtibatlı olduğu gibi dalaletle de dünya hayatı ile ilgilidir. Buna göre: Dünya dalaletinden ve ahiret şekavetinden korunan veya diğer bir ifade ile, insan için hidayet yolunu -kâmil ve şamil manada- dünya felahı ve ahirette saadeti kapsayan tek yol, Allah'ın kavim olan dini ve onu doğruya hidayet eden son nebi Hz. Muhammed (as) ile gönderdiği dindir. Nitekim ayette şöyle buyrulmaktadır:

"O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). Şahit olarak Allah yeter."

"Sen Rabbine davet et. Çünkü sen hiç şüphesiz hakka götüren dosdoğru bir yol üzerindesin[604]**"**

Şu halde insan, Allah'ın dünya ve ahiret hayrını bağladığı takvayı elde etmesi, ibadetin semeresi ve vacibliğin illeti kıldığı takvayı ancak âlemin rabbi Allah'ın yolunu kabul etmesi ve sıratı müstakime girmesi ve diğer din ve yolları kaldırmakla mümkün olur. Çünkü ayette şöyle buyrulmuştur:

"İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti."[605]

---

603 Taha 123
604 Hac 67
605 Enam 153

Yukarıda zikri geçenlerin ışığında aşağıdaki sonucu elde etmemiz mümkündür:

1-Sıratı müstakim ve kavim olan yola tabi olmayan, diğer din ve yolları terk etmeyen takvalı sayılmaz. Nefsinde takvayı meydana getirmiş olmaz.

2-Takva sıfatını taşımayan ve takvalı olmayan sahibine takva meyvesini veren Allah'ın hak olan ibadetinden uzaktır. Bu da muhaldir. Onun kıldığı namaz, tuttuğu oruç... Ancak hareket ve şekilden ibaret kalır.

3-Kim Allah'ın emrettiği tarif ettiği şekilde ona ibadet etmese varlığın hikmetini anlamamıştır ve mükellef olduğu görevi eda etmemiştir. Onun için yaratıldığı kendine havale edin o mühim vazifesini ikame etmemiştir.

4-Hayati vazifesini yapmayan ve Allah'ın kendisine vacib kıldığı vecibleri yapmayan kendini Allah'ın gazab ve azabına arz etmiş olur. Allah'ın rahmet, fazilet, ihsan ve sevabını kendine haram kılmıştır.

Üçüncü babda (yani dokuzuncu kitapta) Allah'ın izniyle takva, mefhumu, iman ve ibadet ile olan irtibatı hakkında konuşacağız.

ALTINCI KONU: İnsanın Var Olması Ve Yeryüzündeki Hayatının Kıssası Ve Bunun Aşamaları

İnsanın var olma ve yeryüzündeki hayatının kıssasını ardarda on beş merhalede Hâkim olan Allah'ın kitabı ışığında hulasa etmemiz mümkündür. Bu merhaleleri aşağıda on beş noktada kaydedeceğiz:

1-Allah Teâla insanın ilk hayatı ve imtihan mekânı olması için yer ve gökyüzünü ve aralarındakini yaratmıştır.

"O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan için, henüz Arş'ı su üstünde iken gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratandır. Böyle iken "Ölümden sonra şüphesiz diriltileceksiniz" desen, inkârcılar "Mutlaka bu apaçık bir büyüdür" derler."[606]

"İnsanların hangisinin daha güzel amel yaptığını deneyelim diye şüphesiz biz yeryüzündeki şeyleri ona bir zinet yaptık.

Biz, elbette (zamanı gelince) yeryüzündeki her şeyi bir kuru toprak haline getireceğiz."[607]

"Andolsun, size yeryüzünde imkân ve iktidar verdik. Sizin için orada birçok geçim imkânları da yarattık. Ama siz ne kadar az şükrediyorsunuz!"[608]

Şu halde Azim olan Allah yer ve göğü yaratması yeri hazırlaması ve onu süslemesi ve insanı orada yerleştirmesi, bütün bunlar, insanın yaşaması için ona layık bir yer hazırlaması ve rabbinden olan farz imtihanı orada eda etmesi kasdı iledir. Bu ibadet, rabbine ihtiyari ibadeti takdim etmeyi veya takdim etmemeyi temsil ediyor.

---

606 Hud 7
607 Kehf 7,8
608 A'raf 10

2-Yüce olan Allah Hz. Adem'i, önce topraktan, sonra sırasıyla çamurdan, kokulu bir çamurdan, fahhar gibi olan salsaldan, onu tasviye etti ve ona suret verdi sonra ona ruhunu üfürdü.

Bu konudaki açıklamayı daha önce -ikinci bahiste- açıkladık. Burada tekrar etmeye bir sebep yoktur.

3- Âlim olan Allah meleklere iradesiyle Adem ve neslini yaratacağını ve yeryüzünde kendisine halife kılacağını duyurdu. Melekler insanın, halife seçilmesinin hikmetini istediler. Allah Teâla Hz. Adem'in ilimde onlardan üstün olduğunu izhar ederek insanı bu makama seçmesini sırrını açıkladı.

Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti.

Allah Adem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi.

Melekler, "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin" dediler.

Allah şöyle dedi: "Ey Adem! Onlara bunların isimlerini söyle." Adem, meleklere onların isimlerini bil-

dirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi."[609]

Geçen bahiste bu ayetin yorumunu yapmıştık. Burada o yorumları tekrar etmeye gerek yoktur.

4- Hz. Adem'in ilmi ehliyeti ortaya çıktıktan sonra Allah Teâla tüm meleklere ona secde etmelerini emretti. Tüm melekler Allah'ın bu emrini hemen yerine getirdiler:

Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Allah şöyle dedi: "Ey Adem! Onlara bunların isimlerini söyle." Adem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi."[610]

"Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım." Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler."[611]

Meleklerin Allah'ın emrini hemen yerine getirdiklerinin delili ve buna ilaveten Allah'ın onları nitelendirmesinin delilidir:

"Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır."[612]

Buradaki "F" harfi "secde etme" kelimesinde takib etme manasınadır. Ayrıca yukarıda geçen üç ayetteki "fe

609 Bakara 30,31,32,33
610 Bakara 30,31,32,33
611 Sad 71,72,73
612 Tahrim 6

secedu" fiilinde takib manasınadır. Bu ayetler diğer ayetler için de misaldir.

Nitekim tüm meleklerin Allah'ın rabbani emrini yerine getirdiklerinin delili ve onlardan birinin bu emre muhalefet etmediklerinin delili şu ayettir.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ

Hicr suresi ve Sad suresi ayetlerinin her birini Allah Teâla tüm meleklerin secde ettiklerini istisnasız tekid ediyor:

1-الْمَلَائِكَةُ kelimesindeki cinsiyet için olan "elif lam" ile tekid etmiştir.

2-"كُلُّهُمْ kelimesiyle. Yani onlardan hiçbiri emre muhalefet etmemiştir.

3- أَجْمَعُونَ kelimesiyle. Yani aynı vakitte hepsi secde ettiler.

4- İblis istisna edilmiştir. Bu konudaki hadiste geleceği gibi.

5- Lanetlenmiş iblisin kibirlenerek ve Hz. Adem'i hased ederek Azim olan Allah'ın emrine isyan etmesi.

Allah Teâla şöyle buyuruyor:

"Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."[613]

"Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik, onlar da saygı ile eğilmişlerdi. Yalnız İblis saygı ile eğilmemiş, "Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim?" demişti.

613 Bakara 34

Yine demişti ki: "Benden üstün tuttuğun kişi bu mu, söyler misin? Andolsun eğer beni kıyamete kadar ertelersen, onun soyunu, pek azı hariç, (azdırarak) kontrolüm altına alacağım.[614]

"Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra da meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı

"Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi[615]**.**

Bu bahsin sadedinde yukarıda dercettiğimiz ayetlerde aşağıdaki hakikatler ortaya çıkıyor:

1-İblis mekân ve mevki itibariyle meleklerdendi. Fakat cins itibariyle meleklerden değildi. Bunun delili, Allah'ın meleklere Hz. Adem'e secde etmeleriyle ilgili emri ona da şamil olmasıdır. Şayet onların seviyesi de olmasaydı meleklerden sayılmazdı. O zaman bu emir onu kapsamaması gerekirdi. Çünkü Allah Teâla iblise has bir durum bize hikâye etmiş değildir. Lakin iblis melek cinsinden değildir. Bunun delili şu ayettir:

"Hani biz meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı.[616]

Bir de Allah Teâla melekleri hiç bir zaman kendisine asi olmadıkları ile vasıflanmıştır. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

---

614 İsra 61,62

615 A'raf 11,12

616 Kehf 50

“(Böyle iken) "Rahmân çocuk edindi" dediler. O böyle şeylerden uzaktır, yücedir. Hayır, (evlat diye niteledikleri) o melekler ikrama erdirilmiş kullardır. Onlar Allah'tan önce söz söylemezler ve hep onun emriyle iş görürler.”[617]

Çünkü iblis rabbinin emrine isyan etmiştir. O Allah'ın emrine asla isyan etmeyen meleklerin cinsinden değildir ve Allah'a isyan da etmezler.

2-Kibir ve Hased.

Her iki sıfat lanetlenmiş iblisi Allah'a isyana sevk etmiştir. Kibri konusunda birçok ayette delil vardır. Şu ayette olduğu gibi:

“Bütün melekler toptan secde ettiler. Yalnız İblis secde etmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu”[618]

Hasedine, Allah'ın iblisi hikâye eden şu sözü delildir:

“Ve ekledi: "Şu benden üstün kıldığına bak! Yemin ederim ki eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan, az bir kısmı dışında, onun neslini peşime takacağım!"[619]

Kin ve düşmanlığını izhar etmesi, Allah'ın Hz. Adem ve nesline olan ikram ve ona faziletli kıldığı içindir. Çünkü Allah ona ikram ve ihtiram için secde etmelerini emretmişti. Bu secde ibadet secdesi değildi. Zira Allah'tan başkasına secde etmek caiz değildir. İblis -kin ve hasedi- -az bir kısmı hariç- Hz. Adem'in neslini saptıracağını ikrar etti.

---

[617] Enbiya 26,27

[618] Sad 73,74

[619] İsra 62

Kibir ve hased iblisi küfür ve isyana ilaveten ayette ifade edildiği gibi

"Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."[620]

Onu aslı ateş olmakla iftihar etmeye götürdü ve cesedi toprak ve çamur olma sebebiyle Hz. Adem'i küçük ve hakir görmeye eda etti. Nitekim Allah'ın neden Hz. Adem'e secde etmediği sualine verdiği cevapta şöyle demiştir:

"Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi."[621]

Lanetlenmiş iblis o büyük ve yüce olan hakikatten gafil kaldı. O büyük hakikat şudur: Ateşin çamurdan daha iyi olduğunu faz etti. - Bu doğru bir görüş değildir. Çünkü ateş yakıp yok eder, çamur ise bina eder, bina eden ile yok eden arasındaki fark büyüktür. -İblisin ateş olan aslı ile iftihar etmeye ve aslı çamur olan Hz. Adem'i küçük düşürme hakkı yoktur. Çünkü her biri için cisminin maddesini seçme hakkı yoktur. Seçme hakkı olmayan bir mahlûkun aslı ile iftihar etmesi ve büyük görmesi akılsızlıktır ve bunu kendisi kesbetmiş değildir. Allah Teâla kullarının ameli, tutum ve tasarrufları için uhrevi cezayı tertib etmiştir. Çünkü ayette şöyle denilmiştir;

620 Bakara 34
621 Araf 12

“**Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez[622].**

“**Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar[623]!**

“Girin oraya! Artık sabretmişsiniz etmemişsiniz, sizin için farketmez. Çünkü sadece yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz.”[624]

Birçok ayette buna benzer tabirler vardır.

Bütün bu söylediklerimiz akli ve mantıki cihetledir ve iblisin delillerine bir reddiyedir. Lakin iman açısından iblisin tutumuna bakınca, yüce olan hâkimlerin hâkimi, âlemin rabbine karşı kötü tutumu içinde olduğunu görürüz.

Burada âlemin rabbine itiraz eden ve onun emrini reddeden daha kötü edeb sahibi, durumu daha düşük ve aklı daha zayıf kimse var mı?

3- Diyorum ki, kibir ve hased kötülük ve çirkinlik için yeterli sebebdir. İblis tarafında gökyüzünde Allah’a isyanın ilk sebebi olmuşlar. Keza yeryüzünde kabil tarafından Allah’a karşı işlenen ilk isyanın sebebi de olmuşlar. Kardeşi Habil’i bir şey için değil sedece ondan salih ve Allah’a karşı muttaki ve şerefli olduğu için öldürmüştür. Çünkü o da kibir ve hased sebebiyle kardeşini öldürmeye azmetmiştir. Allah kardeşi Habil’in kurbanın kabul ettiğini öğrendikten sonra. Lakin onun kurbanı kabul edilmemişti. Onun kurbanın kabul edilmemesinde Habil’in bir etkisi olmadığı açıktır. Allah hâkim

---

622 Secde 17

623 Tevbe 82

624 Tur 16

ve adildir. Hiç kimseye meyli ve muhabbeti yoktur. Lakin Allah muttaki ve salih olanları sever. Fasid günahkâr olanlardan hoşlanmaz. Bütün bunlar Hz. İbnu Adem'in kıssası ile ilgili varid olan ayette açıkça ifade edilmiştir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Muhammed!) Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, "Andolsun seni mutlaka öldüreceğim" demişti. Öteki, "Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder" demişti.

"Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım."

"Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte bu zâlimlerin cezasıdır."

Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyarak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu."[625]

4- Lain olan iblisin ateşten olan bedeniyle iftihar etmesi ve bedeni çamurdan olan Hz. Adem'i küçük görmesi sonra Allah'ın ona gazab etmesi ve ona lanet etmesi. Allah Teâla şöyle demiştir.

"Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.

---

625 Maide 27,28,29,30

Allah: Öyle ise, «İn oradan!» Orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık! Çünkü sen aşağılıklardansın! buyurdu[626].

Şu halde iblisin ateşten olmakla iftihar etmesi sebebiyle ulaştığı kötü akıbet ve Hz. Adem'in etkisi olmadığı halde imtiyaz sahibi olduğu iddiası, haseb ve nesebiyle iftihar eden herkes için en büyük ibrettir ve etkileri olmadan tevarüs ettikleri makamla iftihar edenler için de büyük bir ibrettir. Bu sebebler kendileri için diğer insanlara karşı bir imtiyaz sahibi olduklarını zannederler. Bu münasebetle şairin şu beyti hatırıma geldi.

İstediğin kişinin çoğu olsan da edebi elde et... Bunlar seni nesebe muhtaç etmez.

Mükemmel olan genç işte ben buyum diyendir... Babam şöyle-böyleydi diyen genç mükemmel değildir.

6- İsyanına karşılık Allah iblise lanet etti. Semadan kovdu ve yeryüzüne indirdi.

Şanı yüce olan Aziz ve Cebbar olan Allah şöyle buyurmuştur:

“Allah, "Ey İblis! Saygı ile eğilenlerle beraber olmamandaki maksadın ne?" dedi. (32) İblis dedi ki: "Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insan için saygı ile eğilemem." (33) Allah, "Öyleyse çık oradan, çünkü sen kovuldun. Şüphesiz hesap gününe kadar lânet senin üzerinedir" dedi.[627]

Allah, "Şimdi in aşağı oradan. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşağılıklardansın" dedi.[628]

---

626 A'raf 12,13
627 Hicr 32,33,34,35
628 Araf 13

Hübut kelimesi, inmek ve aşağıya inmek manasınadır. Yükseklik ve irtifaın zıddıdır. Sıyak dalaletiyle iblis semadan kovulmuştur dedik. Çünkü sema meleklerin mekânıdır ve iblis onlarla birlikteydi. Sonra "İhbit" lafzı dalaletiyle dedik. Çünkü inmek ancak yüksek yerden alçak yere inilir. Sonra "minha" kelimesindeki müennes zamir orada işaret edecek başka mecazi müennes yoktur. Meleklerin meskûn olduğu semadan başka. Nitekim Allah Teâla son Nebi (as)'ye şöyle hitap etmiştir:

"Siz ise ondan yüz çeviriyorsunuz." {68} "Aralarında tartıştıkları sırada, yüce topluluğa (ileri gelen melekler topluluğuna) dair benim hiçbir bilgim yoktu." {69} "Bana ancak, benim sadece bir uyarıcı olduğum vahyediliyor." {70} Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım." {71} "Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." {72} Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler. {73} Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu[629].

Bu olayın semada olduğu sıyakın dalaleti açıktır. İblisin kovulması ve yeryüzüne inmesi de semadan olmuştur. İlerde geleceği gibi inmesi Hz. Adem ve zevcesiyle birlikte zaman açısından aynı idi. Allah Teâla kötü insanlarla kötülüklerinin aksiyle muamele etmesi onun sünnetindendir. İblis günahla yükselmek ve izzet sahibi olmak istedi. Allah Teâla lanetle cezalandırdı. -Lanet, Allah'ın rahmetinden uzaklaşmaktır- semadan kovdu ve yeryüzüne indirdi ve ona ihanet etti ve zelil kıldı. Ayette şöyle ifade edilmiştir: (Araf, 13) Ayette geçen "sığar" kelimesi, zillet ve ihanet manasınadır. Resulüllah (sa) bu

[629] Sad 68,69,70,71,72,73,74,75,76,77,78

meyanda şöyle buyurmaktadır: "Kim tevazu gösterirse Allah onu yükseltir." (Müslim, Ebu Hüreyre'den, 2583)

7- **İblis kıyamete kadar Allah'tan mühlet istemesi, Hz. Adem ve neslini tehdid ederek ve Hâkim olan Allah'ın talebine ve iltimasına icabet etmesi.**

Konu hakkında Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

İblis: "Rabbim! Öyle ise onların tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi. (36) Allah da, "O halde sen vakti (yalnızca benim tarafımdan) bilinen güne (kıyamete) kadar mühlet verilenlerdensin" dedi. (37-38) İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi. (39-40) Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi. (41-42) Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. (43) Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.[630]

Bu ayetlerin nurundan aşağıdaki hakikatlerin ışığını iktibas ettik.

1- Azim olan Allah ile recim olan şeytan arasında geçen bu konuşmadan göze ilk çarpan şudur: Allah'ın hilmi, keremi ve hikmetidir. Çünkü iblislerinin iltimas ve kıyamete kadar zmaanını tehir etmeyi kabul etmiştir. Allah onun bu talebini biliyordu. -ömrünü uzatmasını- Allah'a düşmanlık etmede derinliğe dalmak ve kullarını dalalete düşürmeye çalışmak ve onlardan hüsrana uğrayan taraftarlarını artırmak için. Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

[630] Hicr 36,37,38,39,40,41,42,43,44

Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır. Öyle ise (siz de) onu düşman tanıyın. O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateşe girecek kimselerden olmaya çağırır.[631]

Şanı yüce olan Allah'ın hilmi ne kadar geniştir. Hikmeti ne kadar incedir ve keremi ne kadar çoktur.

2- Lakin Allah'ın hilmine, kerimine ve lütfuna karşılık iblis ne kadar akılsızdır, ne kadar çirkindir ve kerim olan rabbine karşı edebi ne kadar çirkindir. Çünkü o isyanı ile yetinmedi. Öyle ki ömrünün uzatılmasını ve zamanını tehir etmesini de istedi. Ta ki Allah'ın kullarını dalalete düşürmede ve Allah'a düşmanlık beslemede eline daha fazla fırsat geçmiş olsun. Hâlbuki o hüsrana uğrayan şaki rabbinden af ve mağfiret dileyebilirdi. Onu garuf, rahim, af edici ve kerim olarak görürdü. Allah Teâla buyurduğu gibi:

Kim bir kötülük yapar yahut kendine zulmeder, sonra da Allah'tan bağışlama dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur.[632]

Lakin kibir basiretini kör etmiş, aldanmasına devam etti. Dikkat edin! O ne kadar akılsız ve beyinsizdir. Allah ona lanet etsin. Bunun için mümin kardeşlerimiz olan cinler ona sefih diye isim vermişlerdir. Ayette ifade edildiği üzere şöyle demişler:

"Demek bizim beyinsiz olanımız Allah hakkında doğruluktan uzak sözler söylüyormuş."[633]

3- Hüsrana düşen o sefih aldanmışlığın sebebini Allah'a nisbet etmiştir. Şöyle demiştir: (رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي) Sanki secde etmekten Allah onu alıkoymuştur veya ona secde

---

631 Fatır 6

632 Nisa 110

633 Cin 4

etmemeyi emretmiştir. Dikkatli olun Allah onu utandırsın ne kadar da hakkı inkâr etmiştir. Kerim olan Rabbine karşı ne kadar su-i edeb etmiştir. Bundan anlaşılıyor ki her kim, dalaletini, isyanını ve hüsranını Allah'a nisbet ederse Allah'ın meşiet ve kudretiyle delil de getirse o iblisin yolundadır. Müşriklerin böyle dedikleri gibi:

Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi biz de ortak koşmazdık, babalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık." "[634]

Üçüncü babın ikinci faslın birinci mebhasın sonunda bu mesele hakkında konuşacağız. Yani bu ansiklopedinin onuncu kitabında iblis ve müşriklerin iddialarını yalanlıyacağız.

-Dördüncü babın ikinci faslında- yani bu ansiklopedinin on ikinci kitabında. İkinci kitabın ikinci babın sonunda ise kadere imanın esaslarına işaret edeceğiz. Allah Teâla'nın izniyle.

4- İblis yeryüzünde Allah'a isyanı Adem ve nesline güzel göstermekte onları tehdit etmiştir. Onları saptırmak ve kandırmak için:

İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi.[635]

Allah isyanı güzel göstermeyi iblise nisbet etmiştir. Allah şöyle buyurmuştur:

Ad ve Semûd kavimlerini de helak ettik. Bu, onların (harap olmuş) yurtlarından size besbelli olmuştur. Şeytan onlara işlerini süslemiş ve onları doğru

---

[634] Enam 148

[635] Hicr 39,40

yoldan alıkoymuştur. Hâlbuki onlar gözü açık kimselerdi[636].

Bu iblisin insanları dalalete düşürmesi ve kandırmasına etkisi insanlara vesvesee ve isyana davet etmeyi geçmeyeceğinin delilidir. Şeytan kendilerini kadıran ve onu kınayan taraftarlarına şöyle demiştir:

İş bitirilince şeytan da diyecek ki: "Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zâlimlere elem dolu bir azap vardır."[637]

Buna binaen hiç kimse iblise tasallut etmeye delil getirme hakkı yoktur. Ve vesvese ve kandırmasına bahane gösterme hakkı yoktur. Ve vesvese ve kandırmasına bahane gösterme hakkı yoktur. Çünkü şeytanlara kendilerine teslim olmayanlara karşı bir güç yoktur ve kararını ona teslim etmeyene. Bunu aşağıda gelecek hakikatte beyan edeceğiz.

5-İblis muhlis olan kulları kandırmaktan istisna ediyor ve onlara karşı aciz kaldığını itiraf ediyor. Şöyle diyor:

İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi.[638] {39-40}hicr

---

636 Ankebut 38
637 İbrahim 22
638 Hicr 39,40

İblisin muhlis kulları istisna ettiğini Allah teyid ediyor. Yüce Allah şöyle buyuruyor. Bu meyanda sünnetlerinden bir sünneti beyan ediyor:

Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi. (41-42)hicr

Allah'ın قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ sözünden kasıt, muhlis kullarıma tasallutun olmaması benim sünnetimdendir ve sıratı müstakimdendir. O sünnetim ki ona göre kullarımla muamele ediyorum ve esası üzerine. Amma muhlis olan kullar kimdir?

Bunun cevabı şudur:

Muhles kelimesi, seçilmiş manasındadır. Allah'ın muhlis kulları ise, Allah'ın kullar arsından seçtiği salih kullardır. Ama Allah'ın seçtiği o kullar kimlerdir? Bunlar Allah'a ibadet etmeyi nefislerinde gerçekleştirmişler. Gerçek anlamda Allah'a ibadet etmekle. Özetle işaret ettiğimiz gibi ibadet kelimesinin hakiki ve şamil anlamıyla. Bunun delili ise Allah'ın iblise verdiği cevabtaki şu sözüdür:

Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi.[639]

(Hicr, 42) Buna göre Allah'ın seçtiği muhlis olan kullar, gerçekten Allah' ibadet eden kullardır. Onun dinine ve sıratı müstakime uyanlardır.

Şu halde Allah'ın seçtiği kullar kendisine yönelen kullardır. Tam şekilde ona, dinine ve şer'i altına teslim olanlardır. Kulun ibadetini Allah'a halis kıldığı kadar. İbadette şirk şaibesi olmadan, bidat, inhiraf ve isyanlık olmadan. Böylece Allah'ın onu seçmesine ehil olur. Onu

---

[639] Hicr 41,42

kendine yakın kılar, onu sever, ona ikram eder, iblis ve yardımcılarının hilelerinden muhafaza eder. Mısır Azizi'nin hanımı ve Hz. Yusuf'u kötülüğe teşvik ederken onu koruduğunu söylediği gibi.

Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı[640].

Bir de şu ayet

Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi.[641]

İblisin Allah'ın kullarından hiçbirine karşı muzaffer olmayacağı dalaleti açıktır. Ancak iblise uyup sapan onun vesvesesine teslim olan, davetine icabet eden kullar hariç nitekim Allah Teâla Nahl suresinde şöyle buyurmaktadır:

Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. (98) Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur. (99) Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir.[642]

6- Şanı yüce olan Allah iblis ve sapıp ona tabi olanların yeri cehennem olduğunu vad ediyor.

Sonra cehennemin yedi kapısının olduğunu beyan ediyor. İblis ve aldanan tabileri o kapılardan cehenneme

---

640 Yusuf 24
641 Hicr 41,42
642 Nahl 98,99,100

girerler. Her kapının da yedi kapısı vardır. Her kapı için tahsis edilmiş belli bir gurup vardır.

İblis: "Rabbim! Öyle ise onların tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi. (36) Allah da, "O halde sen vakti (yalnızca benim tarafımdan) bilinen güne (kıyamete) kadar mühlet verilenlerdensin" dedi. (37-38) İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi. (39-40) Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi. (41-42) Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. (43) Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.[643]

"Ğavune" kelimesi, "ğavin" kelimesinin çoğuludur. "Ğaviyetün" kelimesinden alınmıştır. Dalalet kelimesiyle eş anlamlıdır. Ğaviye, dalaletin neticesidir. Yani dalalete düşen sapmış olur ve şaki olur. Bunun için Allah Teâla nebisi olan Muhammed (as)'den dalalet ve ğıvayeti kaldırmıştır. Şöyle buyurmuştur:

Battığı zaman yıldıza andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed haktan) sapmadı ve azmadı[644].

Dalaletin zıddı hidayettir. Ğaviyenin zıddı da felahtır. Hidayet bulan felah olur ve mesud olur. Dalalete düşen de haktan sapmış olur, şaki ve kötü olur.

8- Allah'ın Hz. Adem ve zevcesine cennette iskan etmesi, bir ağaç dışında orada onlara her şeyi mübah

---

643 Hicr 36,37,38,39,40,41,42,43,44

644 Necm 1,2

kılması, düşmanları olan iblisin vesvesesi peşine düşmekten onları sakındırması.

Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Dedik ki: "Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zâlimlerden olursunuz."[645]

Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de, İblis'ten başka melekler hemen saygı ile eğilmişler; İblis bundan kaçınmıştı. (116) Biz de şöyle dedik: "Ey Adem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun." (117) "Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur." (118) "Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın."[646]

Bu bahsin sadedinde bu ayetler bize aşağıdaki üç hakikati hediye ediyor:

1-Kerim olan Allah Hz. Adem'i yaratıp meleklerin ona secde etmeleriyle ona ikramda bulunduktan sonra ve ona secde etmekten çekindiği için iblisi semadan tard edip rahmetten kovduktan sonra Adem ve zevcesi Havva'yı cennete iskan etti. Bir ağaç dışında her şeyi onlara mübah kıldı. Burada iki mesele bizi durduruyor:

a-Allah Teâla Hz. Adem'in zevcesi Hz. Havva'yı ne zaman ve nasıl yarattı.

b-Allah'ın Hz. Adem ve zevcesini sakındırdığı ağaç nedir?

---

645 Bakara 35

646 Taha 116,117,118,119

1-Birinci meseleye nisbetle deriz ki:

Allah Teâla, annemiz Hz. Havva'yı ne zaman ve nasıl yarattığını bize beyan etmemiştir. Lakin şu sözüyle bu mesele ile ilgili bir ışık yakmıştır.

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde bir gözetleyicidir. [647]

Allah sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir. (İnsan) eşiyle birleşince eşi hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve (bir müddet) onu taşır. Gebeliği ağırlaşınca her ikisi de Rableri Allah'a, "Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız" diye dua ederler.[648]

Her iki ayette geçen "nefsı vahid" ile kastedilen Hz. Adem'in nefsi olduğu açık bir husustur. Zevcinden kasıt Hz. Havva (as)'dır. Buna göre:

Kerime olan annemiz Hz. Havva'yı Hâkim olan Allah onu babamız Hz. Adem'i yarattığı nefisten yaratmıştır. Yani her ikisi de nefis ve ruh cihetiyle bir cinsten yaratılmışlardır. Aralarında fark yoktur. Lakin annemiz Havva nefis nevi itibariyle ona ortak olduğu gibi acaba buna ek olarak bedenine de ortak mıdır? Yani Hz. Havva Hz. Adem'in bedeninden mi ayrılmıştır, ki meşhur olan da budur? Hakkında çok mücadele edilen bu mesele

---

647 Nisa 1

648 Araf 189

hakkındaki görüşümü aşağıdaki paragraflarda özetleyeceğim:

a- Allah'ın mübarek kelamı bu mesele hakkında bir açıklık getirmemiştir. Çünkü ayette şöyle buyrulmuştur:

Bu ayetler bu konuda açık naslar değildir. Çünkü Allah bir başka ayette şöyle zikretmiştir: Bütün zevceler, kocalarının nefislerinden yaratılmışlardır.

Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.[649]

Bu ayeti kerimeden kasıt tüm zevcelerin kocalarının nefislerinden ayrılmadıkları açık bir husustur.

b- Sonra ayetteki "minha" lafzındaki zamiri mecazi müennes olan nefse işaret ediyor. Mecazi müzekker olan bedene işaret etmiyor.

c- Bu durum mübarek ayetlere nisbetledir. Ama hadislere nisbetle halk arasında meşhur olan mana tayin edilmiş değildir. Belki tüm sahih hadislerde zikredilen kaburga kemiği ve kadının ona benzetilmesi, hadislerde kaburga kemiğinin zikredilmesi kadının eğriliğinden bahsetmesi onun fıtri vazifesinin gerektirdiği aşırı derecede duygusal olması sebebiyledir.

Bir de hadisler kaburga kemiğinin zikredilmesi, erkeğin dikkatli davranması ve zevcesiyle muamele etmesinde dikkatli davranması ve eğriliğini nasıl tedavi etmesi gerektiği ve fıtri duygusallığından meydana gelen hataları nasıl düzelteceğiyle ilgilidir. Bu da erkeğin ha-

[649] Rum 21

nımın hata ve eğriliklerini düzeltirken boşamaya ve aralarındaki zevciyet bağının kopmasına sirayet etmemesi içindir. Nitekim kaburga kemiğini haddinden fazla düzeltmeye çalışmak onun kırılmasına sirayet eder.

Nitekim Resulüllah (sa) şöyle buyurmuştur: "Kadın kaburga kemiği gibidir. Onu düzeltmeye çalışırsan kırarsın. Ondan faydalanmak istersen eğri olduğu halde de ondan faydalanırsın." (Buhari, 5184) (Müslim, 3629, Ebu Hüreyre'den)

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin. Kadınlarla iyi geçinsin. Çünkü kaburga kemiğinden yaratılmışlardır. Kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır. Onu düzeltmeye çalışırsan kırarsın. Onu terk edersen eğri kalır." (Buhari, 5185; Müslim 3632, Ebu Hüreyre'den)

Lakin hâkim olan Allah'ın kitabı ışığında kerime olan annemiz Hz. Havva ile ilgili imkân dahilinde kesin olarak söyleyeceğim şey şudur:

Allah Teâla Hz. Adem'in zevcesini Adem'in yaratıldığı çamurdan cesed ve ruh olarak yarattı. Yani Havva'nın cismi de Hz. Adem'in cismi gibidir. Toprak ve çamurdur. Ruhu da Hz. Adem'İn ruhu gibi has rabbani ruhtur. Bu annemizin yaratılması keyfiyetine nisbetledir. Ama yaratılış zamanına nisbetle yine ayette bir açıklık yoktur. Hz. Adem'in yaratıldığı zamanda mı yoksa ondan sonra mı yaratıldı?

Bilinen bir husustur ki, gaybi olan meselelere dalmak caiz değildir. Ancak vahyin nuru ışığında bahsetmek caiz olur. Çünkü gaybi meselelerin sahasında aklın bir müdahalesi olmaz. Bu konudaki bilgi zan ve kehanete dayalıdır. Bu da caiz olmayan bir durumdur. Zira zan haktan bir şey ifade edemez.

2-İkinci meseleye nisbetle deriz ki:

a- Hâkim olan Allah'ın kitabı keza hadisler yasak ağacın nevini beyan etmeyince bu bize mechuldür ve onu bilmemiz bize zarar vermez. Fakat bilmemiz, bize faydası olsaydı Allah'ın kitabı bize açıklardı. O kitap ki dünya hayatında dünya hayatında bize farz olan imtihanda kurtuluşa sebep olan her şeyi beyan etmiştir.

(Ey Muhammed!) Her ümmetin kendi içinden üzerlerine bir şahit göndereceğimiz, seni de onların üzerine bir şahit olarak getireceğimiz günü düşün. Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.[650]

Amma bu konuda İncil ve Tevrat'tan alınıp söylenen sözlere iltifat etmek caiz değildir.

Çünkü Habir ve Basir olan Allah kitap ehli (Yahudi-Hıristiyanlar) kitaplarını tahrif ettiklerini bize bildirmiştir.

İşte, verdikleri sözlerini bozmaları sebebiyledir ki onları lanetledik, kalplerini de kaskatı kıldık. Kelimeleri yerlerinden kaydırarak (tahrif edip) değiştiriyorlar. Akıllarından çıkarmamaları istenen şeylerden önemli bir kısmını da unuttular. (Ey Muhammed!) İçlerinden pek azı hariç, onların daima bir hainliğini görüyorsun. Yine de sen onları affet ve aldırış etme. Çünkü Allah iyilik yapanları sever[651]**.**

b-Hâkim olan Allah Hz. Adem ve zevcesini iblisten ve ondan etkilenmekten sakındırmıştır. Onun kendileri için şiddetli bir düşman olduklarını bildirmiştir. Onun

---

650 Nahl 89

651 Maide 13

güzel gösterme ve vesveselerine uymaları halinde cennetten çıkmalarına sebep olacağını kendilerine haber vermiştir. Bol, rahat ve mutlu cennet hayatına kıyasla dünya hayatının imtihan ve zorlukları sebebiyle meşakkat çekeceklerini bildirmiştir.

Biz de şöyle dedik: "Ey Adem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun."[652]

c- Babamız cennette idi. Orada noksan bir şey yoktu. Bununla birlikte bir şeye ihtiyaçları da yoktu. Çünkü mutlu bir hayat için lazım olan her şey bol olarak en iyi şekliyle vardı.

Orada sıcak-soğuk yoktu. Açlık ve susuzluk yoktu. Çıplaklık yoktu.

"Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur." "Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın."[653]

Bu ayette iki şey anlaşılıyor:

1- Erek zile hayatının lüzumatını yerine getirmekten sorumludur. Bunun delili şudur: Allah Teâla hayat için lazım olan her şeyi yapmak üzere sadece Hz. Adem'e hitap etmiştir. Lakin cennetteki şeylerden istifade etmeye izin verirken eşi Hz. Havva'yı da ona ortak etmiştir.

"oradan dilediğiniz şekilde yiyin"[654]

Keza yasak olan ağaçtan sakındırırken de onunla birlikte zikretmiştir.

"bu ağaca yaklaşmayın. Zâlimlerden olursunuz"[655]

---

652 Taha 117
653 Taha 118, 119
654 Bakara 35
655 Bakara 35

Aynı şekilde şeytanın hilelerinden sakındırırken de birlikte zikretmiştir:

Biz de şöyle dedik: "Ey Adem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun."[656]

"Teşka" kelimesiyle sadece Hz. Adem'e hitap etmiştir. Bu da söylediğimizin bir delilidir. Çünkü cennetten çıkmak her ikisini de kapsıyor. Fakat sadece Adem (as), rızakı elde etmek, aile ihtiyaçlarını temin etmek, zevcesinin ve daha sonra çocuklarının ihtiyaçlarını temin etmek için yorulacak, yorgun düşecek ve çalışacak.

2- Allah'ın Hz. Adem ve zevcesini iskan kıldığı cennet, semada ve Sidretü'l-Müntehada bulunan meva cennetidir. Allah onu ins ve cinden iman ehli için hazırlamıştır. Meva cenneti -bazı ilim ehlinin dediği gibi- yeryüzündeki bahçe ve bostandan bir bahçe ve bostan değildir. Bunun delili şudur:

1- Allah'ın bildirdiği sıfatlar meva cennetinden başka cennette ebeden bulunmaz.

a- O Cennette açlık yoktur. إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا

b- Orada çıplaklık yoktur.وَلَا تَعْرَى

c- Susuzluk yoktur. وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا

d- Orada sıcaklık hissedilmez.وَلَا تَضْحَى

2- Allah Teâla Adem ve zevcesini iskan ettiği başka bir cennet zikretmemiş ve vasıflamamıştır. Şayet bu cennet, bilinen hazırlanmış cennet olmasaydı Allah ahdedilen cennetten ayırmak için zikredecekti.

3- Sonra Allah Teâla -daha sonra geleceği üzere- anne-babamızı mezkur cennetten çıkarırken onlara şu

---

656 Taha 117

sözüyle hitap etmiştir: "Oradan inin" (Taha) Bu kelimedeki zamir ister cennete ister cennetin olduğu semaya işaret etsin, her iki halde de Hz. Adem ve Hz. Havva yüksekten aşağıya doğru inmişlerdir. Yüksek bir mekândan düşük bir mekâna inmişlerdir.

4- Diğer bir delil, her ikisi yasak olan ağaçtan yedikten sonra avretleri açıldı -daha sonra zikredeceğimiz gibi- Bu halet bir daha olmayacak ve dünya ağaçlarından yemek sebebiyle de olmayacağı açıktır.

9- İblisin Adem ve zevcesine vesvese vermesi, mahzur olan ağaçtan yemelerini güzel göstermesi, yalana, kandırmaya ve yalan yemine yönelerek onları ikna etmesi.

Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Adem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"[657]

Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki:(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut cennette ebediyyen kalasınız)" Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız, diye yasakladı. ﴿20﴾ "Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti. ﴿21﴾ Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım

657 Taha 120

mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi.[658]

Yukarıda zikrettiğimiz ayetlerden şu altı hakikatı elde ediyoruz:

1- İblis vesvese yoluyla annemiz ve babamızı etkilemiştir. Vesvese, kalbe kötü şeyleri iletmektir. Meleki ilhamın zıddıdır. İlham, iyi ve hayırlı olan şeyleri kalbe iletmektir. Allah Teâla şeytan vesvesesi hakkında şöyle buyurmuştur:

İşte böylece biz her Peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldarlar. Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. O halde onları iftiralarıyla baş başa bırak.[659]

" Bir de şeytanlar kendi dostlarına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka fısıldarlar."[660]

Allah Teâla şeytani vesveseyi vahiy olarak isimlendirmiştir. Çünkü vahiy kelimesi, lügat olarak aslında zinet eşyasının sesi ve gizli söylenen sözdür. Vesvese sanki gizli ve sırri sözdür. Çünkü şeytan onu gizli olarak gaflet ve dalgın anında insanın kalbine iletiyor.

Allah Teâla iman ehli için meleki ilham hakkında şöyle demiştir:

Şüphesiz "Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!" (30) "Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan

---

[658] Araf 20,21,22

[659] Enam 112

[660] Enam 121

Allah'dan bir ağırlama olarak, orada canlarınızın çektiği her şey var, istediğiniz her şey orada sizin için var."[661]

Bu ve mübarek ayetin zahiri, şeytan insanın kalbine vesvese verme imkânı buluyor. Çünkü şeytanların buna salahiyetleri vardır.

Nitekim ayette bu sarahaten bildirilmiştir:

وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ (Enam)

Bu ve mübarek ayetin zahiri, şeytan insanın kalbine vesvese verme imkânı buluyor. Çünkü şeytanların buna salahiyetleri vardır. Nitekim ayette bu sarahaten bildirilmiştir: Şu halde şeytan ancak dost ve kardeş edinenlerde zafer elde ediyor. Keza Allah Teâla sözünde sarahaten bunu bildiriyor:

Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.[662]**﴾27﴿araf**

Keza ehli imanın meleklere yakınlığı ve hayırlı ilhamlarına nail olmaları da böyledir. Ehli imanın imanları arttıkça, istikamet ve takvaları arttıkça ve yakınlık ve arkadaşlık ehliyetleri arttıkça o kerim, hayırlı ve temiz meleklere daha fazla yakın olma istidadı elde etmiş olurlar.

Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Adem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"[663]

---

661 Fussilet 30,31,32

662 Araf 27

663 Taha 120

2-Taha suresinde bildirildiği gibi vesvese sadece Hz. Adem için kılınmıştır. فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ (Taha, 120) Lakin Araf suresinde vesvese her ikisine şamil kılınmıştır. فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ Bundaki ihtilafın hikmeti bir kaç nevidir:

1- Erkeğin zilesini şer ve zarardan koruma mesuliyetinin ikrarı. Nitekim Allah Teâla mümin erkeklere şöyle hitap ediyor:

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."[664]

Taha suresinin 120. ayeti bu mesuliyeti açıklıyor.

2- Her erkek ve akdının sorumluluk taşımasının ikrarı. Araf suresinin 20. ayeti bunu beyan ediyor.

3- Şeytanın hedefi anne-babamızı yasak ağaçtan yemelerini teşvik etmektir. Onlara avretlerini inkişaf etmektir.

Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi"[665]

Allah Teâlanın izniyle onuncu maddede bundan bahsedeceğiz.

4- Şeytanın vesvesesi Hz. Adem ve zevcesini teşvik etmek, Hz. Adem'i ikna etmek ve her ikisini kandırmak için temsil etmiştir. Yasak ağaçtan yemeleri halinde ikisi melek olacaklardı ve ebedi hayat ve mülkü elde etmiş olacaklardı.

Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki:(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden

---

664 Tahrim 6

665 Araf 20

yiyin ki melek olasınız yahut cennette ebediyyen kalasınız)" Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız, diye yasakladı[666].

Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Adem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"[667]

Lakin netice yalancı lainin verdiği vesvesenin tamamen aksi oldu:

a- Onlar melekler gibi temiz ikin nefislerini günahla lekeledi.

b- İçinde bulundukları mülkü kaybettiler ve oradan çıkarıldılar.

c- Cennetten çıkmakla ölümü kendilerine çektiler ve yeryüzünde karar kıldılar. Bundan şu netice çıkarılıyor: Şeytanın vesvesesi ve batıl tezyinatının hepsi aldanan kişilerin umduklarının aksine oluyor. Bu vesvese onların umduklarının aksine ve emellerine aksine sirayet etmiştir.

5- Şeytanın anne-babamıza tekidle yemini onlar için nasihatçi olduğuna dalalet ediyor.

"Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti.[668]

Şeytan onların kalbine vesvese vermeye ek olarak keza onlarla yüz yüze konuşmuştur. Belki vesveseden kasıt onlarla konuştuğu o tatlı konuşmasıdır. Konuşmasında doğru olduğuna dair onlara yemin etmiştir. Buna binaen: Muharref Tevrat'tan gelen ve bazı ilim adamlarının Yahudilerden aldıkları; şeytanın bir yılan

---

666 Araf 20
667 Taha 120
668 Araf 21

şekline girerek Hz. Havva'yı kandırmış ve lanetlenmiş ağaçtan yemelerini teşvik etmiştir, görüşüdür. Bu da Tevrat'ın doldurulduğu diğer çok hurafeler gibi yalan ve aslı olmayan bir hurafedir. O tevrat ki; Allah onu övmüştür. Yani tahrif edilmemiş asli olan Tevrat'ı mübin olan kitabın birçok ayetlerinde övmüştür.. Şu ayet gibi:

Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır."[669]

Bir de şu ayet gibi.

Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkân'ı (Tevrat'ı) bir ışık ve öğüt olarak verdik[670]

6- Allah'ın فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ (Araf,22) sözü şeytanın yasak ağaçtan yemekle Adem ve zevcesini kandırmada başarılı olduğuna dalalet ediyor. Aynı zamanda bu günah insanın inmesine, alçalmasına ve nüzulüne sebep olduğuna dalalet ediyor. Çünkü فَدَلَّاهُمَا sözü şeytanın annemizi-babamızı kandırma işlemini tasvir ediyor. Sanki şeytan onlara bir ip bağlamış ve bir kuyuya indirmiştir. Kovanın su kuyusuna indirildiği gibi. Çünkü "dellahüma" kelimesi "Delviye" kelimesinden alınmıştır.

Tedliye ise, su çıkarmak için kovanın kuyuya indirilmesidir. "Ğerur" kelimesi ise -Ğ harfi fethe ile okunur- başkasını kandıran kişiye verilen isimdir. Ğurur -Ğ harfi zamme ile okununca- masdar olur. Yani kandırmak manasındadır. Mana -Yani فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ ayetinin manası burada şudur: Şeytan hakiki olmayan ve aslı olmayan o tatlı söz ve kandırmakla onları günah çukuruna çekti.

---

669 Maide 44

670 Enbiya 48

10- İblisin vesvesesiyle Hz. Adem ve zevcesinin kandırılması, mahzur ağaçtan yemeleri ve kendilerine avretlerilniln açılması. Bu meselenin sadedinde Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi.[671] (22)araf

Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır[672]

Bu iki mübarek ayet bize Adem ve Havva iblisin söz ve vesvesesiyle kandırıldıktan sonra avretlerini örten elbiseleri sıyrıldığı ve avretleri kendilerine göründüğünü beyan ediyor. Neden avret "sevet" diye isimlendirilmiştir. Çünkü onların açıkta olmasıyla insan çirkinleşiyor. Erkeğin avreti diz kapağı ile göbeği arasıdır. Kadın avreti ise yüz ve eli dışında tüm bedeni avrettir. –Ebeveynimizin bedenini örten elbisenin nevini Allah Teâla bize beyan etmemiştir. Şayet burada bir hikmet ve zaruret iktiza etmiş olsaydı bize beyan edecekti. Allah'ın kitabında veya Nebi (as)'nin sünnetinde beyan etmediği şeyler gaybi olan şeylerdendir. Bunda aklın bir payı yoktur. Bunu anlamaya çalışmak için vakti kaybetmek abesle

---

671 Araf 22

672 Araf 27

iştigaldir. Çünkü bu alanda çalışmak faydasız bir yorgunluktan başka bir şey değildir.

يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَاتِهِمَا (Araf, 22) ve وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ (Taha, 121) ayetleri dalalet ediyor. -Manası ise avretlerinin kapatmak için ağaç yaprağını bedenlerine yapıştırmaya başladılar.- Avreti örtmek, beşerde fıtri bir düşüncedir.

Asrımızda doğu ve batının propagandasını yaptığı ve müfsidlerin değişik ünvanlarla tercih ettiği çıplaklık, doğru beşerin fırtarının aksinedir. Belki bu iblisin eski planıdır: (Araf, 27) Bundan kasıt günah işlemeyi kolaylaştırmak, insanları günaha çekmek, kadınlarda haya ve olgunluk, erkeklerden de gayret hamiyet gittikten sonra. Nitekim Allah'ın şu sözü buna dalalet ediyor: فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا (Araf, 22)

Ebeveynimizin elbiseleri o ağacın meyvesinden tatmakla düştü ve bedenlerinden ayrıldı. Bunda Allah'ın haram kıldığı şeyden mutlak olarak sakınmak vacib olduğuna işaret vardır. Az veya çoğu işlenmemelidir.

11- Allah'ın Hz. Adem ve zevcesine kınama yöneltmesi ve İblisten sakınmalarını hatırlatması.

Nitekim Aziz ve Hâkim olan Allah şöyle buyurmaktadır:

Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi[673].

---

673 Araf 22

Bu rabbani nida, özel bir inayetle yarattığı iki mahlûktan olan muhalefetle birlikte, onlara son derece ikramda bulunmuş, bu temiz mekânda –anladığım kadarıyla- kınamanın en inceliğidir. Azim bir lütufla karışık olan bir muhasebedir.

1- وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا Bu rabbani olan nidadır. Büyük bir ikram ve teşriftir.

2- أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ Yani ondan yemeyiniz diye tarif ettiğim ağaçtan yemediniz mi?

3- وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ (Araf, 22) Yani sizi şeytanın düşmanlığından sakındırmadım mı? O düşman ki size karşı düşmanlığını gizlemedi.

Ebeveynimizin bu rabbani kınamaya bu incelik ve rahmete rağmen nasıl tahammül etiklerini ancak bir olan Allah biliyor.

12- Hz. Adem ve zevcesi hatalarını itiraf etmeleri ve kerim olan Allah'ın onların tevbelerini kabul etmesi.

Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Derken, Adem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır.[674]

Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.[675]**"**

Bunun üzerine onlar (Adem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri

674 Bakara 37
675 Araf 23

kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Adem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi[676].

Bu mübarek ayetlerin dalalet ettikleri hakikatleri gelecek beş maddede kaydedeceğiz:

1- Hz. Adem ve zevcesi şeytanın vesvesesiyle kandırılıp onun tuzağına girip düştükten ve üzerlerinde elbiseleri sıyrılıp avretleri açıldıktan sonra hatalarının büyüklüğünü anladılar ve hemen pişmanlık duydular ve peyda olan o perdeden sonra gördüler. Nitekim Allah Teâla şeytanın gaflet anında ayaklarını kaydırdığı takva ehli hakkında şöyle demiştir:

Şüphe yok ki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler (derhal Allah'ı hatırlarlar da) sonra hemen gözlerini açarlar.[677]

Şu halde takva ikaz edicidir, sahibini gafletten ikaz ediyor. Nurdur perdeleme anında ona gösteriyor. Şeytanın vesvesesini ve hilesini görmesi basiretini açıyor.

Âlim ve habir olan Allah, Adem ve zevcesinin pişmanlığını öğrenince Adem'e rabbine münacatta bulunacağı kelimeleri ilham etti ve bununla tövbesini ilan etsin diye.

Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Derken, Adem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yal-

---

676 Taha 121,122

677 Araf 201

vardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır.[678]

Şu halde Allah Teâla Hz. Adem ve zevcesinden isyandan sonra bile rahmetini kesmemiştir. Belki onlara dönüş ve tevbe yolunu öğretmiştir. Allah'ın rahmeti ne kadara geniştir. Kerem ve hilmi ne kadar büyüktür. Onun ismi münezzehtir ve ondan başka ilah yoktur.

Hz. Adem'in rahman olan rabbinden aldığı kelimeler nelerdir? Zahir olan o kelimeler Araf suresindeki kelimelerdir.

Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[679]

2- Pişman olmuş, tevbe etmiş ebeveynimizin duaları altı şeyi kapsıyor. Nasuh tevbenin esasını teşkil ediyor:

a- Allah'ı rububiyet sıfatı ile sıfatlayarak ona nida etmişlerdir. (ربنا Ey Rabbimiz) Bu yani, sen rabbimiz ve efendimizin, işlerimizi tedbir edensin, işlerimizin velisisin (bizden bize layık olan sadır olsa da senden sana layık olan sadır olur).

b- Günahları zulüm diye isimlenmiştir. ظلمنا Zulüm haddi aşmak ve bir şeyi yeri dışında başka bir yere koymaktır.

c- Zulmü nefislerine izafet etmişler. أنفسنا Çünkü günahlarının zararı sadece her ikisine mahsustur. Allah Teâla, kullarının günahlarının zararı ona ulaşmasından

---

678 Bakara 37

679 Araf 23

yüce ve büyüktür. Onun buna ihtiyacı yoktur ve O, kulların taatiyle fayda görmekten yücedir. Bunun için şöyle buyurmuştur:

Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.[680]

d-e-f- Allah'ın mağfiretini ve rahmetini taleb etmişlerdir. Allah kendilerine icab etmese ziyana uğrayanların yolunda olacaklarını tekitle söylemişlerdir.

Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[681]

İnsan Allah'ın pişman olmuş bu iki kula ilham ettiği bu büyük duayı her düşündüğünde âlemin rabbine gerçek dönüş ve nasuh tevbe yolunu gösteren nuru ziyadesiyle görür.

3- Günah işleyen babamız Hz. Adem'e Allah hükmettiği gibi, hatasını itiraf etiği için onu hidayetle seçip hükmetti ve pişmanlığının bereketi, istiğfarı ve dönüş yapması sebebiyle. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Bunun üzerine onlar (Adem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Adem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.[682]

Yani masiyet günaha sebeb olunca Allah'a tevbe etmek, seçme ve hidayet bulmaya semeresini verir. Ğay,

---

[680] Fussilet 46

[681] Araf 23

[682] Taha 121,122

dalaletin sonucudur. Nitekim felah ve rüşd hidayetin semeresidir.

Tezkiye âlimleri şöyle demişlerdir: Allah'ın düşmanı iblis bir kulu bazı günahlara düşürür. Lakin kul, Allah'a istiğfar etmeye ve ona tevbe etmeye devam eder ve yaptığına pişmanlık duyar, üzülür ve acı duyar, sonra canlı bir şekilde taatini yapar, hatasını örtmek ve geçirmiş olduklarını bedelini ödemek için ta ki günahtan sonraki hali günahtan önceki halinden daha çok iyi oluncaya kadar. Bu durumda şeytan ona yaptığı şeylerden dolayı pişmanlık duyar ve üzerinde bulunduğu hali terk etmekten sevinir. Bazen bu durum ebeveynimizde meydana gelmiştir. Çünkü Allah, Adem'i seçmeyi zikretmemiştir. Ancak tevbe ve inabetinden sonra onu hidayet için seçmiştir.

4- Bu ayetler ve daha önce geçen ayetler geçen maddelerde bize açık bir şekilde beyan ediyor ki; şu anda kitap ehli elinde bulunan tahrif edilmiş İncil ve Tevratta, iblis önce Hz. Adem'in zevcesini kandırmış, sonra dönerek Hz. Adem'i kandırmış ve mahzur olan ağaçtan yemeyi onlara güzel göstermiştir. Bunlar Allah'ın kitablarını doldurdukları sair hurafalardandır. Bunun bir kaynağı aslı yoktur. Çünkü bunun sadedinde Allah aşağıdaki şu hakikatleri zikrediyor:

1- Hz. Adem ve zevcesi ikisi de birlikte cennette idiler. وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ (Bakara, 35)

2- İkisine yasaklanan ağaç dışında her şeyden yemeyi mübah kılınmıştı.

Dedik ki: "Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zâlimlerden olursunuz."[683]

683 Bakara 35

3- İkisi düşmanları iblisten sakındırılmış.

Biz de şöyle dedik: "Ey Adem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun."[684]

4- Sonra şeytan her ikisine birden vesvese vermiştir. İkisiyle konuşmuş ve onlara yemin etmiştir:

Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki:(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut cennette ebediyyen kalasınız)" Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız, diye yasakladı. (20) "Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti[685]

Netice itibariyle şeytan her aynı anda ikisini de kandırmış ve yasak ağaçtan beraber yemişlerdir.

6- Böylece Allah her ikisine de nida etmiştir. Her ikisini birlikte kınamış, ilerde geleceği gibi sonra ikisini cezalandırmıştı.

Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi.[686]

"Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik[687]

---

684 Taha 117
685 Araf 20,21
686 Araf 22
687 Bakara 36

Bu hakikati büyük bir açıklıkla beyan etmek Hâkim Allah'ın ve mübarek kelamından kerime annemiz için büyük bir insafdır. O annemiz ki ilk defa yasak ağaçtan yemekle itham edilerek kendisine zulmedilmiştir. Sonra kocasını o ağaçtan yemeye teşvik etmiştir. Bu zulüm aynı şekilde annemiz Hz. Hava'nın kızlarına da sirayet etmiştir. Bu batı edebiyatının çoğunda ve diğer edebiyatların genelinde var olduğu apaçıktır. Bunun için bu hurafe düşüncenin muharref Hıristiyanlıkta çok tehlikeli yansımaları vardır. Nitekim bu Hıristiyanlık harihine muttali olan herkesçe malumdur. Ayrıca kilisenin batıda ilim ehliyle çatışmasında büyük bir yansıması vardır. Bu çatışmanın nihayetin kilise ve taraftarları ilim sahipleri karşısında mağlup olmuştur. Bunun neticesinde batı toplumunda -rabbani manasıyla- hak dine karşı büyük bir tepsi oluşmuştur. Böylece düşüncede, ahlakta, kültürde, siyaset ve ekonomide laiklik-sekolarizmi benimsemişlerdir... Hatta hayatın diğer her cephesinde.

5- Hz. Adem ve lain olan şeytan her biri Allah'a isyan etmiştir. Ancak başlangıç ve sonuç itibariyle her ikisi arasında fark vardır. Bu farkları tefekkür etmeye ve ondan ibret almaya değer:

1- Hz. Adem unutkanlık sebebiyle Allah'a isyan etmiştir. Ayette şöyle buyrulmuştur:

Andolsun, bundan önce biz Adem'e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme diye) emrettik. O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık.[688]

Lakin iblis kibir, hased ve aşırılık sonucu Allah'a isyan etmiştir.

[688] Taha 115

Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu.[689]

2- Hz. Adem'in isyanı başka şeyle ve kandırmakla oldu. فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ (Araf) Lakin şeytanın isyanında kendisinden başka kimsenin etkisi olmadı. كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (Kehf, 50)

3- Hz. Adem hataya düştüğünü hemen anladı, pişman oldu ve utandı. O hataya kasten düşmedi ve bununla Allah'ın emrine muhalefet etmek istemedi. Lakin iblis günahından sakınmadı ve günah işlediğini anlamadı. Belki bunun aksine pişmanlık duyup utanacağına günahıyla kibirlendi, günahından daha kötü bir günahla temizledi. Çünkü Hz. Adem'den daha hayırlı ve imtiyazlı olduğu iddia etti. أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ (Sad) Ateşten yaratılmakla iftihar etti, topraktan olan Hz. Adem'i küçük gördü. Sonra bu zayıf önermeler üzerine batıl bir sonuç bina etti. O netice ki onun şu sözünde temsil etmiştir:

İblîs, "Ben, çamurdan yarattığın kimseye secde eder miyim!" dedi. Ve ekledi: "Şu benden üstün kıldığına bak! Yemin ederim ki eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan, az bir kısmı dışında, onun neslini peşime takacağım!"[690]

Yani iblis Allah'ın emrini terk etmekle ve temsili terk etmemekle yetinmedi belki buna bu emri vermede Allah'ı hatalı görmeyi de ekledi. Şüphesiz bu durum onun ilk işlediği günahtan birçok yönden daha çirkin ve kötüdür. Şu atasözü bu lain iblisi kapsıyor: "Özrü kabahatinden büyüktür."

---

689 Bakara 34

690 İsra 61-62

4- Ebeveynimiz günahı kendilerine nisbet ettiler. Şöyle dediler: ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا (Araf, 23)

Lakin melun iblis günahı Aziz Hâkim olan Allah'a nisbet etti. قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي (Hicr)

5- Annemiz-babamız kınamayı onları kandıran iblise atmadılar. Belki sadece kendi nefislerini kınadılar. Lakin melun olan iblis Allah'ın Adem'e ikramını isyanına araç kıldı ve meseleyi öyle tasvir etti ki sanki Hz. Adem onun isyanına sebeb oldu.

"Ve ekledi: "Şu benden üstün kıldığına bak! Yemin ederim ki eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan, az bir kısmı dışında, onun neslini peşime takacağım!"[691]

Açık olan bir husustur ve Allah'ın şu sözüne uygundur:

De ki: "Herkes kendi mizaç ve karakterine göre iş yapar." [692]

Bir de şu atasözüne uygundur: "Her kap içindekini dışarıya verir." Hz. Adem'in tutumu tevazusundan, doğruluğundan ve nefsinin temiz olmasından kaynaklanmıştır: Nitekim şeytanın tutumu kötü niyetinden, kibrinden, hased ve kendini beğenmekten kaynaklanmıştır: Nitekim şeytanın tutumu kötü niyetinden, kibrinden, hased ve kendini beğenmekten kaynaklanmıştır.

Salih veya kötü amelleri ortaya çıkaran faziletler ve rezilliklerdir.

6- Sonra kerim ve merhum ebeveynimiz hatalarını itiraf ettiler ve yüce, kerim ve rahim olan Allah'tan mağfiret dilediler.

---

691 İsra 62

692 İsra 84

Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[693]

Lakin melun iblis hatasını itiraf etmedi ve Allah'a istiğfar etmedi. Belki günahından ısrar etti ve onu asıl günahtan bir araçla temize çıkardı. Belki bundan daha çok Allah'tan mühlet istedi ve bekletmesini istedi ki isyanda ona daha büyük bir fırsat çıkmış olsun.

"Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) bana insanların tekrar diriltilecekleri güne kadar süre ver."[694]

7- Bütün bunlardan dolayı Hz. Adem ve zevcesinin payı af, tevbe, seçilme ve hidayet olmuştur. Lakin iblisin gazab, kovulma, lanet ve ziyade kandırmaktan başka bir pay elde etmemiştir.

13- Allah'ın Hz. Adem ve zevcesini cennetten çıkarmakla olan ikabı ve yeryüzüne indirmesi.

Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik.[695]

Allah dedi ki: "Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır." (24) Allah dedi ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (mahşere) çıkarılacaksınız."[696]

---

[693] Araf 23
[694] Araf 14
[695] Bakara 36
[696] Araf 24,25

Allah şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime uyarsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker." [697]

Bu meselenin sadedinde bu açık ayetler aşağıdaki beş hakikati bize veriyor.

1- Hâkim olan Allah Adem ve zevcesini cennetten uzaklaştırmayı şeytana dayandırdı. Çünkü şeytan onlara vesvese vermekle onları günah tuzağına düşürdü. O günah ki onlara Allah'ın cezasını terettüb etti ve onları cennetten çıkarmaya hükmetti

"Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik."[698]

Allah Teâla onları cennetten çıkarmayı nisbet etmiştir. Çünkü Allah'ın meşieti her olayın ve her şeyin gerisindedir. Lakin Allah'ın meşieti hikmetli sünnetine uygundur. İns ve cinne hür bir irade vermesi Allah'ın sünnetindendir. İstedikleri ve seçtiklerini bu irade ile yaparlar. Bunların tümü Allah'ın her şeye hâkim olan külli iradesi zımnındadır. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

O, âlemler için, içinizden dürüst olmak isteyenler için, ancak bir öğüttür. Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.[699]

---

697 Taha 123

698 Bakara 36

699 Tekvir, 27-28-29

Allah kulun meşietini kendi meşietine bağlamıştır. Çünkü Allah o cüzi meşieti hikmetli meşietiyle onlara vermiştir. İlk meşietin durumu böyledir. İkincisi ise, Allah'ın meşieti tüm kâinata hâkimdir.

2- Şu ayet وَقُلْنَا اهْبِطُواْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ(Bakara,36) diğer ayet قُلْنَا اهْبِطُواْ مِنْهَا جَمِيعاً (Bakara, 38); قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ (Taha,123); قَالَ اهْبِطُواْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ (Araf, 24). Bu hitapların tümü bir yönüyle Hz. Adem ve zevcesinedir, bir yönüyle iblisedir. Buna binaen: Hz. Adem ve zevcesi ve melun olan iblis zıt olan iki taraf gibidir. Onlar aynı zamanda yeryüzüne indirilmiştir. İblis ve zürriyeti yeryüzüne daha iskân edilmemiştir. Hz. Adem yeryüzüne iskan edilmiştir. Daha önce dedik ki bu, Hz. Adem yeryüzünde cinler için halife kılınmıştır."diyenin görüşünün iptali için kesin delildir.

3- Her üç ayetteki Allah'ın بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ sözü bir taraftan iblis ve zürriyeti arasında hâsıl olan düşmanlık kast ediliyor. Bundan şu anlaşılıyor: Hz. Adem ve iblis ile zürriyetleri arasındaki düşmanlık, asıl ve genel muhkem bir düşmanlıktır.

Lakin -erkek olsun müennes olsun- mümin olan cinler sefihlik ve aldanmada dalalete düşen babalarına tabi olmadılar. Onlar düşmanlık yapmadılar ve ya gelecekte de Hz. Adem'e ve salih olan zürriyetine düşmanlık yapmazlar. Hz. Adem'in zürriyetinden olan kâfirler gibi. Ki onlar salih olan ebeveynlerine tabi olmamışlardır. Buna göre iblis ve dalalete düşen zürriyetlerine de düşmanlık yapmamışlardır. Belki onları dost edinir ve onlara yardımcı olurlar.

Allah Teâla sefih ve dalalete düşen babalarını mesleklerini terk eden cinlerin iman ehlinden olanlara diyor ki:

(Ey Muhammed!) De ki: "Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: "Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız." (1-2) "Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir; ne bir eş edinmiştir, ne de bir çocuk." (3) "Demek bizim beyinsiz olanımız Allah hakkında doğruluktan uzak sözler söylüyormuş."[700]

Hani Kur'an'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik. Onlar, onun huzuruna gelince birbirlerine, "Susun!" dediler. Kur'an'ın okunması bitince de uyarıcı olarak kavimlerine döndüler. (29) Dediler ki: "Ey kavmimiz! Şüphesiz biz, Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden önceki kitapları doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola ileten bir kitap dinledik." (30) "Ey kavmimiz! Allah'ın dâvetçisine uyun, ona iman edin ki, günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem dolu bir azaptan kurtarsın."[701]

Allah Taala insanlardan babalarının yolundan ayrılıp ve şeytan grubuna dahil olanların durumu hakkında şöyle buyurmaktadır:

Onların hepsini bir araya toplayacağı gün şöyle diyecektir: "Ey cin topluluğu! İnsanlardan pek çoğunu saptırıp aranıza kattınız." Onların insanlardan olan dostları, "Ey Rabbimiz! Bizler birbirimizden yararlandık ve bize belirlediğin süremizin sonuna ulaştık" diyecekler. Allah da diyecek ki: "Allah'ın diledikleri (affettikleri) hariç, içinde ebedi kalmak üzere du-

---

700 Cin 1,2,3,4

701 Ahkaf 29,30,31

racağınız yer ateştir." Ey Muhammed! Şüphesiz senin Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir. (128) İşte biz, kazanmakta oldukları günahlar sebebiyle zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısmına böyle musallat ederiz[702].

Allah bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık layık oldu. Çünkü onlar Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmişlerdi. Kendilerinin de doğru yolda olduklarını sanıyorlardı.[703]

Şu halde: İblisin babamız Hz. Adem'e tek taraflı olarak ilan ettiği düşmanlık kibir ve hasettir. Bu düşmanlık şu vasfı almıştır: İblisin liderliğinde ve ona vekâlet eden şeytan ins ve cinler veya tağut insanlar ve cinler onun yerini alıyor. Bu cephe cin ve insanlardan -erkek olsun, kadın olsu- küfür ve dalaletin tüm unsurlarını kapsıyor. Hz. Adem'in cephesi, enbiyanın liderliğinde -Adem bunlardan biridir- enbiyanın varisi âlimlerin niyabet, bu da ins ve cinden -erkek olsun, kadın olsun- tüm iman ve takva ehlini kapsıyor.

Ne mutlu cin kardeşlerimize ki, onlar dalalette olan babalarına inkılap yapmışlardır. Babamız Adem'e ve nebi olan çocuklarına tabi olmuşlardır.

Babalarının yolundan ayrılıp iblis ve yardımcılarına teslim olan insanlara yazıklar olsun.

4-Allah Teâla'nın; **"Şeytan oradan onların ayağını kaydırdı da bulundukları yerden onları çıkardı. Biz de "Birbirinize düşman olmak üzere inin! Bir zamana kadar sizin için yeryüzünde kalacak bir yer ve ihtiyaç maddeleri vardır" dedik."[704]**

---

[702] Enam 128,129

[703] Araf 30

[704] Bakara 36

Sözü ve Araf, 24 ayeti, ins ve cinler şu anda üzerinde yaşadığımız yeryüzünde hayatlarını geçireceklerine, Allah'ın kitabının "meta" kelimesiyle tabir ettiği hayırlar insan ve cinlerin maişetleri için yeterli olarak devam edeceğine delalet ediyor. Ta ki Allah Teâla kıyamet ve ondan sonrasına kadar bu hayatın sayfasını kapatmaya ve diğer yeni bir sayfayı açmaya izin verinceye kadar devam edecektir.

Buna binaen; söylenen, ilan edilen, şu haber ve iddiaların tümü ve yerin zahireleri ve hazineleri bitecek veya insan neslinin çoğalması hangi sınıra ulaşırsa ulaşsın yeryüzünün rızkı onlara yetmeyecek, ihtiyaçlarını karşılamayacak bütün bunlar uğursuz karalamalar ve ktü zanlardır. Sağlam bir dayanakları yoktur.

İnsan hayatında ekonomik krize yol açan açgözlülüktür, zulümdür ve başkasının hakkına tecavüz etmektir. Bu bazı büyük devletlerin idaresine tutunan azgın az bir kısım zenginlerin yaptıklarının sonucudur. Halkın hakkını ve mustadaf toplumların beldelerinin gelirleri talan edilen ve ellerinden almaları ve gizli hilelerle gasp etmeleri ve kötü tuzaklarla düşük fiyatlarla almalarıdır. Yoksa Allah Teâla âlimdir, hâkim, vehhab ve kerimdir. Yeryüzüne yaratılan her insanın, cinnin, hayvanın ihtiyacını ifa edecek kadar gıdası, yerin hazinesinde vardır. Yeryüzünü yarttığı günden beri nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti[705].

---

[705] Fussilet 10

5- Araf suresinin 25. Ayeti **"Allah dedi ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (mahşere) çıkarılacaksınız."** sadece yeryüzü insan ve cinlerin hayatları için iskân oldukları yer olduğuna delalet ediyor. Bu yeryüzünün çerçevesi dışında yaşamları ve yerleşmeleri için başka bir yer yoktur. Onların tümü orada ölecek ve oraya defnedileceklerdir. Kıyamet gününde ondan çıkacaklar ve tek orada dirileceklerdir. Ben bu meseleyi açıkladım. Çünkü bazı insanlar bu söylenen iddiayı tasdik ediyorlar. İnsanların yeryüzünden başka yıldızlara intikal edip orada iskân olma imkânları vardır. Bütün bunlar boş sözlerdir, bir faydası yoktur. Evet insan -Allah'ın izniyle ve ona verdiği nimetler, akli ve maddi imkânlarla- aya ulaşmışlardır. Belki de bize yakın diğer bazı yıldızlara ulaşırlar. Lakin aya yolculuk veya diğer gezegenlere yolculuk bir saatlik müddet kalınır. Taşıdıkları havanın bitmesinden korkarak acele olarak yeryüzüne dönerler. Neticede boğulurlar. Orada beklemek bir şey kadardır.

14- Allah'ın ins ve cinlere vahiy ve hidayet vereceğini vadetmesinin beyanı, taat ehlini akıbetinin iyi olacağı, sapan ve masiyet ehlinin kötü sonuçları

Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir" dedik. (38) İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır[706].

[706] Bakara 38,39

Allah şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir yol gösterici (kitap) gelir de, kim benim yol göstericime uyarsa artık o, ne (dünyada) sapar ne de (ahirette) sıkıntı çeker." ﴾123﴿ "Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz." ﴾124﴿ O da şöyle der: "Rabbim! Dünyada gören bir kimse olduğum halde, niçin beni kör olarak haşrettin?" ﴾125﴿ Allah "Evet, öyle. Âyetlerimiz sana geldi de sen onları unuttun. Aynı şekilde bugün de sen unutuluyorsun" der. ﴾126﴿ Haddi aşan ve Rabbi'nin âyetlerine inanmayanları işte böyle cezalandırırız. Şüphesiz ahiret azabı daha şiddetli ve daha kalıcıdır[707].

Bu ayetlerden aşağıda gelecek dört hakikati alacağız:

1-Kerim olan Allah, hidayetine ve doğru yoluna tabi olan herkes için dört şeyi tekeffül ediyor. Bu dört şey dünya ve ahiretin iyiliklerini kapsıyor. Nitekim bunlara Bakara 38-39 ve Taha 123 ayetleri delalet ediyor.

1-Korkunun olmaması فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

2-Üzüntünün olmaması وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

3-Sapıklığın olmaması فَلَا يَضِلُّ

4-Şakiliğin olmaması وَلَا يَشْقَى

Korku, gelecekte şer veya zarar olarak vaki olacak bir şeyin insana sirayet eden bir haldir.

Hüzün ise, kişinin kaybettiği ve kaçırdığı şeylerden dolayı kalbin kapanması ve gamlanmasıdır.

[707] Taha 123,124,125,126,127

Dalalet ise, hakka ulaştıran yolu ve aranan hedefi bilmemektir.

Şakilik ise, dalalete kaynaklanan bir neticedir. O netice ki, nefsi yönden perişanlık, huzursuzluk, geçimde sıkıntı hissetmeyi temsil ediyor. Şakilik; saadet, felah ve rüşdün aksidir.

Gerçek iman ehlinin yaşadığı ve yaşayacağı gerçek ferd veya toplum seviyesinden olsun en doğru şahid ve en doğru tasdik edicidir, ebedi olarak muhalefet etmeyeceği Allah2ın vadi ve onun sözü için.

Evet. İman ehli ve yüce Allah'ın hidayetiyle hidayet bulmuş, kerim kitabına tutunmuş, onun sağlam ipine yapışmış olanlar mutludurlar, mutmaindirler, insanların korktukları şeylerden korkmazlar. Üzüldükleri şey için üzülmezler. Çünkü onlar Allah'a sarılmışlar ve sözüne güveniyorlar. Şanı yüce olan Allah diyor ki: İman ehli dünya hayatında güzel bir hayat yaşarlar, ahiret hayatındaki güzel mükâfata ek olarak.

Erkek veya kadın, kim mü'min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.[708]

2- Aziz olan Allah doğru yoldan sapanları ve mübin nurundan ayrılanları dünyada kötü bir hal ile ahirette de kötü bir durumla tehdit etmiştir. Allah Teâla bu iki cezayı Taha 124 ve 127 ayetlerinde zikretmiştir. Dünya cezasına nisbetle şöyle buyurmuştur:

"Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz."[709]

---

708 Nahl 97

709 Taha 124

İrad, bir şeyden dönüp ona sırt çevirmektir. Zikir ise, Allah'ın kitabının ismidir ve vahyinin ve dininin ismidir. Çünkü din insana rabbini ve hukukunu hatırlatıyor. İnsana bu hayattaki vazifesini ve bundan sonra beklediği yeri ve bunlar dışında insan hatırlamaya muhtaç olduğu diğer şeyleri hatırlatıyor. Ki dünya hayatındaki imtihanda başarı göstersin ve yüce Allah'ın rızasıyla kurtuluşa ersin. مَعِيشَةً ضَنكًا kelimesiyle kast edilen -manevi ve nefsi yönden- uğursuz, dar ve hoş olmayan bir hayattır.

Delalet ehlinin hayat gerçeği geçmişte ve şimdiki halde Hâkim Allah'ın sözünü canlı bir şekilde tasdik ediyor: Çünkü onları daima mutsuz ve şakavet içinde olduklarını görürsün. Ruh ve içtimai çeşitli hastalıklara mübtela olmuşlardır. Depresyon, huzursuzluk, bıkkınlık gibi. Boş yere yaratıldıklarını hayatın değersiz olduğunu hissediyorlar. Yaşadıkları -ruhi sıkıntıya- fısk, günah, içki ve uyuşturucuya sığındıklarını görürsün. Belki bazen intihara kalkışıyorlar. Maddi yönden fahiş bir zenginlik, lüks ve israf içinde olmalarına rağmen. Bütün bunlar, belki daha fazlası Allah'ın hidayetini kabul etmemiş ve doğru yoldan sapmış beşeri toplumların çoğunda vaki olmuş, müşahede edilmiş ve görülmüştür. Özellikle bunlar madi ve teknolojik açıdan ilerlemiş batı toplumuna aittir ve manevi, insani ve değer açısından geri kalmışlardır. Bunlar dünya hayatına nisbetledir. Amma ahiret hayatına nisbetle Allah Teâla şu sözüyle ifade ediyor:

İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.[710]

---

[710] Bakara 39

Ayetteki "ama" kelimesinden kasıt, gözün kör olmasıdır. Delili çünkü kâfirler haşre kör olarak gelirler. Hayret eder ve rablerine sorarlar:

O da şöyle der: "Rabbim! Dünyada gören bir kimse olduğum halde, niçin beni kör olarak haşrettin?"[711]

İzzet sahibi Allah onlara şöyle der:

Allah "Evet, öyle. Âyetlerimiz sana geldi de sen onları unuttun. Aynı şekilde bugün de sen unutuluyorsun" der.[712]

Buna göre: Dünyada gözün kör olması ahirette gözün kör olmasına sebeb oluyor. Allah'ın ayetlerini unutmak ve ihmal etmek Allah'ın onu ihmal etmeyi temsil ediyor. Allah'ın kâfirle muamelesi sani onu çok ihanet ettiği ve onu iltifat etmediği içindir.

3- -Bazılarının tasavvur ettikleri gibi- Allah'ın ayetlerini unutmaktan kasıt, Allah'ın kelamını hıfzettikten sonra onu unutmak değildir. Belki bundan kasıt, Allah'ın ayetlerini ihmal etmek ve onlara iman etmemektir. Bunun delili şu ayettir:

Haddi aşan ve Rabbi'nin âyetlerine inanmayanları işte böyle cezalandırırız. Şüphesiz ahiret azabı daha şiddetli ve daha kalıcıdır.[713]

Şu halde ahirette sahibini körlük sebebiyle ceza görmesine sebep olan unutkanlık, bizzat israf, Allah'ın ayetlerine inanmamaktır. Allah Teâla bu ikisini unutkanlıkla açıklamıştır ve ahiret cezasını körlük ve ihmal ile temsil ederek illetlendirmiştir.

---

711 Taha 125
712 Taha 126
713 Taha 127

4- Sözün özeti şudur: Allah Teâla Hz. Adem, zevcesini ve iblisi gökyüzünden indirdikten sonra ve onları yeryüzünde iskan ettikten sonra zürriyetlerine dinini ve hidayetini göndereceğini bildirmiştir. Hidayetini kabul eden ins ve cinne dinini kabul edeni dünyada mesud kılacağını ve ahirette felaha erdireceğini vad etmiştir. Nitekim zikrinden ve dininden yüz çevireni dünyada zor ve mutsuz bir hayat vad etmiştir ve utandırmak, körlük, değersizlik ve ahiret azabı vad etmiştir. Allah'ın ehli imana verdiği söz gerçekleşmiştir. Küfür ehline verdiği veid de hayatlarında açık bir şekilde gerçekleşmiştir. İsret ferd bazında olsun ister toplum bazında olsun her iki tarafta gerçekleşmiştir.

Şu halde Allah'a kasem ederim ki, gerçek iman mümin ve müminelerin hayatını bir toplum olarak bereketli, razı, temiz, mutmain, temiz, lezetli cennet hayatına benzer bir hayat kılar.

Küfür ise küfür ve dalalet ehlinin hayatını fert, aile ve toplum olarak dar, mutsuz, şaki, kinli, kötü bir depresyon, cehennem ehlinin hayatına benzer bir hayat kılar. Hâkim olan Allah Teâla bunu şöyle tasdik ediyor:

Tîn'e ve zeytûn'a andolsun. Sinâ Dağına andolsun, Bu güvenli şehre (Mekke'ye) andolsun ki, Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik. Ancak, iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır. (Ey insan!) Böyle iken, hangi şey sana hesap ve cezayı yalanlatıyor? Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?[714]

[714] Tin 1,2,3,4,5,6,7,8

Evet. Senin izzetine yemin ederim ki Allah'ım, biz buna şahidiz ve ham ediciyiz.

15- Allah Teâla'nın resullerini, nebilerini göndermesi, vadini tahkik için vahyini ve kitaplarını göndermesi.

Allah Teâla yeryüzüne yerleşen insan ve cinlere hidayet ve zikrini vermekle onlara olan vadini gerçekleştirdi. Aralarında seçtiği nebi ve resulleri gönderdi. Vahyini ve kitaplarını indirdi. Ki insana layık temiz, doğru, insani hayatı ins ve cinne göstersinler. Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.[715]

Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler. Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar). Allah da kendisine ve Resüllerine gayba inanarak yardım edecekleri bilsin. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.[716]

Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.[717]

---

[715] Nisa 165

[716] Hadid 25

[717] İbrahim 4

Şüphesiz biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın. [718]

Allah'ın izniyle ikinci babın beşinci faslında nebi ve resullerden bahsedeceğiz. Bu benzeri ayetleri ve buna delalet eden hakikatler hakkında konuşmayı oraya tehir ediyoruz.

Bununla birinci babın üçüncü faslını bitiriyoruz. Yüce, vahab olan Allah'In tevfikiyle dördüncü fasla ve onun son faslına geçiyoruz.

[718] Fatır 24

DÖRDÜNCÜ FASIL

Dünya hayatı imtihandır, ahiret hayatı ebedidir.

TEMHİD

Dünya hayatı ve hakikati leh ve aleyhinde olanı, ahiret hayatı ve ebedi hayat gerçek manada kimse bilmez ancak onlara vahiy dürbünüyle bakan anlar. Çünkü vahiy ilmi kendisine cehalet ve hata şaibesi karışmamış tek ilimdir. Belki eşyayı ziyadesiz ve eksiz olarak olduğu gibi tanıtır.

Nasıl böyle olmasın! Kim dünya ve ahiret hayatını ve ondakileri onların yaratıcısı ve maliki olan yüce olan Allah'tan daha iyi bilir? Ayette şöyle ifade edilmiştir:

Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.[719]

Bunun için burada hak olan Allah'ın kelamının hazır olması ve mübarek zikri ve bazı açık ayetlerini düşünmekle biraz şereflenmiş oluruz. Böylece sınırlı dünya hayatının ve ebedi ahiret hayatının hakikatinin husulüne ulaşmış oluruz. Bunlar da aşağıda gelecek yedi bahiste olacaktır:

1-Dünya hayatı ins ve cinler için imtihan merhalesidir.

2-Dünya hayatı metaı, lezzeti, sınırlı olması ve ahiret hayatına kıyası açısından değersiz olmaktan başka bir şey değildir. Çocukların oyun ve eğlencelerine benziyor.

---

[719] Mülk 14

3-Dünya hayatı imtihan mahalli olması, Allah'a halife olma yeri, emaneti taşıma, ibadetini eda etme açısından büyük bir önemi ve durumu vardır.

4-İsraf etmeksizin dünya hayatının güzelliklerinden istifade etmeyi Allah haram kılmamıştır. Belki zaruret miktarı kadar istifade etmeyi vacib kılmıştır.

5-Allah Teâla şehvetin peşine düşmekten insanı sakındırmıştır ve ahiret hesabına göre ondan sakınmayı istemiştir. Allah daha çok dünyanın değerini azaltıyor ve zahid olmayı istiyor. Allah'ın böyle istemesi zahid olma açısındandır.

6-Ahiret hayatı tek hakiki olan hayattır.

7-Dünya hayatının sonu ve Allah'ın insan için çeşitli sakındırmaları.

BİRİNCİ BAHİS: Dünya hayatı ins ve cinler için imtihan merhalesidir.

Bu meyanda Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Allah dedi ki: "Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır." (24) Allah dedi ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (mahşere) çıkarılacaksınız."[720]

O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır[721].

İnsanların hangisinin daha güzel amel yaptığını deneyelim diye şüphesiz biz yeryüzündeki şeyleri ona bir zinet yaptık. Biz, elbette (zamanı gelince) yeryüzündeki her şeyi bir kuru toprak haline getireceğiz.[722]

Onların hepsini bir araya toplayacağı gün şöyle diyecektir: "Ey cin topluluğu! İnsanlardan pek çoğunu saptırıp aranıza kattınız." Onların insanlardan olan dostları, "Ey Rabbimiz! Bizler birbirimizden yararlandık ve bize belirlediğin süremizin sonuna ulaştık" diyecekler. Allah da diyecek ki: "Allah'ın diledikleri (affettikleri) hariç, içinde ebedi kalmak üzere duracağınız yer ateştir." Ey Muhammed! Şüphesiz senin Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.[723]

(O gün Allah şöyle diyecektir:) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler

---

720 Aaf 25
721 Mülk 2
722 Kehf 7,8
723 Enam 128

gelmedi mi?" Onlar şöyle diyecekler: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz." Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.[724]

Bu ayetler açıklıkla bize gösteriyor ki, yeryüzü ins ve cinin her bir fırkası için rabbani bir imtihan merhalesidir. İmtihanın ceza ve mükâfat gerektirdiği açıktır. Sonra bu imtihanda şu ortaya çıkıyor ki, bunda ya düşme ve ziyan vardır veya kurtuluş ve felah vardır.

Biz daha önce -üçüncü fasılda- bu konu hakkında konuştuk. Bunun için yukarıya aldığımız ayetler hakkında kısa bir yorumda bulunacağız:

1- Araf suresinin 24-25 ayetleri üzerinde yaşadığımız yeryüzü ve orada bize iştirak eden cin kardeşlerimiz bu yerin tek kaldığımız ve istifade ettiğimiz yer olduğunu beyan ediyor. Bu yer ölümden sonra tüm ins ve cinnin cesedlerini içine aldığı yerdir. Keza ondan dirileceğiz ve hepimiz bas ve neşr günü çıkarılacağız. Nitekim bir başka yerde Allah şöyle buyurmaktadır:

O gün vay yalanlayanların haline! (24) Biz yeryüzünü dirileri de ölüleri de toplayan (bir yurt) yapmadık mı?[725]

"Kifayet, kelimesi "kefet" kelimesinin mastarıdır. Yani kapsayıcı ve cazibeci olarak kılmadık mı? Bu kelimede ilmi bir icaz vardır. Çünkü yeryüzü kapsayıcı ve cazibelidir. Ancak birçok asır sonra niytan tarafından keşfedilmiştir.

2- Mülk suresinin ayeti Hâkim olan Allah'ın ölüm ve hayatı imtihan için yarattığını beyan ediyor. İmtihan maddesi bize farz kılınmıştır. Bu imtihan da iyi amel işlemektir.

---

[724] Enam 130

[725] Mürselat, 24-25

لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا Mülk, 2, "Amel" mefhumu Allah'ın kitabında muayyen bir neve münhasır değildir. Belki kalb, akıl, lisan ve organların ibadetini kapsıyor. Amel güzel olmaz, sen güzel olanı bırak ta ki dine doğru uymak ve niyeti halis kılmakla güzel olur. Şirk ve riya şaibesinden uzak olarak Allah için halis kılmaktır.

3- Kehf suresindeki ayet Allah Teâla'nın yeryüzünü insanın imtihan yeri olsun diye tezyin ederek hazırladığını beyan ediyor. İmtihan dönemi geçtikten sonra Allah yeryüzünü üzerinde topraktan başka bir şey olmayan düz olan bir yer kılar. Hasad edilmiş tarla gibi.

4- Enam suresinin 128 ayeti, şunu beyan ediyor: Çok insanları dalalete düşürdükleri için Allah cinleri kınadıktan sonra insanlardan dalalete düşenlerden her bir fırka yani onlardan sapanlar, diğerlerinden faydalandıkları -olumsuz tesir gördüklerini- sonra şu anda kendilerine vad edilen zamana ulaştıklarını ikrar ettiklerini, o zaman ki Allah ceza için sınırlandırmıştır.

5- Enam suresinin 130 ayeti, Allah Teâla -kıyamet gününde- cin ve insanı kınayarak onlara hitap eder. (Burada kastedilen sadece kâfir olanlardır) der ki:

(O gün Allah şöyle diyecektir:) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" Onlar şöyle diyecekler: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz." Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.[726] **﴿130﴾enam**

Yani sizden size çok resul gönderdim. Size ayetlerimi okudu ve sizi küfür ve isyanın akıbetinden sakın-

---

[726] Enam 130

dırdı. Böyle bir günde rabbinizin cezasıyla karşılaşmaktan sizi sakındırmışlardır. Şu halde elinizde ondan sakınma imkânı varken neden sakınmadınız.

Şu halde dünya hayatına ve az metaına aldananlar hakkı ikrar etmek aleyhlerinde küfre şahidlik etmekten başka bir şey kalmaz.

Sübhan olan Allah Teâla onları aldatan ve helaka götüren dünya hayatı olduğunu ilan ediyor.

(O gün Allah şöyle diyecektir:) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" Onlar şöyle diyecekler: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz." Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler."[727]

[727] Enam 130

İKİNCİ BAHİS: Dünya Hayatı Değersizdir

Malı, lezzeti ve kısa olmasına göre dünya hayatı ahiret hayatına nisbetle değersiz olmaktan başka bir şey değildir. Çocuk oyununa benzer bir hayattır.

Allah Teâla buyurmaktadır:

Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir."[728]

Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine karışırlar. Fakat bütün bu canlılık sonunda rüzgârın savurduğu kuru bir çer çöpe döner. Allah, her şey üzerinde kudret sahibidir. [729]

(Dünyalık olarak) size verilen her şey, dünya hayatının geçimliği ve süsüdür. Allah'ın katındaki ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?[730]

Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir.[731]

Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri

---

[728] Hadid 20

[729] Kehf 45

[730] Kasas 60

[731] Tevbe 38

(dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır. ﴾32﴿ Eğer bütün insanlar (kâfirlere verdiğimiz nimetlere bakıp küfürde birleşen) bir tek ümmet olacak olmasalardı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerine gümüşten tavanlar ve üzerine çıkacakları merdivenler yapardık.[732] ﴾33﴿zuhruf

Gördüğümüz gibi bu açık ayetlerde Allah Teâla bize beyan ediyor: Bu dünya hayatı -mal ve maddi açıdan- az bir şeydir ve ortadan kalkacak bir şeydir. Yağmur tesiriyle yeşeren nebat gibidir. Lakin çok beklemeden kuruyup kırıldıktan sonra rüzgâr onu alıp dağıtıyor.

Bu ayetlerin kısa bir izahat ve yorumu:

1- Dünya hayatının merhalesi (yani dünyada insan hayatının merhalesi)

Allah Teâla Hadid suresinin 20. ayetinde süratle geçen kısa dünya hayatında insan ömrünün merhalelerini beş kelimede beyan ediyor ve dünya hayatının sınırlı olduğunu beyan ediyor. Dünya hayatı bu beş şeyden ibarettir: Oyun, eğlence, zinet, övünme, mal ve çocuk çokluğudur. Bu ince bir tasvir ve tam olarak hayatın gerçeklerine uygundur. Çünkü

1- İnsan hayatının ilk merhalesi tüfuliyet merhalesidir ve bu dönem kendisiyle oyun oynama dönemidir.

2- İkinci merhale sabilik dönemidir. Lehv, sabinin meşgul olduğu şeydir.

3- Üçüncü merhale, gençliğin ilk ve ziynetlenme dönemidir. Bu merhalede erkek ve kadın maddi açıdan ziynetlenmedir. Bütün bunlar her birinin fıtratına göredir. Bu döfnem büluğa yakın bir zamandan itibaren başlar.

---

[732] Zühruf 32,33

4-Dördüncü merhale gençliğin ikinci merhalesidir. Aklın, cismin ve nefsin olgunlaştığı merhaledir. Bu merhalede insan aileyi kurmaya başlıyor. Mal toplamayı ve onunla başkasına karşı övünmeyi düşünüyor.

وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ Böylece akıl, ilim, güzellik ve kuvvetle .... övünme oluyor.

5- Beşinci merhale gençliğin nihayet bulma merhalesi ve yaşlanma merhalesine girme merhalesidir. Sonra ihtiyarlık başlar. Bu merhalede ve sonra insan nesli çocuk, torun çoğalır ve servet açısından çoğalır. İnsan mal ve evlad konusunda başkalarıyla yarışa giriyor.

وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ Hadid, 20.Bu insan hayatı için genel bir durumdur. Kim olursa olsun nerede olursa olsun.

2- Dünya hayatını misali.

Kehf suresinin 45. ayetinde Allah (cc) dünya hayatını ziraati yetiştiren gökte bulutlardan inen suya benzetmiştir. Ziraat çıkıp olgunlaşınca ve Allah'ın kendisi belirlediği hayatı tamamlayınca kurur, kırılır, rüzgâr onu dağıtır ve götürür, toz olup gider. Bir madde olduktan sonra bir eser olur.

İnsan hayatı da böyledir. İster her bir fert seviyesinde olsun ister beşer toplumunun seviyesinde olsun. Fert Allah'ın kendisine belirlediği hayat dönemlerini geçtikten sonra hayatının safhası dürülür ki kendisinden sonra gelecek olana yer açılsın ve berzah hayatın merhalesine intikal eder.

Allah'ın kendisine yeryüzündeki hayatı için belirlediği zamanı tamamlayan beşer yer üstünü terk eder ve cesedi itibariyle yerin içine girer ve ruhu Berzah merhalesine intikal eder. Ondan sonra da kıyamet ve ahiret günü merhalesine geçer. Nitekim Allah Teâla bizzat her

ferdin eceline işaret ediyor ve nevi beşerin tümünün eceline işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de onun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.[733]

3- **Dünyadaki tüm zinet ve metaı az bir şeydir. Belki cennet nimetine kıyasla değersiz şeylerdir.**

Bu âlemin rabbinin Kasas suresi 60 ve Tevbe 38 de beyan ettiğidir. Kasa 60. Ayetinde beyan ettiğine göre -tüm insanlara hitap ederek- size neyi vermiştir ve gözünüzdeki olan şey ve sizin ölçülerinize göre bunlar hangi şekilde olursa olsun dünya metaı olmaktan çıkmaz. -Meta belli bir surede istifade edilen ve terk edilen her şeydir.- ve dünya zineti olmaktan çıkmaz. O hayat ki uzun sürmez, yok olur. Çünkü zinet belli bir sürede kesbedilen güzellikten ibarettir.

Sonra Allah Teâla indindeki cennette temsil edilen sevabın dünya metaı gibi olmadığını beyan ediyor. Belki cennet خَيْرٌ وَأَبْقَى yani nevi açısından daha ilerde bir hayır ve zaman açısından ebedidir. Öyle ki kat ve dereceleri bilinmez.

Bunun ardından Allah Teâla şu sözünü getiriyor أَفَلَا تَعْقِلُونَ Kasas, 60. Çünkü akıl sahibi olan çok bunalmış şeyle karıştırılmış fani kısa dünya hayatı ile cennetteki mutlu, güzel, ebedi hayat arasındaki farkı bilir.

Amma Tevbe suresindeki ayette ve Allah yolunda cihad hakkında arz edilen hadislerde ve cihadtan geri kalanları kınama konusundaki hadislerde ahiret hayatına kıyasla dünya hayatı az bir şeyden başka bir şey olmadığını Allah (cc) beyan ediyor.

---

[733] Enam 2

4- Dünya Hayatının Altı Hakikati

Zuhruf suresinin 32-35 ayetlerinde Allah Teâla dünya hayatının aşağıdaki altı hakikatini bize beyan ediyor. Bunu da peygambere iman etmekten kaçmak isteyenlerin şöyle demeleri esnasında beyan etmiştir:

"Bu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilseydi ya!" dediler.[734]

Onlar böyle söylediler. Çünkü onlar eğri ölçülerine ve bozuk mizanlarına göre vahye müstehak olan Resullüllah'ı büyük bir zat olarak görmüyorlardı. Çünkü Resulüllah çok mala ve yüksek makama sahip değildi.

Bu büyük makamı hak eden -onların ölçülerine göre- Mekke ve Taif'te sadece yüksek makama ve zenginliğe sahip olan büyük zatlardır. Allah Teâla onların bu düşüncelerini yalanlayarak şöyle buyurmuştur:

"Rabbinin rahmetini paylaştırmak onlara mı düşmüş? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık."[735]

Yani nübüvvet ve risalet makamı Allah tarafından hibe edilir. Allah o makamı istediği kimseye veriyor. Allah'In rahmetidir, istediği kişiye merhamet eder. Allah'ın rahmetini taksim ve dağıtmada onların bir müdahalesi yoktur. O hibbesi ki tüm insanlara hediye ediyor. Hikmetli iradesi iktiza ettiği şekilde. Bundan sonra altı hakikati zikrediyor:

1- "Rabbinin rahmetini paylaştırmak onlara mı düşmüş? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık." Yani insanlar Allah'ın rahmetinden hiç bir şeye malik değiller ki sadece kendi arzularına göre tasarrufta bulunsunlar. Belki kendi maddi maişetlerine

---

734 Zuhruf 31

735 Zuhruf 32

bile malik değiller. Belki biz rızkı taksim ediyoruz. Hikmetli bir usule göre maişetlerini derecelendiriyoruz. O usul ki beşerin iradesine ve harcadıkları çalışmalarına göre yerine getiriliyor.

2- **Bir kısmı diğerini istihdam etsin diye kimini kiminden derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır."**[736] Yani biz beşerin seviyelerine göre maişeti arasına fark koymuşuz. Bu hususta insanları derecelere, değişik sayılı seviyelere taksim etmişiz. Ki insanların bazıları bazıalrını çalıştırsınlar. Görevler çeşit oluyor, kesb etme müteaddid olur. Bu nedenle bazıları bazıların çalışmasından istifade eder. Niahi sonuç şu olur. Tüm insanlar birbirlerine musahhar kılınmışlardır. Allah'ın şu sözünün doğru manası şudur: لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً سُخْرِياًّ

3- وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (Zuhruf,32) Yani Allah'ın dünyada temsil edilen rahmeti taatindedir. Ahirette ise Allah'ın rızasında, sevabında ve cennette gerçekleşiyor. Allah'ınr ahmeti, topladıları ve depoladıkları her şeyden ve mal ile mülklerden daha hayırlıdır. O mülkler ki onları terk edip başkasına geçecek veya onları o mülkleri terk edecekler. Bu iki şıktan birinden kaçma imkânı yoktur ve her iki şıktan kaçma imkânı olmaz.

4- Eğer bütün insanlar (kâfirlere verdiğimiz nimetlere bakıp küfürde birleşen) bir tek ümmet olacak olmasalardı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerine gümüşten tavanlar ve üzerine çıkacakları merdivenler yapardık.[737]

Evlerine (gümüşten) kapılar ve üzerine yaslanacakları koltuklar ve altın süslemeler yapardık. Bütün

---

[736] Zuhruf

[737] Zuhruf 33

bunlar, sadece dünya hayatının geçimliğidir. Rabbinin katında ahiret ise, O'na karşı gelmekten sakınanlarındır.[738]

Burada Allah Teâla indinde dünyanın değersiz olduğunu beyan ediyor. -Yani maddi cihetle- diyor ki: Şayet insanlar küfür ve delalet üzere bir cemaat olarak toplanmamış olsalardı rahman ve şanı yüce olan Allah inkâr edenlere aşağıda gelecek şeyleri verecektim:

a- Evlerinin tavanını gümüşten kılardım.

b- Keza basamaklarını da böyle kılardı. Basamak, gümüşten yapılmış, üzerinde evin damına çıkan merdivendir.

c- Evlerinin kapılarını altından kılardı.

d- Üzerine dayanılan sedirlerini aynı şekilde altından kılardı.

5- "bunların hepsi dünya hayatının metaıdır" Yani bütün bu eşyalar dünya hayatının metaıdır. (Yani belli bir vakitte bir şekilde istifade edilen vesileler.) Bunun için Allah Teâla bunların kimin eline düşeceğine kime yöneleceğine aldırış etmez.

6- وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ (Zuhruf, 35) Yani ebedi olan ahiret hayatı Allah indinde müttaki insanlara mahsustur. Onlar dışında başkalarının bir payı yoktur.

Yukarıda zikri geçenleri şöyle özetliyoruz: Maddi yönü itibariyle dünya hayatı ve meta olması itibariyle zamanı kısa bir hayattır. İnsan orada imtihan olmaktadır. Ahiret hayatına kıyasla ve karşılaştırmasıyla (Ahiretten kasıt Allah'ın rızası ve ebedi cennetteki sevabıdır. Buna göre dünya hayatı cidden durumu az bir şeydir.

Bunun için hâkim olan Allah dünya hayatını kısa ve süratle zail olup yok olan nebata benzetmiştir. Bu esasa

---

[738] Zuhruf 34

göre Allah Teâla dünya hayatını birçok ayette oyun ve eğlenceyle ifade etmiştir.

"dünya hayatı bir oyun ve eğlencedir"

Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?[739]

Keza şöyle buyurmuştur:

Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi![740]

Bütün bunlar maddi yönü itibariyle ve meta olması itibariyledir. Amma diğer yönü itibariyle büyük bir durumu vardır. Allah'ın izni ve tevfikiyle gelecek bahiste bu konuda konuşacağız.

Bu konuyu bir kaç nebevi hadisle sonuçlandırâlim: Kendisinden bahsedeceğimiz yönüyle Resulüllah (sa) dünya hayatını az olarak göstermiştir:

1-"Allah indinde dünya hayatının değeri bir sinek kadarı olsaydı kâfire bir yudum su içermezdi." (Tirmizi, 232; Elbani Hadis sahih ve hasendir, diyor)

2-Allah'a kasem ederim ki, ahiret hayatına karşılık dünya hayatı, sizden birinizin parmağını denize batırıp parmağında kalan suya baksın." (Müslim, 2858)

3-Dünya ile ne ilgim vardır. Ben dünyada ağacın altında gölgenen bir süvari gibiyim. Sonra orayı terk edip gider." Ahmed, 3709; Tirmizi, 2377, hadis hasen ve sahihtir dedi. İbnu Mace, 4109 Elbani sahih görmüştür.)

---

[739] Enam 32

[740] Ankebut 64

ÜÇÜNCÜ BAHİS: Dünya Hayatı İmtihan Yeridir

Dünya hayatı, imtihan yeri olma, Allah'a halife olma, emaneti yüklenme, ibadet etme yeri olması yönüyle büyük bir önemi ve değeri vardır.

Bu açıdan Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır. Şüphe yok ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.[741]

Andolsun, sizden önceki nice nesilleri peygamberleri, kendilerine apaçık deliller getirdikleri halde (yalanlayıp) zulmettikleri vakit helâk ettik. Onlar zaten inanacak değillerdi. İşte biz suçlu toplumu böyle cezalandırırız. Sonra, nasıl davranacağınızı görelim diye, onların ardından yeryüzünde sizi onların yerine getirdik.[742]

Onlar cehennemde, "Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim" diye bağrışırlar. (Onlara şöyle denilir:) "Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zâlimler için hiçbir yardımcı yoktur."[743]

Andolsun, hidayete ersinler diye Mûsâ'ya Kitabı (Tevrat'ı) verdik. ﴾49﴿ Meryem oğlu İsa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik. ﴾50﴿

---

741 Enam 165

742 Yunus 13,14

743 Fatır 37

Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, "Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin" derler. (49) (Cehennem bekçileri) derler ki: "Size peygamberleriniz açık mucizeler getirmemiş miydi?" Onlar, "Evet, getirmişti" derler. (Bekçiler), "Öyleyse kendiniz yalvarın" derler. Şüphesiz kâfirlerin duası boşunadır. (50) Mümin

BURDA SURE ADI MÜMİNUN 49,50 AMA SURE MÜMİN SÜRESİ 49,50 DİKKAT

Hac ibadetinizi bitirdiğinizde, artık (cahiliye döneminde) atalarınızı andığınız gibi, hatta ondan da kuvvetli bir anışla Allah'ı anın. İnsanlardan, "Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) bu dünyada ver" diyenler vardır. Bunların ahirette bir nasibi yoktur. (200) Onlardan, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru" diyenler de vardır.[744]

Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler. Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar). Allah da kendisine ve Resüllerine gayba inanarak yardım edecekleri bilsin. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.[745]

Onlar öyle kimselerdir ki, şâyet kendilerine yeryüzünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder ve kötülüğü yasaklarlar. Bütün işlerin âkıbeti Allah'a aittir.[746]

---

[744] Bakara 201

[745] Hadid 25

[746] Hac 41

Allah, içinizden, iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur. Onlar bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fasıkların ta kendileridir.[747]

Bu mübarek ayetler bu bahse başlık aldığımız hakikati değişik açılardan ortaya çıkarıyor. İşte bu hakikatlerden bazıları:

1-Enam suresinin 165. ayetinde Allah Teâla kullarına hitap ederek onları yeryüzüne halife kıldığını, bazılarını diğer bazılarına karşı üstün kıldığını ve rızıkta, makamda, akıl ve ilimde farklı kılmıştır. Bütün bunlar verdiği nimetlerde onları imtihan etmek kastıyladır. Sonra bunun akabinde şu sözünü zikrediyor:

O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır. Şüphe yok ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.[748]

Bunlar Allah'ı süratli ikabı, rahmeti ve mağfireti için bize ikazdır. Bunlar imtihanın neticesine göre ortaya çıkar. Ki o neticeyi dünya hayatımız çıkaracak. Bir de işlediğimiz salih amel veya kötü amele göre meydana gelir

---

747 Nur 55

748 Enam 165

veya vasıflandığımız iman ve takva veya küfür ve günaha göre meydana gelir.

2- Yunus suresinin 13. ve 14. ayetlerinde Allah Teâla bize beşeri hayatta sünnetini ve ardarda geçen nesilleri o nesiller ki zulümleri neticesinde onları helak etmiştir, onlara mucizelerle gönderdiği resullerle delilini ikame edip özürlerini de kestikten sonra bize beyan ediyor ve bundan sonra bize hitap ederek bizi geçen ümmetlerden sonra yeryüzüne halife kıldığını bize bildiriyor. Nasıl amel edeceğimizi ve ne yapacağımızı bizi görsün diye

Buna göre, tüm tasarrufat ve gelişmelerimiz belki bu dünya hayatındaki tüm hareket ve sükunatımız Allah'ın kontrolü ve gözetimi altındadır. Biz daima onun murakabesi altındayız. Bu açıdan Resulüllah (sa) şöyle buyurmaktadır: "Dikkat edin! Dünya tatlı ve yeşildir. Allah Teâla sizi orada halife kılmıştır. Nasıl işlem yaptığınıza bakıyor." (Ahmed, 11185; Müslim, 2742)

3- Fatır suresinin 36 ve 37 ayetlerinde Aziz olan Allah bize o zor mevkii gösterdikten sonra ki mevki ki ateş ehli iki acıyı çekiyorlar, bağırıyorlar ve Allah'tan yardım istiyorlar onları ateşten çıkarmak için. Daha önce yaptıkları kötülüklere karşılık salih amel işleyeceklerine dair Allah'a söz veriyorlar. Allah Teâla onlara verdiği cevapta şöyle diyor:

Onlar cehennemde, "Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim" diye bağrışırlar. (Onlara şöyle denilir:)

"Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı

da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zâlimler için hiçbir yardımcı yoktur."[749]

Bu yani bu yeryüzü hayatında Allah'ın bize tahsis ettiği ömür miktarı hatırlamayı isteyenler için Allah'ı hatırlamak için yeterlidir. Buradaki hatırlamadan kasıt, Allah tarafından yaratıldığımızı hatırlamak ve onun tarafından terbiye edildiğimizi hatırlamaktır. Şüphesiz ki Allah Teâla bizi ibadeti için yaratmış ve rabliğin hakkını eda etmek ve nimetinin şükrünü eda etmek için yaratmıştır. Buna göre; bu imtihan dünyasında kim hatırlamayı ihmal eder, yaratıldığı şeyden gafil olarak bu hayatı terk edip giderse rabbine asi olarak ve nimetini inkâr ederek şüphesiz yerine bir şeyin geçmeyeceği ömrünün fırsatını zayi etmiştir. Ondan sonra saadet olmayacak bir şekavetle ebedi olarak şaki olur.

4-Burada kâfir olan cehennem ehli ile cehennem işleriyle görevli melekler (Hazin) arasında kısa bir konuşma vardır. Çünkü cehennemi olan kâfirler meleklerden kendileri için Allah'a dua etmelerini istiyorlar. Bir gün de olsa azablarının hafifletilmesini istiyorlar. Fakat Hazene kendilerine şöyle cevap veriyorlar:

"Görevliler, "Peygamberleriniz size açık kanıtlar getirmemiş miydi?" diye sorarlar. "Evet, getirmişti" cevabını verirler. O zaman görevliler, "Yalvarın durun şimdi; ama inkârcıların yalvarmaları boşunadır" derler."[750]

Böylece yani, biz sizin için Allah'a dua etmeyiz. Çünkü biz yerinde olmayan bir şeyi Allah'tan taleb etmeyiz. Lakin siz kendiniz dua edin. Çünkü icabet edilmeyen dua ancak size layıktır. Kesin bilin ki kâfirlerin

---

[749] Fatır 37

[750] Mümin 50

duası için sahih bir esas yoktur. Böyle bir duanın neticesi kaybolmaktan başka bir şey değildir ve yorgunluktan başka ondan bir şey elde edilemez. Bu şu demektir: Bu dünya hayatında Allah'ın kitabında ve resulünde temsil edilen Allah'ın davet ve nidasına icabet etmeyenin duasına Aziz olan Allah dua ve nidasına icabet etmez. Kıyamet gününde ve ahirette ona yardım etmez. Ne kadar yardım istese ve ne kadar yalvarsa da...

5- Bakara suresinin 200, 201 ve 202. ayetlerinde Allah'tan sadece dünyayı isteyen ve dünya en büyük arzuları ve ilimlerinin ulaştığı şey olan insanların sınıfını zikrettikten sonra ve kendisi çalışmadıkları ahiretteki mahrumiyetlerini beyan ettikten sonra -çünkü onlar ahirete inanmıyorlar- Allah Teâla bundan sonra mümin kullarının -övme makamında- o kullar ki rablerinden dünya ve ahiretin hayrını istiyorlar:

"Onlardan, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru" diyenler de vardır.[751]

Ahiret iyiliğinden önce dünya iyiliği zikredilmiştir. Çünkü zaman açısından dünya ahiretten öncedir. Belki dünya ahiretin mukaddimesidir. Ahiret ise dünyanın neticesidir. Kim dünyada iyilik iktisab etmeyen ahirette elinde bir şey olmaz. Bir şey ekmeyen hasad alır mı?

"Hasenetün" kelimesi, fert, aile ve toplum için maddi-manevi açıdan iyilik, faydalı, salih ve fayda veren her şeydir. Âlimler bunları -dünya iyilikleri olduğunu, ahiret iyiliği ise cennettir. Cennetten önce Allah'ın rızası, en büyük olanıdır- helal rızık veya sıhhat ve afiyettir veya salih zevcedir (veya kadına nisbetle salih zevc) veya salih evlatlar veya taattir, diye açıklamışlardır. Doğru

[751] Bakara 201

olan "hasenetün" kelimesi dediğimiz gibi: mefhumu bu eşyaların tümüne şamildir. Bunlar dışında naklen ve aklen iyilik ve salih sayılan ve faydalı olan şeylerdir:

Şu halde müslümanlardan istenen Kerim ve Vahhab olan rablerinden ahiret iyiliğini istedikleri gibi dünya iyiliklerini de eşit olarak istemeleridir.

6- Hadid suresinin 25. Ayetinde bize şunu beyan ediyor: Hâkim olan Allah tüm peygamberlerini beyyinat (mucizelerle) gönderdiği, onlara kitap verdiğini, mizan bütün bunlar insanın adaletle hareket etmeleri içindir. Adaletli ikamet etmek içindir. Adalet hayatın tüm cephelerini şamildir. Çünkü Allah adalet kelimesini mutlak olarak söylemiş, bir şeyle kayıtlamamıştır. Sonra Allah şu sözü ile işaret ediyor:

"Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar).[752]

Allah Teâla bu sözüyle vesileye işaret ediyor. O vesile ki insan hayatında adl ve kıst irade edildiğine o vesile olmadan olmaz. O vesile iki şeyde meydana geliyor: Her ikisinin kaynağı demirdir, o iki şey şunlardır:

1- Askeri kuvvet yani bütün çeşitleriyle silahlar veya asrın ifadesiyle teknoloji. Bu birincisine delalet eden Allah'ın şu sözüdür: فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ ikincisine delalet eden ise وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ayetidir.

Bilinen hususlardandır ki; nefsini ve dinini koruyacak askeri güce sahip olmayan toplumlar, o kuvvet ki onunla düşmanların arzuları karşısında durur veya nisbi de olsa kendilerine kâfi gelecek sanayiye malik olmayan toplum adaletle iş yapma fırsatına sahip değiller. Çünkü zayıflığı sebebiyle düşmanına boyun eğen veya

752 Hadid 25

geri kalmışlığı sebebiyle maişet ihtiyacı için düşmanına muhtaç olan işlerine karşı mağluptur ve esire benzer. Adaleti uygulamaya imkân sahibi değildir. Ancak güçlü, kuvvetli hürler adaleti uygulayabilirler.

Sonra Allah Teâla bütün bunların hikmetini şu sözünde beyan ediyor:

"Böylece Allah, görmeden iman ederek kendisine ve peygamberlerine yardım edecekleri ortaya çıkaracaktır. Şüphesiz Allah güçlüdür, üstündür."[753]

Yani bütün bunlar Allah'tan kulları için bir imtihandır ki gerçekte ona zahir olsun. O kullar ki Allah'ın dinine yardım ederler ve resulünü teyid ederler. Allah'ı görmedikleri ve kendilerine vad edilen cenneti ve sevabı görmedikleri halde. Bütün bunlardan sonra şu sözünü getirmiştir:

"Şüphesiz Allah güçlüdür, üstündür."[754]

Bu zan edenlerin Allah'ın kimsenin yardımına ihtiyacı olmadığı zan etmemeleri içindir. Asla belki Allah kuvvetli ve güçlüdür. Belki kuvvet ve gücün tümü Allah'ındır. Nitekim şöyle buyurmuştur:

"Keşke zâlimler -azapla yüz yüze geldiklerinde anlayacakları gibi- şimdi de bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu anlasalardı!"

"Kim izzet isterse bilmeli ki izzet tamamıyla Allah'a aittir."[755]

İşte bu Allah'ın kullarını imtihan etmek içindir.

Evet. Bu dünya hayatı tüm resullerin (sa) ve onlara tabi olan ehli imanın amel etme sahasıdır. Adaleti ikame

---

753 Hadid 25
754 Hadid 25
755 Fatır 10

etmek için. Apaçık olan bir husustur ki, adalet ancak temiz yerde tahakkuk eder. Oradan zulüm ve tesiri izale olmuştur. Böylece bu, habir olan Allah kullarını imtihan etmek için hazırladığı meydandır.

Gaybte ona ve resulüne yardım ederler mi, dinine tabi olurlar mı, Resul ve nebilerine iktida edeler mi, hayatlarında şeriatını tatbik ederler mi, etmezler mi?

7-Hac suresinin 41. ayetlerinde işkence altında olan müminlerden bahsetme siyakında söylemiştir. Küfür ve tağut ehli tarafından işkence edilmişlerdir. Onlar diyarlarından çıkarmış, susuz bırakmışlardır. İman etmekten başka bir suçları yoktu. İndinde razı olduğu mümin kullarını tarif ederken beyan ediyor ki o müminler, aziz olan Allah yeryüzünde onlara sulta ve idareyi verirse şu dört ameli yerine getirirler:

1- Namaz kılmak.

2- İyiliği emretmek.

3- Zekât vermek.

4- Kötülüğe mani olmak.

Namaz kılmak, bu ibadet ve taatle ve tazimle Allah'ın hakkını eda etmektir. Çünkü namaz ferdi ibadetin en önemli olanıdır. Öyle ki kulun Allah'a olan ubudiyeti en açık şekilde ve büyük surette tecelli ediyor.

Zekât vermek ise, -bu Allah yolunda has olan infakın bir nevidir- insanlara iyilik etmek üzere haklarını eda etmektir. Onlara yardım etmek ve faydayı onlara ulaştırmaktır. Birçok ayette Allah Taala takva ve ihsanı beraber zikretmiştir veya Allah'ın ibadeti ile insanlara olan ihsanı birlikte zikrediyor veya Allah için olan ihlas ile insanlara olan ihsanı birlikte zikrediyor.

İyiliği emretmekle toplumu süslemek amacıyla çalışmayı kast ediliyor. Hayatın akaid, fikri, ahlaki, içti-

mai, iktisadi ve siyasi cephesini faziletlerle, ahkâm, değer ve öğretilerden şeriatın övdüğü şeyleri yerleştirmek kastediliyor.

Kötülüğe mani olmak ise, toplumu fikri münkerattan, ahlaki, siyasi, içtimai ve siyasi münkerattan temizlemek amacıyla çalışmaktır. Şu halde: Baskı altında olan iman ehlinden Allah; onlar ki Allah onlara yardım etmiş, yeryüzüne yerleştirmekle onlara minnet etmiş, büyük ameller ve büyük teklifler istiyor.

8- Nur suresinin 55 ayetinde kerim ve hâkim olan Allah iman ehli ve salih amel ehlini yeryüzünde yerleştirmek ve onları halife kılmayı vad etmiştir. Kendilerinden önceki geçmiş ümmetlerden iman ve ameli salih ehlini halife kıldığı gibi. Böylece hayatın gerçeğinde dinlerini sabit kılacağını vad etmiştir. O din ki, hayatları için tek yol olarak ondan razı olmuştur. Dinlerinin akıbetine karşılık korkularını ve endişelerini emniyete, selamet ve itminana tebdil edeceğini vadetmiştir. Sonra şöyle buyurmuştur:

Allah, içinizden, iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur. Onlar bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fasıkların ta kendileridir.[756]

---

[756] Nur 55

Allah'ın يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا sözü zikri geçen rabbani vadlerinin tümü için şart makamında olduğu ihtimal dahilindedir. Yani Allah Teâla size şu işler ve şu üç vadi gerçekleştirir:

1-Yeryüzüne halife kılmak.

2-Yeryüzünde hak dini mümkün kılmak.

3-Korku yerine emniyet ve güven vermek.

Bütün bunlar tek bir şart karşılığındadır. Allah'a ortak koşmaksızın ona ibadet etmek.

Şüphesiz ki müslümanlar; tevhidi gerçek manada nefislerinde tahakkuk etseler, ibadeti sadece Allah içi yapsalar, şirkin tüm çeşitlerinden beri olsalar, muvahhid mümin olsalar şanı yüce kerim, âlim ve hâkim olan Allah'ın vadine ehil olurlar. Nitekim bu mübarek kelam geçenlere netice ve semere olma ihtimali vardır. Yani Allah Teâla -iman edip salih amel işlerseniz- size bütün vadini yerine getirecektir. Allah'a tam abid olmanız için ve şirkten hiç bir şeye iltibas etmemeniz için. Yukarıda geçen şeylerden şunları çıkarıyoruz: Dünya hayatı maddi olmasına göre değersiz ve hakir olduğu kadar ahirete kıyasla lezzetine nazaran yine de dünya için büyük bir değer vardır. Çünkü o imtihan yeridir. Allah'a ibadet edildiği, dinin ikame edildiği ve şeriatın tatbik edildiği yerdir. Dünya hayatı değer açısından yeterlidir ki, Allah Teâla hidayet nuruyla dolu tüm kitaplarına dünyaya indirmiştir.

Seçtiği tüm nebi ve resullerini dünyaya göndermiştir ki, yeryüzü ehlinin işlerini düzenlersinler ve dünyevi işlerini düzene koysunlar. Allah'ın rızasına uygun olarak. Hâkim olan Allah'ın risaletinin cevheri bu iki şeyde temessül etmiştir: (Yani peygamberlerin gönderilmesi bu iki şeyle ilgilidir.)

1-Allah ile insanlar arasındaki nisbete göredir: Allah'ı birlemek. Yani ibadet kelimesine şamil mefhum ile ibadete sadece Allah için yapmak. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur;

Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, "Şüphesiz, benden başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet edin" diye vahyetmişizdir.[757]

2-İnsanların bir kısmının bir kısmına olan nisbete göredir: (Adaleti ikame etmek) Yani: Hâkim olan Allah'ın dininin mefhumunu beyan ettiği adaletle birbirleriyle muamele etmeleri. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler.[758]

Tüm farklar ve uydurulmuş imtiyazların kaldırılması, bu imtiyazlar ki, siyasi ortam, iktisadi, zulüm ve günah üzerine kurulmuş toplumlar ortaya koymuştur ve o imtiyazlar ki; zulüm, sömürgecilik, tağut ve müsrif mütekebbir zâlimlerin beşeri toplumlara olan uygulamalarından ortaya çıkan uydurulmuş imtiyazlardır.

---

[757] Enbiya 25

[758] Hadid 25

DÖRDÜNCÜ BAHİS: Dünya Nimetlerinden Yaralanma

İsraf etmeksizin dünya hayatının güzelliklerinden zaruret miktarınca faydalanmayı Allahn haram kılmamış, belki vacib kılmıştır.

Konuyla ilgili bazı ayetler aşağıya alınmıştır:

Ey Ademoğulları! Her mescitde ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez[759].

Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.[760]

"Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar.[761].

De ki: "Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızkı kim haram kılmış?" De ki: "Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz."[762]

Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.[763]

---

759 Araf 31

760 Bakara 168

761 Araf 157

762 Araf 32

763 Bakara 172,173

Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez.[764]

"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez."[765]

Bu bahisle ilgili bu mübarek ayetlerin nurundan aşağıdaki hakikatleri iktibas edeceğiz:

1-Araf suresinin 31. ayetinde Allah Teâla Hz. Adem'in tüm zürriyetine hitap ederek üç şeyi onlara emrediyor:

a- Her bir mescide gitmede süslenmek. Yani avreti örtecek ve onunla süslenecek elbise giymek عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ sözü gibi mescitten kasıt namaz ve ibadet mekânıdır. Âlimler namazda avreti örtmenin vacib olduğuna bunu delil gösterirler.

b-c-İsraf etmeksizin yemek ve içmek. İsraf, mübah olanı kullanırken sınırı aşmaktır. Tebzir ise, malı kullanılması gereken yerin dışında dinin emretmediği şekilde kullanmaktır.

Âlimler bu üç emri mübah ile açıklamışlardır, vücub şeklinde değildir. Lakin süslenmekten kasıt namazda avreti örtmek ise bu sözün mübah için olması mümkün değildir. Aynı şekilde insanın bedenini ayakta tutacak miktar kadar gıda ve su alması veya yemek yemesi ve su içmesi vacib olduğu dinin açık emirlerindendir. Kim özürsüz ve dinin emri olmadan yemekten ve içmekten

---

[764] Maide 87

[765] Kasas 77

sakınır ve bu sebeble ölürse nefsinin katili olur. Eliyle ölümü getirmiş gibidir. Bu en şiddetli haramdır: Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.[766]

Nefsini helak edene Allah'ın şu vaidi vardır:

Kim haddi aşarak ve zulmederek bunu yaparsa, onu cehennem ateşine atacağız. Bu, Allah'a pek kolaydır.[767]

2- Bakara suresinin 168-169. ayetlerinde Allah Teâla tüm insanlara hitap ederek, yeryüzünde kendileri için yarattığı helal ve temiz şeyden yemelerini emrediyor. Şeytanın izine uymaktan nehyediyor. Onlar için açık bir düşman olduğunu tekiden bildiriyor. O şeytan ki bir gün dahi onlara düşmanlığını gizlemiyor. Sonra şeytanın kendilerine ancak (fiil ve sözlerde) kötülüğü emrettiğini beyan ediyor. Fiil ve tasarrufatta fahişeliği emrediyor. Allah konusunda ilimsiz konuşur özelikle helal ve haram sahasında konuşur. Nitekim sözün siyakı (gelişi) buna delalet ediyor.

3- Araf suresinin 157. Ayetinde ve son Nebi (as)'nin tarif sıyakında Allah Teâla ümmi olan nebinin tüm insanlara temiz olanları helal kıldığını tüm pis olanları haram kıldığını beyan ediyor.

Teyyibat kelimesi Tayyib kelimesinin çoğuludur. Bu lezzetli, temiz ve faydalı olan her şeydir. Nitekim habais

---

766 Nisa 29

767 Nisa 30

kelimesi de habis kelimesinin çoğuludur. Habis tiksindirici, kötü ve zararlı olan yiyecek, içecek ve bunlar dışında her şeydir.

Buna binaen;

Nebi (as)'nin bize haram kıldığı temiz ve faydalı bir yiyecek ve içecek bulunmaz. Nitekim pis ve zararlı bir yiyecek ve içecek yoktur ki bize haram kılmış olmasın, onları bize haram kılmıştır. Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan o peygambere Allah'ın salat ve selamı ebedi ve daimi üzerine olsun.

4- Araf suresinin 32. ayetinde Allah Teâla kerim olan nebisine hitap ederek müşrik kâfirlere inkâri bir soru sormasını emrediyor. O kâfirler ki kendi havalarına göre bazı şeyleri haram kılıyorlar. Miras aldıkları batıl inanç ve cahiliye adetlerinin esasına göre.

Soracağı soru şudur: قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللهِ الَّتِيَ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ Yani zinet, bu kendisiyle süslenen her şeydir. وَالْطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ bu lezzetli, temiz olan yiyecek ve içeceklerdir. Helaldir, haram değildir. Allah kullarına haram kılmadığı delille. Belki Allah bunları onlar için yaratmıştır. Allah dışında kimsenin helal veya haram kılma yetkisi yoktur. Allah dışında, putlara hizmet edenlerin, kâhinlerin ve tağutların haram kıldıkları şeyler helal hükmü üzere kalıyor. Allah'ın dışında haram kılınan şeyler helale zararı olmaz. Allah'ın haram kıldıkları da böyledir. Başkasının helal kıldığı onu helal kılmaz. Nitekim Allah Teâla diğer bir ayette şöyle buyurmuştur:

De ki: "Allah'ın size indirdiği; sizin de, bir kısmını helâl, bir kısmını haram kıldığınız rızıklar hakkında ne dersiniz?" De ki: "Bunun için Allah mı size izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"[768]

---

768 Yunus 59

5- Maide suresinin 87. ayetinde Allah Teâla iman ehline hitap ediyor ve haram olan temiz şeylerden sakınmalarının istiyor. O temiz şeyler ki Allah onlara helal kılmış ve onlara nimet olarak vermiştir. Allah Teâla böyle bir ameli (helal kılma ve haram kılma) hadi aşma olarak kabul ediyor. Nitekim ayetin sonunda şöyle buyuruyor: وَلاَ تَعْتَدُواْ إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (Yunus, 59) Bazı sahabelerin zühdte mübalağa gösterdikleri birçok rivayette gelmiştir. Ayrıca vakitlerini ibadetle geçirmek için içtihad etmişlerdir. Kadınlara yanaşmaktan imtina gibi bazı lezzetleri terk etmeyi irade etmişlerdir. Et yemekten sakınmışlar ve döşekte yatmayı terk etmişler. Belki bazıları burkulmayı irade etmiştir. Kesin olarak şehevi arzulardan kurtulmak için. Allah Teâla bu ayeti inzal buyurdu ve onları bu gibi tasavvuratlardan ve tasarruflardan şiddetle menetti.

6- Bakara suresinin 172-173. ayetlerinde Allah Teâla müminlere hitap ederek kendilerine rızık olarak verdiği temiz şeylerden yemelerini emretmiştir. Kendilerine verdiği nimetlere karşılık şükretmelerini emreder. Şayet bilfiil Allah'a ibadet etmek isterlerse. Sonra kendilerine haram kıldığı şeyleri haber veriyor. -yani yiyecekleri- Bu yiyecekler şu dört maddede sınırlandırılmıştır:

1- Meyte. Yani dini kesimle kesilmemiş hayvan. Herhangi bir sebeple ölmüş olursa olsun.

2- Kan. Bununla hayvanın bedeninden ayrılan kan kastedilmiştir. Bunun için mesfuh sığasıyla kaydedilmiştir. أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا Enam 145. ayette olduğu gibi.

3- Domuz eti. Allah bunu rics diye isimlendirmiştir. Enam 145. ayette olduğu gibi. Rics kelimesi azab, haram pislik ve kazurat manasını ifade ediyor.

4- Allah'tan başkası için kesilen hayvan. Yani Allah ismiyle kesilmeyen hayvan. Kesim esnasında başkasını

ismi zikrediliyor. Allah bunu da fısk diye isimlendirmiştir. Enam 121. ayetinde olduğu gibi.

"Üzerine Allah adı anılmayan (hayvan)lardan yemeyin."[769]

Sonra Allah -o rauftur, rahimdir, cömert ve kerimdir- dönerek haram olan bu dört şeyden zaruret halinde yemeyi helal kılmıştır.

De ki: "Bana vahyolunan Kur'an'da bir kimsenin yiyecekleri arasında leş, akıtılmış kan, domuz eti -ki o şüphesiz necistir- ya da Allah'tan başkası adına kesilmiş bir (murdar) hayvandan başka, haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Fakat istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın kim bunlardan yeme zorunda kalırsa yiyebilir." Şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[770]

Allah'ın غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ (Enam, 145) sözünden kasıt, haram kılınan bu dört şeyden zaruret halinden başka bir durumda yemeyi helal kılmamıştır. Lezzet almak için değil. Ayrıca bunlardan yerken canını kurtaracak miktarı aşmamayı istemiştir. Bu miktar ölüm ve helaktan kurtulacak. Evet. "Bağin" kelimesi yani: Lezzeti taleb etme manasındadır. "Ade" kelimesi haddi aşmak manasındadır. Bu iki kelimenin "baği" ve "udvan" kelimeleriyle alakası yoktur. Nitekim bazı müfessirler bu iki kelimeyi böyle açıklamışlardır. Bu dört şeyin haramlığı tefsirlerine göre dini idareye karşı çıkan müslümanlara haram kılınmıştır. Yine seferi sebebiyle asi olanlara da haram kılınmıştır. Yol kesmek ve diğer günahlar gibi.

---

769 Enam 121

770 Enam 145

7- Kasas suresinin 77. Ayetinde Allah Teâla Karun kavmin diliyle beyan ediyor. -O kavmi ki çok olan malının tasarrufu meyanında kendisine nasihatta bulunmuşlardı. O servet ki Allah Teâla kendisine vermişti. Onun için bir imtihan olmak üzere- dünya ve metaı ile ilgili altı hakikati ve dünyaya doğru nazar ve dünya ile sahih muamele ile birlikte beyan ediyor:

1-2- Mal ve dünya metaı itibariyle rabbani hibbedir. Çünkü Allah Teâla tüm mevcudatın hakiki malikidir. Keza mülkü vermeye ve almaya da maliktir. Hikmeti iktiza ettiğine göre. Sonra ahirette Allah'ın sevabını ve rızasını elde etmek için malı kullanmak gerekir.

3- Beden için lazım olan pay ihmal edilmemelidir. Helal ve mübah dairesinde hayatı devam ettirmek için. وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا

5- İnsanlara infakta bulunmakla onlara ihsanda bulunmak (özellik akrabalık sebebiyle veli olanlara veya fakir olanlara ve şiddetli muhtaç olanlara) Allah'ın nimet ve ihsanına ve faziletine şükür için

وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ

6- Malı yeryüzünde fesad çıkarmak için edinmemek. Allah'a sevili olmayan nefret edilen kişidir. Bundan kurtuluş yoktur. Çünkü insan için ikisinden biri gerekir. İnsan rabbi arasındaki ilişki için.

وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ

6- Allah'ın sünnetinden fesad çıkaranları sevmemek ilanı vardır. Allah'a sevimli olmayan kimse Allah'ın buğz ettiği kimsedir. Çünkü insan ile rabbı arasındaki alaka için bu iki şeyden biri gereklidir. إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

Bu bahiste sözün kısası şudur:

Allah Teâla insanlar için temiz olan şeylerden almayı ve onunla süslenmeyi o şeyler ondan faydalanmak

için yeryüzünde onlar için yaratmıştır. Belki Allah bununla onlara emretmiştir. Tüm insanlara özellikle de müminlere emretmiştir. Haram olan güzelliklerden sakınmayı şiddetle emretmiştir veya helali haram kılmaktan içtinab etmeyi -mübah hududu dâhilinde- zühd, ibadet ve lükse girmemek için sakındırmıştır. Bunu insanlara tayin ettiği hudduu aşmaya itibar etmiştir. Belki Allah Teâla helal olan tüm çeşitlerinden almayı itibar etmiştir. -Yani yemekten, içmekten, giyim, nikâh ayetin nüzulüne sebep olduğuna göre- bu insanın abid ve muttaki olması için şarttır.

Bakara suresinin 172. ayetinde ifade edildiği gibi. إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

Maide suresinin 88. ayetinde ise şöyle ifade edilmiştir:

Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının[771].

Delil olarak gösterdiğimiz bu mübarek ayetlerde gördüğümüzden daha açık, daha kuvvetli sığa ve uslub bulunmadığı açıktır. Zira Allah'ın şeriatı hikmetlidir. Temiz olan şeylerden faydalanmayı menetmemiştir. Belki bunu güzel görmüş ve bunu emretmiştir.

Bundan anlıyoruz ki İslam'ın kendisine tabi olanları aç bıraktığını fakirlik ve miskinlikte bırakmayı hoş gördüğünü tüm insanlar zannediyor. Böyle zan edenler müslüman olsun başkaları olsun aynı olup gerçekten büyük hata içindeler.

İslam'ın zengin ve fakirliğe bakış meselesini üçüncü babın ikinci faslın birinci mebhasın birinci matlabında açıklayacağız Allah'ın izniyle. (Yani onuncu bölümde)

[771] Maide 88

BEŞİNCİ BAHİS: Dünya İle Fazla Meşgul Olmak

Allah Teâla ahiret hesabına göre insanı şehvetin peşinde gitmek ve onunla meşgul olmaktan sakındırmış, Allah dünyanın durumunu çok az bir şey olarak gösterir ve onda uzak durma yönüyle ona bakıyor.

Bu açıdan Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Sakın çok aldatıcı (Şeytan) Allah hakkında sizi aldatmasın.[772]

Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir.[773]

Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.[774]

Şu ayetleri şimdi düşünelim. Bu ayetler diğer ayetlere misal olmaktan başka bir şey değildir. Allah'ın dünya metaına ve şehevatına dalmaktan sakındırma alanında. O dalmak ki, ancak ebedi uhrevi hayatın he-

---

[772] Fatır 5

[773] Hadid 20

[774] Naziat 37,38,39,40,41

sabına göre oluyor. Sonra bu dalma, ruhen, aklen ve cisim olarak onlara zarar veriyor. Ferde, aileye ve topluma.

1- Fatır suresinin 5. Ayetinde âlemin rabbi, hâkim, rahim, rahman olan yüce Allah tüm kullarına hitap ederek vadinin hak olduğunu tekidle bildiriyor -yani kıyametin, haşrin, hicab ve mizanın geleceğini- şu halde: o geçici olan güzellikleri aldatan dünyadan sakınsınlar veya şeytanın onları aldatmaktan, kalplerine pis vesvese sokmaktan sakınsınlar, hıyanet den zehirli hançer gibi.

Allah Teâla şeytanı "Ğarur" diye isimlendirmiştir. Çünkü onun âdeti kandırmak ve kötülüğe teşvik etmektir. Çünkü ğarur, "Ğ" harfinin fethesiyle mübalağa sığasıdır. Ğar kökünden alınmıştır. "Ekul" kelimesi gibi. Bu da "Akıl" kökünden alınmıştır. Lakin "Ğurur" "Ğ" harfinin zammesiyle masdardır.(غَرَّهُ يَغُرُّهُ غُروراً)

Bu mübarek ayetten anlaşılan dünya metaı ve şehevatı, lain şeytan insanın haktan sapmasına, dalalete düşmeye ve Allah'ın kendilerini yarattığı hikmeti unutmaya ve mükellef oldukları vazifeyi unutmaya iki sebebtir.

2- Hadid suresinin 20. ayetinde ki ikinci bahiste ilk yarasından bahsettik. Bu -ikinci yarıda- dünya hayatı inen yağmura benzetilmiştir. Allah bu yağmurla ziraati yeşertiyor, çiftçi bundan hayret ediyor. (Çiftçi keffar diye isimlendirilmiştir. Çünkü küfür aslında gizlemek manasındadır. Çiftçi de taneleri toprağa gömmekle gizliyor.) Bu ziraat suratle olgunlaşıyor sonra sararıyor, kuruduktan sonra çöp olup ufalıyor.

Sonra Allah Teâla beyan ederek diyor ki: Dünya hayatının akıbeti, iki değişik sıralı neticeye göre ve birbirine zıt iki çalışmaya göre olur:

وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ

Bunun manası şudur: Dünya hayatı metaı yönüyle zamanı kısa, değeri azdır. Sonra dünya tümüyle tek bir şeydir. Şunun ve bunun hayatı arasında fark yoktur. Zamanının az olması itibariyle zenginin bolluk hayatı ile fakirin sıkıntılı hayatı arasında neredeyse pek fark yoktur. Lakin dünyanın neticesi gerçekten değişiktir. Bu değişiklik genel olarak iki kısımdır. Lakin her ikisi birbirinden çok uzaktır. Her ikisi uzaklık ve farklılık yönüyle yer ve yıldızlar gibidir.

Şu halde Allah'a kasem ederim ki, ondan başka rab yoktur. Her iki netice yerin süreyyadan uzaklığından daha çok uzak ve farklılık açısından da çok farklıdırlar.

Çünkü Allah'ın sevab ve cennetinden bunlardan önce rahmetinden mahrum olmuş, şiddetli bir azaba girecek, Allah'ın şiddetli azab diye isimlendirmesi şiddetli olmasına yeterlidir. Diğer bir ayette, bu azab azim, elim, acı, katı ve garam olarak nitelendiriliyor: Bu adam neredede? Bu adam o kişilerdendir ki o kişi ğafur olan Allah'ın mağfiret ve rızasına ulaşıyor. Allah'ın rızası ki, cennetin tüm nimetlerinden büyüktür.

Nitekim Allah Teâla şöyle buyuruyor

Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, ebedi olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise, bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır[775].

(Tevbe, 72) Sonra Allah (cc) mübarek ayetin sonunda şöyle buyuruyor:

"dünya hayatı sadece gurur metaıdır" (Hadid, 20) Yani dünya hayatı ki metaı maddi olması itibariyle geçici bir lezzet, kandırıcı ve tuzak kurucu olmaktan başka bir

[775] Tevbe 72

şey değildir. Dünyadan sakının, sizi kandırmasın helak ettiği diğer kimseler gibi sizi helake götürmesin.

3- Naziat suresinin 37-41 ayetlerinde Allah Teâla insanları dünya hayatının durumuna ve neticenin çeşidine göre kısımlara ayırmıştır. O netice ki, dünyadaki konumlarına göre iki kısma ayırmıştır:

Birinci Kısım

Allah Teâla bunları şu sözüyle tanıtıyor:

Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. [776]

Allah (cc) bunları şöyle tanıtıyor: Onlar şerli, mağrur, dünya hayatı ile kandırılmışlardır. Allah onları iki önerme ve bir netice ile tarif ediyor. Matematik bir denklemle. O da şudur: Tuğyan + dünyayı (ahirete) tercih = cehennemde kalma.

Şimdi her iki önermeyi düşünelim, sonra onlar üzerine kurulan neticeyi düşünelim:

Birinci önerme فَأَمَّا مَنْ طَغَى (Naziat, 37)

"Tağa" kelimesi, "Tağut" kelimesi ondan türetilmiştir. Yani lügat manası, haddi aşmaktır. Nitekim Allah Teâla Nuh (as) Tufanı'ndan bahsederken onlar ki tüm sınırı aştılar ve ölçüleri kırmışlardır, der.

Şüphesiz, (Nûh zamanında) su bastığı vakit, sizi gemide biz taşıdık ki, bu olayı sizin için bir uyarı yapâlim ve belleyecek kulaklar da onu bellesin.[777]

Allah'a karşı haddi aşmak, büyük bir tecavüzdür, öyle ki bundan daha büyük daha çirkin ve daha kötü bir tecavüz olamaz. Bunun için Allah'ın kitabı bu vasfı

776 Naziat 37,38,39

777 Hakka 11,12

daha çok bazı kişilerin tutumunu vasfetmekte kullanıyor. O kişiler ki, belirlenmiş haddi akıl, nakil ve fıtrat yönüyle aşmışlardır. Allah'ı inkâr etmek, ona şirk koşmak ve ona asi olmakla haddi aşmışlardır. Bunlar zikredilen kelimenin varid olduğu ayetlerden bazı misallerdir. Bu kelimelerle Allah'a karşı haddi aşmak kastedilmiştir.

Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder. ﴾6-7﴿ Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir.[778]

(Ey Muhammed!) Rabbinin, (Hûd'un kavmi) Ad'e, şehirler içinde benzeri kurulmamış olan, sütunlarla dolu İrem'e, vadide kayaları oyan (Salih'in kavmi) Semûd'a, kazıklar sahibi Firavun'a ne yaptığını görmedin mi? ﴾6-10﴿ Bunlar şehirlerde azgınlık eden ve oralarda pek çok bozgunculuk çıkaran kimselerdi.[779]

Şüphesiz cehennem, bir gözetleme yeridir; azgınlar için, içinde çağlar boyu kalacakları bir dönüş yeridir.[780]

Biz onların kalplerini ve gözlerini ters döndürürüz de ilkin ona iman etmedikleri gibi (mucize geldikten sonra da inanmazlar) ve yine onları azgınlıkları içinde bırakırız da bocalar dururlar.[781]

Gerçekte Allah onlarla alay eder (alaylarından dolayı onları cezalandırır); azgınlıkları içinde bocalayıp dururlarken onlara mühlet verir.[782]

---

778 Alak 8
779 Fecr 11,12
780 Nebe 21,22,23
781 Enam 110
782 Bakara 15

Semûd kavmi, azgınlığı sebebiyle yalanladı. Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı.[783]

İkinci Önerme: وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (Naziat, 37)

"İsar" kelimesi, fazilet ve tercih etmektir. Dünya hayatını tercih etmekten kasıt ebedi olan ahiret hayatından üstün görmek ve tercih etmektir. Bu ikinci önerme bir önceki önermenin neticesidir.

Çünkü ibadet ve taatle Allah'a teslim olmaz haddi aşar ve isyan ederse ahirette ihmal edilmeye, unutulmaya ve ona aldırış etmemeye layıktır. Çünkü ahiret diyarı yüce olan Allah'a kavuşmanın diyarıdır. Kim Allah'a iman etmez ve ona teslim olmazsa ona kavuşmak istemez. Her ne kadar kavuşmanın geleceğine inansa bile. Son kim kalbini ahiret gününden hali bırakır, Allah'ın vadiyle ilgilenmekten ayrılır ve Allah'ı sevmekten ayrılır ve dünya ve lezzetleri boş bir kalb bulur orada sükûn bulur ve orada kalır. Bunun için kâfirleri Allah ve kıyamet günüyle karşılaşacağını göremezsin ancak son derece dünya hayatıyla bağlı olduğunu görürsün. Bedeli ne olursa olsun. Nitekim Allah Teâla gazaba uğramış yahudiler hakkında şöyle buyuruyor:

"Onların her biri bin yıl yaşamak ister. Hâlbuki uzun yaşamak onları azaptan kurtaracak değildir. Allah onların bütün işlediklerini görür.[784]

Allah Teâla birçok ayette kâfirlerin dünya hayatını ahiret hayatından daha üstün gördüklerini vasfediyor. Dünya hayatına razı olurlar, ona itminan oluyor ve ona kani oluyorlar. Ayette şöyle buyrulmuştur:

---

783 Şems 11,12

784 Bakara 96

Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye layık, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin haline. Dünya hayatını ahirete tercih edenler, (insanları) Allah yolundan çevirip onu eğri ve çelişkili göstermek isteyenler var ya, işte onlar derin bir sapıklık içindedirler.[785]

Şüphesiz gece ve gündüzün ardarda değişmesinde, Allah'ın göklerde ve yeryüzünde yarattığı şeylerde, Allah'a karşı gelmekten sakınan bir toplum için pek çok delilller vardır Şüphesiz bize kavuşacağını ummayan ve dünya hayatına razı olup onunla yetinerek tatmin olan kimseler ile âyetlerimizden gafil olanlar var ya işte onların kazanmakta oldukları günahlar yüzünden, varacakları yer ateştir.[786]

Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır. Bu, onların dünya hayatını sevip ahirete tercih etmelerinden ve Allah'ın kâfirler topluluğunu asla doğru yola iletmeyeceğindendir.[787]

Netice: فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى (Naziat, 39)

Şu halde bu iki önerme için beklenen tek şey cehennemde kalmaktır. Bu iki önermenin neticesi hakikatte Allah'a karşı gelmektir. Dünya hayatını almak ve ahiret hayatına üstün kılmaktır. Bundan dolayı Allah ile olan

---

785 İbrahim 1,2,3

786 Ynus 6,7,8

787 Nahl 106,107

irtibatı kesilir ve onunla karşılaşma tefekkürür kesilir. Böyle bir durum cehennem hayatından önce dünya hayatını cehenneme çeviriyor.

Allah'a kasem ederim ki, ondan başka rab yoktur. Çok hayret ediyorum ki, Allah ile irtibatını kesen kâfir nasıl yaşamaya muktedir oluyor ve kötü ve uğursuz hayata devam edebiliyor. Lakin bu dalgınlık ve şehvete dalmak ve şeytanın güzel göstermesinden dolayıdır. Sonra bütün bunlara rağmen onlardan bazıları intihara kalkışıyor ve ruhlarını kendi elleriyle yok ediyorlar. Ta ki o garib uğursuz hayatlarından kurtulmak için.

İkinci kısım:

Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.[788]

Allah (cc) insanların bu kısmını tarif ettiğini gördüğümüz gibi, onlar bahtiyar mahzun olanlardır. Onlar da iki önermeden ve bir neticeden oluşmuştur. Bu netice o iki önermeyi gerekli kılmıştır. O da şudur: Allah'tan ve o azim makamından korkmak + nefsin kendi hevasından sakınması = cennette kalmak.

Birinci önerme: وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ (Naziat, 41)

Allah'tan ve makamından korkmak, bu Allah'ı gerçek anlamda bilmek ve ona iman etmek için zorunlu bir neticesidir.

Allah'ı esma-ı hüsnası ve sıfatları ve o mükemmel fiilleri bilen kimse Allah^tan korkmaz mı? Bir de yaratılışla ilgili o ayetleri ki mahlûkatın zahiri safahatları üzere ortaya çıkıyor ve emri ayetler ki mübarek kitabın

[788] Naziat 40,41

sayfalarında ışık saçıyor, bunlarla Allah'ı ile biliyor. Allah (cc) muttaki mümin kullarını methetmiş ve onları birçok ayette övmüştür. Çünkü onlar azim olan rablerinden korkuyorlar. İşte o ayetlerden birkaç misal.

İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.[789]

Rablerinin azametinden korkup titreyenler, Rablerinin âyetlerine inananlar, Rablerine ortak koşmayanlar, Rabblerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri ürpererek verenler, İşte bunlar hayır işlerine koşuşurlar ve o uğurda öne geçerler.[790]

Şüphesiz, iman edip, salih ameller işleyenler var ya; işte onlar yaratıkların en hayırlısıdırlar. (7) Rableri katında onların mükâfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.[791]

"Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım."[792]

İkinci önerme: وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى

Nefsi arzularından ve pisliklerinden alıkoymak -bu ikinci önermedir- bu ikinci önerme daha önce geçen

---

789 Fatır 28
790 Mimunun 57,58,59,60,61
791 Beyyine 7,8
792 Maide 28

önermenin neticesidir. Çünkü Allah Teâla'ya iman eden, onu yüceltir, onu sever ve ondan korkar. Kim Allah'ı server, ondan korkar ve onunla karşılaşmayı severse onunla karşılaşacağı yeri severse netice itibariyle dünya ve şehveti onun için değersiz kalır. Değersiz gördüğü her şey ve gözünde küçük görünür. Nefsini ondan alıkoyması ve ihmal etme imkânı olur. Nefse hâkim olmak, şehvet ve arzularını zapt altına almak iman ve takva ehlinin ahlakındandır. Bunun hilafına; nefsin arzu ve isteklerine uymak, arzularına boyun eğmek günahkâr ve kâfir ehlinin esas özelliklerindendir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Mü'minler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. (1) Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler. (2) Onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. (3) Onlar ki, zekâtı öderler. (4) Onlar ki, ırzlarını korurlar[793]**.**

Rabbinizin bağışına ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun. (133) Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.[794]

Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?[795]

---

793 Müminun 1,2,3,4,5

794 Al-i imran 134

795 Casiye 23

Fakat, zulmedenler bilgisizce nefislerinin arzularına uydular. Allah'ın (bu şekilde) saptırdığı kimseleri kim doğru yola iletir? Onların hiçbir yardımcıları yoktur.[796]

Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır[797]**.**

Netice: 41 فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى, (Naziat, 41)

Sonra Allah'tan korkan ve nefsinin hevasını zaptеden kişiyi bekleyen tek netice cennette kalmak ve Allah'ın rızasına kavuşmaktır.

Burada dikkat edilecek nokta, Allah Teâla (dünya hayatını tercih etmeyi) وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (Naziat, 38) kâfirler için gerekli bir vasıf kılmıştır. Lakin iman ehline nisbetle (dünyadan nefsi alıkoyarlar) dememiştir; belki şöyle demiştir: (Nefislerini hevadan alıkoyarlar) وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى bundaki hikmet şudur: Dünya mutlak olarak terk edilecek bir şey değildir. Belki ahirete tercih etmek ve üstün kılmak, hata olan ve terk edilen budur. Bunun için burada şart koşulan yalnız hevaya tabi olmamaktır. Dünyayı tamamıyla terk etmek değildir. Hevayı şu sözle tarif etmek mümkündür: Heva nefsin iştiha ettiği, doğru olmayan istekleridir. O istekler ki, dinin haram kıldığı ve nefsin istekleri dinin sınırını aşmayı gerektiren şeydir. Zikredilen her iki kısım insanın tarifini karşılaştırdığımızda; iyi ve kötü insanın tarifi- diğer bir neticeye varmış oluruz: Böylece (طَغَى) ve وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ ve وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ve وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى diğer taraftan فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى ve فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى' den her biri birbirine karşıdır. Bu yani:

---

[796] Rum 29

[797] Naziat 40,41

1- Taği olan rabbinin makamından korkmaz. Bunun için rabbinin makamından korkan hiç haddi aşmaz. Bunun için Allah Teâla Alak suresinde

Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder[798] buyurmuştur. Yani, insan -ferd olsun toplum olsun- nefsini Allah'tan müstağni kılarsa ve hangi evhamdan olursa olsun onun tesirinde şeytan kâfirlerin aklına mal ve zenginlik sebebiyle koyuyorsa veya askeri güçle veya cüzi zahiri ilimle o ilim ki Allah'ın yaratmada bazı sünnetlerini keşfediyor veya bunun dışında diğer sebeplerle o kişi azim olan rabbine karşı haddi aşar ve nefsini unutur. İşte bu sapıtmış doğu ve batı kâfir toplumlarda müşahede edilen vakıadır.

2- (Dünya hayatını ahiret hayatına tercih eden) ve (nefsini hevadan korumayan kişi) belki nefsinin arzu ettiklerini mübah görür, şair şöyle demiştir:

Nefsin arzularını mübah kılan / Hevası ona ilah olur.

Lakin bunun aksi, (nefsini hevadan alıkoyan) o kişi (dünya hayatını tercih etmez) belki Allah'ın emrettiği şekilde onunla muamele eder, dünyaya imtihan müddetince itibar eder ve ebedi hayatın ilk aşaması olarak kabule der. Allah Teâla'nın rızasını kazanmaya vesile eder. Bunun için Resulüllah (sa) dünyayı binek olarak ve yolculuk vesilesi olarak isimlendirmiştir. Şöyle buyurmuştur: "Dünyaya dil uzatmayın, o müminin güzel bir bineğidir." (Deylemi, ibnu Mesud (ra)'dan)

3- Cehennem (Allah'a karşı gelen) herkesin mekânı ve kaldığı yerdir. (Dünya hayatını tercih edenler) nitekim cennet de (rabbinin makamından korkan) herkesin kaldığı yerdir. (Rabbinin makamından korkan ve nefsini hevadan alıkoyan) o heva ki hâkim ve yüce olan Allah'ın dini haram kılmıştır.

---

[798] Alak 6,7

ALTINCI BAHİS: Tek Hakiki Hayat Ahiret Hayatıdır

Bu konuda Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi![799]

"Ey kavmim! Şüphesiz bu dünya hayatı ancak (geçici) bir yararlanmadır. Ahiret ise ebedi olarak kalınacak yerdir." [800]

Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?[801]

Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir[802]**.**

Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa âhiret, daha hayırlı ve süreklidir.[803]

Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır. ﴾14﴿ De ki: "Size, onlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Allah'a karşı gel-

---

[799] Ankebut 64

[800] Mümin 39

[801] Enam 32

[802] Tevbe 38

[803] Ala 16,17

mekten sakınanlar için Rableri katında, içinden ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır." Allah, kullarını hakkıyla görendir.[804]

"Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara içinde ebedî olarak kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve adn cennetlerinde güzel meskenler vaad etmiştir. Allah'ın rızâsı ise hepsinden büyüktür, işte büyük bahtiyarlık da odur."[805]

Bu meselede bir kaç misal olan bu mübarek ayetleri düşünelim. Ahiret hayatına delalet keyfiyeti açısından -yani cennette ebedi mutlu olan hayat- tek hakiki hayat bu hayattır. Âlim, habir ve yüce olan Allah'ın mizanında.

1- Ankebut suresinin 64. ayeti. Âlemlerin rabbi olan Allah, dünyayı -mal itibariyle ve ahirete kıyasla- oyun ve eğlenceden başka bir şey olmadığını bize beyan ediyor.

Şu iki kelime her ne kadar mana itibariyle birbirlerine yakın iseler de lakin -bana zahir olduğuna göre- aralarında şu iki fark vardır:

1- Lehv kelimesi, kendisiyle eğlence yapılan bir alete bağlıdır. Lakin oyun kelimesi, genellikle bir alete ve oyuna bağlı değildir. Mesela koşmak, atlamak oyunun bir çeşididir. Oyun mesela çeşitleriyle topla oynamak, eğlencenin bir çeşididir.

2- Lehv, Ömerde oyundan daha önceki merhalelerde yapılır.

Bu hakikat beyan edilmiş ki, bu iki kelimede takdim ve tehirin sır ve hikmetini Allah'In ktiabından idrak edelim.

---

804 Al-i imran 14,15

805 Tevbe 72

Hâkim olan kitab oyun kelimesini zamani tertibe göre birçok yerde eğlence kelimesinden önce almıştır. Hadid suresinin 20. Ayeti gibi.

"Dünya hayatı sadece aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir."[806]

"dünya bir oyun ve eğlenceden ibarettir"[807]

Lakin rütbe sıralamasına göre birçok yerde lehv kelimesi oyun kelimesinden önce zikredilmiştir. Ahiret hesabına göre dünya hayatıyla meşgul olmanın değersiz olduğunu göstermek için. Lehv kelimesi bu yönden oyun kelimesinden önce geldiği malumdur. Çünkü lehv kelimesi dünya ile meşgul olmaktan daha ilerdedir ve ahiretten gaflette olmada daha çok ilerdedir. Kim eğlencenin herhangi bir çeşidiyle eğlence halindekileri düşünürse topla oynamak, satrançla oynamak ve diğer eğlenceler gibi onların oyunlarına daldıklarını ve etrafındakilerden habersiz olduklarını görür.

Lehv kelimesinin oyun kelimesinden önce gelen ayetlerden biri de Ankebut 64 ayetine ek olarak ve bu münasebetle şerh ettiğimiz Araf 51. ayeti bu ahirette insan sınıflarından cennet ehli ile Araf ehli ve cehennem ehli arasında geçen konuşmadır. Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Cehennemlikler de cennetliklere, "Ne olur, sudan veya Allah'ın size verdiği rızıktan biraz da bizim üzerimize akıtın" diye çağrışırlar. Onlar, "Şüphesiz, Allah bunları kâfirlere haram kılmıştır" derler. Onlar dinlerini oyun ve eğlence edinmişler ve dünya hayatı da kendilerini aldatmıştı. İşte onlar bu günlerine kavuşacaklarını nasıl unuttular ve âyetlerimizi nasıl

806 Hadid 20nam

807 Enam 32

inkâr edip durdularsa biz de onları bugün öyle unuturuz.[808]

Şüphe yok ki, lehv kelimesi unutkanlık sonra inkârı meydana getirmede oyun kelimesinden daha çok etkilidir. Sonra Allah Teâla tekidle ilan ederek ahiret diyarı (cennet) hayat isminin kendisi için kullanılmasını hak eden tek hakiki hayattır.

وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ

Dünya hayatı ise her ne kadar hayatın bir kısmı ve yaşamanın bir kısmı ise de lakin cennetteki ebedi ve mutlu hayata nisbetle o sanki hayat değildir. Hayat ismi onun için ancak mecaz olarak kullanılır.

Dikkat edilirse Allah Teâla bu hayatı idrak etmeyi - yani cennetteki uhrevi hayat ki hakiki hayat olduğuna göre- ilimle idrak edilir. Zira ayetin sonunda Allah Teâla şöyle buyurmuştur: "keşke bşlselerdi" Ankebut, 64

Zahire göre (lev) kelimesinin cevabı mahzuf değildir. Nitekim bazı müfessirler de böyle demişlerdir. Belki cevabı ayetin kendisindedir. Cümlenin Kur'ani manası şöyledir:

Cennetteki hayat, hakiki olan hayattır. Şayet bunlar ilme malik olsalardı bu hakiki hayatı idrak edeceklerdi ve ona inanacaklardı.

Bu, yani sahih olan ilim, cehalet şaibesi karışmamış zan, şek ve tereddüd, karışmamışsa inanmayı, kanaati ve hakkı ortaya çıkarır. Bunun için bu ilimden doğru bir tutum almayı gerektiriyor. Bu Allah kelamının kullandığı bazı kelimelerin sırrıdır. (Cehl, şek, zan, tereddüd, ilimsiz, fıkıhsız) bu kelimeleri küfür ehli şirk ehli ve infak ehli için onları tanıtırken çok kullanıyor veya onların konumlarını nedenlendirirken bu kelimeleri kullanıyor.

---

808 Araf 50,51

İşte bu kelimelerin varid olduğu ayetlerden bir kaç misal:

Biz onlara melekleri de indirseydik, kendileriyle ölüler de konuşsaydı ve her şeyi karşılarında (hakikatın şahidleri olarak) toplasaydık Allah dilemedikçe yine de iman edecek değillerdi. Fakat onların çoğu bilmiyorlar.[809]

Tıpkı daha önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzuladıkları arasına bir engel konmuştur. Çünkü onlar derin bir şüphe içindeydiler.[810]

Eğer yeryüzündekilerin çoğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uyuyorlar ve onlar sadece yalan uyduruyorlar[811]**.**

Ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp kendileri de o şüphelerinin içinde bocalayan kimseler senden izin isterler[812]**.**

Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler.[813]

Onlar, "Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır" diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar (bunu) bilmezler. [814]

Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et. Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa,

---

[809] Enam 111

[810] Sebe 54

[811] Enam 116

[812] Tevbe 45

[813] Mümin 57

[814] Münafikun 8

inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamayan bir kavimdir.[815] **(65)**

2- Ğafir suresinin 39. ayeti. Bu ayette kerim olan Allah firavun alinden imanın gizleyen mümin bir adamın lisanıyla beyan ediyor. Bir de firavun taraflarının, saftalarını ve korkutmalarını reddetme sıyakında firavunun kavmine apaçık olarak hitap ederek; bu dünya hayatı zamanı kısa vakitli bir faydalanma dışında başka bir şey değildir. Ahiret diyarı ise istikrar yeridir. Yani ebedi ve mutlu bir hayattır.

Bu mümin kişi kavimle olan konuşmasının sonunda -Allah'ın izniyle ikinci babta beşinci fasılda hepsini açıklayacağız- dünya hayatının vakitli faydalanma ve kısa süreli olduğu meselesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Ahiret hayatının ise ebedi istikrar yeri olduğu. Çünkü tağutlar, halkı zelil edip köleleştirdikten sonra kalplerini Allah'a iman etmekten boşaltıp, ona tevekkül etmekten, ahiret gününe iman etmekten ve cennetten ve oradaki mutlu hayattan alıkoyduktan sonra onları köleleştirebiliyorlar. O cennet ki bir bedeldir ve insanın bu kısa ve değersiz hayatta kaçırdığı tüm fayda ve lezzetlere bedeldir.

Şu halde tağutlar insanların kalplerinden Allah'a imanı ve ahiret gününe imanı ne kadar çıkarmaya çalışırlarsa ve onları şüpheye düşürürlerse onlar için insanları köleleştirmek, zelil kılmak ateşleriyle korkutmak ve ağırlıklarını onlara yüklemek daha kolay oluyor. Çünkü kim bu hayatı zanneder veya fırsat önlerindeki hayat bu dünya hayatı olduğunu zannederse sonra buna ancak nefislerini tağutlara satmaktan başka yol bulmazlarsa

---

[815] Enfal 65

oradaki faydaya karşılık bu değeri vermek insana kolay gelebilir.

Nefsi ona değersiz olunca ve varlığı küfür sebebiyle ona ucuz görününce. Bu münasebetle farsça olan bir şaire ait şu şiir aklıma geldi. Şöyle diyor: manası şudur: Basiret sahibi olmamak insanı, kendisi gibi olan bir insana köle yapar. O değerli bir inciye malikti. Lakin onu Kubad kralına ve ecm kralına hibe etti. Yani o kişi öyle alçaldı ki eğilmede köpekleri de geçti. Çünkü ben bir köpeğin diğer bir köpeğe boyun eğdiğini görmedim.

Buna göre:

Mü'min olan adam meta kelimesiyle temsil edilen dünya hayatını zikretmeyi ve ahiret hayatının hakikatini kastediyor. O ahiret hayatı ki, ebedi ve sermedi istikrar yeri olarak temsil ediliyor, bununla kavmi firavun ve taraftarlarının zilletinden ve onlara ubudiyet çukurundan çekmeyi kastediyor. Dünya hayatına sarılmaları sebebiyle dünya hayatının çeşidi ne olursa olsun ve neye mal olursa olsun. Bu çünkü kim Allah'ı hakkıyla bilir ve ona doğrulukla inanırsa onlar dışındaki şeyler gözünde küçük görünür. Kim rahmetinin müstakarında Allah ile karşılaşmaya inanır ve cezasını göreceğine inanırsa dünyasını sarf etmeye ona kolay gelir; dinin yolunda, Allah'ın rızasına ulaşmada ve cennetinden pay alma yolunda...

Sahabe olan Rib'i bi Amir Fars ordusunun komutanı Rüstem'in kavmine verdiği meşhur cevabta ne kadar hikmetlidir:

Komutan soruyor: Size buraya getiren nedir?

Biz bir toplumuz. Allah Teâla bizi gönderdi ki, kula ibadet edenin Allah'a ibadet etmek isteyen kişiyi çıkarâlim ve dinlerin zulmünden islamın adaletine ve

dünya sıkıntılarından dünya ve ahiret rahatlığına çıkarâlim. Çünkü ahiret genişliğine iman edenin dünya sıkıntısına kulluk etme ve onun için zelil olma hakkı yoktur.

3-Enam suresinin 32. ayeti: Bu ayette ve Allah dünya hayatını oyun ve lehv ile sınırlayınca -daha önce bir kaç defa söylediğimiz gibi kasıt maddi cihettir- Allah Teâla tekidle ahiret hayatı takva ehli için zail olan fani dünya hayatından daha hayırlı olduğunu bildiriyor. Ancak Allah'In bildiği daha faziletli ve daha güzel derecelerle. وَلَلدَّارُ الآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ Allah ahiret hayatını muttakilere has kılmıştır. Çünkü ahiret hayatı yalnız onlar içindir. Onların dışındakilerin onda bir payı yoktur. Nitekim Allah Teâla şöyle buyuruyor:

De ki: "Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızkı kim haram kılmış?" De ki: "Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz."[816]

Evet. Allah Teâla tüm insanları dünya hayatından faydalanmayı ortak kılmıştır.

İster muttaki evliya olsun ister günahkâr düşman olsunlar. Çünkü dünya hayatı imtihan yeridir. Herkesin ortak olması gerekir. Fakat ahiret hayatı mükâfat diyarıdır. Herkesin hak ettiği ve layık olduğu yerde kalması gerekir.

Allah Teâla ayetin sonunda أَفَلَا تَعْقِلُونَ buyurmaktadır. Bu yani akıl ve şuur sahibi olan büyük farkı ve uzak farkı görür: Çocukların oyun ve eğlencesine benzeyen dünya hayatı ile cennetteki ebedi mutlu hayat arasındaki farkı. Çünkü dünya hayatı kısalığı ve süratle geçici

[816] Araf 32

olması, bulandırıcı şeyler ve sıkıntılarla doludur. Lakin cennet bulandırıcı şaibesi olan şeylerden halidir. Belki boş sözlerden bile. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur: (Vakıa, 25-26)

4-Tevbe 38. ayeti.

Bu ayet aziz ve hâkim olan Allah iman ehlinin bir kısmını kınıyor -veya islam ehlini- ki bunlar Allah yolunda cihad etmekte ağır davranıyor. Allah onları kınayarak ve inkâr şöyle buyurmaktadır:

"Yani siz bu hayata mı kani oluyorsunuz, ahiret hayatına üstün kılmakla veya ahiret hayatı yerine bu dünya hayatına mı razı oluyorsunuz?"

Sonra onlara beyan ediyor ki, dünyevi fayda daimi olan ahiret nimetiyle mi karşılaştırıyorsunuz, dünya nimeti az bir şeyden başka bir şey değildir. Mübarek ayet bize iki büyük hakikatin faydasını veriyor; uzun ve derin bir düşünceyle.

1-Müslüman üzerine Allah yolunda cihad etmek ve savaşmak faz olduğu esnada yere yapışık cihattan geri kalmak -yani cihadın sebepleri dinin mucibatı cihadı gerekli kılar- büyük bir cinayet olur. Bu da sahibini Allah'ın kızmasına, dünya ve ahirette onun azab ve ikabına götürür. Allah Teâla şöyle buyuruyor: إِلاَّ تَنفِرُواْ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (Tevbe,39)

Böylece -gerektiğinde cihadtan geri kalmak- dünya hayatına razı olmak ve ahiret hayatına tercih etmeye delili itibar edilir.

2- Allah yolunda cihad etmek, şayet durum ciddi olursa islam ehli için ondan başka çare olmayınca ahiret hayatına giden yol olur ve bu büyük amacın gerçekleşmesine vesile olur. Allah'ın şu sözünde olduğu gibi:

Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size "Allah yolunda sefere çıkın" denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir.[817]

Bu bizim söylediğimize açıkça delalet ediyor. Çünkü cihad etmekten ağır davrananlara Allah Teâla diyor ki: Sizin bu tutumunuz ahireti ve vadedilen cenneti arzu etmediğinize delildir. Çünkü bu Allah yolunda savaşmak gerektiğinde ahirete nail olmak için çalışmadığınızın delilidir.

Bunun için Allah Teâla son peygamberini ve ashabını -bazı ayetin sıyakının- tümünde cihadtan geri kalan münafıklardan, araplardan ve imanı zayıf olanlardan bahsediyor. Şu ayette olduğu gibi:

Fakat peygamber ve beraberindeki mü'minler, mallarıyla, canlarıyla cihat ettiler. Bütün hayırlar işte bunlarındır. İşte bunlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır.[818]

Burada üçüncü bir hakikat daha vardır. Tevbe suresinin 39. ayeti açıklıyor. Çünkü Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Eğer Allah yolunda sefere çıkmazsanız, sizi elem dolu bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir. Siz ise ona hiçbir zarar veremezsiniz. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir[819]**.**

---

[817] Tevbe 38

[818] Tevbe 88,89

[819] Tevbe 39

Bu hakikat şudur: Vücubu gerektiğinde Allah yolunda cihad müslümanlara farz kılındığında -biz bunu üçüncü babta, üçüncü fasılda ikinci bahiste Allah yolunda cihada mahsus onuncu matlabta beyan edeceğiz- bunda tembellik ve cihada çıkmakta ağır davranırlarsa hayattan düşmeyi hak etmiş olurlar. O zaman Allah'ın sünneti onları kapsamış olur. O sünnetullah ki, Allah'ın hak dinine nisbet eden korkaklar ve zayıfların yok olacağına hükmediyor. Ta ki islamı insanların gözünde çirkinleştirmesinler. Allah onların yerine onlara benzemeyen başkasını getirir. Belki onlar istihkak sebebiyle Allah2ın dinine intisab etmeyi hak ediyorlar.

Şanı yüce olan Mevla Muhammed suresinin sonunda cihad yapmaktan geri kalan ve Allah yolunda infak yapmaktan çekinin islam ehilini tehdit ederek onlara şöyle hitap ediyor:

"İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz. Ama içinizden cimrilik yapanlar var. Kim cimrilik yaparsa ancak kendi zararına cimrilik yapmış olur. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer ondan yüz çevirecek olursanız, yerinize başka bir toplum getirir de onlar sizin gibi olmazlar.[820]

Müslümanların ve islam ümmetinin tarihini düşünen rabbani hâkim olan sünnete bağlılığını açıkça görür. İster tüm ümmet seviyesinde olsun ki o günde hakiki bir ümmet vardır veya ümmeti oluşturan toplumların her biri seviyesinde olsun -Arap toplumu gibi ki islam ümmetinin ilk toplumuydu- Türk toplumu, kürt toplumu, fars, hind ve afgan toplumu gibi...

[820] Muhammed 38

Görüyoruz ki, bu toplumlardan biri iman ve islamda ciddi davrandıklarında hak dini ve mukaddesatını, şiarını ve müslümanların mahremlerini savunduklarında son islam davetini diğer toplum ve milletlere ulaştırmada çalıştıklarında Allah kendilerine islam ümmetinin liderliğini verir. Durumlarını olumsuz yönde değiştirmedikçe bu minval üzere devam ederler. İman, takva, gerekli kılma, taat, iftihar, yalnız ve yalnız islamla azi olma, Allah yolunda cihad gibi hususlarda durumlarını değiştirmedikçe... Fıska ve isyana, ahlaksızlığa, şehvete dalma islama olan sevgisini değerden düşürmek neseb ve soyla övünmek, milli ve kabile taassup ve Allah yolunda cihadı terk edinceye kadar. İşte bütün bunlardan dolayı nefsini az önce zikrettiğimiz hâkim olan Allah'ın sünnetine nefsini arz etmiş olur. O zaman hak etmediği o makam elinden çıkmış olur. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Bunun sebebi şudur: Bir toplum kendilerinde bulunan (iyi davranışlar)ı değiştirmedikçe Allah onlara verdiği bir nimeti değiştirmez ve şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir[821].

Şu halde Allah Teâla âlimdir, hâkimdir, habir ve basirdir. Dinine hizmet edene, onun yolunda cihad edene nimetini vermez ancak hak edene ve layık olana nimetini verir. O kişi bu nimeti hak etmeyi ve ona layık olmayı kaybederse kendisinden alır ve hak eden ve değerini bilen başkasına verir.

İşte burada önemli bir meseleyi zikretmek istiyorum ve ısrarla dile getirmek istiyorum. O da şudur:

[821] Enfal 53

Allah ile karşılaşmaya iman etmek, faziletini istemek, rızasını istemek ve dünya hayatını imtihan aşaması olarak kabul etmek arasında ile Allah yolunda cihad etmek, nefsi harcamak ve dinin sancağını kaldırmak için değerli şeyler arasında kuvvetli bir ilişki vardır.

Aynı şekilde ahirete iman zayıflığı, bundan dolayı dünya hayatını tercih etmek ve dünya hayatını en büyük amaç kılmak ile cihaddan geri kalmak değişik bahanelerle cihad etmemek arasında sağlam bir alaka vardır.

Bu sebeble en çok sahabe-i kiram nesli Allah yolunda cihad etme nesli olmuştur. Mal ve nefisle en çok cömert olan ve Allah yolunda ölümü hafif gören nesil olmuştur. Düşmana karşı en cesaretli nesil olmuştur. Bunun neticesinde kâfirlerine daha çok heybet ve korku veriyordu. Allah yolunda ölmekten korkmayandan korkulmaz mı? Belki şehadeti iki güzel şeyden bir olarak kabul ediyor. Ayette ifade edildiği gibi:

“De ki: "Sizin bizim hakkımızda beklediğiniz, sonuç ne olursa olsun (bize göre) iki güzellikten biridir.”[822]

Hüsna, ehsan kelimesinin müennesidir. Bu mahzuf bir mavsufun sıfatıdır. Ayetin sıyakı buna delalet ediyor. İki güzellikten maksad, zafer ve şehidliktir.

Aynı şekilde bu, Resulüllah (sa)’ın tarihin bazı dönemlerinde kâfirlerin müslüman ümmetine galib olacağını vehn ile illetlendirmiştir. Resulüllah (sa) vehni, dünya sevgisi ve savaşmaktan korkmak veya ölümü hoş görmemek diye açıklamıştır.

---

[822] Tevbe 52

Nitekim sevbandan rivayet edilen hadiste böyle gelmiştir. Resulüllah (sa) şöyle buyurmuştur: "Kâfir milletler sizin aleyhinize birbirlerini davet edecekler. Yemek yiyenler sofraya davet ettikleri gibi."

Adamın biri dedi ki, o günde az olduğumuz için mi?

Buyurdular ki: "Belki o gün siz daha çok olursunuz. Lakin selin üzerindeki çöpler gibisiniz. Allah düşmanlarınızın kalbindeki heybetinizi giderir. Allah kalplerinize vehni atar." Adam dedi ki:

Ya Resulallah vehn nedir dedi?

Dedi ki: "Dünya sevgisi ve ölümden hoşlanmamaktır." (Ebu Davud, 4297; İbnu Baz Fetva mecmuasından hasen görmüştür: 5/106; Elbani hadisi sahih görmüştür. 8183)

Bunun için bir bütün olarak islam ümmetinin ıslahı kast edilirse ve özellikle islam cemaatinden İslam cemaatinden bir cemaatin ıslahı kast edilirse ıslah ve değişiklik yolunda ilk adım, tecdidi iman ve kablere yerleştirmek, Allah ile olan ilişkiyi güçlendirmek, ibadet ve taati sadece ona has kılmaktır. Bu da hâkim olan kitabı ve kerim olan nebisinin sünnetini doğru bir şekilde anlamakla ve onlara ciddi sağlam olarak tabi olmakla olur. Resulüllah (sa) ilk temel nesil olan sahabe neslini terbiye ettiği gibi. O tek olan mümtaz nesil ki, tüm asırlarında iman, ibadet, ahlak, adab, siyaset ve hakem olarak islamı temsil ettiklerinde islamın feneri olmuşlardır. Allah Teâla irade ettiği gibi. Şu sözü söyleyen ne güzel söylemiştir: "Bu ümmet ilk başta ne ile ıslah olmuş ise sonunda da onunla ıslah olur."

5- Ala suresinin 16-17. ayetleri. Bu iki ayette Allah Teâla kâfirlere hitap ediyor -ayetin sıyakı ve zahiri deliliyle- dünyayı ahirete üstün gördükleri için onları kınayarak. Hattı zatında ahiret (cennet) dünya hayatından

daha faziletli ve devamlı olmakla birlikte. Ahiret hayatının hayırlı ve devamlı olması dünya hayatı ve malına nisbetledir. Onların miktarını ve devamını Allah'tan başkası bilmez. Cennetin hayırlı olduğunu nasıl görürsün, o cennet ki Allah Teâla şu sözüyle evliyalarına ve sevdiği kullarına tahsis etmiş ve onlara ikram etmiştir:

(Allah şöyle der:) "Ey ayetlerimize inanan ve müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeyeceksiniz de." "Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz." Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız.[823]

Resulüllah (sa) da şu sözüyle nitelendirmiştir: "Cennette öyle şeyler var ki hiçbir göz görmemiş, hiç bir levlak duymamış ve hiç kimsenin hatırına gelmemiştir." (Ahmed, 8128; Buhari, 3072; Müslim, 2825; Tirmizi, 3197 Ebi Hüreyre (ra))

Aynı şekilde ne zannedersin, nihayeti olmayan cennetin devamlılığını, orada son bulacak zaman da yoktur. Belki o bir sayı ile başlayan ve silsile şeklinde nihayeti olmayan bir sayılar gibidir.

6- Ali İmran,14-15 ayet.

Bu iki mübarek ayette ilk olarak Allah Teâla şunu ilan ediyor. Maddi cismani şehevat ve ona yönelmek insan için güzel gösterilmiştir. Sonra Allah Teâla insana güzel gösteren bu şehevatı altı şeyde saymıştır. Dünya lezzetleri ve malı yoktur ki bu altı şeyin kapsamında olmasın. Onlar da şunlardır.

1-Kadın

2-Çocuklar

---

[823] Zuhruf 68,69,70,71

3-Altın ve gümüşten olan mal

4-Damgalanmış atlar

5-Enam. Bunlar deve, sığır, koyun, keçidir.

6-Ziraat

-Görüldüğü gibi- Allah Teâla bu altı eşyayı insanların kalp ve şuurlarına tesir derecesine göre sıralamıştır ve insanların bunlara yönelme ve ilişkilerine göre. Bu da açık bir husustur. Çünkü kadın erkeğe göre -ve erkek de kadına göre- her iki cinsteki kuvvetli iştihaya tabii olarak iştihanın en kuvvetli olanıdır. O kuvvet ki Allah onu en güçlü sıfat kılmıştır. Ta ki insan neslinin devamı için bu amaca iten güç olsun. İnsanlar ilişki için ya erkek olur veya kadın olur. Sonra ikinci derecede çocuklar gelir. Burada kız çocuklar değil erkek çocuklar tek kılınmıştır. Çünkü Allah Teâla burada insanların hissiyatlarına bahsediyor ve kalplerindeki gizli şeyleri beyan ediyor. Burada ahkâmları ikrar etmeye yönelik değildir. Ta ki -diğer yerlerde olduğu gibi- erkek ve kadını birlikte kılsın veya her ikisini kapsayan lafız kullanılsın. Evlad lafzı gibi. İnsanın gerçeği -veya mutlak olarak genelin en azı- onlar kızlar dışında erkek çocukları bir nimet, dayanak ve nesillerinin devamı olarak itibar ediyorlar.

Üçüncü derecede nakdi mal geliyor. O mal ki asrımızda altın ve gümüş yerine geçmiştir (veya dinar ve dirhem yerine geçmiştir). Her ne kadar bu iki maden nefis bir maden olarak kalmış olsalar da.

Sonra damgalı atların sırası geliyor. Yani binmek, süs ve diğer değişik amaçlar için muhafaza edilen atlar. Her ne kadar asrımızda birçok milletlerde değişik çeşitli arabalar atların yerine geçmiş olsa da yine atlar değerli ve rağbet görmüştür. Arabaların yapamadıkları rolleri oynuyorlar.

Sonra beşinci derecede enam geliyor. Bunlar evcil olan dört çeşit hayvandır: Deve, sığır, koyun ve keçi. Bunlar için insan hayatında geçmişte ve şu anda sabit rolleri vardır. İnsan hayatı muhal olmasa belki onlarsız insan hayatı çok zor oluyor.

Son ve altıncı derecede insan hayatının esas bünyesi için itibar edilen ziraat geliyor. Allah Teâla dünya hayatının tüm nimetlerini toplayan bu altı şeyi zikrettikten sonra şu sözünü getiriyor:

(Bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır.)[824]

Yani bütün bu eşyalar geçici vakitli az lezzetten başka bir şey değildir. Lakin Allah indinde itaat edenler için en güzel akıbet ve dönüş yeri vardır. Bunu gelecek -15. ayette- Allah Teâla şu cümle ile başlattığı ayette beyan ediyor:

"bundan daha hayırlısını haber vereyim mi?"

Hitap son nebi (as)'a yöneliktir. Bu hitaptan kasıt, -Allah Teâla âlim ve hâkimdir- insanın dikkatini dünya ve dünyanın iştiha edilen şeylerine yöneltmektir ve israf etmeksizin istifade etmektir. Bu israf ruhlarına ve cesedlerine göre kesin olarak ahiret hesablarına belki dünya hesaplarına göre oluyor. Âlemlerin rabbi onların bakışlarını ahiret nimetlerine çekiyor. Allah o nimetleri cennetinde hazırlamıştır. Ta ki dünya ve şehvetlerine dalmamakta onlara yardımcı olsun ve müstakim, temiz, kerim yaşantı için zaruret ve ihtiyaç için iktifa etsinler. Bu hayatta mükellef oldukları vazife ile birlikte olan insicamlı hayat. O vazife de imtihan etmektir, Allah'a olan

824 Ali imran 14

ibadet gerçekleştirmek imtihanda başarılı olmak ve güzel amel işlemek. Sonra Allah Teâla ahirette müttaki mümin kulları için hazırladığı şeyleri açıklıyor:

De ki: "Size, onlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için Rableri katında, içinden ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır." Allah, kullarını hakkıyla görendir.[825]

Bu mübarek ayetle biz aşağıdaki yedi maddede yorum yapacağız:

1- (لِلَّذِينَ اتَّقَوْا) Şu halde: Allah2ın uhrevi sevabı ki ahiret diyarında temsil ediliyor, Allah'ın tüm insanları ortak kıldığı az olan dünya hayatı metaı gibi değildir. Belki ahiret hayatı muttaki insanlara mahsustur. Burada tahkva kelimesi tercih edilmiştir ki ahiret sevabından pay alanları tanıtmak içindir. Çünkü nefsini dine göre zapt altına almayan ve takvanın temelini teşkil eden emir ve nehiylere tutunmak için ciddi şekilde çalışmayan dünyanın metaından ve süslü şehvetinden az iktifa etmesi ve israftan sakınması mümkün değildir. Nefsin hevasına dalmaktan ve nefsin ısrar ettiği şeyden kaçınma imkânı bulamaz.

2-(عِندَ رَبِّهِمْ) Yani Allah'a yakın olmak ve ona komşu olmak. Allah'ın layık olduğu şekilde. Bu Allah'ın dediği gibi

Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar cennetlerde, ırmak başlarındadırlar. Muktedir bir hükümdarın katında, doğruluk meclisindedirler.[826]

Aynı şekilde Allah Teâla firavunun mümine salihe eşinin lisanıyla söylediği gibi:

---

[825] Ali imran 15

[826] Kamer 54,55

Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!" demişti[827].

Bu kadın Allah'a yakın olmayı ve komşu olma zikrini, mesken ve evin zikrine tercih etmiştir. Çünkü cennet lezzeti ve orada yerleşmek Allah'a komşu olmayı mümkün kılar. Kerim olan Allah'ın zatına layık olduğu şekilde.

3- (جَنَّاتٍ) Yani onlardan her birine cennet has kılınmıştır. Başkasına değil veya daha çok kişiye mahsus kılınmıştır. Ayette şöyle buyrulmuştur:

"Rabbinin huzurundan korkan kimse için çifte cennet vardır."[828]

4- **"altından ırmaklar akan cennetler"** Bu huld cenneti için gerekli ve sabit sıfattır. Az önce zikrettiğimiz gibi.

5- **"orada ebedi kalacaklar"** Ebedi ve daimi kalmak sevgisi insan fıtratında acaib bir şekilde kök salmıştır. Bundan dolayı Allah Teâla cennet ehlinin cennete gireceğini zikrettikten sonra ardında ebediliği veya ebedi kalmayı da zikretmiştir. Daha önce zikrettiğimiz gibi o inadcı düşmanımız (iblis) kerim olan ebeveynimizi ve kalplerine vesvese vermekle zafere ulaşmış, insan fıtratında kök salan bu sevgi penceresi sayesinde. Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Adem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"[829]

---

[827] Tahrim 11
[828] Rahman 46
[829] Taha 120

Allah Teâla hâkimdir. Her şeyi bir hikmete binaen yaratmıştır. İnsan yaratılışına verilen fıtri duygular da bundandır. Şanı yüce olan Allah insan fıtratına köklü bir duygu koymamıştır. Ancak onunla birlikte ona icabet edecek ve onu doyuracak bir sebeb de hazırlamıştır. Mesela: İnsan susuyor ve su içmeye meylediyor. Allah susuzluklarını gidermek için su yaratmıştır. İnsan acıkıyor yemek ve gıdaya iştiha duyuyor. Onları doyurmak için Allah değişik gıdalar yaratmıştır.

İnsandaki cinsi duygu ruh ve bedensel olarak hareket eder. Allah erkek ve kadın olan her biri diğeri için sükûnet ve örtü kılmıştır. İnsandaki bütün köklü duygular böyledir. Bunları zikredersek çok uzar. Lakin Allah Teâla baki olma ve yok olmama sevme duygusu insan fıtratına koymuştur. İnsanın bu derin duygusunu gerçekleştirmesi ve bu dünya hayatının sesine icabet etmesi mümkün değildir. Çünkü bu dünya hayatı bir deneme ve imtihan dönemidir. İnsan fıtri arzularının tümünü gerçekleştirmeye muktedir değildir. Lakin burada başka bir hayat vardır: Bu hayat insan imtihanı başarı ile geçtikten sonra başlıyor. İşte orada insanın tüm arzuları ve temennileri gerçekleşiyor ve orada fıtri duygularının tümünü doyurmaya malik olur. Önüne geçilmez o ebedi kalma duygusu da bundandır.

6- (وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ) Burada ezvac kelimesinden kasıt zevcattır. Her ne kadar Allah'ın kitabı zevc veya ezvac kelimeleri hem erkek ve hem kadınlar için kullanıyorsa da şu anda kullanılan zevcetün veya zevcatün kelimesini kullanmıyor. Zevc kelimesi kadınlar dışında sadece erkekler için kullanılıyor. Bu örfi lügat olarak kullanılıyor. Kelimenin aslı ile ilgili bir alakası yoktur. Lakin sıyak ve

mutahharetün kelimesi ezvac için sıfat kılınmıştır. Bunu nunla ezvac kelimesi kastediliyor. Bu ise kadınlar için kullanılıyor, başkası için değil.

Mutahhar ezvactan kasıt, Allah'ın dünya hayatında kadını çirkinleştiren her şeyden temiz kıldığı kadınlardır. Hayız ve diğer hususlar gibi ister hissi olsun ister yaratılış itibariyle olsun veya manevi ve ahlaki olsun. Kötü ahlaklı olmak, yüzü ekşitmek, dilbaz olmak, sıkılma ve bunlar dışında kadın tarafından aile hayatını bulunduran şeyler.

Burada kadınlar için ezvac sıfatı değil, erkekler için zevcat sıfatı ile iktifa edilmesinin hikmeti ve başka yerlerde -Allah daha iyi bilir ki- cinsiyet açısından erkeğin fıtratı talib ve istekli olması ve ileri gitmesi bu onun için ayıp sayılmamasıdır. Tüm beşeri toplumlarda bu böyle bilinmektedir. Çünkü erkekler kadınları istiyor ve ailelerinden taleb ediyorlar.

Şüphesiz ki müminlerin annesi Hz. Hatice'nin durumu istisnai bir durumdur. Çünkü Resulüllah (sa) nübüvvetten önce ona talib olmuştu. Buna kıyas yapılmaz: İstisnalar kaideyi bozmaz. Sonra tüm kadınlar; ahlak metaneti, ağır başlılıkta ve akıllı olmakta Hz. Hatice gibi değiller. İyi seçmesi bunun delilidir. Çünkü o beşerin en faziletli olanını seçmiştir. Keza tüm erkekler de -belki onlardan hiçbiri son nebi Muhammed (as) gibi değildir ki, değerli kadınlar onun için yarışsınlar ve onunla evlenmeyi arzu etsinler. Her ne kadar onlardan başlansa bile.

Fakat şimdi batı toplumunda -veya bir kısmında- revaç olan kadınların erkekleri araştırmasıdır. Düzgün beşeri fıtratındaki ahlakın tersi olarak bu hastalıklı ve kaide dışı bir durumdur. Diğer hastalıkları ve kaide dışı durumları bunun bir benzeri gibidir. Bu durumları ki

ziyadelikle devam ediyor. Garib olan bu olgu fıtrata muhaliftir. Kadınların aleyhine sayılıyor, lehlerinde güzel bir şey değildir. Bunun delili erkekleri araştıran batılı kadınların ne kadar mutsuz ve kötü halde olduklarıdır.

7- (وَرِضْوَانٌ مِنَ اللهِ) Allah Teâla'nın rızası nimetlerin en zirvesidir. Allah Teâla -bana zahir olana göre- cenneti nimetlerini bu ayette sıralamıştır. Aşağıdan yukarıya doğru sıra ve derece derece sıralamıştır. Malum olduğu üzere nimetin en olası, en büyüğü ve açık olanı yüce Allah'ın rızasıdır. Bunun için Allah onu cennetin en ala basamağı kılmıştır.

Allah Teâla ayeti şu sözü ile nihayetlendirmiştir: (وَاللهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) Allah kullarını gördüğünden dolayı ve onları yarattığı fıtrat üzere gördüğü için, duygularını, arzularını gördüğü için dünya hayatının mültezimatından olan tüm ihtiyaçlarını yaratmıştır. Sonra onlardan istifade etmeyi mübah kılmış hadid aşmayı ve israftan sakındırmıştır. Böylece fıtratlarının istediği her şeyi hazırlamıştır. Duygularını, arzularını cesedi ve ruhi arzularını cennetten doyurmuştur.

İki meseleye işaret ederek bu iki ayetle ilgili yorumumu bitiriyorum:

1- Hâkim olan Allah'In kitabı faili mechul fiil sığasını kullanmıştır. Bu (زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ) ayetteki زُيِّنَ fiilidir. Açıktır ki, tezyinatı yapan hâkim olan Allah'tır. Kullarını zikredilenlerin sevgisi ilgisi üzere yaratmıştır ki ilk olarak hayat devam etsin ve ikinci olarak da insanları bunlarla imtihan etsin. Belki de fiili mechul sığasıyla kullanmanın hikmeti budur. Bu dünya hayatı durumu makamını azaltmak ve insanı ondan maddi yönden uzaklaştırmaktır. Bunun için tezyin fiilinin failinin zikredilmesi münasib değildir. Şanı yücedir.

2- Allah Teâla sarahat ve açıklıkla zikrediyor ki; insanlar istisnasız olarak bu altı lezzet ve şehevat sevgisi ile yaratılmışlardır. Bu Allah dininin tüm açıklıkla ikrar ediyor ki, tüm fıtri talebler ve arzuların doyurulmasına delildir. İslama kin duyan kâfirleri taklid eden bazı cahillerin zannettikleri gibi islam duygularını yok etmeyi emretmiyor. Belki buna asla müsamaha etmez. Dördüncü bahiste beyan edildiği gibi. Lakin hâkim olan son rabbani din, Allah'ın diğer dinleri gibidir. Arzuları zapt etmeyi ve israf etmeksizin onları doyurmayı emrediyor ve çizdiği sınırlar dâhilinde.

O din ki ruh ve cesedin, şimdi ve gelecekte, fert, aile ve toplumun her birinin hesabını dünyada ve ahirette yapmıştır. Hikmetli ince bir ölçüye göre. Allah'ın hak dini dışında ve kanunu dışında hikmetli adaleti bulmak mümkün değildir.

1-. (Tevbe 72.) ayeti. Allah Teâla bu ayette cennetteki sevabı temsil ediyor. O sevab ki, gelecek beş sıfatla nitelendirdiği mümin ve müminata vad etmiştir:

a. (وَعَدَ اللهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ) Yani Allah'ın sevabı ve güzel mükâfatı iman ehil içindir. Bu bir sözdür ki Allah nefsine kesin kılmıştır.

"Cennatin" kelimesiyle burada genel olarak ebedi olan cennet kast ediliyor. Bu cennet tek iman ehline mahsustur. Başkaları için bunda ebedi olarak bir pay yoktur.

b. (تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ) Bu da genel olarak cennetin sıfatıdır. Allah cenneti her zikrettiğinde onunla birlikte akan nehirleri de zikrediyor. Çünkü su nebatın aslı ve esas maddesidir. Belki su genel olarak hayatın maddesidir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyuruyor:

İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?[830]

c. (وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً) Bu cennetin yüksek zinetli, güzel kasırlarıdır. Nitekim Allah (cc) bir diğer ayette şöylee buyuruyor:

Fakat Rabbine karşı gelmekten sakınanlar için (cennette) üst üste yapılmış ve altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Allah gerçek bir vaadde bulunmuştur. Allah vadinden dönmez.[831]

Çünkü "Mesakin" kelimesi "Mesken" kelimesinin çoğuludur. Bu iskân için edinmiş kasır veya evdir.

"Tayyibetün" kelimesi "Teyyibün" kelimesinin çoğuludur. Mesakin kelimesinin sıfatıdır. Tayyibün kelimesi, güzel, yeni, lezzetli ve faydalı manalarına gelir. Allah Teâla iyi olan her eşyayı, mekânı, faydalı her söz ve fiili tayyib kelimesiyle nitelendirmiştir. Katında razı olduğu ve makbul olan her insanı tayyib kelimesiyle nitelendirmiştir. Şu ayetler bunların her biri için birer örnektir:

Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir[832].

---

[830] Enbiya 30
[831] Zümer 20
[832] Araf 157

(Ey Muhammed!) Sana, kendilerine nelerin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: "Size temiz ve hoş olan şeyler, bir de Allah'ın size verdiği yeteneklerle eğitip alıştırdığınız avcı hayvanların tuttuğu (avlar) helâl kılındı. Onların sizin için tuttuklarından yiyin. Onu (av için) salarken üzerine Allah'ın adını anın (besmele çekin). Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hesabı çabuk görendir.[833]

(Toprağı) iyi ve elverişli beldenin bitkisi, Rabbinin izniyle bol ve bereketli çıkar. (Toprağı) kötü ve elverişsiz olandan ise, faydasız bitkiden başkası çıkmaz. Şükredecek bir toplum için biz âyetleri işte böyle değişik biçimlerde açıklıyoruz.[834]

Görmedin mi Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. [835]

Her kim şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref bütünüyle Allah'a aittir. Güzel sözler ancak ona yükselir. Salih ameli de güzel sözler yükseltir. Kötülükleri tuzak yapanlar var ya, onlar için çetin bir azap vardır. İşte onların tuzağı boşa çıkar.[836]

Onlar hem sözün hoş olanına ulaştırılmışlar, hem de övgüye layık olan Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.[837]

İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve

---

833 Maide 4
834 Araf 58
835 İbrahim 24
836 Fatır 10
837 Hac 24

ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır.[838]

Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: "Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedi kalmak üzere buraya girin."[839]

İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır[840]**.**

4- (فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ) Yani saraylar (güzel meskenler) cennetlerin ortasındadır. Daima yeşil ve meyvelidir. Çünkü "Adn" kelimesi bir mekânda ikamet etme ve baki kalmayı ifade eder. O makama gereki ise ve oradan ayrılmasa. (عدن في مكان) denir.

"Cennetin" kelimesi orada sıyak delalet ettiği gibi bununla bahçe ve bostan kastediliyor. Allah Teâla başlı başına her müminin mülkiyetine veriyor.

5- (وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللهِ أَكْبَرُ) Yani yukarda zikri geçenlerin üstünde Allah'ın rızası vardır. Allah Teâla rızasını "ekber" kelimesiyle nitelendiriyor. Yani o en büyüktür, en yüce ve en azim ve cennette olan her sınıf nimetin tümünden önemlidir. Şüphe yok ki mümin insanın kalp ve şuurunda Allah'ın onu affetmesi, mağfiret etmesi ve ona merhamet etmesinden daha lezzetli ve daha iyi bir şey yoktur. Bunun için Allah Teâla, Bakara suresinin sonunda bu eşyaların talebini kullarının duasını kılmıştır.

"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına,

---

838 Nur 23,24

839 Zümer 73

840 Rad 29

kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."[841]

Kişi Allah'ın kendisinden razı olduğunu anlayınca nasıl olur! Sonra Allah'ın razı olduğu mahalle girince ve ona dokununca ve cennetteki nimetleri görünce nasıl olur! Bunun için Allah Teâla bu ayeti şu sözleriyle bitiriyor: وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (Mümin, 9,) Yani orada insanın nail olacağı büyük kurtuluş olunca, Allah onu bu mübarek ayette beyan etmiştir.

Evet. Naim cennete ulaşmak ve Allah'ın rızasına ulaşmak yüce bir şeydir. O büyük kurtuluş ki ondan daha büyük bir kurtuluş yoktur. Bunun için Allah Teâla resulünün ashanı medh etmiştir: Allah'ın rızası üzerilerine olsun. Onlar ki, nebilerden sonra tüm beşerin en faziletli olanlarıdır. Onların dünyadaki amaçları şu idi: Allah'ın rızasını ve fazlını taleb etmek, Allah Teâla'nın ifade ettiği gibi:

Muhammed, Allah'ın Resülüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde halinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün.[842]

Allah'In fazlı ahirette cennette tecessüd ediyor. Allah'ın cenneti, rızasının yeridir ki orada iman ve takva ehlini buluyor. Allah tevfik ve lütfü ile bizleri onlardan

---

[841] Bakara 286

[842] Fetih 29

eylesin ve yollarına tabi kılsın. Altıncı bahis ile ilgili konuşma bununla nihayet buldu. Vahhab olan Allah'ın izniyle bundan bu faslın son bahsi olan yedinci bahse geçmiş olacağız.

YEDİNCİ BAHİS: Dünya hayatının son turu ve Allah'ın insan için birkaç çeşit sakındırmaları

Bu bahiste bazı mübin ayetlerin ışığında iki konuda konuşacağız:

1- Dünya hayatının son turu ve iki muhtelif itibare göre dünya hayatının iki sonu olduğu malumdur: Her insanın hayatının başlı başına yok olması. Bu ruhun bedenden ayrılmasıdır. İnsan hayatının bir bütün olarak -cennet de böyledir- son bulması. Cennet de kıyametten ibarettir. Bu yeryüzü hayatını tümüyle kapatmaktır.

2- Beşer için Allah'In birkaç sakındırması. Bu sakındırma iki çeşittir:

Bir çeşidi, hâkim ve aziz olan Allah2ın tüm insanlara başlı başına yönlendirmiştir. Bir çeşit de tüm insanlara onu yönlendirmiştir. Bu bahsin konusunu iki metlabta konuşacağız. Her metlabı iki fırkaya ayıracağız. Birinci metlabla söz ebaşlayacağız:

Birinci Metlab: Dünya Turunun Sonu

Bu metlab iki fıkradan oluşuyor. Allah Teâla'nın izniyle birinci fıkradan başlayacağız.

1- Öne almaksızın ve geciktirmeksizin her insanın eceli ve sonu zorunludur. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz[843].

Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.[844]

Onlar göklerdeki ve yerdeki sınırsız hükümranlık ve nizama, Allah'ın yarattığı her şeye, ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Peki bundan sonra artık hangi söze inanacaklar?[845]

Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır. Kim dünya menfaatini isterse, kendisine ondan veririz. Kim de ahiret mükâfatını isterse, ona da ondan veririz. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız.[846]

De ki: "Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da, görünen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.[847]"

Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır.

---

843 Ankebut 57
844 Münafikun 11
845 Araf 185
846 Ali imran 145
847 Cuma 8

Onlara bir iyilik gelirse, "Bu, Allah'tandır" derler. Onlara bir kötülük gelirse, "Bu, senin yüzündendir" derler. (Ey Muhammed!) De ki: "Hepsi Allah'tandır." Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar![848]

Biz senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedi mi kalacaklar?[849]

Bu ayetlerin mezkur metlaba delaletinin keyfiyeti aşağıya alınmıştır:

1-Ankebut suresinin 57. ayeti. Âlemlerin rabbi, her insanın ölümü tadacağı kaçınılmaz olduğunu ilan ediyor. -onları cezalandırmak için- her insanın ona dönmesi gerekir. Allah Teâla şöyle zikrediyor: (كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) Enbiya suresinin 35. ayeti ve Ali imran suresinin 185. ayetlerinden her biri. Ölümün acısını tatmak ve onu anlamak nefse (ruha) izafe edilmiştir. Çünkü ruh o acıyı hissediyor. Belki ruh tüm hisler ve her hal için kaynaktır. İster bedenin içinde olsun veya dışında olsun aynıdır.

Ben ruh için -bize göründüğü kadarıyla- bir elbise gibi olmaktan başka bir şey değildir. Yeryüzü hayatı boyunca o elbiseyi giyiyor. Hayat bitince bedenden ayrılıyor. Başka bir tavra ve hayata geçiyor.

2- Münafikun suresinin 11. ayeti. Aziz ve hâkim olan Allah, bir nefsin eceli gelince onu tehir etmeyeceğini o ayette ilan ediyor. Yani ölüm için vad edilen ve karar kılınan belli zamandır. Belki her ruh sahibinin kendisi için zapt edilen belli vakitte ölmesi vacibtir. Sonra Allah Teâla diyor ki: (وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) Bu insanların salih amelle

[848] Nisa 78
[849] Enbiya 34

hazırlanmaya teşviktir. Çünkü insanlar bu imtihan hayatında o zorunlu güç zamanını bilmiyorlar. O insanlar ki hiçbiri için ölümü öne almak veya geciktirmek mümkün değildir. Hatta bir saati bile (kısa bir zamanı bile).

3- Araf suresinin 185. ayeti. Allah Teâla -ayetin zahiri delaleti ve sıyakı ile- yer ve semanın melekûtunu düşünmeyen küffarı kınadıktan sonra

Hangi mahlûk olsun -cismi küçük olsun ve insanların gözünde hakir olsun- yarattıklarından o yaratıklar ki Allah'tan başka kimse sayılarını bilmez. Ta ki Allah'ın rabliği, mezahirleriyle rabliği, ilahlığı ve birliği üzerine delil getirsinler. Allah'I, rab ve ilah olarak tevhid ederler. Bunun için sevabı ve rızasından pay alırlar. Gazab ve azabından kurtulmuş olurlar. Allah kâfirleri ecellerinin irtihal vadinin yakınlaşmasından sakındırıyor.

وَأَنْ عَسَى أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ

Bunun için Allah'ın melekûtu ve yapıları sağlam olan mahlûkatı esasına göre Allah'a iman etmeye acele etsinler. Son nebisine gönderdiği ayetlere ek olarak. Zaman geçmeden ve imtihan müddeti bitmeden.

Bunun için Allah Teâla mübarek ayetin sonunda şöyle demiştir:

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ (Araf, 185) Yani bu azim Kur'an'a ve hâkim kitaba inanmıyorlarsa ki o âlemin rabbi olan Allah'ın kelamıdır ve mübarek sözüdür. Ne zaman ve başka hangi söze inanacaklardır.

Şüphesiz ki bütün bunlar Allah'ın kullarına olan lütuf ve rahmetidir. Çünkü Allah insanları küçük-büyük mahlûkatına bakmaya ve düşünmeye teşvik ediyor.

(مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللهُ مِن شَيْءٍ) ki yaratılmış delillerle rablerini bilsinler. Sonra onları ecellerinin yakın olma ihtimalinden sakındırmıştır. Sonra mübarek sözleriyle -

emreden ayetlerle- onlara iman etmeye teşvik ediyor. Allah'ın o sözleri ki ondan daha büyük, daha yüce, daha bereketli ve daha nurlu, bereketli bir söz yoktur.

Bütün bunlar ölüm onlara ani gelmesin, ölüm meleği onları yakalamasın. O yerdeki o yerde amel var hisab yoktur, diğer yere ki orada amel yok hisab vardır.

4- Ali İmran 145. ayet.

Allah Teâla bu ayetlerde hayat ve ölümle ilgili başka bir hakikati beyan ediyor. O da şudur: Mahlûkattan hangi ruh olursa olsun meskûn olduğu bedenden Allah2ın izni olmadan ve onun için belirlenen zaman dolmadan ayrılması mümkün değildir.

Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır."[850]

Bu yani herhangi şahıs insanlar ölmesini isterlerse veya kendisi ölmek ister ve ruhunun çıkmasını isterse Allah irade etmedikçe ve kendisine belirlenen keyfiyet olmadıkça bunun meydana gelmesi mümkün değildir ve kendisine belirlenen ecel gelmedikçe.

5- Cuma, ayet 8.

Bu ayette Allah Teâla bir başka hakikati ilan ediyor. O da şudur:

Ölümden kaçmak mümkün değildir. Çünkü insan için takdir edilen ölüm, onu takib eder ve onunla karşılaşır, onun için belirlenen zamanda, bu imkânsızdır. Bunun için mümin cinler söylediklerinin zımnında demişler ki, Allah cin suresinde onlardan bize hikaye etmiştir.

---

[850] Ali imran 145

"Muhakkak ki biz Allah'ı yeryüzünde aciz bırakamayacağımızı, kaçarak da onu aciz bırakamayacağımızı anladık."[851]

Ayette geçen zan kelimesi burada ilim ve inanmak manasındadır. Çünkü zan kelimesi Allah'ın kitabında açık olduğu gibi varid olduğu sıyaka göre değişik manaları vardır.

Sonra Allah Teâla bizi gizli ve açık günahlardan sakındırıyor. Çünkü kıyamet gününde onları bize haber verecektir:

De ki: "Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da, görünen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir."[852]

Bu ayet Allah Teâla hangi mekânda olursa olsun ölümden kaçışın mümkün olmadığını tekid ediyor. Hatta burçlarda -kalelerde- yüksek kalelerde olsa bile. Çünkü ölüm her kişiyi bulacaktır. Nerede olursa olsun ve ne zaman olursa olsun.

Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır. Onlara bir iyilik gelirse, "Bu, Allah'tandır" derler. Onlara bir kötülük gelirse, "Bu, senin yüzündendir" derler. (Ey Muhammed!) De ki: "Hepsi Allah'tandır." Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar![853]

---

851 Cin 12
852 Cuma 8
853 Nisa 78

Bu ayet cihadtan geri kalan ve tembellik gösterenleri kınayan ayetlerin sıyakında varid olmuştur. Ölümden korkarak! Ölümün zamanı takdir edildiği hakikattan gafil kalarak. Korkaklık, kaçış, gizlenmek kişiyi ölümden uzaklaştırmaz, nitekim ileri atılmak ve kahramanlık insanı ölüme yakınlaştırmaz. Belki ölüm her iki halette sabittir; kahramanlık sebebiyle öne alınmaz ve korkaklık sebebiyle gecikmez.

7-Enbiya suresi, ayet 34.

Bu ayette Allah Teâla, son nebisine yaptığı hitapta kendisinden önce hiç bir beşeri hayat kaydı üzere ve ebedi bırakacağını nefyediyor. Sonra o kindar kâfirlere arz ediyor. O kâfirler ki Resulüllah'ın ölümünü bekliyorlardı. Ta ki ondan, dininden ve davetinden kurtulsunlar. أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ (Enbiya, 34) Bu cümlenin manası: Kâfirlerin senin ölümünü beklemeleri boş bir düşüncedir. Çünkü ölüm herkese farz kılınmıştır. Hiç kimse ondan kurtulamaz. Ne sen ne de onlar. Lakin önemli olan ölümden sonradır ve Allah'ın karşısına çıkma keyfiyetidir. Nitekim bir başka ayette Allah şöyle buyurmaktadır:

(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir. Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda muhakeme edileceksiniz[854]

Bu ve daha önce geçen Enbiya suresindeki ayet Hz. Hıdır ve diğerlerinin hayatta oldukları hakkında söylenen şeylerin hurafe olduklarına ve aslı olmadığına dair kesin delildir.

Ama bazı insanların çöllerde onları görmeleri veya darlık anında kendilerine yardım ettikleri onları başka

[854] Zümer 30,31

birinin görmemesi onlar ya beşer suresinde onların şekline giren meleklerdir veya mümin cinlerdir, beşer şeklinde teşekkül etmişlerdir. Hâkim olan Allah'In kelamı Allah'ın kiram meleklerinin tümüne ve cinlere bir şekle girme kudretini verdiğini serahaten bildiriyor. Bu hurafe düşüncelerin yayılması, akli ve nakli bir esas dayanağı olmamakla birlikte buna ilaveten Hâkim ve Hamid olan Allah tarafından nazil olan ne ön ve ne de arka taraftan bir batılın ulaşmadığı kitabla çatışması gerçekten hayret edilecek şeydir. İşte bu hurafe düşüncelerin islam toplumlarında yayılması, o toplumlar ki iman ve islamın gerektiridği kitap ve sünnetin temsil ettiği ilahi vahyin temsil etmediği şeyleri tasavvur ve bilgilerine almamalarıdır.

Müslümanların daima düşünce ve tasavvurlarını masum vahyin ışığında değerlendirmeleri gerekir. Ta ki hurafe olan evham ve tasavvuratlar zihinlerinde yuva kurmasın, onları helake götürmesin. Nitekim vahye muhalif hurafe ve meydana gelen bidatlar insanları helake götürmüşlerdir. Genel olarak semavi kitapların ehlini ve hususen Yahudi ve Hıristiyanları helake götürmüşlerdir.

2- Bidayeti kesin olduğu gibi -yeryüzünde- insan hayatının son bulması da kesindir.

Allah Teâla şöyle buyurmaktadır.

"Dünya hayatının hâli, ancak gökten indirdiğimiz bir yağmurun hali gibidir ki, insanların ve hayvanların yedikleri yeryüzü bitkileri onunla yetişip birbirine karışmıştır. Nihayet yeryüzü (o bitkilerle) bütün zinet ve güzelliklerini alıp süslendiği ve sahipleri de onun üzerine (her türlü tasarrufa) kadir olduklarını sandıkları bir sırada, geceleyin veya güpegün-

düz ansızın ona emrimiz (afetimiz) geliverir de, bunları, sanki dün yerinde hiç yokmuş gibi, kökünden yolunmuş bir hâle getiririz. İşte düşünen bir toplum için, âyetleri böyle ayrı ayrı açıklıyoruz.[855]

İnkâr edenler, "Kıyamet bize gelmeyecektir" dediler. De ki: "Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbime andolsun ki, Kıyamet size mutlaka gelecektir. Ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığında bir şey bile ondan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."[856]

Bu ayetler diğerleri için misla olmaktan başka bir şey değildir. Yeryüzünde insan hayatı vakitli olduğuna delaleti açıktır. Allah belli ettiği vakitte biteceğine mahal yoktur. Mahlûkattan hiçbirini bu vakte muttali kılmamıştır. Allah Teâla tüm fetlerin ecelini başlı başına zikretmiştir. -Yani her insanın zamanı belli etmiştir.- Beşerin ecelini ve yeryüzündeki hayatını bir ayette birlikte kılmıştır. Şöyle buyurmuştur:

Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Böyle iken inkâr edenler başka şeyleri Rablerine denk tutuyorlar. O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de onun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.[857]

Bundan şunu anlıyoruz. Her kişinin cüzi bir eceli vardır. Onunla hayatı bitiriyor. Aynı şekilde genel olarak beşer için de genel bir ecel vardır. Onunla hayatları son buluyor. Orada vücut bulmaları için başka bir merhale

---

[855] Yunus 24
[856] Sebe 3
[857] Enam 1,2

başlıyor ki başka bir şekil üzere başka bir hayat başlasın. Şu anda gördüğümüz şekil dışında başka başka bir şekil üzere.

Bunlar delil getirdiğimiz şu üç ayet için kısa bir yorum ve izahtır:

1-Yunus suresi 24. ayet

Bu ayette Allah Teâla beşerin yeryüzündeki hayatını semadan inen yağmurun ardında yerde yeşeren ziraate benzetiyor. Bir de yağmurun o ziraatin tohumuna etki etmesi. Bu ziraat ister insanların yediği olsun veya hayvanların yediği olsun aynıdır. Sonra Allah Teâla insan hayatının kesin olarak nihayet ulaştığı haleti beyan ediyor:

Dünya hayatının hâli, ancak gökten indirdiğimiz bir yağmurun hali gibidir ki, insanların ve hayvanların yedikleri yeryüzü bitkileri onunla yetişip birbirine karışmıştır. Nihayet yeryüzü (o bitkilerle) bütün zinet ve güzelliklerini alıp süslendiği ve sahipleri de onun üzerine (her türlü tasarrufa) kadir olduklarını sandıkları bir sırada, geceleyin veya güpegündüz ansızın ona emrimiz (afetimiz) geliverir de, bunları, sanki dün yerinde hiç yokmuş gibi, kökünden yolunmuş bir hâle getiririz. İşte düşünen bir toplum için, âyetleri böyle ayrı ayrı açıklıyoruz.[858]

Yani insan hayatı yeryüzünde devam eder ve gelişir -maddi yönden- sürekli ilerlemeye doğru gelişir. Ta ki yeryüzü medeni açıdan ve imar açıdan gelişir. Sanki süslenmiş bir gelindir. Süslenmede ilerlemiş ve bunun için birçok yola başvurulmuştur.

Ta ki insanlar yerleştikleri yer ve o yerin hayrat ve hazineleri çıkarma sebebiyle tasavvur ettikleri sınıra

---

[858] Yunus 24

ulaşıncaya kadar. Bu sebeble insanlar yeryüzü hayatının akıbetinin sınırlamasına ve yürütmesine kadir olurlar. Bu esnada yeryüzü hayatının nihayetlenmesi emri geliyor ve yeryüzü bir çöle dönüşüyor, sanki hasad edilmiş ziraat tarlasıdır. Bu kesitte bu mübarek ayetten şu üç hakikati anlamamız mümkündür:

a- Kıyamet yeryüzü ehli üzerine meydana gelecektir. Bu esnada insanların maddi hayatları gelişme ve ilerlemede zirvede olacaktır. Bu hakikate Allah'ın şu ayeti delalet ediyor:

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا

Çünkü malumdur ki, "hatta" kelimesi amaca ulaşmayı ifade ediyor. Buna göre insan hayatı yeryüzünde ayette ifade ettiği amaca ulaşıyor: (أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ) Bu cümlede yeryüzü geline veya çeşitli süs eşyası ile süslenmiş kadına benzetilmiştir. Ki bu kadın süslemede her türlü yola başvuruyor.

b- Kıyamet bir yönde maddi gelişme açısından diğer bir yönden genel olarak insaların küfürde aşırılığa girmekle hayatın yuları ve dünyanın akıbeti kendilerinin elinde olduğunu anlayan ve hayal eden insanların üzerine kopacaktır. Bu hakikate tam bir açıklıkla şu ayet delalet ediyor:

وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا

Bundan anlaşılıyor ki, küfür dünyada umumi olunca ve yeryüzü ehlinin tümü veya geneli Allah'ın kendilerine verdiği mal ve nimet sebebiyle ğururlu kâfir olan yeryüzü ehli üzerine kopacaktır.

3- Kıyamet koptuğunda yeryüzü ehli indinde vakit aynı anda gece ve gündüz olur. Buna şu ayet delalet ediyor.

أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا Bu cümlede ilmi bir icaz vardır. Çünkü yeryüzü şu anda bize açık olduğu gibi şekli kürevidir. Gece ve gündüz sürekli dağılır, çünkü birbirine sarılmış gibi biri diğerini takib eder. Ayette buyrulduğu gibi.

وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ (Yasin, 40)

Evet. Kıyamet koptuğunda vakit yeryüzü küresinin yarısında oturanlara göre gece olur. Diğer yarısında oturanlara göre de gündüz olur. Bunun için Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا

Bunun manası şudur: Kıyametin kopması için Allah'ın emri gelince -yeryüzü ehline göre- vakit birlikte hem gece hem de gündüz olur. Bunun için şöyle denilmesi doğrudur: Kıyamet yani gece veya gündüz kopar. Ayette ifade edildiği gibi. Bu genel olarak yerin iki tarafında oturanlara göre değişik olur. Buna binaen "veya" kelimesi şüphe için belki zikrettiğimiz hikmete göredir.

Allah'ın şu sözü ise فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ bununla kastedilen şudur: Yeryüzü meskûndur. İmarın gelişmesiyle ve sanayinin büyük gelişmesiyle süslenmiştir. Kıyamet koptuktan sonra hasad edilmiş ziraat tarlası gibi tamamen ziraatin eserinden arındırılmış gibi olur. Hatta öyle ki sanki yakın olan dün gibi içinde ziraat ve meyve olmayan bir tarla gibi görünür. Allah Teâla Kehf suresinde buyurduğu gibidir:

Şanı yüce olan Allah yukarıda zikredilenlerin tümünün akabinde şöyle buyurmuştur:

كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (Yunus, 24)

Şüphe yok ki, beşeri hayatın seyrinde ve sağlam akıbeti hakkındaki doğru düşünce, sahibini Allah'a iman, ona şükretmeye ve ona ihlaslı şekilde ibadet etme duru-

munu sahihliğine götürür. Bunun için Allah Teâla ayetlerin tafsilini müminlere has kılmıştır. Çünkü bundan tek faydalanan müminlerdir.

2- Enbiya suresinin 104. ayeti.

Bu ayette azim olan Allah, bir gün geleceğini (kıyametin kopacağı gün) o günde yazılı bir kâğıdın dürüldüğü gibi semayı toplayacağı ve düreceğini beyan ediyor. Sonra şöyle buyuruyor: (كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ) Yani bu mahlûkatı yaratmaya başladığımız ilk hale iade ederiz.

Daha önce ikinci fasılda Fussilet suresindeki ayetin ışığında yer ve göğün yaratılışının başlangıcı konusunda konuştuk.

Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi; ona ve yeryüzüne, "İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de, "İsteyerek geldik" dediler.[859]

Enbiya 30. Ayetteki "**İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?**" ayeti ışığında Allah'ın şu sözünden كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ anlaşıan şudur: Bu mahlûkatı Allah Teâla kıyametin kopması esnasında yarattığı ilk hale iade edecektir. Astronomi ve fizik teorileri dünyevi bir inkılaptan bahsetmişlerdir. Kâinat ilk gaz haline dönecektir. Lakin biz bazen sabit olan bazen gerçekleşen veya bozulan ve yok olan bu nazariyelere itimad etmeyiz. Allah'ın hak olan sözü tüm hakikatlerin üstündedir. Bir gün ilim bu meselede bu teorileri geçer ve kesin bir dereceye ulaşırsa hâkim olan Allah'ın kelamının başlangıcı olacaktır.

Allah'ın şu ayeti

[859] Fussilet 11

O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar[860].

Daha önce bahsettiğimiz ayetle çatışmaz. Bu çünkü Allah Teâla Enbiya suresinde bu kâinatın şu andaki haliyle nihayetlenmesinden ve ilk halindeki maddesinden bahsediyor. Lakin İbrahim suresindeki ayet, mahlûkatın uygun bir şekille teşekkülüne iade olmasıyla birlikte istek ve ahiret gününün iş ve son merhalesinden bahseder. Bunun delili Allah Teâla İbrahim suresindeki ayeti şu ayete eklemiştir: وَبَرَزُواْ لله الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (İbrahim, 24,)

Bundan kasıt tüm insanları toplaması ve hesab ve ceza için haşretmesidir.

Allah Teâla Enbiya suresindeki mübarek ayetinin sonunda şöyle demektedir:وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ Yani şu andaki kâinatın sayfasını ve şu anda yeryüzündeki beşerin hayat sayfasını dürmek bir vadtir ve Allah Teâla bunu nefsine kesin kılmıştır ve kendisinden başka kimsenin bilmediği karalaştırdığı o vadi yerine getirecektir bundan bir kaçış yoktur.

3-Sebe suresi ayet 3

Bu mübarek ayette ve Allah Teâla küffarın kıyametin geleceğini inkâr eden sözlerini içeren sözlerini hikâye ettikten sonra şöyle buyurmaktadır:وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ kerim olan nebisine (sa) onları şiddet ve kesinlikle reddederek şöyle demesini emrediyor: بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ Sonra rabbini vasfederek ve dirilme ve ihyaya kadir olduğuna delil getiriyor:

---

860 İbrahim 48

Şu halde Allah kıyameti getirmekten nasıl aciz kalıyor. Sonra diriltme toplanmaya. Onun ilmi hazır olanı bildiği gibi gaybı da biliyor. Mahlûkattan en ufak olanı ona gizli değildir. Yerde olsun semavatta olsun aynıdır. Zerre kadar olsun, ondan daha ufak olsun.

Son iki ayette (4-5) Allah Teâla kıyametin ve ceza gününün gelmesinin zaruri olduğuna delil getiriyor:

Allah'ın, iman edip salih amel işleyenleri mükâfatlandırması için (her şey o kitapta tespit edilmiştir.) İşte onlar için bir bağışlanma ve bereketli bir rızık vardır. Âyetlerimizi geçersiz kılmak için yarışırcasına çaba harcayanlar var ya; işte onlar için elem dolu, çok kötü bir azap vardır.[861]

Çünkü Allah'ın baliğ hikmetine ve tam olan adaletine göre salih olan her müminin, dine ve enliyanın zıddına çalışan kâfirlerin adil olan cezaya ulaşması gerekir. O adil olan ceza ki, mağfiret, kerim rızıkta iman ehli için temsil ediyor, küfür ve isyan ehli için de kötü acı verici azabta temsil ediyor.

[861] Sebe 4,5

İKİNCİ MATLAB: Allah Teâla'nın kendilerini bekleyen akıbete hazırlığı ihmal eden beşeri sakındırması ve ikazları

Bu matlab iki fıkradan oluşuyor. Birinci fıkra ile söze başlıyoruz:

1- Allah'ın haddi zatında tek ferd gibi olan insanı sakındırması.

Allah Teâla her insanı ikaz ediyor ve şahsi sıfatıyla onları ceza gününde onları bekleyen ceza açısından ihtiyatlı olmadıkları ve sakınmadıkları için.

İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder.[862]

-Fakat insan önünü (geleceğini, kıyameti) yalanlamak ister. "O kıyamet günü ne zaman?" diye sorar. Gözler kamaştığı, ay karanlığa gömüldüğü, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman, o gün insan "kaçış nereye?" diyecektir. Hayır, hiçbir sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, yapıp önden gönderdiği ve yapmayıp geri bıraktığı şeyler haber verilir. Hatta, mazeretlerini ortaya koysa da, o gün insan kendi aleyhine şahittir.[863]

Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız Üstelik, biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir. İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın. Ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona,

---

862 Kıyamet 36

863 Kıyamet 5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15

"İşte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir" denir. (İnsanlar öldükten sonra tekrar dirilmeleri için) Sûr'a üfürülecek. İşte bu, tehdidin gerçekleşeceği gündür. Herkes beraberinde bir sevk edici, bir de şahitlik edici (melek) ile gelir. (Ona) "Andolsun ki sen bundan gaflette idin. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir" (denir.)[864]

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı? ﴾6-8﴿ Hayır, hayır! Siz hesap ve cezayı yalanlıyorsunuz. ﴾9﴿ Hâlbuki üzerinizde muhakkak bekçiler, değerli yazıcılar vardır. ﴾10-11﴿ Onlar yapmakta olduklarınızı bilirler. ﴾12﴿ Şüphesiz, iyiler Naîm cennetindedirler. ﴾13﴿ Şüphesiz, günahkârlar da cehennemdedirler.[865]

-Nihayet onlardan birine ölüm gelince, "Rabbim! Beni dünyaya geri gönderiniz ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım" der. Hayır! Bu sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.[866]

Ey insan! Şüphesiz, sen Rabbine (kavuşuncaya kadar) didinip duracak ve sonunda didinmenin karşılığına kavuşacaksın. Kime kitabı sağından verilirse, Hesabı çok kolay bir şekilde görülecek, Sevinçli olarak ailesine dönecektir. Fakat kime kitabı arkasından verilirse, "Helâk!" diye bağıracak ve alevli ateşe girecektir. Çünkü o, (dünyada iken) ailesi içinde sevinçli idi. Çünkü o hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sanırdı. Hayır! Sandığı gibi değil!

---

864 Kaf16,17,18,19,20,21,22

865 İnfitar 14

866 Mümnun 99,100

Şüphesiz Rabbi onu görüyordu. Yemin ederim şafağa,[867]

Bu mübarek beyyinat ayetler, konunun başlığına aşağıda gelecek şekilde delalet etme keyfiyeti

1- Kıyame, ayet, 36

Bu ayette Allah Teâla insana inkâri gıyabi bir soru yöneltiyor ve diyor ki: İnsan ihmal edileceğini mi tasavvur ediyor. Rabbi, yaratıcısı ve melekleri onu sorumlu tutmayacağını, onu hesaba çekmeyeceğini, cezalandırmayacağını mı hesap ediyor. Bu yani Allah'ın insanı ihmal edeceği tasavvuru, onu ölümden sonra hesab ve ceza için diriltmeyeceği tasavvuru batıla dalmaktır. Allah'ın adalet ve hikmetine ek olarak insan fıtratı ve selim ve bedihi aklı da bunu kabul etmiyor. Çünkü inkâri istifhamdan kasıt budur.

-Üçüncü fasılda söylediğimizi tekiden- "insan" kelimesinden kasıt bu ayette keza bu fıkra aldığımız diğer ayetlerde kâfir insan olduğu tenbih ediyoruz veya dinin ilk defa hitap ettiği insandır. Ona rabbani hidayet eli ulaşmamıştır. Bu hidayet ve delalet iki yol ayırımındadır.

2- Kıyame ayet 5-15

Bu mübarek ayetlerde Allah Teâla günahkâr, kıyamet gününü inkâr eden kâfir insanın durumunu beyan ediyor. Akıllı olan herkesi derinden titretiyor. O uğursuz yola girmekten onu sakındırıyor. Bu da ibret alan herkes için ard arda gelen halkaların son neticesidir.

Allah Teâla insana kâfiri tanıtıyor.

Kâfir hayatını günahla bitirmek isteyen kişidir. بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ

---

[867] İnşikak 6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16

Bu ayet kendisinden önce geçen ayetle bitişiktir.

Kâfir insanı Allah'ı inkâra, toplanma ve tekrar dirilmek ve kıyamet gününde cezayı inkâr gibi hususlara esas iten şey; onun günahı, fıskı ve şehveti iradesidir. Kâfir, günah hayatta ısrarlı olduğu ve inhirafa devam ettiği için günahını ibra eden bir bahaneye muhtaçtır ve hevaya dalsın. Bunun için nefsi emmaresi ona insan hayatının kıssasını ve yeryüzünde var olmasını bir cümlede bittiğini hayal ettiriyor. -Bazıları şöyle demişlerdir.- "Rahim insanı ortaya atıyor, kabir onu yutuyor."

Sonra Allah Teâla günah üzerine niyetini kesinleştiren kâfirin durumunu kıyamet günü geldiğinde inkârı sualle ibraz ediyor. يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ

Bu iki ayette âlim ve habir olan Allah'ın söylediğini tasdik eden şimdiki ve geçmiş günahkâr kâfirlerin tümünün hayatında zahir olandır. Çünkü onları nefislerini ve başkalarını değişik vesilelerle ikna etmeye çalıştıklarını görürsün. Kıyamet kopmayacaktır veya en azından nefislerini kıyamet gününü unutmaya ve onu düşünmede ihmal davranmaya ikna etmeye çalışıyorlar. Avcıyı göre devekuşunun başını kuma gömmeyi taklid ediyorlar. Avcının onu görmediğini nefsine zannettiriyor. Avcıyı görmediği gibi, avcı da onu görmediğini zannediyor.

Allah Teâla günahkâr, azgın, israfçı küffarın tutumunu mübin kitabının birçok yerinde hikâye ediyor. Biz burada bir misalle iktifa edeceğiz.

Sonra onların (Nûh kavminin) ardından başka bir nesil yarattık. Onlara, kendilerinden, "Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur, hâlâ O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" diye öğüt veren bir peygamber gönderdik. ﴾O peygamberin kav-

minden, Allah'ı inkâr eden, ahireti yalanlayan ve bizim dünya hayatında kendilerine bol bol nimet verdiğimiz ileri gelenler şöyle dediler: "O da ancak sizin gibi bir insandır. Sizin yediğiniz şeylerden yiyor, içtiğiniz şeylerden içiyor." "Andolsun, kendiniz gibi bir beşere itaat ederseniz mutlaka ziyana uğrarsınız." "O, öldüğünüz, toprak ve kemik haline geldiğiniz zaman sizin tekrar mutlaka (diriltilip) çıkarılacağınızı mı vaad ediyor?" "Hâlbuki bu size vaad olunan şey, ne kadar da uzak!" "Hayat, bu dünya hayatından ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz."[868]

Kıyamet gününü inkâr eden kâfir insanın sualine cevaben hâkim olan Allah o korkunç günün mukaddimesinde meydana gelen üç olaya işaret ediyor:

وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ.. وَخَسَفَ الْقَمَرُ ..فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ

"Berike" kelimesi, yani dehşete düştü ve hayret etti. Bunun o korkutucu durumu gördüğünden dolayı gözün açılması kastediliyor. Yani mutlak olarak en büyük olay olarak tabir edilen kıyamet günün o büyük inkılabı.

Husufül kamer, nurunun gitmesi ve sönmesidir.

Güneş ve ayın cemi ise, ikisinin bir araya gelmesidir. Bu olay güneşin ayı ve diğer yıldızları ve ayları çekmesi bu grubun şu anda onun etrafında dönmesi neticesinde meydana gelmektedir. Allah Teâla dünyanın şu anda mevcut olan konum ve nizamı değiştirdikten sonra ve onu başka bir şekle ve sıraya koyması bunu Allah (cc) biliyor.

Allah Teâla kıyamet günün kolay bir iş olmadığını kâfir olan insana beyan ediyor.

---

[868] Müminun 31,32,33,34,35,36,37

Belki o günde gözler donup kalıyor, akıl hayretinden dolayı dehşet içinde kalıyor. Şu anda mevcut olan konum ve hallerin tümü değişiyor. Bunun için bu büyük günün ahvalini nasıl karşılayacaklarını düşünsünler, inkâr ve o gün hakkındaki sonuç vermeyen münakaşa yerine. İş ciddidir, şaka kabul etmez.

Sonra Allah Teâla kıyamet günü geldiğinde inkârcı kâfir insanın halini şu sözüyle tasvir ediyor: يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ (Kıyame, 10) Çünkü kâfir o günün ahvalinden kaçmaya malik olamaz ve şiddetinden dolayı kaçmaya çalışmaktan başka bir şey yapamaz. Bunun için şaşkın ve korku için nereye kaçayım? O halde günahkâr olan o kibirli kâfir, kibirli kibirli hareket ediyor ve bu gün kıyamet günü ne zamandır diye soruyor? O, bu büyük günde bir şey düşünemiyor, kaçmak ve güzlenmekten başka. Lakin o bu imkân da yoktur.

Şanı yüce cebbar ve aziz olan Allah günahkâr, kaçmaya çalışan kâfirin sorusu üzerine kısa bir cevap veriyor. O korkutucu günde o durumun heybet ve celaline uygun olarak şöyle buyurmaktadır: كَلَّا لَا وَزَرَ(Kıyame, 11)

"Kella" kelimesi, kızma ve sakındırmayla birlikte reddetme manasındadır. Vezr, kaçan kişinin korunduğu ve sığındığı yer manasındadır.

Sonra yer ve göğün cebbarı olan Allah Teâla beyan ediyor: Kıyamet gününde tüm insanların haşr ve toplanma yeri, toplanmaları için Allah'ın belirttiği yerdir. Sonra hesab ve ceza için.إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ (Kıyame, 12) Yani tüm insanların gitmesi son bulur ve âlemin rabbi belirlediği yerde sabit kalıyorlar.

Sonra âlim ve habir olan Allah, kıyamet gününde insana işlediği veya terk ettiği hayır ve şerden her şeyi ona haber verilecektir. Çünkü kâfir kötü olanı işler ve

hayırlı olanı terk eder veya bundan kasıt yeni ve geçmiş ameli. İnsanın tüm tasarrufatı dikkatle tescil ediliyor. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.[869]

Sonuç olarak Allah Teâla kıyamet gününde kâfirin dünyasında işlediği şeylere bizzat kendisi şahidlik edeceğini beyan ediyor yalan, zayıf bahaneleri ona fayda vermeyecektir.

"Hatta, mazeretlerini ortaya koysa da, o gün insan kendi aleyhine şahittir."[870]

Evet. O günde Allah'ın hassas, adil, ince mizanı önünde insana fayda vermeyecektir. O mizan ki, hatta hayır ve şerrin zerrelerini hesab edecektir. Bahane ve özürlerle nefsini kurtarmaya çalışması boşunadır. Şu kaideye uygun olarak: "Boğulmak üzere olan her ota sarılır." Nasıl fayda versin! O günde sadece tüm amel ve tasarrufatlar keşfolmaz, belki kalpteki niyetler ve hatıralardaki de açılır. Nitekim Allah Teâla şöyle buyuruyor:

Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır. [871]

---

[869] Enbiya 47
[870] Kıyame 15
[871] Adiyat 9,10,11

İnsanın kendi nefsine şahitlik etmesi, organlarının onun hakkında şahidlik etmesi, organlarla işlediği günah ve isyanlarla temsil edilir. Ayette şöyle buyrulmuştur.

Allah'ın düşmanlarının, toplanıp yığın yığın cehenneme sevk edilecekleri günü hatırla! Nihâyet cehenneme vardıklarında, kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik ederler. Onlar derilerine, "Niçin aleyhimize şâhitlik ettiniz?" derler. Derileri, "Bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştı ve yine yalnızca ona döndürülüyorsunuz?"[872]

Bu yedi ayette hayat ve ölüm sahasında büyük bir hakikati keşfeden ve ölümden sonra hadiseleri vardır. Biz bunları ayette geliş sırasına göre ardarda sıraya koyacağız.

1,2,3- Allah Teâla insanı yaratmış, kalbinde geçen hatıra ve düşünceleri biliyor. İnsana şah damarından daha yakındır. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız[873]

Bu üç hakikat bir kısmı diğer bir kısmından kaynaklanıyor. Çünkü Allah Teâla insanı yarattığı için kalbinde ve zihninde geçeni bilmemesi mümkün değildir. Hatta bir şeyi yapan insan -ki yapıcıdır- yaptığı şeyden haberdardır ve onun gizli şeylerinden haberdardır. Azim ve âlim olan Allah her şeyi nasıl bilmiş olmasın.

---

872 Fussilet 19,20,21

873 Kaf 16

4- İnsanın sağında ve solunda duran iki melek onun amelini tescil ediyor. Ayette şöyle buyrulmuştur:

Üstelik, biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir.[874]

Biz melekleri görmediğimiz için sağımızda ve solumuzda nasıl oturduklarını bilmiyoruz. Onların oturmalarından kastedilen onların daima hazır olmalarıdır. Ayakta amel ve tasarrufatlarımızı kaydetmeye tam fırsata sahib oldukları kastedilmiş olabilir ve bizi devamlı murakabe ediyorlar. Bunun için çünkü insan herhangi bir iş için oturması onu yapmaya tam bir ciddiyet imkânı veriyor. Bunun için iblis Adem ve neslini kandırmak için tüm cehdini sarf edeceğini tehdidle söylemiştir.

Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım.[875]**"**

Resulüllah (sa)'dan meleklerin iyilik ve kötülükleri kaydettikleri yönde birçok hadis varid olmuştur. İşte onlarında bir tanesi: "Kim bir iyilik yapmaya kasteder onu işlemezse ona bir iyilik yazılır. Kim bir iyilik işlemeye kasteder ve işlerse ona ondan yedi yüz kat sevab vardır. Kim bir kötülükk işlemeye niyet eder de onu işlemese ona bir şey yazılmaz. Şayet işlerse ona yazılır." (Müttefekün aleyh, Buhari, 6491; Müslim, 131; İbnu Abbas (ra) hadis müslimin lafzıdır.)

---

874 Kaf 17
875 Araf 16

Üstelik, biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir.[876]

Bu ayette bir önceki ayette peyda olan vehmi defediyor, bu geçen ayeti yüzeysel anlama sebebiyledir. Bu da Allah'ın insana yakın olması zati bir yakınlıktır. Bu ayet beyan ediyor ki, geçen ayetteki Allah'ın yakın olmasından kasıt, -sıfatların hâkimiyetine ek olarak bu sıfat ilim olsun, kudret olsun, başkası olsun- o iki meleğin tam bir imkân ile tüm amelleri ve tasarrufatları kaydetmeleridir. Gizli ve açık olan amelleri, insan için iyi veya kötü olsun.

5- Aynı şekilde insanın telaffuz ettikleri tüm lafızları da kaydediyorlar. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın. [877]

"yelfizu" kelimesi, tekellüm etmek, konuşmak manasındadır. "lefeze, yelfizu" kökünden yapılmıştır. (rakib, atid) her iki meleğin sıfatıdır. Yani onlardan her biri, "hafız ve hazırdır" daima sözleri kaydetmek için. Belki insandan sadır olan lafızları kaydederler. Her iki melek her lafzı hıfz ederler ve her lahza hazırdırlar. Onlar bir lafız fevt olmaz ve bir lahza gafil olmazlar.

6- Ölüm sekeratını zikretmekle ölüm halini tarif eden kısa bir tariftir. Ayette şöyle buyrulmaktadır:

Ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona, "İşte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir" denir.

---

876 Kaf 17

877 Kaf 18

Bu kısa kıyameti, zikretmektir. Ölüm sekeratı çoğulu zekerattır. Sahihi buharide müminlerin annesi Hz. Aişe (ra) den gelen rivayete göre Resulüllah (sa) vefat hastalığında ve ruhunu teslim etmeden az öncesinde şöyle demiştir: لااله الا الله ان للموت سكرات (Buhari, 6145) Bir rivayette şöyle gelmiştir: اللهم اعنى على سكرا ت للوت İbnu Mace, 1623)

Elbani ve Şuayb el-Enauti hadisi zayıf görmüşlerdir.

İnsanın ölüm anında çektiği o şiddetli acılar sekerat diye isimlendirilmiştir. Çünkü insan o anda bilincini kaybediyor, sakin sarhoştur.

Ölüm o şiddetli acılarda meydana geliyor. Bundan dolayı Allah Teâla o şiddetli acıları ölümle birlikte zikretmiştir. Buacılar ölümün öncüleridir. Bunun için de ölümden önce zikredilmiştir. Allah Teâla (bil hakki) demiştir. Çünkü ölüm kimseyle değil ancak hak olan Allah'In izniyle geliyor ve hikmetli sünnetine göre geliyor. Bir de takdir edilen zamana uygun geliyor. Ayrıca mahlûkatın kendisi için yaratıldığı hakkı hak etmek içindir. Bu da beşeri imtihan etmek, sonra amellerine göre onları mükâfatlandırmaktır.

Allah Teâla şu sözüyle ölmek üzere olan kâfiri kınıyor: ذَٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ Yani bu ölüm ve karşılaşma sizin hoşlanmadığınız ve ondan meyletmenizdir. Çünkü "Hade, yehidu" yani "inherifu, yenherifu" ve "male, yemilu" vezhindedir.

7- Büyük kıyametin zikri (yani dirilmek ve toplanmak) sure üfürüldükten sonra. Şanı yüce olan Allah şöyle buyuruyor:

(İnsanlar öldükten sonra tekrar dirilmeleri için) Sûr'a üfürülecek. İşte bu, tehdidin gerçekleşeceği gündür[878]

Zahir olan sura üfürmek burada maksad, akabinde kıyametin kopacağı ikinci defa sura üfürmektir. (Yani ölen insanların kalkması ve Allah'ın onları ihya etmesi) Birinci nefha akabinde kıyamet kopmaz ve âlem fena olma. Bunun delili Allah'ın bu günü şu sözüyle vasıflandırmasıdır: ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ Allah'ın veidi kıyamet gününden meyleden kâfir hakkında hakkın gerçekleşmesidir.

Amellerine göre onları cezalandırdıktan sonra. Sonra **"Herkes beraberinde bir sevk edici, bir de şahitlik edici (melek) ile gelir.**[879]

Bunun ancak kıyamet gününde olacağı açıktır.

Sur, boynuz şeklinde olup İsrafil (as) ona iki defa üfürmektedir. Bir defa kıyametin kopması ve âlemin yok olması içindir. İkinci defa ise kıyamet gününün başlaması, insanların dirilmesi, cezalandırılmaları. Ayette şöyle buyrulmaktadır:

Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar.[880]

Resulüllah (sa) hadisinde şöyle gelmiştir: "Nasıl rahat edeyim! Sur sahibi suru almış ve izin bekliyor. Ta ki üfürme emredilsin de sura üfürsün." (Tirmizi, 2431, hadis hasendir. Elbani sahih olduğunu söylemiştir. 2079)

8- Her iki meleğin eliyle insanların gelmeleri, onları sevketmeleri ve onlara şahidlikte bulunmaları.

---

878 Kaf 20

879 Kaf 21

880 Zümer 68

Allah Teâla şöyle buyurmaktadır: وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ (Kaf, 21) Sıyak delalet ediyor ki; "Her nefis" kelimesiyle kastedilen her kâfir olan kişidir. Keza سَائِقٌ وَشَهِيدٌ lafzı da buna delalet ediyor ki, sevk edilen ve işlediklerine şahidlik edilen kâfirdir. Aynı şekilde ilerde gelecek ayetler de diğer bir delildir.

9-10-11-Allah Teâla kendisiyle karşılaşmaktan ğail olan kâfir insanı kınıyor ve kendisinden o gün perdeyi kaldıracağını haber veriyor. Bunun için o günde her şeyi açık bir şekilde görecektir. Ayette buyrulduğu gibi:

(Ona) "Andolsun ki sen bundan gaflette idin. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir" (denir.)[881]

Bu üç hakikat sevkedilen, şahidlik edilen kâfir insanın karşılaşacağı hakikatlerdir. O kâfir ki zahir ve gizli tüm amelleri tescil edilmiş, gizli ve açık sözleri tescil edilmiştir. Belki niyeti ve kalbinden geçenleri de tesil edilmiştir. Bunların tümü kâfire nisbetle acı hakikatlerdir. Fakat bundan kaçış yoktur.

Şu halde:

Allah (cc) zikredilen bu üç hakiketi kâfir insana onu kınayarak yöneltiyor ve ona diyor ki:

-Ey kâfir- sen bu akıbeti sehvediyordun, onun için bir hesab yapmadın. Lakin şimdi kulak ve göz dolusu kadar apaçık vakidir. Sen bu hakikati görmekten nefsinden gizledin. Kalbini ve aklını örtüğün küfründen dolayı ve fıtratını gizledin. Lakin şimdi senden o perdeyi ve kılıfı kaldırdık. Bunun için dünyada hakiketi görmen için gözlerin sana hizmet etmedi. Şimdi o gözlerinle her

[881] Kaf 22

hakikati açık bir şekilde görüyorsun. Lakin zaman geçtikten sonra, imtihanı kaybettikten ve hüsrana döndükten sonra.

Allah (cc) Kelamının kıyamet ve ceza gününde kâfirin halini tasvir etmesinin nakli açıktır. Bu sakındırma tüm insanlar için bir sakındırmadır. Bu kötü akıbetten nefislerini ictinab etmeleri için. Bu küfür ve hak yoldan çıkmanın zorunlu bir neticedir.

4- İnfitar suresi 6-14. ayet

Bu ayetlerde şanı yüce azim olan kendisinden başka ilah olmayan Allah kendisine karşı olan o gurulu kâfire hitap ediyor ve onu kınayarak kendisine nefsinde gördüğü hakikatleri ki bunları inkâr etmek mümkün değildir, ona hatırlatıyor.

1- يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (İnfitar, 6)

Yani ey insan! Rabbine karşı seni gururlu kılan nedir? O Allah ki, seni yaratmış ve seni terbiye etmiştir. O cömert olan rabbin ki sana verilen şeyleri vermiş, sana ikram ettiği şeyle ikramda bulunmuş, gururlu olan aşırı giden ve sınırı aşan kimsedir. İblisin hilesiyle aldanmasından ve nefsi emmareye aldanmasından dolayı. Gururlanmanın tümü kötüdür. Lakin zayıf yaratılışlı, muhtaç, zelüm ve cahil insanın, yaratıcı kuvvetli, ğani, yüce ve hâkim rabbine karşı gururlanması daha kötü ve çirkindir.

2- الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (İnfitar, 7) Bu Allah'ın rabliğini ve keremini tarif etmesidir. O keremi ki gururlu hiç bir insanda benzeri yoktur. İnsanın nefsinde bulunan o nimetlerini sayma esnasında. İşte bütün bunlar, rabbinden gaflet uykusundan uyanması ve ona karşı gurur sarhoşluğundan uyanma ümidiyle, o nimetler şu dört nimettir:

a-Yaratma. Bu yokluktan icad etmedir. Onun zikri ve ismi daha olmadan.

b-Tesviye. Bu tertip ve tanzimdir. Burada bundan kasıt, azaların yaratılması, konumu ve yerleştirilmeleridir.

c-Tadil nimeti. Bu beden azalarının dengeli, muvazeneli, biri diğerine uygun olarak kılınmasıdır.

d-Tasvir nimeti. Bu tüm bedeni bir şekilde ve belirli bir kıvamda kılmaktır.

Ayette şöyle buyrulmuştur: فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ (İnfitar, 8)

Bu gururlu insanın dikkatini çekmektir. Ki hâkim olan rabbi onun şeklini belirlemiş ve genel kıvamını ve ona özel bir vecih şekli belirlemiştir. Hikmetli iradesine göre.

Şu halde: Bu gurur ve aşırılık neden oluyor. Ey insan senin bedeninde hiçbir etkin yoktur. Belki sendeki her şey rabbin tarafından belirlenmiştir. Öle ki şeklin, kıvamın, vechinin sureti ve sesinin tonu.

3- كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ (İnfitar, 9) Bu âlemin rabbinden kâfirin gurur sebebini beyandır. Şanı yüce Allah buyuruyor ki, bütün bunlar kerim olan rabbinize karşı kibirlenmeniz ve aşırı gitmenizin sebebi değildir. Rabbiniz ki, sizi nimetinin denizine daldırmıştır. İster nefislerinizde veya çevrenizde. Ey kâfirler! Tek sebeb, cezayı ve ceza gününü yalanlamanızdır.

Bu insanın Allah'la karşılaşmayı, hesabı ve cezayı inkâr etmeyi ve ona karşı gururlanmayı doğurur. Her ne kadar yaratıcılığına ve rabliğine inansa da. Bunlar hâkim olan Allah'ın kitabındaki tekidlerin sebebidir. Allah' kavuşma ve ahiret gününe inanma konusunda. Öyle ki, ahiret gününe iman etme meselesi, hâkim

Kur'an'da Allah'a imandan sonra en büyük pay sahibi olmuştur.

4- يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ .. كِرَامًا كَاتِبِينَ .. وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (İnfitar, 10-11-12) Bu kibirli kâfirlere Allah'tan bir hatırlatmadır. Allah'ı onları başıboş bırakmamış, fiillerini terk etmemiş, belki -onlardan her biri için- melekler tayin etmiştir, onları murakabe ediyor, tüm hareke ve sekenatlarını tescil ediyor ve zapt ediyor. Allah Teâla, kâfirlerin -keza onlar dışında diğer beşeri- amelini murakabe eden melekleri dört vasıfla nitelendirmiştir:

a-Hafızın. İnsanın tüm zahir ve batın amelini muhafaza ediyorlar. Hiç bir şeyi kaybetmez hatta kalbinden geçenleri veya lisanının lafızlarını bile.

b-Kiram. Kiram, kerimin çoğuludur. Kiram iyi sıfatla ve doğru amelle nitelenen kimsedir. Kerim manası övülen ve onunla sıfatlanan her makam için belirlenir. Çünkü Allah Teâla bu kelimeyle kendini vasıflanmıştır. بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ Tekvir, 19 Özellikle Cibril bununla vasıflanmıştır. إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (Tekvir, 40) Ayrıca tüm melekler bununla vasıflanmıştır. كِرَامًا كَاتِبِينَ. (İnfitar, 11) Tüm nebat da bununla vasıflanmıştır:

Allah gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik.[882]

Şüphesiz Allah'ın keremi diğer sıfatları gibi onun benzeri kerim yoktur. Belki mutlak keremlik yalnız Allah'a aittir. Keza meleklerin kerimi için nebatın keremi dışında başka bir mefhum vardır.

---

[882] Lokman 10

c- Katibeyn. Yani sizin amel ve tasarrufatınızı yazar ve tescil ederler. Meleklerin beşerin amelini yazma ve tescil etme keyfiyetini bilmiyoruz. Fakat basın ve iletişim alanında teknolojinin gelişmesi ve değişik şekil ve surette zapt etmesi bizim asrımızdan önce olanları hatırlamamız mümkün değildir. İşte teknolojinin gelişmesiyle yazma ve tescil işi daha müsait hale geldi ve zapt ve tescil vasıtaları geliştikçe daha çok müsait hale gelir. Meleklerin beşerin amelini zapt etme keyfiyeti daha yüksek, ince ve sağlam olması gerekir. Çünkü Allah Teâla her mahlûkatı ona tayin ettiği görevi eda etmesi için techiz etmiş ve hazırlamıştır. En iyi techizat ve hazırlama ile. Nitekim Hz. Musa'nın lisanıyla Allah'ın şu sözü ona delalet ediyor ve gerçek olan da budur: قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ

شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى (Taha, 50)

Mûsâ, "Rabbimiz her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir" dedi.[883]

Allah'ın insanların amel ve tasarrufatını zapt ve kontrol etmekle görevlendirdiği kiram melekler hakkında ne dersiniz, onların zapt ve tescillerine göre Allah'ın muhasebe ve muhakemesi olacaktır.

d- Yaptıklarınızı biliyorlar. Yani onlar -âlim ve kadir olan Allah'ın onlara verdiği mkanla- insandan sadır olan her söz, fiil, gizli ve açık olanı dikkatle biliyorlar. Belki kalbe gelen ve hatıra gelen her şeyi biliyorlar. Nitekim Resulüllah (sa)'ın hadisinde şöyle gelmiştir: "Melekler işlemese bile -aciz olduğu için- insanın kastettiğini yazıyorlar. Lakin kastettikleri kötülüğü işlemedikçe yazmazlar." (Buhari, 6491; Müslim, 227)

5- Ayetin sonunda Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

---

[883] Taha 50

Şüphesiz, iyiler Naîm cennetindedirler. Şüphesiz, günahkârlar da cehennemdedirler[884]**.**

Açıktır ki, iyiliğin başı, ibadeti Allah için ifa etmektir, bunun aksi ise günahtır. O da Allah'a karşı kibirlenmektir.

5-Müminun, 99-100 **"Nihayet onlardan birine ölüm gelip çatınca, "Rabbim! Beni geri gönder de, geride bıraktığım dünyada iyi işler yapayım" der. Hayır! Onun söylediği bu söz boş laftan ibarettir. Önlerinde, yeniden diriltilecekleri güne kadar bir berzah vardır."**

Bu iki ayette Hâkim olan Allah ölüm halindeki kâfir meleklerin elinde zelil iken halini beyan ediyor ve onun o kötü ruhunu alıyorlar. Nasıl oluyor da Allah'tan yardım diliyorlar ve dünyaya geri dönmek için meleklerden yardım istiyorlar. -Yani ruhunu almayı tehir etmesi ve diğer bir süre tanıması- bu talebini salih emelle delillendiriyor. O salih ameller ki bir lahza sonra terk edecek.

Nihayet onlardan birine ölüm gelince, "Rabbim! Beni dünyaya geri gönderiniz ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım" der.[885]

Lakin heyhat. Batıl talebi cevap verilecek: Allah Teâla günahkâr kâfirin talebi için sünnetini terk mi edecek. Azim olan Allah'ın emrine bir gün icabet etmemiştir.

"Hayır! Bu sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri

---

[884] İnfitar 13,14

[885] Müminun 99,100

güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır."[886]

Buna binaen:

Bu tip talebleri ve iltimasları terk etsin ki bu taleblere asla iltifat edilmeyecek ve itibar edilmeyecek. Değersiz bir kişinin söylediği değersiz sözlerden başka bir şey değildir. Sonra Allah Teâla şöyle buyuruyor:

وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ (Müminun, 100) Yani onlarla dünyaya dönme arasına bir engel girmiştir, başka bir âleme ve başka bir merhaleye girerler. Bu berzah âlemidir, kıyamete kadar. Sonra dirilecekler ve hesab görecekler ve muhakeme edileceklerdir.

Ölümden sonraki merhale ve ruh bedenden ayrıldıktan sonraki merhale Berzah diye isimlendirilmiştir. Çünkü bu dünya hayatı ile ahiret hayatını birbirinden ayırıyor ve her ikisinin arasında kalıyor. Bunun için kabir ahiret menzilinin ilk menzili ve dünya menzilinin son menzili olarak diye isimlenmiştir.

6-İnşikak ayet, 6-19

Bu ayette Allah Teâla insana hitap ediyor ve nida ediyor -burada insandan kasıt geneldir. Hitap mümin, kâfir veya fetret ehli olan insan cinsine şamildir- onlara beyan ediyor:

Dünya hayatında insanın çalışması gerekir:

Ey insan! Şüphesiz, sen Rabbine (kavuşuncaya kadar) didinip duracak ve sonunda didinmenin karşılığına kavuşacaksın.[887]

6) Bu tüm insan hayatının gerçeğidir. Çalışmayan, yorulmayan hiç bir insan yoktur. Hayırda olsun, hakda olsun; batılda veya şerde olsun.

---

[886] Muminun 100

[887] İnşikak 6

Allah'ın (إِلَىٰ رَبِّكَ) sözü, yani çalışmak insan kendisine belirlenen eceli gelinceye kadr çalışması devam eder. Çünkü bu dünya hayatının bir aşaması ve diğer bir hayata başlama aşamasıdır. (فَمُلَاقِيهِ) kelimesindeki zamir (رَبِّكَ) kelimesine dönme ihtimali vardır. Veya (كَدْحًا) kelimesine dönme ihtimali vardır. Açıktır ki, insan dünya hayatının sonunda hepsi şanı yüce olan Allah ile ve çalışmasının semeresi ve cezasıyla karşılaşacaktır. Sonra Allah Teâla insana çalışmasının netice ve akıbetini beyan edecektir. Ta ki kendisi için ihtiyatlı davransın ve niçin çalışıp yorulduğunu görsün.

Allah Teâla insanı ahiret hayatının akıbetine göre insanı iki kısma ayırmıştır:

1-Kitabı sağ eline verilenler.

Fakat kime kitabı arkasından verilirse, "Helâk!" diye bağıracak ve alevli ateşe girecektir. Çünkü o, (dünyada iken) ailesi içinde sevinçli idi. Çünkü o hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sanırdı. Hayır! Sandığı gibi değil! Şüphesiz Rabbi onu görüyordu.[888]

Kim ki amel defteri sağ eline verilirse ve bu Allah'ın dünya hayatındaki imtihanından kurtulduğunun alametidir. Bunun için onun hesabı kolay olur. Resulüllah (sa) kolay hesabı şöyle açıklamıştır: İnsanın ameli kendisine arz edilmekten ibarettir, bu kadar. Buyuruyor ki: "Kim kıyamet gününde azab konusunda kendisiyle münakaşa edilirse azab görür." (Ahmed, 25002; Buhari, 103; Müslim, 2876)

Kolay hesab gören, imtihanda başarı gösteren ve kendisine başarı belgesi verilen insanın sevinmesi ve

---

[888] İnşikak 10,11,12,13,14,15

mevkifte onu sabırsızlık bekleyen ailesine müjdeli ve sevinçli olarak dönmesi haktır.

2- Amel defteri arkasından kendisine verilenler.

Fakat kime kitabı arkasından verilirse, "Helâk!" diye bağıracak ve alevli ateşe girecektir. Çünkü o, (dünyada iken) ailesi içinde sevinçli idi. Çünkü o hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sanırdı. Hayır! Sandığı gibi değil! Şüphesiz Rabbi onu görüyordu.[889]

Amel defteri arkadan verilen -veya ayette ifade edildiği gibi sol eline verilenler- dünya imtihanında başarısızlığın alametidir. Bir kimse dünya hayatı boyunca kerim olan rabbi için vefakâr ve şükür eden bir kul olduğunu ispatlayamazsa onun mahzun olması haktır. Belki dert ve üzüntüden ölmesi haktır. -Lakin orada ölüm yoktur. Bunun için ziyan eden kâfir kendisi için helak ve ölüm temenni eder. Lakin bu onun için mümkün değildir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkârcının, "Keşke toprak olaydım!" diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık[890]

O kıyamet günü, Allah'ı inkâr edip Peygamber'e isyan edenler, yer yarılıp içine girmiş olmayı isterler ve Allah'tan hiçbir söz gizleyemezler.[891]

Sonra Allah Teâla kâfirin bozulmasını başarısızlığının sebebini beyan ediyor: Çünkü o, (dünyada iken) ailesi içinde sevinçli idi. Çünkü o hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sanırdı.[892]

---

889 İnşikak 10,11,12,13,14,15
890 Nebe 40
891 Nisa 42
892 İnşikak 13,14

Yani o dünya hayatında küfrü ile azmış, sevinmiş ve günaha girmiştir. Onun gibi olan ailesi içindeydi. Küfür ve günahta birbirlerine yardım ediyorlardı. Allah Teâla nifak ehli için şöyle buyurmaktadır:

Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindendir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip, iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir.[893]

Sonra o, Allah'a dönmeyeceğini zannediyordu, hesab ve ceza görmeyeceğini zannediyordu. Allah Teâla şu sözüyle onu reddediyor:

بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا İnşikak (İnşikak, 15) Bunun manası şudur: Basir olan Allah Teâla dünya hayatında onu görüyordu. O helake götüren şeyleri ve günah işliyordu. Onu ceza ve azab olmadan bırakması mümkün değildir. Adaletine, hikmetine ve vadine uygun olarak.

Sonra Allah Teâla mahlûkatından üçüne yemin ederek, dünya hayatındaki hali için beşerin imtihana tabi tutulması gerekir. Bir hal veya başka haller de tabi olsun. Bu hallerde beşeri yarattığı hikmet gerçekleştirilmiş olsun.

Yemin ederim şafağa, Geceye ve içinde topladıklarına, Dolunay halindeki aya ki, Şüphesiz siz halden hale geçeceksiniz.

Şafak, güneş battıktan sonra ufukta görülen kırmızılıktır.

وَسَقَ kelimesi, toplamak. Allah geceye ve karanlığın kanadına aldıklarına yemin ediyor.

893 Tevbe 67

اتَّسَقَ kelimesi yani, kemale ermek. Allah Teâla eyyamı bidte bedre tamamlanan kamere yemin ediyor. Kendisine yemin edilen veya kasemin cevabı,

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ. (İnşikak, 19) ayetidir. Yani bir göçten diğer bir göçe intikal edeceksiniz ve bir halden diğer bir hale intikal edeceksiniz. Karar diyarında istikrar edinceye kadar seyriniz ve vücudunuzun seferi durmaz. Bunun için ahiret Darü'l-kara diye isimlenmiştir. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

"Ey kavmim! Bu dünya hayatı bir sürelik yararlanmadan ibarettir; âhirete gelince, ebedîlik yurdu işte orasıdır."[894]

Zikretmeye değer ki, (فلا) kelimesi kasem için nefi edatı değildir. Ne burada ne de başka yerde. Kasemden önce gelen yerlerde. Şu ayetlerde olduğu gibi:

"Doğuların ve Batıların Rabbine yemin ederim ki, şüphesiz onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter. Bizim önümüze geçilemez."[895]

"Bakın! Yıldızların yerlerine yemin ederim,"[896]

Belki bir önceki kelime için nefidir. Veya sıyakın delalet ettiği tasavvurdur. Bana göre, Kur'an okuyan kişi şuna riayet etmesi gerekir: Buna benzer kasem kelimesinin bulunduğu ayetleri okuyunca (لا) kelimesini telaffuz etmemelidir. Sanki kasemi nefyediyor.

2- Allah Teâla ahireti ve o zorunlu akıbeti unutmamaları için tüm beşere ikazı ve sakındırması şanı yüce olan Allah buyurmaktadır:

---

894 Mümin 39
895 Mearic 40
896 Vakıa 75

"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?" Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Ondan başka hiç ilah yoktur. O şerefli ve yüce arşın Rabbidir[897].

Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Şüphesiz Allah'ın va'di gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın.[898]

Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir. ﴾1﴿ Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün; hâlbuki onlar sarhoş değillerdir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir.[899]

Bu açıklama şu mübarek ayetlerin kısa bir izahı ve altında zikrettiğimiz başlığa delaletin keyfiyetidir.

1-Müminun, 115-116

Yüce Allah istifhami inkâr üslubu ile küffara hitap ederek şöyle diyor veya onları boş yere yarattığımızı, bir hikmete binaen değil tasavvur edenlere.

"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"[900]

Geçmişte bir kaç defa demiştik ki, inkâri istifhan usulüyle olan soru cevabı içindedir. Çünkü ayetin manası şöyledir: Sizi boş ve batıl yere ve hikmetsiz, hedefsiz

---

897 Müminun 115,116

898 Lokman 33

899 Hac 1,2

900 Müminun 115

yarattığımı inkâr ediyorum. Bir de bana hesab ve ceza için dönmeyeceğinizi inkâr ediyorum. Abes iş, bir hikmet ve gaye için olmayan her türlü fiil ve amaçtır. Bunun için çocuk oyunu abes diye isimlendirilmiştir. Tesbihini kasıtsız ve zikirsiz hareket ettirene "Filan boş yere tesbihiyle oynuyor" denir. Hadiste şöyle gelmiştir: "Sizden biriniz secde ederken çakıl taşlarıyla oynamasın." Ayette şöyle buyurmuştur: وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ sözünden sonra: أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا sözü Allah'ın mahlûkatı yarattığı hikmeti baliğanın delilidir. O hikmet ki Allah Teâla birçok ayette hak diye isimlendirmiştir. Şu ayet gibi:

Biz, gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, eğlenmek için yaratmadık. Biz onları ancak hak ve hikmete uygun olarak yarattık. Ama onların çoğu bilmiyorlar.[901]

Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zulm edilmez[902].

Şu halde "hak" diye tabir edilen rabbani hikmet. O hikmet ki onun esası dışında Allah mahlûkatı yarattığını nefyediyor ve o hikmeti gerçekleştirmek için yaratmıştır. O hikmet ancak ahiret gününde gerçekleşecektir. Bu da bütün mahlûkatı kazandıklarıyla tecziye ettikten sonra olacaktır. Hayır veya şer olsun. Çünkü o günde ve o vakitte ki, iyiler Allah2ın rızasında ve mukim nimetinde temsil edilen sevaba nail oluyor. Günahkârlar da cehennem ve Allah'ın gazabında temsil edilen cezalarına nail oluyor. Böylece Allah'ın baliğ olan hikmeti zahir oluyor. Büyük fazlı evliyası için ve hâkim olan adaleti düşmanları için zahir oluyor. İman ehli Allah rahim olan ismiyle

901 Duhan 38,39
902 Casiye 22

muamele görür ve Allah'ın lütfu, keremi ve fazileti onlara nail olur. Küfür ehli ise Allah'ın aziz ismine göre muamele görür. Adaletini, azabını ve kızgınlığını onlara gösterir. Bunun için Allah (cc) güzel mübarek iki ismini tekrar ediyor: Aziz ve Rahim. Kerim olan resullerinin kısası akabinde tekrar ediyor: (Hz. Musa ve kardeşi harun, İbrahim, Nuh, Hud, Salih, Lut, Şuayb as.) kavimleriyle birlikte Şuara suresinin şu yedi ayetinde tekrar etmiştir: (68, 104, 122,140, 159, 175, 191) Şu lafızla: وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (:Şuara: 15 9)

Tek Allah Teâla mutlak izzet sahibidir. Rahmeti ise dünya ve ahireti kapsıyor. Lakin izzeti daha çok düşmanları ve rahmeti, evliyası hakkında tecelli ediyor. Bu durum ahirette olur.

Sonra Allah Teâla, bu zan ve vehimleri iptal etmek için bu zanlar ki. İblis bununla ins ve cinden olan kandırılmış, aldanmış dostlarını kandırıyor.

Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Ondan başka hiç ilah yoktur. O şerefli ve yüce arşın Rabbidir[903].

Bu mübarek cümle dirilme ve haşri inkâr eden kâfirlerin zannını iptal eden beş delili kapsıyor:

1-(فَتَعَالَى اللَّهُ) Yani Allah Teâla mutlak olan yücedir. Mahlûkatı boş yere ve batıl olarak yaratmaktan çok uzaktır. Yüce Allah'ın tüm esma-i hüsnası ve yüksek sıfatları ve en üstün işleri vardır. O her türlü ayıp ve çirkinlikten münezzehtir. Bir şeyi gayesiz ve hikmetsiz yaratması mümkün değildir.

2-(الْمَلِكُ) Allah Teâla mahlûkata maliktir. Her şeye maliktir. Bu durum onu bir şeyi boş yere, oyun ve eğlence için yaratmaktan uzak kılıyor.

903 Müminun 116

3-(الْحَقُّ) Allah Teâla kendisiyle alakası olan isim, sıfat, durum, fiil, hikmet, yaratma ve emirde haktır... Bu onu kendisine layık olmayan her şeyden uzak kılıyor.

4-(لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ) Allah'ın ilahlıkla vahdaniyeti keza boş ve batıl şeyden münezzeh olmasını gerektiriyor.

Çünkü Allah'ın hak ulûhiyeti ve vahdaniyeti; yaratıcılığı, rabliği, her şeye malikliği üzerine bina edilmiştir. Ayrıca tüm esma-i hüsna ile isimlenmesi ve tüm yüksek sıfatlar ile muttasıf olması üzerine bina edilmiştir.

5-(رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ) Azim olan Allah'ın kerim arşına malik ve seyid olması, keza ondan tasar etmeye, boş ve batıl şeylerin ondan sadır olmasına manidir. Çünkü Allah'ın kerim arşa rabliği ve onun fevkinde mahlûkatın işlerini tedbir etmesi, gün ortasındaki güneş gibi açıktır. Tüm varlıklarında ve kâinattaki her şeyde zahirdir. O Allah ki, onda zerre miktarı kadar veya ondan daha az bir noksanlık görülmez. Hâkim olan Allah'ın mahlûkatında en az bir şeyde bir noksanlık peyda olmamıştır. Öyle ki yaratma, oluşturma ve nizam yönden bir noksanlık olmamıştır. Allah'ın varlıkları üzere bina ettiği esasta bozukluk ve boş şeyin olmaması daha evladır. Böylece kendisine az bir boş şey ve batıl layık olmayana çok olan nasıl layık olur.

2- Lokman, ayet, 33

Bu kerim ayette Allah Teâla tüm beşere emir ve sakınmalarını yöneltiyor:

1-(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ) Takva, nefsi korumaktır.

Allah'a karşı takvalı olmak, insanın nefsini Allah'ın kızmasından ve azabından sakındırarak yaşaması ve tasarruf etmesidir. Allah Teâla asi olana kızar. Allah'a asi olmak iki kısımdır. Emirlerini terk etmek ve nehyedileni

yapmaktır. Bunun için bazı âlimlerin söylediği gibi takvayı sözle tarif etmemi mümkündür.

“Takva, Allah’ın emrettiği şeyde seni ayırmaması ve nehyettiği şeyde seni görmemesidir.” Bunun manası şudur: Vacib olsun mendup olsun hiç bir emri terk etmemendir ve haram veya mekruh olan bir nehyi de işlememendir.

Allah Teâla iyiliğin temeli olan takvayı emrettikten sonra kıyamet gününü korkusundan sakınmalarını emrediyor.

2- (وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا) Allah Teâla bu ayette kıyametin vasıflarını belirtiyor. Öyle bir gündür ki kimse bir başkasına bir fayda veremez. Babanın evladına yönelmesi dahi olsa. Çünkü ona karşı şefkati vardır veya evladın babasına yönelmesi olsa bile. Çünkü ona karşı çok ikramda bulunmakta ve ona saygı göstermeye ve rızasını almayı arzu eder.

Ciğerinin meyvesi olmasına rağmen baba evladına bir şey yapmaya muktedir olmayınca keza evlad da babasına bir şey yapmaya muktedir değilse ki dünyaya gelmesinin sebebidir ve onun yanında insanların en saygın olanıdır. Başkası bir başkasıa evleviyetle bir şey yapamaz sonra Allah Teâla kıyamet gününün kesin geleceğini tekid ediyor.

Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Sakın çok aldatıcı (Şeytan) Allah hakkında sizi aldatmasın.[904]

3- (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ Fatır, 5) Allah’ın vadinden kasıt sıyakın delaletine göre bu vadi, Allah’In ceza gününün kesin geleceğini tekid etmesidir ve o gün gelecektir, bundan kurtuluş yoktur. Allah’ın

---

[904] Fatır 5

vadinin gerçekleşmesi, hikmetinin tesbiti ve yaratılıp gayesinin tesbiti içindir. Dünya hayatının tüm süsü ve iblisin kandırması ikisi de insanın kıyamet gününe hazırlanmayı ihmal etmelerinde en tesirli iki şeydir. Ahirete hazırlık; Allah'a ibadet etmek, yaratılış gayesini gerçekleştirmek, mükellef olduğu vazifeyi yerine getirmektir. Nitekim ayette şöyle buyrulmuştur:

Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.[905]

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (Zariyat, 56)

Bunun için kerim olan Allah dünya süsüne aldanmaktan onları sakındırıyor veya iblisin hileleri ve vesveseleriyle onları aldatmaktan sakındırıyor.

Lanetlenmiş iblis "Ğerur" diye isimlendirilmiştir. Bu "Ğar, sığasının mübalağa sığasıdır. Bu kandırma anlamındadır. Bu bizim için bir ikazdır. İblisin görevi kandırmaktır. Birçoklarını kandırmıştır. Bunun için ona yönelmekten şiddetle kaçınmak gerekir.

3-Hac suresi ayet, 1-2

Bu iki ayette Allah Teâla tüm insanlara hitap ediyor. Rablerine karşı müttaki olmalarını emrediyor ve onları ikaz ediyor. Kıyametin kopması gerçekten büyük bir şeydir ve gerçekten korkunçtur.

Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir[906].

Kıyamet sarsıntısından kasıt, yerin sarsıntısı korkunç olur, o sarsıntı ki Allah Teâla, zilzal suresinde nitelendirmiştir.

---

905 Zariyat 56

906 Hac 1

Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, "Ona ne oluyor?" dediği zaman,[907]

Bundan kasıt, mefhumu geniş ve daireyi kapsayıcıdır. Öyle ki birinci üfürmede Allah'ın yer ve gökte gerçekleştirdiği büyük inkilabın tümünü kapsayıcıdır. İkincisinin daha racih olduğu görüşündeyim. Sonra Allah Teâla bu korkunç gün için üç görüntü tasvir ediyor: (Hac, 2)

Üç görüntü şunlardır:

1-Kadınlar emziren çocuklarını terk etmeleri.

Şefkat ve rahmet timsali annelerin emzirdikleri çocuklarını terk etmeleri garib ve acaib bir hadisedir. Lakin bu korkunç günde tüm garib ve acaib olaylar olmaktadır.

Zühul (terk etme) kelimesi, başka bir sebebiyle bir şeyle meşgul olmaktır. Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün; hâlbuki onlar sarhoş değillerdir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir.[908]

"Ki tüm anneleri kapsasın, onlardan hiç biri bundan ayrı kalmasın." Mürdiatü kelimesi mürdia kelimesinden ayrıdır.

Mürdia, başkasının çocuğunu ücret karşılığı emziren kadındır. Mürdiatün ise, karnında taşıdığı çocuğu emziren kadındır. Şüphe yok ki annenin çocuğundan ayrı durması, başkasının çocuğunu emziren kadından

---

907 Zilzal 1,2

908 Hac 2

garibtir. Eskiden şöyle demişlerdir: “Ücretli kadının ölüye ağlaması, ölü sahibinin ağlaması gibi değildir.”

(كُلُّ مُرْضِعَةٍ) kelimesi, altında başka bir sır vardır. Bu hakiki bir izahtır. O günde çocuğunu emziren annenin çocuğundan uzaklaşması, emzirme anında ciğerparesinden ayrılmasıdır.

2-Tüm hamileler hamlini indirirler.

(عَمَّا أَرْضَعَتْ) kelimesi, hamile olan ins, cin ve dişi hayvanları kapsıyor. Açıktır ki, hamile olan ins, cin ve dişi hayvanlar kendileri için tayin edilen müddetten önce doğum yapmazlar. Ancak dayanamadıkları hissi bir çarpma veya manevi bir çarpma sonucu vakitlerinden önce yüklerini indirirler. Hangi çarpma o korkunç günün çarpmasından daha büyük ve korkunçtur.

3- Hayret ve dehşetten dolayı ve dengesizlik sebebiyle insanlar sarhoş gibi olurlar.

Allah Teâla bu günde insanlarda meydana gelen akl, nefsi ve cismi dengesizliğin illetini bildiriyor. Çünkü o günde Allah’ın azabı şiddetlidir.

Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün; hâlbuki onlar sarhoş değillerdir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir.[909]

Bu cümleden şu anlaşılıyor: Bu günde meydana gelen o musibet başlarına kıyametin koptuğu kişiler için azab ve ceza olmaktadır. O kötü insanlar ki kıyamet onların başına kopmaktadır.

Resulüllah (sa)’ın hadisinde belirtildiği gibi.

---

[909] Hac 2

Söylemeye gerek yok ki, bu büyük olay, şu anda üzerinde yaşadığımız yeryüzünde dünya hayatının sonunda olacaktır. Kıyamet günü varlığın değişmesi ardında olmaz. Allah Teâla'nın ifade ettiği gibi:

Sakın Allah'ın, peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir. O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar[910].

Kıyamet gününde orada emzirme, gebelik ve zorluk olmaz...

Buna binaen:

Hac suresinin başındaki iki ayet bu şamil korkunç inkılabın başlangıcından bahsediyor. O inkılab ki Allah Teâla dünyada meydana getiriyor. Onunla beşerin yeryüzündeki hayatı son buluyor. Nihai imtihanlı olan yeryüzü hayatının sicilini dürmek için. Ahiret hayatı ki Allah Teâla bu hayat üzerine tertib etmiştir. Mantıki neticenin önermeler üzerine tertib edilmesi gibi.

Bununla dördüncü faslın yedinci bahsin ikinci matlabını sonlandırıyoruz ve bununla birinci babın tümünü de sonlandırıyoruz. Bu babı; Allah'ın hâkim kitabının mahlûkatın yaratıcısı, rabbi ve maliki Allah Teâla'nın marifeti hakkında ele aldığı tek sahih ve ciddi konuya; genel olarak mahlûkat insanın Allah'ın halifesi ve özellikle emanetin hamili, dünya ve ahiret hayatı hakkındaki konulara tahsis ettik.

910 İbrahim 47,48

Bunda bizi başarıya ulaştıran Allah'a hamd olsun. Allah bizi başarıya ulaştırmasaydı başarıya ulaşamazdık. Son nebiye, Allah'ın nurunu tamamlayan, büyük resul Muhammed'e ve aline salat ve selam olsun.

30 Şevval 1425
12.12.2004
Kerupur Cezaevi
Bağdat Havaalan

KÜLLİYAT

ALLAH'IN KİTABINDAKİ GİBİ TECELLİ EDEN İSLAM BİRİNCİ KİTAP

YAZAR
Ali BAPİR

Üstad Ali Bapir 1961 yılında Süleymaniye iline bağlı Peşder'de dünyaya geldi. İlk öğrenimini bitirdikten sonra 1974 yıında İslam Enstitüsü'ne girdi. 1980 yılında enstitünün lise bölümünü bitirdi ve aynı sene Kur'an-ı Kerim hıfzını tamamladı ve İslam Şeriatı ve İlmi fakültesine girdi. Fakülte öğreniminin 2. Dönemi esnasında zalim Baas rejimi hakkında tutuklama kararı çıkardığı için 1981 tarihinde öğrenimini terk etmek zorunda kaldı ve hicret etti. 20.10.2014 tarihinde Irak parlamento seçimlerine Erbil İli İslami Cemaat listesinden milletvekili adayı sıfatıyla seçime girdi ve üstün başarı ile seçimi kazandı. Şu anda fikri, siyasi ve toplumsal alanda davasını yürütmekte olup, özellikle de kitap ve telifatlarıyla uğraşmaktadır. Özellikle de Kur'an-ı Kerim'in mübarek yüce tefsiri ile uğraşmaktadır.

YAFES YAYINLARI
Şafak Mahallesi 3416 Sokak No. 27 BATMAN
+90 (553) 388 13 15

ISBN: 8-605-06493-8-3

